

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

පෙතවත්ථු-අට්ඨකථා

ගන්ථාරම්භකථා

මහාකාරුණිකං නාටං, ඤෙය්‍යසාගරපාරගං;
වන්දෙ නිපුණගම්භීර-විචිත්‍රනයදෙසනං.

විජ්ජාවරණසම්පන්නා, යෙන නිය්‍යන්ති ලොකතො;
වන්දෙ තමුත්තමං ධම්මං, සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො, යිතො මග්ගඵලෙසු යො;
වන්දෙ අරියසංඝං තං, පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං, ඉති යං රතනත්තයෙ;
භතත්තරායො සබ්බත්ථ, භුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

පෙතෙහි ව කතං කම්මං, යං යං පුරිමජාතිසු;
පෙතභාවාවහං තං තං, තෙසඤ්ඤි ඵලභෙදතො.

පකාසයන්ති බුද්ධානං, දෙසනා යා විසෙසතො;
සංවෙගජනනී කම්ම-ඵලපච්චක්ඛකාරිනී.

පෙතවත්ථුති නාමෙන, සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා;
යං බුද්දකනිකායස්මිං, සඬගායිංසු මහෙසයො.

තස්ස සම්මාවලම්බිත්වා, පොරාණට්ඨකථානයං;
තත්ථ තත්ථ නිදානානි, විභාවෙන්තො විසෙසතො.

සුවිසුද්ධං අසංකිණ්ණං, නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං;
මහාවිහාරවාසීනං, සමයං අවිලෝමයං.

යථාබලං කරිස්සාමි, අත්ථසංවණ්ණනං සුභං;
සක්කච්චං භාසතො තං මෙ, නිසාමයථ සාධවොති.

තත්ථ පෙනවත්ථුනි සෙට්ඨිපුත්තාදිකස්ස තස්ස තස්ස සත්තස්ස පෙනභාවහෙතුහුතං කම්මං, තස්ස පන පකාසනවසෙන පවත්තො “ඛේත්තුපමා අරහත්තො” තිආදිකා පරියත්තිධම්මො ඉධ “පෙනවත්ථු” ති අධිජ්ජෙතො.

තයිදං පෙනවත්ථු කෙන භාසිතං, කත්ථ භාසිතං, කදා භාසිතං, කස්මා ච භාසිතන්ති? වුවිචතෙ – ඉදඤ්ඨි පෙනවත්ථු දුට්ඨොන පවත්තං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන, පුච්ඡාචිස්සජ්ජනවසෙන ච. තත්ථ යං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පවත්තං, තං භගවතා භාසිතං, ඉතරං නාරදත්ථෙරාදීහි පුච්ඡිතං තෙහි තෙහි පෙනෙහි භාසිතං. සත්ථා පන යස්මා නාරදත්ථෙරාදීහි තස්මිං තස්මිං පුච්ඡාචිස්සජ්ජනෙ ආරොචිතෙ තං තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, තස්මා සබ්බම්පෙනං පෙනවත්ථු සත්ථාරා භාසිතමෙව නාම ජාතං. පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ හි සත්ථරි තත්ථ තත්ථ රාජගහාදිසු විහරන්තෙ යෙහුයොන තාය තාය අට්ඨුප්පත්තියා පුච්ඡාචිස්සජ්ජනවසෙන සත්තානං කම්මඵලපච්චක්ඛකරණාය තං තං පෙනවත්ථු දෙසනාරුළුහන්ති අයං තාවෙත්ථ “කෙන භාසිත” න්තිආදීනං පදානං සාධාරණතො විස්සජ්ජනා. අසාධාරණතො පන තස්ස තස්ස වත්ථුස්ස අත්ථවණ්ණනායමෙව ආගම්ස්සති.

තං පනෙතං පෙනවත්ථු විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තීසු පිටකෙසු සුත්තන්තපිටකපරියාපන්තං, දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අභිගුත්තරනිකායො බුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු බුද්දකනිකායපරියාපන්තං, සුත්තං ගෙයාං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඤ්ඤෙසු ගාථාසඤ්ඤානං.

“ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්ඨිං, ද්වෙ සහස්සානි හික්ඛුතො;
චතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො” ති. (ථෙරගා. 1027) –

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඤ්ඤානං, භාණුවාරතො චතුරාණුවාරමත්තං, වග්ගතො – උරගවග්ගො උබ්බරිවග්ගො වුළුවග්ගො මහාවග්ගොති චතුරවග්ගසඤ්ඤානං. තෙසු පඨමවග්ගෙ ද්වාදස වත්ථුනි, දුතියවග්ගෙ තෙරස වත්ථුනි, තතියවග්ගෙ දස වත්ථුනි, චතුත්ථවග්ගෙ සොළස වත්ථුනිති වත්ථුතො එකපඤ්ඤාසවත්ථුපටිමණ්ඩිතං. තස්ස වග්ගෙසු උරගවග්ගො ආදි, වත්ථුසු ඛේත්තුපමපෙනවත්ථු ආදි, තස්සාපි “ඛේත්තුපමා අරහත්තො” ති අයං ගාථා ආදි.

1. උරගවග්ගො

1. ඛේත්තුපමපෙනවත්ථුවණ්ණනා

තං පනෙතං වත්ථුං භගවා රාජගහෙ විහරන්තො වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ අඤ්ඤතරං සෙට්ඨිපුත්තපෙනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො අඬ්ඬො මහද්ධතො මහාභාගො පඤ්ඤවත්තුපකරණො අනෙකකොට්ඨනසන්තිවයො

සෙට්ටි අහොසි. තස්ස මහාධනසම්පන්නතාය “මහාධනසෙට්ටි”ත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. එකොව පුත්තො අහොසි, පියො මනාපො. තස්මිං විඤ්ඤානං පත්තෙ මාතාපිතරො එවං චිත්තෙසුං – “අම්භාකං පුත්තස්ස දිවසෙ දිවසෙ සහස්සං සහස්සං පරිබ්බයං කරොත්තස්ස වස්සසන්නොපි අයං ධනසන්නිවයො පරික්ඛයං න ගම්ස්සති, කිං ඉමස්ස සිප්පුග්ගහණපරිස්සමෙන, අකිලන්තකායචිත්තො යථාසුඛං හොගෙ පරිභුඤ්ජතු”ති සිප්පං න සික්ඛාපෙසුං. වයප්පත්තෙ පන කුලරූපයොබ්බතවිලාසසම්පන්නං කාමාහිමුඛං ධම්මසඤ්ඤාවිමුඛං කඤ්ඤං ආනෙසුං. සො තාය සද්ධිං අභිරමන්තො ධම්මෙ චිත්තමත්තම්පි අනුප්පාදෙත්වා, සමණධ්වාන්මණගුරුප්පනෙසු අනාදරො හුත්වා, ධුත්තජනපරිවුතො රජ්ජමානො පඤ්චකාමගුණෙ රතො ගිද්ධො මොහෙන අත්ථො හුත්වා කාලං චිතිනාමෙත්වා, මාතාපිතුසු කාලකතෙසු නටනාටකගායකාදීනං යථිච්ඡිතං දෙන්නො ධනං විනාසෙත්වා නචිරස්සෙව පාරිජුඤ්ඤප්පත්තො හුත්වා, ඉණං ගහෙත්වා ජීවිකං කප්පෙන්නො පුත ඉණම්පි අලභිත්වා ඉණායිකෙහි වොදියමානො තෙසං අත්තනො ඛෙත්තවත්ථුසරාදීනි දත්වා, කපාලහත්ථො හික්ඛං වරිත්වා භුඤ්ජන්නො තස්මිංයෙව නගරෙ අනාඨසාලායං වසති.

අථ නං එකදිවසං වොරා සමාගතා එවමාහංසු – “අම්භො පුරිස, කිං තුය්හං ඉමිනා දුජ්ජීවිතෙන, තරුණො ත්වමසි ථාමජවබ්බලසම්පන්නො, කස්මා හත්ථපාදවිකලො විය අවිජ්ජි? එහි අම්භෙහි සහ වොරිකාය පරෙසං සන්නකං ගහෙත්වා සුබෙන ජීවිකං කප්පෙහි”ති. සො “නාහං වොරිකං කාතුං ජානාමි”ති ආහ. වොරා “මයං තං සික්ඛාපෙම, කෙවලං ත්වං අම්භාකං වචනං කරොහි”ති ආහංසු. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තෙහි සද්ධිං අගමාසි. අථ තෙ වොරා තස්ස හත්ථෙ මහන්නං මුග්ගරං දත්වා සන්ධිං ඡින්නිත්වා සරං පවිසන්නො තං සන්ධිමුඛෙ යපෙත්වා ආහංසු – “සවෙ ඉධ අඤ්ඤො කොචි ආගච්ඡති, තං ඉමිනා මුග්ගරෙන පහරිත්වා එකප්පහාරෙනෙව මාරෙහි”ති. සො අත්ථබ්බාලො හිතාහිතං අජානන්නො පරෙසං ආගමනමෙව ඔලොකෙන්නො තත්ථ අට්ඨාසි. වොරා පන සරං පවිසිත්වා ගය්හුපගං හණ්ඩං ගහෙත්වා සරමනුස්සෙහි ඤාතමත්තාව ඉතො චිතො ව පලායිංසු. සරමනුස්සා උට්ඨහිත්වා සීසං සීසං ධාවන්නා ඉතො චිතො ව ඔලොකෙන්නා තං පුරිසං සන්ධිද්වාරෙ යිතං දිස්වා “හරෙ දුට්ඨවොරා”ති ගහෙත්වා හත්ථපාදෙ මුග්ගරාදීහි පොථෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං – “අයං, දෙව, වොරො සන්ධිසුබෙ ගහිතො”ති. රාජා “ඉමස්ස සීසං ඡින්නාපෙහි”ති නගරගුත්තිකං ආණාපෙසි. “සාධු, දෙවා”ති නගරගුත්තිකො තං ගාහාපෙත්වා පච්ඡාබාහං ගාල්භබන්ධනං බන්ධාපෙත්වා රත්තවණ්ණවිරළමාලාබන්ධකණ්ඩං ඉට්ඨකවුණ්ණමක්ඛිතසීසං වජ්ඣපහට්ඨෙරිදෙසිතමග්ගං රථිකාය රථිකං සිඬ්ඝාටකෙන සිඬ්ඝාටකං විවරාපෙත්වා කසාහි තාලෙන්නො ආසාතනාහිමුඛං නෙති. “අයං ඉමස්මිං නගරෙ විලුම්පමානකවොරො ගහිතො”ති කොලාහලං අහොසි.

තෙන ව සමයෙන තස්මිං නගරෙ සුලසා නාම නගරසොහිනී පාසාදෙ යීතා වාතපානන්තරෙන ඔලොකෙන්නී තං තථා නියමානං දිස්වා පුබ්බෙ තෙන කතපරිවයා “අයං පුරිසො ඉමස්මිංයෙව නගරෙ මහතිං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා

ඉදානි එවරුපං අනත්ථං අනයබ්‍යසනං පත්තො’’ති තස්ස කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා
 චත්තාරො මොදකෙ පානීයඤ්ච පෙසෙසි. නගරගුත්තිකස්ස ච ආරොවාපෙසි –
 ‘‘තච අයොගා ආගමෙතු, යාවායං පුරිසො ඉමෙ මොදකෙ බාදිත්වා පානීයං
 පිවිස්සති’’ති.

අටේතස්මිං අන්තරෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දිබ්බෙන චක්ඛුනා
 ඔලොකෙන්තො තස්ස බ්‍යසනප්පත්තිං දිස්වා කරුණාය සඤ්චොදිතමානසො –
 ‘‘අයං පුරිසො අකතපුඤ්ඤො කතපාපො, තෙනායං නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සති, මයි
 පන ගතෙ මොදකෙ ච පානීයඤ්ච දත්වා භූමිමදෙවෙසු උප්පජ්ජිස්සති, යංනුනාහං
 ඉමස්ස අවස්සයො භවෙය්‍ය’’න්ති චිත්තෙන්වා පානීයමොදකෙසු උපනීයමානෙසු
 තස්ස පුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි. සො ථෙරං දිස්වා පසන්නමානසො ‘‘කිං මෙ
 ඉදානෙව ඉමෙහි මාරියමානස්ස මොදකෙහි බාදිතෙහි, ඉදං පන පරලොකං
 ගච්ඡන්තස්ස පාථෙය්‍යං භවිස්සති’’ති චිත්තෙන්වා මොදකෙ ච පානීයඤ්ච ථෙරස්ස
 දාපෙසි. ථෙරො තස්ස පසාදසංචඩ්ඪනත්ථං තස්ස පස්සන්තස්සෙව තථාරූපෙ යානෙ
 නිසිදිත්වා මොදකෙ පරිභුඤ්ජිත්වා පානීයඤ්ච පිවිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. සො
 පන පුරිසො චොරසාතකෙහි ආසාතනං නෙත්වා සීසච්ඡෙදං පාපිතො අනුත්තරෙ
 පුඤ්ඤක්ඛෙන්තෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙ කතෙන පුඤ්ඤෙන උළාසෙ
 දෙවලොකෙ නිබ්බත්තනාරහොපි යස්මා ‘‘සුලසං ආගම්ම මයා අයං දෙය්‍යාධම්මො
 ලද්ධො’’ති සුලසාය ගතෙන සිනෙහෙන මරණකාලෙ චිත්තං උපක්කිලිට්ඨං
 අහොසි. තස්මා භීතකායං උපපජ්ජන්තො පබ්බතගහනසම්භූතෙ සන්දච්ඡායෙ
 මහානිග්‍රොධරුක්ඛෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති.

සො කිර සවෙ පයමවයෙ කුලවංසට්ඨපනෙ උස්සුක්කං අකරිස්ස, තස්මිංයෙව
 නගරෙ සෙට්ඨිනං අග්ගො අභවිස්ස, මජ්ඣිමවයෙ මජ්ඣිමො, පච්ඡිමවයෙ
 පච්ඡිමො. සවෙ පන පයමවයෙ පබ්බජිතො අභවිස්ස, අරහා අභවිස්ස, මජ්ඣිමවයෙ
 සකදාගාමී අනාගාමී වා අභවිස්ස, පච්ඡිමවයෙ සොතාපන්නො අභවිස්ස.
 පාපමිත්තසංසග්ගෙන පන ඉත්ථිඤ්ඤානො සුරාඤ්ඤානො දුච්චරිතනිරතො අනාදරිකො
 හුත්වා අනුක්කමෙන සබ්බසම්පත්තිතො පරිභායිත්වා මහාබ්‍යසනං පත්තොති
 වදන්ති.

අථ සො අපරෙන සමයෙන සුලසං උය්‍යානගතං දිස්වා සඤ්ජාතකාමරාගො
 අන්ධකාරං මාපෙත්වා තං අත්තනො භවනං නෙත්වා සත්තාහං තාය සද්ධිං සංවාසං
 කප්පෙසි, අත්තනඤ්චස්සා ආරොවෙසි. තස්සා මාතා තං අපස්සන්ති රොදමානා
 ඉතො විතො ච පරිබ්භමති. තං දිස්වා මහාජනො ‘‘අයොගා මහාමොග්ගල්ලානො
 මහිද්ධිකො මහානුභාවො තස්සා ගතිං ජානෙය්‍ය, තං උපසඬකමිත්වා
 පුච්ඡෙය්‍යාසි’’ති ආහ. සා ‘‘සාධු අයොගා’’ති ථෙරං උපසඬකමිත්වා තමත්ථං පුච්ඡි.
 ථෙරො ‘‘ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ වෙළුවනමහාවිහාරෙ භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ
 පරිසපරියන්තෙ පස්සිස්සසි’’ති ආහ. අථ සුලසා තං දෙවපුත්තං අවොච – ‘‘අයුත්තං
 මය්‍හං තච භවතෙ වසන්තියා, අජ්ජ සත්තමො දිවසො, මම මාතා මං අපස්සන්ති
 පරිදෙවසොකසමාපන්නා භවිස්සති, සාධු මං, දෙව, තත්ථෙව නෙහි’’ති. සො තං

නෙත්වා වෙළවනෙ හගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ පරිසපරියන්තෙ යපෙන්ත්වා
අදිස්සමානරූපො අට්ඨාසි.

තතො මහාජනො සුලසං දිස්වා එවමාහ – “අම්ම සුලසෙ, ත්වං එත්තකං දිවසං
කුභිං ගතා? තච මාතා ත්වං අපස්සන්ති පරිදෙවසොකසමාපන්නා උම්මාදප්පත්තා
විය ජාතා”ති. සා තං පචත්තිං මහාජනස්ස ආචික්ඛි. මහාජනෙන ච “කථං සො
පුරිසො තථාපාපපසුතො අකතකුසලො දෙවුපපත්තිං පටිලහති”ති වුත්තෙ සුලසා
“මයා දාපිතෙ මොදකෙ පාතියඤ්ච අයාස්ස මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස දත්වා
තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවුපපත්තිං පටිලහති”ති ආහ. තං සුත්වා මහාජනො
අවිජරියබ්භුතචිත්තජාතො අහොසි – “අරහන්තො නාම අනුත්තරං
පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ලොකස්ස, යෙසු අප්පකොපි කතො කාරො සත්තානං
දෙවුපපත්තිං ආවහති”ති උළාරං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. භික්ඛු තමත්ථං
හගවතො ආරොවෙසුං. තතො හගවා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා –

1.

“ඛෙත්තුපමා අරහන්තො, දායකා කස්සකුපමා;
බීජුපමං දෙයාධම්මං, එත්තො නිබ්බත්තතෙ ඵලං.

2.

“එතං බීජං කසි ඛෙත්තං, පෙතානං දායකස්ස ච;
තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති, දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪති.

3.

“ඉධෙව කුසලං කත්වා, පෙතෙ ච පටිපුජිය;
සග්ගඤ්ච කමතිට්ඨානං, කම්මං කත්වාන හද්දක”න්ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

1. තත්ථ ඛෙත්තුපමාති බිත්තං වුත්තං බීජං තායති මහජ්ඵලභාවකරණෙන
රක්ඛතීති ඛෙත්තං, සාලිබ්ජාදීනං විරුහනට්ඨානං. තං උපමා එතෙසන්ති
ඛෙත්තුපමා, කෙදාරසදිසාති අත්ථො. අරහන්තොති බිණ්ණාසවා. තෙ හි කිලෙසාරීනං
සංසාරචක්කස්ස අරානඤ්ච හතත්තා, තතො එව ආරකත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා,
පාපකරණෙ රහාභාවා ච “අරහන්තො”ති වුච්චන්ති. තත්ථ යථා ඛෙතඤ්චි
තිණාදිදොසරහිතං ස්වාභිසංඛිතබ්බිජම්භි වුත්තෙ උතුසලිලාදිපච්චයන්තරූපෙන
කස්සකස්ස මහජ්ඵලං හොති, එවං බිණ්ණාසවසන්නාතො ලොභාදිදොසරහිතො
ස්වාභිසංඛිතෙ දෙයාධම්මබ්බිජෙ වුත්තෙ කාලාදිපච්චයන්තරසහිතො දායකස්ස
මහජ්ඵලො හොති. තෙනාහ හගවා “ඛෙත්තුපමා අරහන්තො”ති.
උක්කට්ඨනීද්දෙසො අයං තස්ස සෙබාදීනම්පි ඛෙත්තභාවාපටික්ඛෙපතො.

දායකාති විවරාදීනං පච්චයානං දාතාරො පරිච්චජනකා, තෙසං පරිච්චාගෙන
අත්තතො සන්නාතෙ ලොභාදීනං පරිච්චජනකා ඡෙදනකා, තතො චා අත්තතො
සන්නානස්ස සොධකා, රක්ඛකා චාති අත්ථො. කස්සකුපමාති කස්සකසදිසා. යථා

කස්සකො සාලිබ්බන්තාදීනි කසිත්වා යථාකාලඤ්ච
 චුත්තුදකදානනීභරණනිධානරක්ඛණාදීහි අප්පමජ්ජන්තො උළාරං විපුලඤ්ච
 සස්සඵලං පටිලහති, එවං දායකොපි අරහන්තෙසු දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගෙන
 පාරිවරියාය ව අප්පමජ්ජන්තො උළාරං විපුලඤ්ච දානඵලං පටිලහති. තෙන චුත්තං
 ‘‘දායකා කස්සකුපමා’’ති.

බීජුපමං දෙය්‍යධම්මන්ති ලිඛිගවිපල්ලාසෙන චුත්තං, බීජසදිසො දෙය්‍යධම්මොති
 අත්ථො. අන්තපානාදිකස්ස හි දසවිධස්ස දානබ්බවත්ථුනො එතං නාමං. එත්තො
 නිබ්බත්තතෙ ඵලන්ති එතස්මා දායකපටිග්ගාහකදෙය්‍යධම්මපරිච්චාගතො දානඵලං
 නිබ්බත්තති වෙව උප්පජ්ජති ව, විරතරපබන්ධවසෙන පවත්තති වාති අත්ථො. එත්ථ
 ව යස්මා පරිච්චාගවෙනනාහිසඬ්ඛතස්ස අන්තපානාදිවත්ථුනො භාවො, න ඉතරස්ස,
 තස්මා ‘‘බීජුපමං දෙය්‍යධම්ම’’න්ති දෙය්‍යධම්මග්ගහණං කතං. තෙන
 දෙය්‍යධම්මාපදෙසෙන දෙය්‍යධම්මවත්ථුච්චිසයාය පරිච්චාගවෙනනායයෙව බීජභාවො
 දට්ඨබ්බො. සා හි පටිසන්ධිආදිප්පහෙදස්ස තස්ස නිස්සයාරම්මණප්පහෙදස්ස ව
 ඵලස්ස නිප්ථාදිකා, න දෙය්‍යධම්මොති.

2. එතං බීජං කසි බ්බත්තන්ති යථාචුත්තං බීජං, යථාචුත්තඤ්ච බ්බත්තං, තස්ස
 බීජස්ස තස්මිං බ්බත්තෙ වපනපයොගසඬ්ඛාතා කසි වාති අත්ථො. එතං තයං කෙසං
 ඉච්ඡිතබ්බන්ති ආහ ‘‘පෙතානං දායකස්ස වා’’ති. යදි දායකො පෙතෙ උද්දිස්ස දානං
 දෙති, පෙතානඤ්ච දායකස්ස ව, යදි න පෙතෙ උද්දිස්ස දානං දෙති, දායකස්සෙව
 එතං බීජං එසා කසි එතං බ්බත්තං උපකාරාය හොතීති අධිප්පායො. ඉදානි තං
 උපකාරං දස්සෙතුං ‘‘තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති, දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪන්ති’’ති චුත්තං.
 තත්ථ තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති දායකෙන පෙතෙ උද්දිස්ස දානෙ දින්තෙ
 යථාචුත්තබ්බත්තකසිබීජසම්පත්තියා අනුමොදනාය ව යං පෙතානං උපකප්පති, තං
 දානඵලං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති. දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪන්ති දාතා පන අත්තනො
 දානමයපුඤ්ඤනිමිත්තං දෙවමනුස්සෙසු හොගසම්පත්තිආදිනා පුඤ්ඤඵලෙන
 අභිවඩ්ඪන්ති. පුඤ්ඤඵලමපි හි ‘‘කුසලානං, හික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු ඵවමිදං
 පුඤ්ඤං පවඩ්ඪන්ති’’තිආදියු (දී. නි. 3.80) පුඤ්ඤන්ති වුවවති.

3. ඉධෙව කුසලං කත්වාති අනවජ්ජසුඛවිපාකට්ඨෙන කුසලං පෙතානං
 උද්දිසනවසෙන දානමයං පුඤ්ඤං උපවිනිත්වා ඉධෙව ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ.
 පෙතෙ ව පටිපුජියාති පෙතෙ උද්දිස්ස දානෙන සම්මානෙත්වා
 අනුභුයාමානදුක්ඛතො තෙ මොවෙත්වා. පෙතෙ හි උද්දිස්ස දියාමානං දානං තෙසං
 පූජා නාම හොති. තෙනාහ – ‘‘අම්භාකඤ්ච කතා පූජා’’ති (පෙ. ව. 18), ‘‘පෙතානං
 පූජා ව කතා උළාරා’’ති (පෙ. ව. 25) ව. ‘‘පෙතෙ වා’’ති ව-සද්දෙන ‘‘පියො ව
 හොති මනාපො, අභිගමනීයො ව හොති විස්සාසනීයො, භාවනීයො ව හොති
 ගරුකාතබ්බො, පාසංසො ව හොති කිත්තනීයො විඤ්ඤුන’’න්ති ඵවමාදිකෙ
 දිට්ඨධම්මිකෙ දානානිසංසෙ සඬ්ඛණ්හාති. සග්ගඤ්ච කමති යානං, කම්මං කත්වාන
 හද්දකන්ති කල්‍යාණං කුසලකම්මං කත්වා දිබ්බෙහි ආයුආදීහි දසහි යානෙහි සුට්ඨු

අග්ගත්තා “සග්ග” න්ති ලද්ධනාමං කතපුඤ්ඤානං නිබ්බත්තනට්ඨානං දෙවලොකං කමති උපපජ්ජනවසෙන උපගච්ඡති.

එත්ථ ච “කුසලං කත්වා” ති වත්වා පුන “කම්මං කත්වාන හද්දක” න්ති වචනං “දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගො විය පත්තිදානවසෙන දානධම්මපරිච්චාගොපි දානමයකුසලකම්මමෙවා” ති දස්සනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං. කෙච් පනෙත්ථ “පෙනාති අරහන්තො අධිප්පෙනා” ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං “පෙනා” ති බිණ්ණාසවානං ආගතට්ඨානස්සෙව අභාවතො, බීජාදිභාවස්ස ච දායකස්ස විය තෙසං අයුජ්ජමානත්තා, පෙනයොනිකානං යුජ්ජමානත්තා ච. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තං සුලසඤ්ච ආදිං කත්වා චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

බෙත්තුපමපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුකරමුඛපෙනවත්ථුචණ්ණනා

කායො තෙ සබ්බසොචණ්ණොති ඉදං සත්ථරි රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤාදානරං සුකරමුඛපෙනං ආරබ්භ චුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ එකො භික්ඛු කායෙන සඤ්ඤතො අහොසි, වාචාය අසඤ්ඤතො, භික්ඛු අක්කොසති පරිභාසති. සො කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො, එකං බුද්ධන්තරං තත්ථ පච්චිත්වා තතො චචිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහසමීපෙ ගිජ්ඣකුට්ඨපබ්බතපාදෙ තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන බුජ්ජිපාසාභිභූතො පෙනො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි, මුඛං සුකරමුඛසදිසං. අථායස්මා නාරදො ගිජ්ඣකුට්ඨෙ පබ්බතෙ වසන්තො පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ තං පෙනං දිස්වා තෙන කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

4.

“කායො තෙ සබ්බසොචණ්ණො, සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා;
මුඛං තෙ සුකරස්සෙව, කිං කම්මමකරී පුරෙ” ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ කායො තෙ සබ්බසොචණ්ණොති තච කායො දෙහො සබ්බො සුවණ්ණවණ්ණො උත්තත්තකතකසන්තිහො. සබ්බා ඔභාසතෙ දිසාති තස්ස පභාය සබ්බාපි දිසා සමන්තන්තො ඔභාසති විජ්ජොතති. ඔභාසතෙති චා අන්තොගධහොතුඅත්ථමීදං පදන්ති “තෙ කායො සබ්බසොචණ්ණො සබ්බා දිසා ඔභාසෙති විජ්ජොතෙති” ති අත්ථො දට්ඨබ්බො. මුඛං තෙ සුකරස්සෙවති මුඛං පන තෙ සුකරස්ස විය, සුකරමුඛසදිසං තච මුඛන්ති අත්ථො. කිං කම්මමකරී පුරෙති “ත්ථං පුබ්බෙ අතීතජාතියං කිදිසං කම්මං අකාසි” ති පුච්ඡති.

එවං ථෙරෙන සො පෙනො කතකම්මං පුට්ඨො ගාථාය විස්සජ්ජෙන්තො –

5.

“කායෙන සඤ්ඤතො ආසිං, වාචායාසිමසඤ්ඤතො;
තෙන මෙනාදිසො වණ්ණො, යථා පස්සසි නාරදා”ති. —

ආහ. තත්ථ කායෙන සඤ්ඤතො ආසින්ති කායිකෙන සංයමෙන සංයතො
කායද්වාරිකෙන සංවරෙන සංවුතො අභොසිං. වාචායාසිමසඤ්ඤතොති වාචාය
අසඤ්ඤතො වාවසිකෙන අසංවරෙන සමන්තාගතො අභොසිං. තෙනාති තෙන
උභයෙන සංයමෙන අසංයමෙන ව. මෙති මය්හං. එතාදිසො වණ්ණොති එදිසො.
යථා ත්වං, නාරද, පච්චක්ඛතො පස්සසි, එවරුපො, කායෙන මනුස්සසණ්ඨානො
සුවණ්ණවණ්ණො, මුඛෙන සුකරසදිසො ආසින්ති යොජනා. වණ්ණසද්දො හි ඉධ
ජවියං සණ්ඨානෙ ව දට්ඨබ්බො.

එවං පෙනො ථෙරෙන පුච්ඡිතො තමත්ථං විස්සජ්ජෙත්වා තමෙව කාරණං
කත්වා ථෙරස්ස ඔවාදං දෙන්තො —

6.

“තං ත්‍යාහං නාරද ඛුමි, සාමං දිට්ඨමිදං තයා;
මාකාසි මුඛසා පාපං, මා බො සුකරමුඛො අහු”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ තත්ති තස්මා. ත්‍යාහන්ති තෙ අහං. නාරදාති ථෙරං ආලපති. ඛුමිති
කථෙමි. සාමන්ති සයමෙව. ඉදන්ති අත්තතො සරීරං සන්ධාය වදති. අයඤ්ඤත්ථ
අත්ථො — යස්මා, හත්තෙ නාරද, ඉදං මම සරීරං ගලතො පට්ඨාය හෙට්ඨා
මනුස්සසණ්ඨානං, උපරි සුකරසණ්ඨානං, තයා පච්චක්ඛතොව දිට්ඨං, තස්මා තෙ
අහං ඔවාදවසෙන වදාමිති. කිත්ති වෙති ආහ “මාකාසි මුඛසා පාපං, මා බො
සුකරමුඛො අහු”ති. තත්ථ මාති පටිසෙධෙ නිපාතො. මුඛසාති මුඛෙන. බොති
අවධාරණෙ, වාචාය පාපකම්මං මාකාසි මා කරොහි. මා බො සුකරමුඛො අහුති අහං
විය සුකරමුඛො මා අභොසියෙව. සවෙ පන ත්වං මුඛරො හුත්වා වාචාය පාපං
කරෙය්‍යාසි, එකංසෙන සුකරමුඛො භවෙය්‍යාසි, තස්මා මාකාසි මුඛසා පාපන්ති
එලපටිසෙධනමුඛෙනපි හෙතුමෙව පටිසෙධෙති.

අථායස්මා නාරදො රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරින්වා පච්ඡාහත්තං
පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසින්තස්ස සත්ථුතො තමත්ථං
ආරොචෙසි. සත්ථා, “නාරද, පුබ්බෙව මයා සො සත්ථො දිට්ඨො”ති වත්වා
අනෙකාකාරවොකාරං වච්ඡුවරිතසන්තිස්සිතං ආදීනවං, වච්ඡුවරිතපටිසංයුත්තඤ්ච
ආනිසංසං පකාසෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා
අභොසිති.

සුකරමුඛපෙනවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පුතිමුඛපෙනවත්ථුවණ්ණනා

දිබ්බං සුභං ධාරෙසි වණ්ණධාතුන්ති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ කලන්දකනිවාපෙ අඤ්ඤතරං පුත්තිමුඛපෙතං ආරබ්භ චුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ ද්වෙ කුලපුත්තා තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා සීලාචාරසම්පන්නා සල්ලෙඛවුත්තිනො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාචාසෙ සමග්ගවාසං වසිංසු. අථ අඤ්ඤතරො පාපජ්ඣාසයො පෙසුඤ්ඤාභිරතො භික්ඛු තෙසං වසනට්ඨානං උපගඤ්ඡී. ථෙරා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා වසනට්ඨානං දත්වා දුතියදිවසෙ තං ගහෙත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. මනුස්සා තෙ දිස්වා තෙසු ථෙරෙසු අතිවිය පරමනිපච්චකාරං කත්වා යාගුහත්තාදීහි පටිමානෙසු. සො විහාරං පවිසිත්වා චින්තෙසි – “සුන්දරො වතායං ගොවරගාමො, මනුස්සා ව සද්ධා පසන්නා, පණිතපණිතං පිණ්ඩපාතං දෙන්ති, අයඤ්ච විහාරො ඡායුදකසම්පන්නො, සක්කා මෙ ඉධ සුඛෙන වසිතුං. ඉමෙසු පන භික්ඛුසු ඉධ වසන්තෙසු මය්හං ඵාසුච්ඡාරො න භවිස්සති, අත්තෙවාසිකවාසො විය භවිස්සති. හන්දාහං ඉමෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දිත්වා යථා න පුන ඉධ වසිස්සන්ති, තථා කරිස්සාමි” ති.

අථෙකදිවසං මහාථෙරෙ ද්වින්තමිපි ඔවාදං දත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං පටිට්ඨෙ පෙසුණිකො භික්ඛු ථොකං කාලං චිත්තාමෙත්වා මහාථෙරං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා ථෙරෙන “කිං, ආචුසො, විකාලෙ ආගතොසි” ති ව චුත්තෙ, “ආම, භන්තෙ කිඤ්චි වත්තබ්බං අත්ථී” ති වත්වා “කථෙහි, ආචුසො” ති ථෙරෙන අනුඤ්ඤාතො ආහ – “ඵසො, භන්තෙ, තුම්භාකං සභායකත්ථෙරො සම්මුඛා මිත්තො විය අත්තානං දස්සෙත්වා පරම්මුඛා සපත්තො විය උපවදති” ති. “කිං කථෙති” ති පුච්ඡිතො “සුඤ්ඤා, භන්තෙ, ‘ඵසො මහාථෙරො සයො මායාචී කුභකො මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති’ ති තුම්භාකං අගුණං කථෙති” ති ආහ. “මා, ආචුසො, ඵචං භණි, න සො භික්ඛු ඵචං මං උපවදිස්සති, ගිහිකාලතො පට්ඨාය මම සභාවං ජානාති ‘පෙසලො කල්‍යාණසීලො’” ති. “සවෙ, භන්තෙ, තුම්භෙ අත්තනො විසුද්ධචිත්තතාය ඵචං චින්තෙථ, තං තුම්භාකංයෙව අනුච්ඡවිකං, මය්හං පන තෙන සද්ධිං ථෙරං නත්ථී, කස්මා අහං තෙන අචුත්තං ‘චුත්ත’න්ති වදාමි. හොතු, කාලන්තරෙන සයමෙව ජානිස්සථා” ති ආහ. ථෙරොපි පුපුජ්ජනභාවදොසෙන ද්වෙළ්භකචිත්තො “ඵවමිපි සියා” ති සාසඬකහදයො හුත්වා ථොකං සිථිලවිස්සාසො අහොසි. සො බාලො පයමං මහාථෙරං පරිභින්දිත්වා ඉතරමිපි ථෙතං චුත්තනයෙනෙව පරිභින්දි. අථ තෙ උහොපි ථෙරා දුතියදිවසෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අනාලපිත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා පිණ්ඩපාතමාදාය අත්තනො වසනට්ඨානෙයෙව පරිභුඤ්ඡිත්වා සාමිච්ඡිමත්තමිපි අකත්වා තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා විහාතාය ව රත්තියා අඤ්ඤමඤ්ඤං අනාරොචෙත්වා යථාඵාසුකට්ඨානං අගමංසු.

පෙසුණිකං පන භික්ඛුං පරිපුණ්ණමනොරථං ගාමං පිණ්ඩාය පටිට්ඨං මනුස්සා දිස්වා ආහංසු – “භන්තෙ, ථෙරා කුභිං ගතා” ති? සො ආහ – “සබ්බරත්තිං අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කත්වා මයා ‘මා කලහං කරොථ, සමග්ගා හොථ, කලහො නාම අනත්ථාවහො ආයතිදුක්ඛුප්පාදකො අකුසලසංවත්තනිකො, පුරිමකාපි කලහෙන මහතා හිතා පරිහට්ඨා’ තිආදීති වුවිචමානාපි මම වචනං අනාදිශිත්වා

පක්කන්තා’ ති. තතො මනුස්සා “ථෙරා තාව ගච්ඡන්තු, තුම්හෙ පන අම්භාකං අනුකම්පාය ඉධෙව අනුක්කණ්ඨිත්වා වසථා” ති යාචිංසු. සො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා තත්ථෙව වසන්තො කතිපාහෙන චිත්තෙසි – “මයා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා භික්ඛු ආවාසලොහෙන පරිභින්නා, ඛන්‍රං වත මයා පාපකම්මං පසුත” ති ඛලවච්ඡපටිසාරාභිභූතො සොකවෙගෙන ගීලානො හුත්වා නචිරෙනෙව කාලං කත්වා අවිච්ඡිති නිබ්බන්ති.

ඉතරෙ ද්වෙ සභායකත්ථෙරා ජනපදවාරිකං චරන්තා අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදිත්වා තෙන භික්ඛුනා වුත්තං හෙදවචනං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙත්වා තස්ස අභුතභාවං ඤත්වා සමග්ගා හුත්වා අනුක්කමෙන තමෙව ආවාසං පච්චාගමිංසු. මනුස්සා ද්වෙ ථෙරෙ දිස්වා හට්ඨතුට්ඨා සඤ්ජාතසොමනස්සා හුත්වා චතුභි පච්චයෙහි උපට්ඨහිංසු. ථෙරා ච තත්ථෙව වසන්තා සජ්ජායආහාරලාහෙන සමාභිතචිත්තා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරෙනෙව අරහත්තං පාපුණිංසු.

පෙසුණිකො භික්ඛු එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ රාජගහස්ස අවිදුරෙ පුතිමුඛපෙතො හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්ස කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි, මුඛතො පන පුළුවකා නික්ඛමිත්වා ඉතො චිතො ච මුඛං බාදන්ති, තස්ස දුරමිසි ඔකාසං ඵරිත්වා දුග්ගන්ධං වායති. අථායස්මා නාරදො ගිජ්ඣකුටපබ්බතා ඔරොහන්තො තං දිස්වා –

7.

“දිබ්බං සුභං ධාරෙසි වණ්ණධාතුං, වෙභායසං තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ; මුඛඤ්ච තෙ කිමයො පුතිගන්ධං, බාදන්ති කිං කම්මමකාසි පුබ්බෙ” ති. –

ඉමාය ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡි. තත්ථ දිබ්බන්ති දිවි භවං දෙවත්තභාවපරියාපන්තං. ඉධ පන දිබ්බං වියාති දිබ්බං. සුභන්ති සොහනං, සුන්දරභාවං වා. වණ්ණධාතුන්ති ඡවිවණ්ණං. ධාරෙසිති වහසි. වෙභායසං තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙති වෙභායසසඤ්ඤිතෙ අන්තලික්ඛෙ තිට්ඨසි. කෙච් පන “විභායසං තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ” ති පාඨං වත්වා විභායසං ඔභාසෙන්නො අන්තලික්ඛෙ තිට්ඨසිති වචනසෙසෙන අත්ථං වදන්ති. පුතිගන්ධන්ති කුණපගන්ධං, දුග්ගන්ධන්ති අත්ථො. කිං කම්මමකාසි පුබ්බෙති පරමදුග්ගන්ධං තෙ මුඛං කිමයො බාදන්ති, කායො ච සුවණ්ණවණ්ණො, කිදිසං නාම කම්මං ඵවරුපස්ස අත්තභාවස්ස කාරණභූතං පුබ්බෙ ත්වං අකාසිති පුච්ඡි.

ඵවං ථෙරෙන සො පෙතො අත්තනා කතකම්මං පුට්ඨො තමත්ථං විස්සජ්ජෙන්නො –

8.

“සමණො අහං පාපොතිදුට්ඨවාචො, තපස්සිරූපො මුඛසා අසඤ්ඤතො; ලද්ධා ච මෙ තමසා වණ්ණධාතු, මුඛඤ්ච මෙ පෙසුණියෙන පුතී” ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ සමණො අහං පාපොති අහං ලාමකො සමණො පාපහික්ඛු අහොසිං.
 අතිදුට්ඨවාචොති අතිදුට්ඨවචනො, පරෙ අතික්කමිත්වා ලඬ්ඝිත්වා චත්තා, පරෙසං
 ගුණපරිධංසකවචනොති අත්ථො. “අතිදුක්ඛවාචො”ති වා පායො, අතිවිය
 ඵරුසවචනො මුසාවාදපෙසුඤ්ඤාදිවච්ඡවචරිතනිරතො. තපස්සිරූපොති
 සමණපතිරූපකො. මුඛසාති මුඛෙන. ලද්ධාති පටිලද්ධා. ව-කාරො
 සම්පිණ්ඩනත්ථො. මෙනි මයා. තපසාති බ්‍රහ්මවරියෙන. පෙසුණියෙනාති
 පිසුණවාචාය. පුතීති පුතිගන්ධං.

ඵචං සො පෙනො අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛිත්වා ඉදානි ථෙරස්ස ඔවාදං
 දෙන්තො –

9.

“තයිදං තයා නාරද සාමං දිට්ඨං,
 අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යුං;
 මා පෙසුණං මා ව මුසා අභාණි,
 යක්ඛො තුවං හොහිසි කාමකාමී”ති. –

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ තයිදන්ති තං ඉදං මම රූපං. අනුකම්පකා යෙ කුසලා
 වදෙය්‍යුන්ති යෙ අනුකම්පනසීලා කාරුණිකා පරහිතපටිපත්තියං කුසලා නිපුණා
 බුද්ධාදයො යං වදෙය්‍යුං, තදෙව වදාමිති අධිප්පායො. ඉදානි තං ඔවාදං දස්සෙන්තො
 “මා පෙසුණං මා ව මුසා අභාණි, යක්ඛො තුවං හොහිසි කාමකාමී”ති ආහ.
 තස්සත්ථො – පෙසුණං පිසුණවචනං මුසා ව මා අභාණි මා කථෙහි. යදි හි ත්වං
 මුසාවාදං පිසුණවාචඤ්ච පහාය වාචාය සඤ්ඤතො භවෙය්‍යාසි, යක්ඛො වා දෙවො
 වා දෙවඤ්ඤතරො වා ත්වං භවිස්සසි, කාමං කාමිතඛිං උළාරං දිඛිඛසම්පත්තිං
 පටිලභිත්වා තත්ථ කාමනසීලො යථාසුඛං ඉන්ද්‍රියානං පරිවරණෙන
 අභිරමණසීලොති.

තං සුත්වා ථෙරො තතො රාජගහං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්ඡාහත්තං
 පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො සත්ථු තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා තං අට්ඨප්පත්තිං
 කත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා අහොසිති.

පුතිමුඛපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පිට්ඨධිතලිකපෙනවත්ථුචණ්ණනා

යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වාති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං ජෙනවනෙ විහරන්තො
 අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතීනො දානං ආරඛිහ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර
 ගහපතීනො ධිතු ධිතාය දාරිකාය ධාති පිට්ඨධිතලිකං අදාසි “අයං තෙ ධිතා, ඉමං
 ගහෙන්වා කීළස්සු”ති. සා තත්ථ ධිතුසඤ්ඤං උප්පාදෙසි. අථස්සා ඵකදිවසං තං
 ගහෙන්වා කීළන්තියා පමාදෙන පතිත්වා හිජ්ජී. තතො දාරිකා “මම ධිතා මතා”ති
 පරොදි. තං රොදන්තිං කොච්ඡි ගෙහජනො සඤ්ඤාපෙතුං නාසක්ඛි. තස්මිඤ්ච

සමයෙ සත්ථා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතීනො ගෙහෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසින්නො හොති, මහාසෙට්ඨී ච හගවතො සමීපෙ නිසින්නො අහොසි. ධාති තං දාරිකං ගහෙත්වා සෙට්ඨීස්ස සන්තිකං අගමාසි. සෙට්ඨී තං දිස්වා “කිස්සායං දාරිකා රොදති” ති ආහ. ධාති තං පවත්තිං සෙට්ඨීස්ස ආරොවෙසි. සෙට්ඨී තං දාරිකං අඬිකෙ නිසිදාපෙත්වා “තච ධිතුදානං දස්සාමී” ති සඤ්ඤාපෙත්වා සත්ථු ආරොවෙසි – “හත්තෙ, මම නත්තුධිතරං පිට්ඨධිතලිකං උද්දිස්ස දානං දාතුකාමො, තං මෙ පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ස්වාතනාය අධිවාසෙථා” ති. අධිවාසෙසි හගවා තුණ්හිභාවෙන.

අථ හගවා දුතියදිවසෙ පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙට්ඨීස්ස සරං ගන්ත්වා හත්තකිච්චං කත්වා අනුමොදනං කරොත්තො –

10.

“යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වා, දජ්ජා දානං අමච්ඡරී;
පුබ්බපෙතෙ ච ආරඬ්භ, අථ වා වත්ථුදෙවතා.

11.

“චත්තාරො ච මහාරාජෙ, ලොකපාලෙ යසස්සිනෙ;
කුචෙරං ධතරට්ඨඤ්ච, විරූපක්ඛං විරූළ්භකං;
තෙ චෙව පුජිතා හොන්ති, දායකා ච අනිජ්ඵලා.

12.

“න හි රුණ්ණං වා සොකො වා, යා වඤ්ඤා පරිදෙවතා;
න තං පෙතස්ස අත්ථාය, එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො.

13.

“අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණා දින්නා, සඬ්ඝම්හි සුජ්ජතිට්ඨිතා;
දීඝරත්තං හිතායස්ස, යානසො උපකප්පති” ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

10. තත්ථ යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වාති මඬිගලාදිසු අඤ්ඤතරං යං කිඤ්චි ආරඬ්භ උද්දිස්ස. දජ්ජාති දදෙය්‍ය. අමච්ඡරීති අත්තතො සම්පත්තියා පරෙහි සාධාරණභාවාසහනලක්ඛණස්ස මච්ඡෙරස්ස අභාවතො අමච්ඡරී, පරිච්චාගසීලො මච්ඡරියලොභාදිචිත්තමලං දුරතො කත්වා දානං දදෙය්‍යාති අධිජ්ජායො. පුබ්බපෙතෙ ච ආරඬ්භාති පුබ්බකෙපි පෙතෙ උද්දිස්ස. වත්ථුදෙවතාති සරවත්ථුආදිසු අධිවත්ථා දෙවතා ආරඬ්භාති යොජනා. අථ වාති ඉමිනා අඤ්ඤෙපි දෙවමනුස්සාදිකෙ යෙ කෙචි ආරඬ්භ දානං දදෙය්‍යාති දස්සෙති.

11. තත්ථ දෙවෙසු තාව ඵකච්චෙ පාකට්ඨෙ දෙවෙ දස්සෙන්නො “චත්තාරො ච මහාරාජෙ” ති වත්වා පුත තෙ නාමතො ගණ්හන්තො “කුචෙර” ත්තිආදිමාහ. තත්ථ කුචෙරන්ති වෙස්සවණං. ධතරට්ඨන්තිආදීති සෙසානං තිණ්ණං ලොකපාලානං නාමාති. තෙ චෙව පුජිතා හොන්ති තෙ ච මහාරාජානො

පුබ්බපෙතවත්ථුදෙවතායො ව උද්දිසනකිරියාය පටිමානිකා භොන්ති. දායකා ව අනිජ්ඵලාති යෙ දානං දෙන්ති, තෙ දායකා ව පරෙසං උද්දිසනමත්තෙන න නිජ්ඵලා, අත්තනො දානඵලස්ස භාගිනො ඵව භොන්ති.

12. ඉදානි “යෙ අත්තනො ඤාතීනං මරණෙන රොදන්ති පරිදෙවන්ති සොවන්ති, තෙසං තං නිරත්ථකං, අත්තපරිතාපනමත්තමෙවා”ති දස්සෙතුං “න හි රුණ්ණං වා”ති ගාථමාහ. තත්ථ රුණ්ණන්ති රුදිතං අස්සුමොවනං න හි කාතබ්බන්ති වචනසෙසො. සොකොති සොවනං චිත්තසන්තාපො, අන්තොනිජ්ඣානන්ති අත්ථො. යා වඤ්ඤා පරිදෙවනාති යා ව රුණ්ණසොකතො අඤ්ඤා පරිදෙවනා, “කහං එකපුත්තකා”තිආදිවාචාච්ඡපලාපො, සොපි න කාතබ්බොති අත්ථො. සබ්බත්ථ වා-සද්දො විකප්පනත්ථො. න තං පෙතස්ස අත්ථායාති යස්මා රුණ්ණං වා සොකො වා පරිදෙවනා වාති සබ්බමිපි තං පෙතස්ස කාලකතස්ස අත්ථාය උපකාරාය න භොති, තස්මා න හි තං කාතබ්බං, තථාපි ඵවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො අවිද්දසුනොති අධිජ්ජායො.

13. ඵවං රුණ්ණාදීනං නිරත්ථකභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි යා පුබ්බපෙතාදිකෙ ආරබ්භ දායකෙන සඬ්ඝස්ස දක්ඛිණා දින්නා, තස්සා සාත්ථකභාවං දස්සෙත්තො “අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණා”ති ගාථමාහ. තත්ථ අයන්ති දායකෙන තං දින්නං දානං පච්චික්ඛතො දස්සෙත්තො වදන්ති. ව-සද්දො ඛාතිරෙකත්ථො, තෙන යථා රුණ්ණාදි පෙතස්ස න කස්සපි අත්ථාය භොති, න ඵවමයං, අයං පන දක්ඛිණා දීඝරත්තං හිතායස්ස භොතීති වක්ඛමානමෙව විසෙසං ජොතෙති. ඛොති අවධාරණං. දක්ඛිණාති දානං. සඬ්ඝමහි සුප්පතිට්ඨිතාති අනුත්තරෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ සඬ්ඝෙ සුට්ඨු පතිට්ඨිතා. දීඝරත්තං හිතායස්සාති අස්ස පෙතස්ස චිරකාලං හිතාය අත්ථාය. යානසො උපකප්පතීති තඬ්ඛණඤ්ඤෙව නිජ්ඵජ්ජති, න කාලන්තරෙති අත්ථො. අයඤ්ච තත්ථ ධම්මතා – යං පෙනෙ උද්දිස්ස දානෙ දින්නෙ පෙනා වෙ අනුමොදන්ති, තාවදෙව තස්ස ඵලෙන පෙනා පරිමුච්චන්තිති.

ඵවං භගවා ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං පෙනෙ උද්දිස්ස දානාභිරතමානසං කත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. පුනදිවසෙ සෙට්ඨිහරියා අවසෙසා ව ඤාතකා සෙට්ඨිං අනුවත්තන්තා ඵවං තෙමාසමත්තං මහාදානං පවත්තෙසුං. අථ රාජා පසෙනදි කොසලො භගවන්තං උපසඬ්ඝමිත්වා “කස්මා, භන්තෙ, හික්ඛු මාසමත්තං මම ඝරං නාගමිංසු”ති පුච්ඡි. සත්ථාරා තස්මිං කාරණෙ කථිතෙ රාජාපි සෙට්ඨිං අනුවත්තන්තො බුද්ධජ්ජමුඛස්ස හික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙසි, තං දිස්වා නාගරා රාජානං අනුවත්තන්තා මාසමත්තං මහාදානං පවත්තෙසුං. ඵවං මාසද්වයං පිට්ඨධිතලිකමූලකං මහාදානං පවත්තෙසුන්ති.

පිට්ඨධිතලිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. තිරොකුට්ටපෙතවත්ථුවණ්ණනා

තිරොකුට්ටෙසු තිට්ටන්තිති ඉදං සත්ථා රාජගහෙ විහරන්තො සම්බහුලෙ පෙනෙ ආරබ්භ කටෙසි.

තත්‍රායං විත්ථාරකථා - ඉතො ද්වානවුතිකප්පෙ කාසි නාම නගරං අහොසි. තත්ථ ජයසෙනො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සිරිමා නාම දෙවී. තස්සා කුච්ඡියං ඵ්ඤ්ඤා නාම බොධිසත්තො නිබ්බන්තිත්වා අනුපුබ්බෙන සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣ. ජයසෙනො රාජා “මම පුත්තො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා බුද්ධො ජාතො, මය්හමෙව බුද්ධො, මය්හං ධම්මො, මය්හං සඬ්ඤා”ති මමන්තං උප්පාදෙන්වා සබ්බකාලං සයමෙව උපට්ඨන්ති, න අඤ්ඤෙසං ඔකාසං දෙති.

භගවතො කනිට්ඨභාතරො වෙමාතිකා තයො භාතරො වින්තෙසුං - “බුද්ධා නාම සබ්බලොක භික්ඛාය උප්පජ්ජන්ති, න එකස්සෙව අත්ථාය. අම්භාකඤ්ච පිතා අඤ්ඤෙසං ඔකාසං න දෙති. කථං නු බො මයං ලභෙය්‍යාම භගවන්තං උපට්ඨාතුං භික්ඛුසඬ්ඤා”ති? තෙසං එතදහොසි - “භන්ද මයං කිඤ්චි උපායං කරොමා”ති. තෙ පච්චන්තං කුපිතං විය කාරාපෙසුං. තතො රාජා “පච්චන්තො කුපිතො”ති සුත්වා තයොපි පුත්තෙ පච්චන්තං වූපසමෙතුං පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා වූපසමෙත්වා ආගතා. රාජා තුට්ඨො වරං අදාසි “යං ඉච්ඡාම, තං ගණ්හාමා”ති. තෙ “මයං භගවන්තං උපට්ඨාතුං ඉච්ඡාමා”ති ආහංසු. රාජා “එතං යපෙන්වා අඤ්ඤං ගණ්හාමා”ති ආහ. තෙ “මයං අඤ්ඤෙත අනත්ථිකා”ති ආහංසු. තෙන භි පරිච්ඡෙදං කත්වා ගණ්හාමාති. තෙ සත්ත වස්සානි යාචිංසු. රාජා න අදාසි. එවං “ඡ, පඤ්ච, චත්තාරි, තිණි, ද්වෙ, එකං, සත්ත මාසෙ, ඡ, පඤ්ච, චත්තාරො”ති චත්වා යාව තෙමාසං යාචිංසු. තදා රාජා “ගණ්හාමා”ති අදාසි.

තෙ භගවන්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා ආහංසු - “ඉච්ඡාම මයං, භන්තෙ, භගවන්තං තෙමාසං උපට්ඨාතුං, අධිවාසෙතු නො, භන්තෙ, භගවා ඉමං තෙමාසං වස්සාමාස”න්ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හිභාවෙන. තෙ තයො අත්තනො ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසස්ස ලෙඛං පෙසෙසුං. “ඉමං තෙමාසං අම්භෙහි භගවා උපට්ඨාතබ්බො, විහාරං ආදිං කත්වා සබ්බං භගවතො උපට්ඨානසම්භාරං සම්පාදෙහි”ති. සො සබ්බං සම්පාදෙන්වා පටිපෙසෙසි. තෙ කාසායවත්ථනිවත්ථා හුත්වා පුරිසසහස්සෙහි වෙය්‍යාවච්චකරෙහි භගවන්තං භික්ඛුසඬ්ඤා සක්කච්චං උපට්ඨහමානා ජනපදං නෙත්වා විහාරං නිය්‍යාතෙන්වා වස්සං වසාපෙසුං.

තෙසං භණ්ඩාගාරිකො එකො ගහපතිපුත්තො සපජාපතිකො සද්ධො අහොසි පසන්තො. සො බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඤාස්ස දානවත්තං සක්කච්චං අදාසි. ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො තං ගහෙත්වා ජානපදෙහි එකාදසමත්තෙහි පුරිසසහස්සෙහි සද්ධිං සක්කච්චමෙව දානං පවත්තාපෙසි. තත්ථ කෙච් ජානපදා පටිහතවිත්තා අහෙසුං. තෙ දානස්ස අත්තරායං කත්වා දෙය්‍යධම්මං අත්තනා බාදිංසු, භත්තසාලඤ්ච අග්ගිනා දහිංසු. පවාරිතා රාජපුත්තා භගවතො සක්කාරං කත්වා භගවන්තං පුරක්ඛත්වා පිතු සන්තිකමෙව පච්චාගමිංසු. තත්ථ ගන්ත්වා භගවා පරිනිබ්බාසි. රාජපුත්තා ව ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො ව භණ්ඩාගාරිකො ව

අනුප්‍රබ්බෙන කාලං කත්වා සද්ධිං පරිසාය සග්ගෙ උප්පජ්ජිංසු, පටිභතචිත්තා ජනා නිරයෙ උප්පජ්ජිංසු. එවං තෙසං උභයෙසං ජනානං සග්ගතො සග්ගං නිරයතො නිරයං උපපජ්ජන්තානං ද්වානවුතිකජ්ජා වීතිවත්තා.

අථ ඉමස්මිං හද්දකජ්ජෙ කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ තෙ පටිභතචිත්තා ජනා පෙනෙසු උප්පන්නා. තදා මනුස්සා අත්තනො අත්තනො ඤාතකානං පෙනානං අත්ථාය දානං දත්වා උද්දිසන්ති “ඉදං නො ඤාතීනං භොතු”ති, තෙ සම්පත්තිං ලභන්ති. අථ ඉමෙපි පෙනා තං දිස්වා කස්සපං සම්මාසම්බුද්ධං උපසඬකමිත්වා පුච්ඡිංසු – “කිං නු ඛො, භත්තෙ, මයම්පි එවරූපං සම්පත්තිං ලභෙය්‍යාමා”ති? භගවා ආහ – “ඉදානි න ලභං, අනාගතෙ පන ගොතමො නාම සම්මාසම්බුද්ධො භවිස්සති, තස්ස භගවතො කාලෙ ඛිම්බිසාරො නාම රාජා භවිස්සති, සො තුම්භාකං ඉතො ද්වානවුතිකජ්ජෙ ඤාති අහොසි, සො බුද්ධස්ස දානං දත්වා තුම්භාකං උද්දිසිස්සති, තදා ලභිස්සථා”ති. එවං චුත්තෙ කීර තෙසං පෙනානං තං වචනං “ස්වෙ ලභිස්සථා”ති චුත්තං විය අහොසි.

තතො එකස්මිං බුද්ධන්තරෙ වීතිවත්තෙ අම්භාකං භගවා උප්පජ්ජි. තෙපි තයො රාජපුත්තා පුරිසසභස්සෙන සද්ධිං දෙවලොකතො චචිත්වා මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පජ්ජිත්වා අනුප්‍රබ්බෙන තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගයාසිසෙ තයො ජට්ඨා අහෙසුං, ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො රාජා ඛිම්බිසාරො අහොසි, හණ්ඩාගාරිකො ගහපතිපුත්තො විසාඛො නාම සෙට්ඨි අහොසි, තස්ස පජාපති ධම්මදිත්තා නාම සෙට්ඨිධිතා අහොසි, අවසෙසා පන පරිසා රඤ්ඤො එව පරිවාරා හුත්වා නිබ්බන්තිංසු.

අම්භාකම්පි භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සත්තසත්තාහං අතික්කමිත්වා අනුප්‍රබ්බෙන බාරාණසිං ආගම්ම ධම්මචක්කං පවත්තෙන්වා පඤ්චවග්ගියෙ ආදිං කත්වා යාව සහස්සපරිවාරෙ තයො ජට්ඨෙ විනෙන්වා රාජගහං අගමාසි. තත්ථ ව තදහුපසඬකමන්තංයෙව රාජානං ඛිම්බිසාරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි සද්ධිං එකාදසනහුතෙහි අඬගමගධවාසීහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි. අථ රඤ්ඤො ස්වාතන්‍යාය භත්තෙන නිමන්තිතො අධිවාසෙන්වා දුතියදිවසෙ මාණවකචණ්ණෙන සක්කෙන දෙවානම්න්දෙන පුරතො ගච්ඡන්තෙන –

“දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජට්ඨෙහි, විජ්ජමුත්තො විජ්ජමුත්තෙහි; සිඬගීතික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා”ති. (මහාව. 58) –

එවමාදීහි ගාථාහි අභිත්ථවියමානො රාජගහං පවිසිත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ මහාදානං සම්පට්චිජ්. තෙ පන පෙනා “ඉදානි රාජා දානං අම්භාකං උද්දිසිස්සති, ඉදානි උද්දිසිස්සති”ති ආසාය සම්පරිවාරෙන්වා අට්ඨංසු.

රාජා දානං දත්වා “කත්ථ නු ඛො භගවා විහරෙය්‍යා”ති භගවතො විහාරට්ඨානමෙව චිත්තෙසි, න තං දානං කස්සචි උද්දිසි. තථා තං දානං අලභන්තා පෙනා ඡින්නාසා හුත්වා රත්තියං රඤ්ඤො නිවෙසනෙ අතිවිය හිංසනකං

විස්සරමකංසු. රාජා භයසන්නාසසංවෙගං ආපජ්ජිත්වා විභාතාය රත්තියා භගවතො ආරොවෙහි – “ඵවරුපං සද්දං අස්සොසිං, කිං නු ඛො මෙ, භන්තෙ, භවිස්සති” ති? භගවා “මා භායි, මහාරාජ, න තෙ කිඤ්චි පාපකං භවිස්සති, අපිච ඛො සන්නි තෙ පුරාණඤාතකා පෙතෙසු උප්පන්නා. තෙ එකං බුද්ධන්තරං තමෙව පච්චාසිසන්නා ‘බුද්ධස්ස දානං දත්වා අම්භාකං උද්දිසිස්සති’ ති විචරන්නා තයා හියොයා දානං දත්වා න උද්දිසිතන්තා ඡින්නාසා හුත්වා තථාරුපං විස්සරමකංසු” ති ආහ. “කිං ඉදානිපි, භන්තෙ, දින්නෙ තෙ ලභෙය්‍ය” ති? “ආම, මහාරාජ” ති. “තෙන හි, භන්තෙ, අධිවාසෙතු මෙ භගවා අප්පන්නාය දානං, තෙසං උද්දිසිස්සාමි” ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හිභාවෙන.

රාජා නිවෙසනං ගන්ත්වා මහාදානං පටියාදාපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොවාපෙසි. භගවා රාජන්තෙපුරං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසිදි සද්ධිං හික්ඛුසඬ්ඝෙන. තෙ පෙතා “අපි නාම අප්ප ලභෙය්‍යාමා” ති ගන්ත්වා තිරොකුට්ටාදීසු අට්ඨංසු. භගවා තථා අකාසි, යථා තෙ සබ්බෙව රඤ්ඤො ආපාථං ගතා අහෙසු. රාජා දක්ඛිණොදකං දෙන්නො “ඉදං මෙ ඤාතීනං භොතු” ති උද්දිසි. තාවදෙව පෙතානං කමලකුචලයසඤ්ජන්නා පොක්ඛරණියො නිබ්බත්තිංසු. තෙ තත්ථ න්හත්වා ච පිටිත්වා ච පටිප්පස්සද්ධදරථකිලමථපිපාසා සුචණ්ණවණ්ණා අහෙසු. රාජා යාගුඛජ්ජහොජ්ජානි දත්වා උද්දිසි. තෙසං තඬ්ඬණඤ්ඤෙව දිබ්බයාගුඛජ්ජහොජ්ජානි නිබ්බත්තිංසු. තෙ තානි පරිභුඤ්ජිත්වා පිණින්ද්‍රියා අහෙසු. අථ චත්ථසෙනාසනානි දත්වා උද්දිසි. තෙසං දිබ්බචත්ථපාසාදපච්චත්ථරණසෙය්‍යාදිඅලඬ්ඬකාරවිධයො නිබ්බත්තිංසු. සා ච තෙසං සම්පත්ති සබ්බාපි යථා රඤ්ඤො පාකටා භොති, තථා භගවා අධිට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා අතිවිය අත්තමනො අහොසි. තතො භගවා භුත්තාවි පචාරිතො රඤ්ඤො ඛිම්බිසාරස්ස අනුමොදනත්ථං තිරොකුට්ටපෙතචත්ථුං අභාසි –

14.

“තිරොකුට්ටෙසු තිට්ඨන්ති, සන්ධිසිඬ්ඝාටකෙසු ච;
ද්වාරබාහාසු තිට්ඨන්ති, ආගන්ත්වාන සකං සරං.

15.

“පහුතෙ අන්තපානම්හි, ඛජ්ජහොජ්ජෙ උපට්ඨිතෙ;
න තෙසං කොචි සරති, සත්තානං කම්මපච්චයා.

16.

“ඵචං දදන්ති ඤාතීනං, යෙ භොන්ති අනුකම්පකා;
සුචිං පණිතං කාලෙන, කජ්ජියං පානභොජනං.

17.

“ඉදං වො ඤාතීනං භොතු, සුඛිතා භොන්තු ඤාතයො;
තෙ ච තත්ථ සමාගන්ත්වා, ඤාතිපෙතා සමාගතා;

පහුතෙ අන්තපානමිහි, සක්කවිචං අනුමොදරෙ.

18.

“විරං ජීවන්තු නො ඤාතී, යෙසං හෙතු ලභාමසෙ;
අම්භාකඤ්ච කතා පූජා, දායකා ච අනිජ්චලා.

19.

“න හි තත්ථ කසි අත්ථි, ගොරක්ඛෙත්ථ න විජ්ජති;
චණ්ද්‍රිජා තාදිසි නත්ථි, හිරඤ්ඤෙන කයාකයං;
ඉතො දින්නෙන යාපෙත්ති, පෙතා කාලගතා තහිං.

20.

“උන්නමෙ උදකං වුට්ඨං, යථා නින්නං පචත්තති;
එවමෙව ඉතො දින්නං, පෙතානං උපකප්පති.

21.

“යථා වාරිවහා පුරා, පරිපූරෙත්ති සාගරං;
එවමෙව ඉතො දින්නං, පෙතානං උපකප්පති.

22.

“අදාසි මෙ අකාසි මෙ, ඤාතිමිත්තා සබ්බා ච මෙ;
පෙතානං දක්ඛිණං දජ්ජා, පුබ්බෙ කතමනුස්සරං.

23.

“න හි රුණ්ණං වා සොකො වා, යා වඤ්ඤා පරිදෙවනා;
න තං පෙතානමත්ථාය, එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො.

24.

“අයඤ්ච බො දක්ඛිණා දින්නා, සඬ්ඝමිහි සුජ්ජතිට්ඨිතා;
දීඝරත්තං හිතායස්ස, යානසො උපකප්පති.

25.

“සො ඤාතිධම්මො ච අයං නිදස්සිතො, පෙතාන පූජා ච කතා උළාරා;
බලඤ්ච හික්ඛුනමනුජ්ජදින්නං, තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පහුතං අනප්පක”න්ති.

14. තත්ථ තිරොකුට්ටෙසුති කුට්ටානං පරභාගෙසු. තිට්ඨන්තීති

නිසජ්ජාදිපටික්ඛෙපතො යානකප්පනවචනමෙතං, ගෙහපාකාරකුට්ටානං ද්වාරතො
බහි එව තිට්ඨන්තීති අත්ථො. සන්ධිසිඬ්ඝාටකෙසු වාති සන්ධිසු ච සිඬ්ඝාටකෙසු ච.
සන්ධිති චතුක්කොණරවජා, සරසන්ධිහිත්තිසන්ධිආලොකසන්ධියොපි වුවුවන්ති.
සිඬ්ඝාටකාති තිකොණරවජා. ද්වාරබාහාසු තිට්ඨන්තීති නගරද්වාරසරද්වාරානං
බාහා නිස්සාය තිට්ඨන්ති. ආගන්ත්වාන සකං සරන්ති සකසරං නාම

පුබ්බඤ්ඤාතිසරම්පි අත්තනා සාම්භාවෙන අප්ඤ්ඤාචුත්ථසරම්පි, තදුභයම්පි තෙ යස්මා සකසරසඤ්ඤාය ආගච්ඡන්ති, තස්මා “ආගන්ත්වාන සකං සර”න්ති ආහ.

15. එවං භගවා පුබ්බෙ අනප්ඤ්ඤාචුත්ථපුබ්බම්පි පුබ්බඤ්ඤාතිසරත්තා බිම්බිසාරනිවෙසනං සකසරසඤ්ඤාය ආගන්ත්වා තිරොකුට්ටාදීසු ධීනෙ ඉස්සාමච්ඡරියඵලං අනුභවන්තෙ අතිවිය දුද්දසිකචිරුපභයානකදස්සනෙ බහු පෙනෙ රඤ්ඤො දස්සෙන්නො “තිරොකුට්ටෙසු තිට්ඨන්ති”ති ගාථං වත්වා පුන තෙනි කතස්ස කම්මස්ස දාරුණභාවං දස්සෙන්නො “පහුතෙ අන්තපානම්භී”ති දුතියගාථමාහ.

තත්ථ පහුතෙති අනප්පකෙ බහුම්භී, යාවදත්ථෙති අත්ථො. බ-කාරස්ස හි ප-කාරො ලබ්භති “පහු සන්නො න භරති”තිආදීසු (සු. නි. 98) විය. කෙච් පන “බහුකෙ”ති පඨන්ති, සො පන පමාදපායො. අන්තපානම්භීති අත්තෙ ව පානෙ ව. ඛජ්ජභොජ්ජෙති ඛජ්ජෙ ව භොජ්ජෙ ව. එතෙන අසිතපිතබායිතසායිතවසෙන චතුබ්බිධම්පි ආහාරං දස්සෙති. උපට්ඨිතෙති උපගම්ම ධීනෙ සජ්ජිතෙ, පටියත්තෙති අත්ථො. න තෙසං කොච් සරති සත්තානන්ති තෙසං පෙත්තිවිසයෙ උප්පන්නානං සත්තානං කොච් මාතා වා පිතා වා පුත්තො වා නත්තා වා න සරති. කිං කාරණං? කම්මපච්චයාති, අත්තනා කතස්ස අදානදානපටිසෙධනාදිභෙදස්ස කදරියකම්මස්ස කාරණභාවතො. තඤ්භි කම්මං තෙසං ඤාතීනං සරිතුං න දෙති.

16. එවං භගවා අනප්පකෙපි අන්තපානාදිම්භි විජ්ජමානෙ ඤාතීනං පච්චාසිසන්නානං පෙතානං කම්මඵලෙන ඤාතකානං අනුස්සරණමත්තස්සාපි අභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි පෙත්තිවිසයුපපන්නෙ ඤාතකෙ උද්දිස්ස රඤ්ඤො දින්නදානං පසංසන්නො “එවං දදන්ති ඤාතීන”න්ති තතියගාථමාහ.

තත්ථ එවන්ති උපමාවචනං. තස්ස ද්විධා සම්බන්ධො – තෙසං සත්තානං කම්මපච්චයා අසරන්තෙසුපි කෙසුචි කෙච් දදන්ති ඤාතීනං, යෙ එවං අනුකම්පකා භොන්තිති ව, මහාරාජ, යථා තයා දින්නං, එවං සුචිං පණීතං කාලෙන කප්පියං පානභොජනං දදන්ති ඤාතීනං, යෙ භොන්ති අනුකම්පකාති ව. තත්ථ දදන්තිති දෙන්නි උද්දිසන්ති නියානෙන්නි. ඤාතීනන්ති මානිතො ව පිනිතො ව සම්බන්ධානං. යෙති යෙ කෙච් පුත්තාදයො. භොන්තිති භවන්ති. අනුකම්පකාති අත්ථකාමා හිතෙසිනො. සුචින්ති සුද්ධං මනොහරං ධම්මිකඤ්ච. පණීතන්ති උළාරං. කාලෙනාති දක්ඛිණෙය්‍යානං පරිභොගයොග්ගකාලෙන, ඤාතිපෙතානං වා තිරොකුට්ටාදීසු ආගන්ත්වා ධීතකාලෙන. කප්පියන්ති අනුච්ඡවිකං පතිරූපං අරියානං පරිභොගාරහං. පානභොජනන්ති පානඤ්ච භොජනඤ්ච, තදුපදෙසෙන චෙත්ථ සබ්බං දෙය්‍යධම්මං වදති.

17. ඉදානි යෙන පකාරෙන තෙසං පෙතානං දින්නං නාම භොති, තං දස්සෙන්නො “ඉදං වො ඤාතීනං භොතු, පුබ්බා භොන්තු ඤාතයො”ති චතුත්ථගාථාය පුබ්බඛිඨං ආහ. තං තතියගාථාය පුබ්බඛිඨෙත සම්බන්ධිතබ්බං –

“එවං දදන්ති ඤාතීනං, යෙ භොන්ති අනුකම්පකා;
ඉදං වො ඤාතීනං භොතු, සුඛිතා භොන්තු ඤාතයො” ති.

තෙන “ඉදං වො ඤාතීනං භොතුති එවං පකාරෙන දදන්ති, නො අඤ්ඤං” ති
ආකාරත්වෙන එවංසද්දෙන දාතඛිබ්බාකාරනිදස්සනං කතං භොති.

තත්ථ ඉදන්ති දෙයාධම්මනිදස්සනං. වොති නිපාතමත්තං “යෙහි වො
අරියා” තිආදිසු (ම. නි. 1.36) විය. ඤාතීනං භොතුති පෙත්තිවිසයෙ උප්පන්නානං
ඤාතකානං භොතු. “නො ඤාතීන” තිති ව පටන්ති, අම්භාකං ඤාතීනන්ති අත්ථො.
සුඛිතා භොන්තු ඤාතයොති තෙ පෙත්තිවිසයප්පන්නා ඤාතයො ඉදං ඵලං
පච්චනුභවන්තා සුඛිතා සුඛප්පත්තා භොන්තු.

යස්මා “ඉදං වො ඤාතීනං භොතු” ති චුත්තෙපි අඤ්ඤෙන කතකම්මං න
අඤ්ඤස්ස ඵලදං භොති, කෙවලං පන තථා උද්දිස්ස දීයමානං තං වත්ථු
ඤාතිපෙතානං කුසලකම්මස්ස පච්චයො භොති, තස්මා යථා තෙසං තස්මිං
වත්ථුස්මිං තස්මිංයෙව බණ්ණ ඵලනිබ්බත්තකං කුසලකම්මං භොති, තං දස්සෙන්නො
“තෙ ව තත්ථො” තිආදිමාහ.

තත්ථ තෙති ඤාතිපෙතා. තත්ථාති යත්ථ දානං දීයති, තත්ථ. සමාගන්ත්වාති
“ඉමෙ නො ඤාතයො අම්භාකං අත්ථාය දානං උද්දිස්සන්ති” ති අනුමොදනත්ථං.
තත්ථ සමාගතා හුත්වා. පහුතෙ අන්තපානම්භීති අත්තනො උද්දිස්ස දීයමානෙ
තස්මිං වත්ථුස්මිං. සක්කච්චං අනුමොදරෙති කම්මඵලං අභිසද්දහන්තා විත්තිකාරං
අවිජ්ඣන්තා අවික්ඛිත්තවිත්තා හුත්වා “ඉදං නො දානං භිතාය සුඛාය භොතු” ති
මොදන්ති අනුමොදන්ති පීතිසොමනස්සජාතා භොන්ති.

18. විරං ජීවන්තුති විරං ජීවිතො දීඝායුකා භොන්තු. නො ඤාතීති අම්භාකං
ඤාතකා. යෙසං භෙතුති යෙසං කාරණා යෙ නිස්සාය. ලභාමසෙති ඊදිසං සම්පත්තිං
පටිලභාම. ඉදඤ්ඤි උද්දිස්සෙනෙත උද්ධස්මිපත්තිං අනුභවන්තානං පෙතානං අත්තනො
ඤාතීනං ථොමනාකාරදස්සනං. පෙතානඤ්ඤි අත්තනො අනුමොදෙනෙත, දායකානං
උද්දිස්සෙනෙත, උක්ඛිණ්ණයාසම්පත්තියා වාති තීභි අභිගෙහි දක්ඛිණා
තඨ්ඛණඤ්ඤෙව ඵලනිබ්බත්තිකා භොති. තත්ථ දායකා විසෙසභෙතු. තෙනාහ
“යෙසං භෙතු ලභාමසෙ” ති. අම්භාකඤ්ඤෙව කතා පුජාති “ඉදං වො ඤාතීනං
භොතු” ති එවං උද්දිස්සන්නෙහි දායකෙහි අම්භාකඤ්ඤෙව පුජා කතා, තෙ දායකා ව
අනිජ්ඣලා යස්මිං සන්නානෙ පරිච්චාගමයං කම්මං නිබ්බත්තං තස්ස තත්ථෙව
ඵලදානතො.

එත්ථාහ – “කිං පන පෙත්තිවිසයප්පන්නා එව ඤාතී භෙතුසම්පත්තියො
ලභන්ති, උදාහු අඤ්ඤෙපී” ති? න චෙත්ථ අම්භෙහි වත්තඛිබ්බං, අත්ථි භගවතා එවං
බ්‍යාකතන්තා. චුත්තඤ්ඤෙනං —

“මයමස්සු, හො ගොතම, බ්‍රාහ්මණා නාම දානානි දෙම, පුඤ්ඤානි කරොම ‘ඉදං දානං පෙතානං ඤාතිසාලොභිතානං උපකප්පතු, ඉදං දානං පෙතා ඤාතිසාලොභිතා පරිභුඤ්ජන්තු’ති. කච්චි තං, හො ගොතම, දානං පෙතානං ඤාතිසාලොභිතානං උපකප්පති, කච්චි තෙ පෙතා ඤාතිසාලොභිතා තං දානං පරිභුඤ්ජන්තීති? යානෙ ඛො, බ්‍රාහ්මණ, උපකප්පති, නො අට්ඨානෙති.

“කතමං පන, හො ගොතම, යානං, කතමං අට්ඨානන්ති? ඉධ, බ්‍රාහ්මණ, එකච්චො පාණාතිපාතී හොති...පෙ.... මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස හෙදා පරං මරණා නිරයං උපපජ්ජති. යො තෙරගිකානං සත්තානං ආභාරො, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. ඉදං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අට්ඨානං, යත්ථ ධීතස්ස තං දානං න උපකප්පති.

“ඉධ පන, බ්‍රාහ්මණ, එකච්චො පාණාතිපාතී හොති...පෙ.... මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස හෙදා පරං මරණා නිරව්ඡානායොනිං උපපජ්ජති. යො නිරව්ඡානායොනිකානං සත්තානං ආභාරො, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. ඉදම්පි ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අට්ඨානං, යත්ථ ධීතස්ස තං දානං න උපකප්පති.

“ඉධ පන, බ්‍රාහ්මණ, එකච්චො පාණාතිපාතා පටිච්චරතො හොති...පෙ.... සම්මාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස හෙදා පරං මරණා මනුස්සානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජති...පෙ.... දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජති. යො දෙවානං ආභාරො, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. ඉදම්පි ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අට්ඨානං, යත්ථ ධීතස්ස තං දානං න උපකප්පති.

“ඉධ පන, බ්‍රාහ්මණ, එකච්චො පාණාතිපාතී හොති...පෙ.... මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස හෙදා පරං මරණා පෙත්තිවිසයං උපපජ්ජති. යො පෙත්තිවිසයිකානං සත්තානං ආභාරො, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. යං වා පනස්ස ඉතො අනුපවෙච්ඡෙන්ති මිත්තාමච්චා වා ඤාතිසාලොභිතා වා, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. ඉදං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, යානං, යත්ථ ධීතස්ස තං දානං උපකප්පති”ති.

“සචෙ පන, හො ගොතම, සො පෙතො ඤාතිසාලොභිතො තං යානං අනුපපන්නො හොති, කො තං දානං පරිභුඤ්ජති”ති? “අඤ්ඤෙපිස්ස, බ්‍රාහ්මණ, පෙතා ඤාතිසාලොභිතා තං යානං උපපන්නා හොන්ති, තෙ තං දානං පරිභුඤ්ජන්තී”ති.

“සචෙ පන, හො ගොතම, සො චෙච පෙතො ඤාතිසාලොභිතො තං යානං අනුපපන්නො හොති, අඤ්ඤෙපිස්ස පෙතා ඤාතිසාලොභිතා තං යානං

අනුපපන්නා භොන්ති, කො තං දානං පරිභුඤ්ජති” ති? “අට්ඨානං බො එතං, බ්‍රාහ්මණ, අනවකාසො, යං තං යානං විචිත්තං අස්ස ඉමිනා දිසෙන අද්ධුනා යදිදං පෙනෙහි ඤාතිසාලොභිතෙහි, අපිච, බ්‍රාහ්මණ, දායකොපි අනිජ්ජලො” ති (අ. නි. 10.177).

19. ඉදානි පෙත්තිවිසයුපපන්නානං තත්ථ අඤ්ඤස්ස කසිගොරක්ඛාදිනො සම්පත්තිපට්ටාභකාරණස්ස අභාවං ඉතො දින්නෙන යාපනඤ්ච දස්සෙතුං “න හි” තිආදි වුත්තං.

තත්ථ න හි තත්ථ කසි අත්ථිති තස්මිං පෙත්තිවිසයෙ කසි න හි අත්ථි, යං නිස්සාය පෙනා සුබ්බෙන ජීවෙය්‍යං. ගොරක්ඛෙත්ථ න විජ්ජති එත්ථ පෙත්තිවිසයෙ න කෙවලං කසියෙව නත්ථි, අථ බො ගොරක්ඛාපි න විජ්ජති, යං නිස්සාය තෙ සුබ්බෙන ජීවෙය්‍යං. වණ්ඨජා තාදිසි නත්ථිති වණ්ඨජාපි තාදිසි නත්ථි, යා තෙසං සම්පත්තිපට්ටාභහෙතු භවෙය්‍යා. හිරඤ්ඤෙන කයාකයන්ති හිරඤ්ඤෙන කයවික්කයමිපි තත්ථ තාදිසං නත්ථි, යං තෙසං සම්පත්තිපට්ටාභහෙතු භවෙය්‍යා. ඉතෙ දින්නෙන යාපෙනති, පෙනා කාලගතා තහින්නි කෙවලං පන ඉතො ඤාතිහි වා මිත්තාමච්චෙහි වා දින්නෙන යාපෙනති, අත්තභාවං පවත්තෙන්නි. පෙනාති පෙත්තිවිසයුපපන්නා සත්තා. කාලගතාති අත්තනො මරණකාලෙන ගතා. “කාලකතා” ති වා පාඨො, කතකාලා කතමරණා මරණං සම්පත්තා. තහින්නි තස්මිං පෙත්තිවිසයෙ.

20-21. ඉදානි යථාචුත්තමත්ථං උපමාහි පකාසෙතුං “උන්නමෙ උදකං වුට්ඨ”න්ති ගාථාද්වයමාහ. තස්සත්ථො – යථා උන්නමෙ ථලෙ උන්නතප්පදෙසෙ මෙසෙහි අභිවුට්ඨං උදකං යථා නින්තං පවත්තති, යො භූමිභාගො නින්තො ඔණතො, තං උපගච්ජති; එවමෙව ඉතො දින්නං දානං පෙනානං උපකප්පති, එලුප්පත්ති යා විනිශ්චිජ්ජති. නින්තමිව හි උදකප්පවත්ති යා යානං පෙනලොකො දානුපකප්පනාය. යථාහ – “ඉදං බො, බ්‍රාහ්මණ, යානං, යත්ථ ධීතස්ස තං දානං උපකප්පති” ති (අ. නි. 10.177). යථා ව කන්දරපදරසාබ්‍යසාබ්‍යකුසොබ්‍යමහාසොබ්‍යෙහි ඔගලිතෙන උදකෙන වාරිවහා මහානජ්ජො පුරා හුත්වා සාගරං පරිපුරෙන්නි, එවං ඉතො දින්නදානං පුබ්බෙ චුත්තනයෙන පෙනානං උපකප්පතිති.

22. යස්මා පෙනා “ඉතො කිඤ්චි ලභාමා” ති ආසාහිභූතා ඤාතිසරං ආගන්ත්වාපි “ඉදං නාම නො දෙථා” ති යාචිතුං න සක්කොන්ති, තස්මා තෙසං ඉමානි අනුස්සරණවත්ථුනි අනුස්සරන්නො කුලපුත්තො දක්ඛිණං දජ්ජාති දස්සෙන්නො “අදාසි මෙ” ති ගාථමාහ.

තස්සත්ථො – ඉදං නාම මෙ ධනං වා ධඤ්ඤං වා අදාසි, ඉදං නාම මෙ කිච්චං අත්තනායෙව යොගං ආපජ්ජන්නො අකාසි, “අසුකො මෙ මානිතො වා පිතිතො වා සම්බන්ධත්තා ඤාති, සිනෙභවසෙන තාණසමත්ථතාය මිත්තො, අසුකො මෙ

සහපංසුකීළකසභායො සබ්බා”ති ව එතං සබ්බමනුස්සරන්තො පෙතානං දක්ඛිණං දජ්ජා දානං නියායාතෙය්‍ය. “දක්ඛිණා දජ්ජා”ති වා පායො, පෙතානං දක්ඛිණා දාතබ්බා, තෙන “අදාසි මෙ”තිආදිනා නයෙන පුබ්බෙ කතමනුස්සරං අනුස්සරනාති වුත්තං හොති. කරණත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං.

23-24. යෙ පන සත්තා ඤාතිමරණෙන රුණ්ණසොකාදිපරා එව හුත්වා තිට්ඨන්ති, න තෙසං අත්ථාය කිඤ්චි දෙන්ති, තෙසං තං රුණ්ණසොකාදි කෙවලං අත්තපරිතාපනමත්තමෙව හොති, තං න පෙතානං කඤ්චි අත්ථං සාධෙතීති දස්සෙන්තො “න හි රුණ්ණං වා”ති ගාථං වත්වා පුන මගධරාජෙන දින්නදක්ඛිණාය සාත්ථකභාවං දස්සෙතුං “අයඤ්ච බො”ති ගාථමාහ. තෙසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

25. ඉදානි යස්මා ඉමං දක්ඛිණං දෙන්තෙන රඤ්ඤා ඤාතීනං ඤාතීහි කත්තබ්බකිච්චකරණෙන ඤාතිධම්මො නිදස්සිතො, බහුජනස්ස පාකටො කතො, නිදස්සනං පාකටං කතං “තුම්හෙහිපි එවමෙව ඤාතීසු ඤාතිධම්මො පරිපුරෙතබ්බො”ති. තෙ ව පෙනෙ දිබ්බසම්පත්තිං අධිගමෙන්තෙන පෙතානං පූජා කතා උළාරා, බුද්ධජ්ජමුඛං හික්ඛුසඬ්ඨං අන්තපානාදිහි සන්තප්පෙන්තෙන හික්ඛුනං බලං අනුජ්ජදින්නං, අනුකම්පාදිගුණපරිවාරඤ්ච වාගචෙතනං නිබ්බත්තෙන්තෙන අනප්පකං පුඤ්ඤං පසුතං, තස්මා හගවා ඉමෙහි යථාභුච්චගුණෙහි රාජානං සම්පහංසෙන්තො “සො ඤාතිධම්මො”ති ඔසානගාථමාහ.

තත්ථ ඤාතිධම්මොති ඤාතීහි ඤාතීනං කත්තබ්බකරණං. උළාරාති ඒතා සමිද්ධා. බලන්ති කායබලං. පසුතන්ති උපචිතං. එත්ථ ව “සො ඤාතිධම්මො ව අයං නිදස්සිතො”ති එතෙන හගවා රාජානං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි. ඤාතිධම්මදස්සනඤ්ඤෙන්ථ සන්දස්සනං. “පෙතාන පූජා ව කතා උළාරා”ති ඉමිනා සමාදපෙසි. “උළාරා”ති පසංසනඤ්ඤෙන්ථ පුනජ්ජනං පුජාකරණෙ සමාදපනං. “බලඤ්ච හික්ඛුනමනුජ්ජදින්න”න්ති ඉමිනා සමුත්තෙජෙසි. හික්ඛුනං බලානුජ්ජදානඤ්ඤෙන්ථ එවංචිධානං බලානුජ්ජදානෙ උස්සාහවඬ්ඨනෙන සමුත්තෙජනං. “තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පක”න්ති ඉමිනා සම්පහංසෙසි. පුඤ්ඤපසවනකිත්තනඤ්ඤෙන්ථ තස්ස යථාභුච්චගුණසංවණ්ණනභාවෙන සම්පහංසනන්ති එවමෙන්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

දෙසනාපරියොසානෙ ව පෙත්තිවිසුද්ධපත්තිආදිනවසංවණ්ණනෙන සංවිග්ගහදයානං යොනියො පදහනං චතුරාසීනියා පාණසහස්සානං ධම්මාහිසමයො අහොසි. දුතියදිවසෙපි දෙවමනුස්සානං ඉදමෙව තිරොකුට්ටදෙසනං දෙසෙසි. එවං යාව සත්ත දිවසා තාදියොව ධම්මාහිසමයො අහොසිති.

තිරොකුට්ටපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පඤ්චපුත්තබ්බදකපෙතිවත්ථුචණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ
පඤ්චපුත්තබාදකපෙනිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදුරෙ ගාමකෙ
අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්භිකස්ස හරියා වඤ්ඤා අහොසි. තස්ස ඤාතකා එතදවොචුං –
“තව පජාපති වඤ්ඤා, අඤ්ඤං තෙ කඤ්ඤං ආනෙමා”ති. සො තස්සො හරියාය
සිනෙහෙන න ඉච්ඡි. අථස්ස හරියා තං පවත්තිං සුත්වා සාමිකං එවමාහ – “සාමි,
අහං වඤ්ඤා, අඤ්ඤා කඤ්ඤා ආනෙතබ්බා, මා තෙ කුලවංසො උපච්ඡිජ්ජි”ති. සො
තාය නිජ්ජිලියමානො අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා අපරෙන සමයෙන ගබ්භිනී
අහොසි. වඤ්ඤාත්ථි – “අයං පුත්තං ලභිත්වා ඉමස්ස ගෙහස්ස ඉස්සරා භවිස්සති”ති
ඉස්සාපකතා තස්සා ගබ්භපාතනූපායං පරියෙසන්ති අඤ්ඤතරං පරිබ්බාජිකං
අන්තපානාදිහි සඬගණ්හිත්වා තාය තස්සා ගබ්භපාතනං දාපෙසි. සා ගබ්භෙ පතිතෙ
අත්තනො මාතුයා ආරොවෙසි, මාතා අත්තනො ඤාතකෙ සමොධානෙත්වා
තමත්ථං නිවෙදෙසි. තෙ වඤ්ඤාත්ථිං එතදවොචුං – “තයා ඉමිස්සා ගබ්භො
පාතිතො”ති? “නාහං පාතෙමි”ති. “සවෙ තයා ගබ්භො න පාතිතො, සපථං
කරොහි”ති. “සවෙ මයා ගබ්භො පාතිතො, දුග්ගතිපරායණා බුජ්ජිපාසාහිභූතා සායං
පාතං පඤ්ච පඤ්ච පුත්තෙ විජායිත්වා බාදිත්වා තිත්තිං න ගවිජෙයාං, නිව්චං
දුග්ගන්ධා මක්ඛිකාපරිකිණ්ණො ව භවෙයා”න්ති මුසා වත්වා සපථං අකාසි. සා
නචිරස්සෙව කාලං කත්වා තස්සෙව ගාමස්ස අවිදුරෙ දුබ්බණ්ණරූපා පෙනී හුත්වා
නිබ්බන්ති.

තදා ජනපදෙ වුත්ථවස්සා අට්ඨ ථෙරා සත්ථු දස්සනත්ථං සාවත්ථිං ආගච්ඡන්තා
තස්ස ගාමස්ස අවිදුරෙ ඡායුදකසම්පන්නෙ අරඤ්ඤට්ඨානෙ වාසං උපගච්ඡංසු. අථ
සා පෙනී ථෙරානං අත්තානං දස්සෙසි. තෙසු සඬස්සත්ථෙරො තං පෙනිං –

26.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසී, දුග්ගන්ධා පුති වායසි;
මක්ඛිකාහි පරිකිණ්ණො, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී”ති. –

ගාථාය පටිපුච්ඡි. තත්ථ නග්ගාති නිව්චොළා. දුබ්බණ්ණරූපාසීති ණචරූපා අතිවිය
බ්භවිජරූපෙන සමන්තාගතා අසි. දුග්ගන්ධාති අනිට්ඨගන්ධා. පුති වායසීති සරිරතො
කුණපගන්ධං වායසි. මක්ඛිකාහි පරිකිණ්ණොති නිලමක්ඛිකාහි සමන්තතො
ආකිණ්ණො. කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසීති කා නාම එවරූපා ඉමස්මිං යානෙ තිට්ඨසී,
ඉතො විතො ව විවරසීති අත්ථො.

අථ සා පෙනී මහාථෙරෙන එවං පුට්ඨා අත්තානං පකාසෙන්නී සත්තානං
සංවෙගං ජනෙන්නී –

27.

“අහං භදන්තෙ පෙනිමිහි, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතා.

28.

“කාලෙන පඤ්ච පුත්තානි, සායං පඤ්ච පුනාපරෙ;
විජායිත්වාන බාදාමි, තෙපි නා භොන්ති මෙ අලං.

29.

“පරිඛය්හති ධුමායති, බුදාය හදයං මම;
පානීයං න ලභෙ පාතුං, පස්ස මං බ්‍යසනං ගත”න්ති. —

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

27. තත්ථ හදන්තෙති ථෙරං ගාරවෙන ආලපති. දුග්ගතාති දුග්ගතිං ගතා.
යමලොකිකාති ‘යමලොකො’ති ලද්ධනාමෙ පෙතලොකෙ තත්ථ
පරියාපන්නභාවෙන විදිතා. ඉතො ගතාති ඉතො මනුස්සලොකතො පෙතලොකං
උපපජ්ජනවසෙන ගතා, උපපන්නාති අත්ථො.

28. කාලෙනාති රත්තියා විභාතකාලෙ. භූමිමත්ථෙ හි එතං කරණවචනං. පඤ්ච
පුත්තානීති පඤ්ච පුත්තෙ. ලිඛිගවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. සායං පඤ්ච
පුනාපරෙති සායන්හකාලෙ පුන අපරෙ පඤ්ච පුත්තෙ බාදාමිති යොජනා.
විජායිත්වානාති දිවසෙ දිවසෙ දස දස පුත්තෙ විජායිත්වා. තෙපි නා භොන්ති මෙ
අලන්ති තෙපි දසපුත්තා එකදිවසං මය්හං බුදාය පටිඝාතාය අහං පරියත්තා න
භොන්ති. ගාථාසුඛත්ථඤ්ඤෙත්ථ නා-ඉති දිසං කත්වා වුත්තං.

29. පරිඛය්හති ධුමායති බුදාය හදයං මමාති බුදාය ජිහ්වජාය බාධියමානාය මම
හදයපදෙසො උදරග්ගිනා පරිසමන්නතො ක්‍රියාති ධුමායති සන්නප්පති. පානීයං න
ලභෙ පාතුන්ති පිපාසාහිභූතා තත්ථ තත්ථ විවරන්ති පානීයමපි පාතුං න ලභාමි. පස්ස
මං බ්‍යසනං ගතන්ති පෙතූපපත්තියා සාධාරණං අසාධාරණඤ්ච ඉමං ඊදිසං බ්‍යසනං
උපගතං මං පස්ස, හන්තෙති අත්තනා අනුභවියමානං දුක්ඛං ථෙරස්ස පච්චෙදෙසි.

තං සුත්වා ථෙරො තාය කතකම්මං පුච්ඡන්තො —

30.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්ඛං කතං;
කිස්ස කම්මවිපාකෙන, පුත්තමංසාති බාදෙසි”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ දුක්ඛංති දුච්චරිතං. කිස්ස කම්මවිපාකෙනාති කිදිසස්ස කම්මස්ස
විපාකෙන, කිං පාණාතිපාතස්ස, උදාහු අදින්නාදානාදීසු අඤ්ඤතරස්සාති අත්ථො.
“කෙන කම්මවිපාකෙනා”ති කෙවි පටන්ති.

අථ සා පෙතී අත්තනා කතකම්මං ථෙරස්ස කථෙන්නී —

31.

“සපතී මෙ ගබ්හිනී ආසි, තස්සා පාපං අවෙනයිං;

සාහං පද්ධියමනසා, අකරිං ගබ්භපාතනං.

32.

“තස්ස ද්වෙමාසිකො ගබ්භො, ලොහිතඤ්ඤෙව පග්ගරි;
තදස්සා මාතා කුපිතා, මය්හං ඤාතී සමානයි;
සපථඤ්ඤෙව මං අකාරෙසි, පරිභාසාපයි ච මං.

33.

“සාහං ඝොරඤ්ඤෙව සපථං, මුසාවාදං අභාසිසං;
‘පුත්තමංසානි බාදාමි, සචෙ තං පකතං මයා’.

34.

“තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, මුසාවාදස්ස වූහයං;
පුත්තමංසානි බාදාමි, පුබ්බලොහිතමක්ඛිතා”ති. – ගාථායො අභාසි;

31-32. තත්ථ සපතීති සමානපතිකා ඉත්ථි වුවවති. තස්සා පාපං අවෙනයින්නි තස්ස සපතියා පාපං ලුද්දකං කම්මං අවෙනයිං. පද්ධියමනසානි පද්ධියවිත්තා, පද්ධියෙන වා මනසා. ද්වෙමාසිකොති ද්වෙමාසජාතො පතිට්ඨිතො හුත්වා ද්වෙමාසිකා. ලොහිතඤ්ඤෙව පග්ගරිති විපජ්ජමානො රුහිරඤ්ඤෙව හුත්වා විස්සන්දි. තදස්සා මාතා කුපිතා, මය්හං ඤාතී සමානයිති තදා අස්සා සපතියා මාතා මය්හං කුපිතා අත්තනො ඤාතකෙ සමොධානෙසි. “තතස්සා”ති වා පාඨො, තතො අස්සාති පදවිභාගො.

33-34. සපථන්නි සපනං. පරිභාසාපයිති හයෙන තජ්ජාපෙසි. සපථං මුසාවාදං අභාසිසන්නි “සචෙ තං මයා කතං, ඊදිසි හවෙය්”න්ති කතමෙව පාපං අකතං කත්වා දස්සෙන්නි මුසාවාදං අභූතං සපථං අභාසිං. පුත්තමංසානි බාදාමි, සචෙනං පකතං මයාති ඉදං තදා සපථස්ස කතාකාරදස්සනං. යදි එතං ගබ්භපාතනපාපං මයා කතං, ආයතිං පුනබ්භවාහිනිබ්බත්තියං මය්හං පුත්තමංසානියෙව බාදෙය්සන්නි අත්ථො. තස්ස කම්මස්සාති තස්ස ගබ්භපාතනවසෙන පකතස්ස පාණාතිපාතකම්මස්ස. මුසාවාදස්ස වාති මුසාවාදකම්මස්ස ච. උභයන්නි උභයස්සපි කම්මස්ස උභයෙන විපාකෙන. කරණත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවවනං. පුබ්බලොහිතමක්ඛිතාති පසවනවසෙන පරිහිජ්ජනවසෙන ච පුබ්බෙන ච ලොහිතෙන ච මක්ඛිතා හුත්වා පුත්තමංසානි බාදාමිති යොජනා.

එවං සා පෙති අත්තනො කම්මවිපාකං පවෙදෙත්වා පුන ථෙරෙ එවමාහ – “අහං, හන්තෙ, ඉමස්මිංයෙව ගාමෙ අසුකස්ස කුටුම්භිකස්ස හරියා ඉස්සාපකතා හුත්වා පාපකම්මං කත්වා එවං පෙතයොනියං නිබ්බත්තා. සාධු, හන්තෙ, තස්ස කුටුම්භිකස්ස ගෙහං ගච්ඡථ, සො කුම්භාකං දානං දස්සති, තං දක්ඛිණං මය්හං උද්දිසාපෙය්සාථ, එවං මෙ ඉතො පෙතලොකතො මුත්ති හවිස්සති”ති. ථෙරා තං සුත්වා තං අනුකම්පමානා උල්ලම්පනසභාවසණ්ඨිතා තස්ස කුටුම්භිකස්ස ගෙහං

පිණ්ඩාය පවිසිංසු. කුටම්භිකො ථෙරෙ දිස්වා සඤ්ජාතජ්ජසාදො පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තානි ගහෙන්වා ථෙරෙ ආසනෙසු නිසිදාපෙන්වා පණිනෙන ආහාරෙන භොජෙතුං ආරභි. ථෙරා තං පවත්තිං කුටුම්භිකස්ස ආරොචෙන්වා තං දානං තස්සා පෙනියා උද්දිසාපෙසුං. තඨ්ඛණඤ්ඤෙව ච සා පෙනී තතො දුක්ඛතො අපෙනා උළාරසම්පත්තිං පටිලභිත්වා රත්තියං කුටුම්භිකස්ස අත්තානං දස්සෙසි. අථ ථෙරා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා ච තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාවසානෙ මහාජනො පටිලද්ධසංචෙගො ඉස්සාමච්ඡෙරතො පටිවිරම්. එවං සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසිති.

පඤ්චපුත්තබ්බදකපෙතිවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තපුත්තබ්බදකපෙතිවත්ථුචණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසිති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ සත්තපුත්තබ්බදකපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං – පයම්චයෙ ඨිතා රූපසම්පන්නා සීලාචාරෙන සමන්තාගතා. තෙසං මාතා “පුත්තවතී අහ”න්ති පුත්තබලෙන හත්තාරං අතිමඤ්ඤති. සො හරියාය අවමානිතො නිබ්බින්නමානසො අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා නචිරස්සෙව ගබ්භිනී අභොසි. අථස්ස ජෙට්ඨහරියා ඉස්සාපකතා අඤ්ඤතරං වෙජ්ජං ආමිසෙන උපලාපෙන්වා තෙන තස්සා තෙමාසිකං ගබ්භං පානෙසි. අථ සා ඤාතීහි ච හත්තාරා ච “තයා ඉමිස්සා ගබ්භො පාතිතො”ති පුට්ඨා “නාහං පානෙමි”ති මුසා වත්වා තෙහි අසද්දහන්තෙහි “සපථං කරොහි”ති වුත්තා “සායං පාතං සත්ත සත්ත පුත්තෙ විජායිත්වා පුත්තමංසානි බාදාමි, නිච්චං දුග්ගන්ධා ච මක්ඛිකාපරිකිණ්ණා ච භවෙය්‍ය”න්ති සපථං අකාසි.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තස්ස ගබ්භපාතනස්ස මුසාවාදස්ස ච ඵලෙනෙව පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා පුත්තනයෙන පුත්තමංසානි බාදන්ති තස්සෙව ගාමස්ස අවිදුරෙ විවරති. තෙන ච සමයෙන සම්බහුලා ථෙරා ගාමකාවාසෙ වුත්ථවස්සා භගවත්තං දස්සනාය සාවත්ථිං ආගච්ඡන්තා තස්ස ගාමස්ස අවිදුරෙ එකස්මිං පදෙසෙ රත්තියං වාසං කප්පෙසුං. අථ සා පෙනී තෙසං ථෙරානං අත්තානං දස්සෙසි. තං මහාථෙරො ගාථාය පුච්ඡි –

35.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, දුග්ගන්ධා පුති වායසි;
මක්ඛිකාහි පරිකිණ්ණා, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසි”ති.

සා ථෙරෙන පුට්ඨා තීහි ගාථාහි පටිච්චනං අදාසි –

36.

“අහං හදන්තෙ පෙනිමිහි, දුග්ගතා යමලොකිකා;

පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

37.

“කාලෙන සත්ත පුත්තානි, සායං සත්ත පුනාපරෙ;
විජායිත්වාන බාදාමි, තෙපි නා භොත්ති මෙ අලං.

38.

“පරිච්ඡින්නි ධුමායති, ධුදාය හදයං මම;
නිබ්බුතිං නාධිගච්ඡාමි, අග්ගිද්ධිසාව ආතපෙ” ති.

38. තත්ථ නිබ්බුතින්ති චූප්පිපාසාදුක්ඛස්ස චූපසමං. නාධිගච්ඡාමිති න ලභාමි.
අග්ගිද්ධිසාව ආතපෙති අතිඋණ්භආතපෙ අග්ගිනා ච්ඡින්නා විය නිබ්බුතිං
නාධිගච්ඡාමිති යොජනා.

තං සුත්වා මහාථෙරො තාය කතකම්මං පුච්ඡන්තො —

39.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්ඛං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පුත්තමංසානි බාදසී” ති. — ගාථමාහ;

අථ සා පෙනී අත්තනො පෙතලොකූපපත්තිඤ්ච පුත්තමංසබාදනකාරණඤ්ච
කථෙන්නී —

40.

“අහු මය්හං දූවෙ පුත්තා, උභො සම්පත්තයොබ්බතා;
සාහං පුත්තබලූපෙනා, සාමිකං අතිමඤ්ඤිසං.

41.

“තතො මෙ සාමිකො කුද්දො, සපතිං මය්හමානයි;
සා ච ගබ්භං අලභිත්ථ, තස්සා පාපං අචෙතයිං.

42.

“සාහං පදුට්ඨමනසා, අකරිං ගබ්භපාතනං;
තස්ස තෙමාසිකො ගබ්භො, පුත්තිලොභිතකො පති.

43.

“තදස්සා මාතා කුපිතා, මය්හං ඤාතී සමානයි;
සපථඤ්ච මං කාරෙසි, පරිභාසාපයි ච මං.

44.

“සාහං ඝොරඤ්ච සපථං, මුසාවාදං අභාසිසං;

‘පුත්තමංසානි බාදාමි, සචෙ තං පකතං මයා’.

45.

“තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, මුසාවාදස්ස වූහයං;
පුත්තමංසානි බාදාමි, පුබ්බලොභිතමක්ඛිතා”ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

40-45. තත්ථ පුත්තබලපෙතානි පුත්තබලෙන උපෙතා, පුත්තානං වසෙන
ලද්ධබලා. අතිමඤ්ඤිසන්ති අතික්කම්ත්වා මඤ්ඤිං අවමඤ්ඤිං. පුතිලොභිතකො
පතීති කුණපලොභිතං හුත්වා ගබ්භො පරිපතී. සෙසං සබ්බං අනන්තරසදිසමෙව.
තත්ථ අට්ඨ පෙරා, ඉධ සම්බහුලා. තත්ථ පඤ්ච පුත්තා, ඉධ සත්තාති අයමෙව
විසෙසොති.

සත්තපුත්තබාදකපෙතිවත්ථුචණ්ණානා නිට්ඨිතා.

8. ගොණපෙතවත්ථුචණ්ණානා

කිං නු උම්මත්තරූපො වාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං
මතපිතිකං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්භිකස්ස
පිතා කාලමකාසි. සො පිතු මරණෙන සොකසන්තත්තභද්දයො රොදමානො
උම්මත්තකො පිය විවරන්තො යං යං පස්සති, තං තං පුච්ඡති – “අපි මෙ පිතරං
පස්සිත්ථා”ති? න කොචි තස්ස සොකං විනොදෙත්තුං අසක්ඛි. තස්ස පන භද්දෙස සථෙ
පදීපො විය සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයො පජ්ජලති.

සත්ථා පච්චුසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලස්ස
උපනිස්සයං දිස්වා “ඉමස්ස අතීතකාරණං ආහරිත්වා සොකං වූපසමෙත්වා
සොතාපත්තිඵලං දාතුං වට්ටති”ති වින්තෙන්වා පුනදිවසෙ පච්ඡාහත්තං
පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො පච්ඡාසමණං අනාදාය තස්ස සරද්ධාරං අගමාසි. සො
“සත්ථා ආගතො”ති සුත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා සත්ථාරං ගෙහං පචෙසෙත්වා සත්ථරි
පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසින්තෙ සයං භගවත්තං වන්දිත්වා ඵකමන්තං නිසින්තො
“කිං, භන්තෙ, මය්හං පිතු ගතට්ඨානං ජානාථා”ති ආහ. අථ නං සත්ථා, “උපාසක,
කිං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ පිතරං පුච්ඡසි, උදාහු අතීතෙ”ති ආහ. සො තං වචනං සුත්වා
“බහු කිර මය්හං පිතරො”ති තනුභූතසොකො ථොකං මජ්ඣක්කන්තං පටිලභි. අථස්ස
සත්ථා සොකවිනොදනං ධම්මකථං කත්වා අපගතසොකං කල්ලචිත්තං විදිත්වා
සාමුක්කංසිකාය ධම්මදෙසනාය සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා විහාරං අගමාසි.

අථ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු – “පස්සථ, ආවුසො, බුද්ධානුභාවං,
තථා සොකපරිදෙවසමාපන්තො උපාසකො බණෙනෙව භගවතා සොතාපත්තිඵලෙ
විනීතො”ති. සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තො “කාය
නුත්ථ, භික්ඛවෙ, ඵතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති පුච්ඡි. භික්ඛු තමත්ථං භගවතො
ආරොචෙසුං. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මයා ඉමස්ස සොකො අපනීතො,
පුබ්බෙපි අපනීතොයෙවා”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීත බොහෝමය අඤ්ඤාතරස්ස ගහපතිකස්ස පිතා කාලමකාසි. සො පිතු මරණෙන සොකපරිදෙවසමාපන්නො අස්සුමුබො රත්තක්කො කන්දන්තො චිතකං පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස පුත්තො සුජාතො නාම කුමාරො පණ්ඩිතො ඛයත්තො බුද්ධිසම්පන්නො පිතුසොකචිනයනුපායං චිත්තෙන්තො එකදිවසං ඛහිතගරෙ එකං මතගොණං දිස්වා තිණඤ්ච පානීයඤ්ච ආහරිත්වා තස්ස පුරතො යපෙත්වා “බාද, බාද, පිව, පිවා”ති වදන්තො අට්ඨාසි. ආගතාගතා තං දිස්වා “සම්ම සුජාත, කිං උම්මත්තකොසි, යො ත්වං මතස්ස ගොණස්ස තිණොදකං උපනෙසී”ති වදන්ති? සො න කිඤ්චි පටිවදති. මනුස්සා තස්ස පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා “පුත්තො තෙ උම්මත්තකො ජාතො, මතගොණස්ස තිණොදකං දෙති”ති ආභංසු. තං සුත්වා ච කුටුම්භිකස්ස පිතරං ආරභිහ යීතො සොකො අපගතො. සො “මය්හං කිර පුත්තො උම්මත්තකො ජාතො”ති සංවෙගජ්ජත්තො වෙගෙන ගන්ත්වා “නනු ත්වං, තාත සුජාත, පණ්ඩිතො ඛයත්තො බුද්ධිසම්පන්නො, කස්මා මතගොණස්ස තිණොදකං දෙසී”ති වොදෙන්තො –

46.

“කිං නු උම්මත්තරූපොව, ලායිත්වා හරිතං තිණං;
බාද බාදාති ලපසි, ගතසත්තං ජරග්ගවං.

47.

“න හි අත්තෙන පානෙන, මතො ගොණො සමුට්ඨහෙ;
ත්වංසි බාලො ච දුම්මෙධො, යථා තඤ්ඤොව දුම්මති”ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ කිං නුති පුච්ඡාවචනං. උම්මත්තරූපොවාති උම්මත්තකසභාවො විය චිත්තක්කෙපං පත්තො විය. ලායිත්වාති ලචිත්වා. හරිතං තිණන්ති අල්ලතිණං. ලපසි විලපසි. ගතසත්තන්ති විගතජීවිතං. ජරග්ගවන්ති බලිබද්දං ජිණ්ණගොණං. අත්තෙන පානෙනාති තයා දින්නෙන හරිතතිණෙන වා පානීයෙන වා. මතො ගොණො සමුට්ඨහෙති කාලකතො ගොණො ලද්ධජීවිතො හුත්වා න හි සමුට්ඨහෙය්. ත්වංසි බාලො ච දුම්මෙධොති ත්වං බාලායොගතො බාලො, මෙධාසඬ්ඛාතාය පඤ්ඤාය අභාවතො දුම්මෙධො අසි. යථා තඤ්ඤොව දුම්මතීති යථා තං අඤ්ඤොපි නිජ්ජඤ්ඤො විජ්ජලපෙය්, එවං ත්වං නිරත්ථකං විජ්ජලපසිති අත්ථො. යථා තන්ති නිපාතමත්තං.

තං සුත්වා සුජාතො පිතරං සඤ්ඤාපෙතුං අත්තතො අධිජ්ජායං පකාසෙන්තො –

48.

“ඉමෙ පාදා ඉදං සීසං, අයං කායො සවාලධි;
නෙත්තා තථෙව තිට්ඨන්ති, අයං ගොණො සමුට්ඨහෙ.

49.

“නාය්‍යකස්ස හත්ථපාදා, කායො සීසඤ්ච දිස්සති;

රුදං මත්තිකපුපස්මිං, නනු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මති''ති. —

ගාථාද්වයං අභාසි. තස්සත්ථො — ඉමස්ස ගොණස්ස ඉමෙ චත්තාරො පාදා, ඉදං සීසං, සහ වාලධිනා චත්තති ස්වාලධි අයං කායො. ඉමානි ච නෙත්තා නයනානි යථා මරණතො පුබ්බෙ, තථෙව අභින්නසංශ්ඨානානි තිට්ඨන්ති. අයං ගොණො සමුට්ඨහෙති ඉමස්මා කාරණා අයං ගොණො සමුට්ඨහෙය්‍යා සමුත්තිට්ඨෙය්‍යානි මම චිත්තං භවෙය්‍යා. “මඤ්ඤෙ ගොණො සමුට්ඨහෙ”ති කෙච්ච පටන්ති, තෙන කාරණෙන අයං ගොණො සහසාපි කායං සමුට්ඨහෙය්‍යානි අහං මඤ්ඤෙය්‍යං, එවං මෙ මඤ්ඤනා සම්භවෙය්‍යානි අධිජ්ජායො. අය්‍යකස්ස පන මය්හං පිතාමහස්ස න හත්ථපාදා කායො සීසං දිස්සති, කෙවලං පන තස්ස අට්ඨිකානි පක්ඛිපිත්වා කතෙ මත්තිකාමයෙ පුපෙ රුදන්තො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන, තාත, ත්වඤ්ඤෙව දුම්මති නිජ්ජඤ්ඤා, භිජ්ජනධම්මා සඬ්ඛාරා භිජ්ජන්ති, තත්ථ විජානතං කා පරිදෙවනානි පිතු ධම්මං කථෙසි.

තං සුත්වා බොධිසත්තස්ස පිතා “මම මුත්තො පණ්ඩිතො මං සඤ්ඤාපෙතුං ඉමං කම්මං අකාසි”ති චිත්තෙන්වා “තාත සුජාත, ‘සබ්බෙපි සත්තා මරණධම්මා’ති අඤ්ඤාතමෙතං, ඉතො පට්ඨාය න සොච්ඡ්ඤාමි, සොකහරණසමත්ථෙන නාම මෙධාවිතා තාදිසෙනෙව භවිතබ්බ”න්ති පුත්තං පසංසන්තො —

50.

“ආදිත්තං චත මං සන්තං, සතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

51.

“අබ්බහී චත මෙ සල්ලං, සොකං හදයනිස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පිතුසොකං අපානුදි.

52.

“ස්වාහං අබ්බුල්ලසල්ලොස්මි, සිතිභූතොස්මි නිබ්බුතො;
න සොවාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන මාණව.

53.

“එවං කරොන්ති සජ්ජඤ්ඤා, යෙ භොන්ති අනුකම්පකා;
විනිචත්තයන්ති සොකම්භා, සුජාතො පිතරං යථා”ති. —

චතස්සො ගාථා අභාසි. තත්ථ ආදිත්තන්ති සොකග්ගිනා ආදිත්තං ජලිතං. සන්තන්ති සමානං. පාවකන්ති අග්ගි. වාරිනා විය ඔසිඤ්චන්ති උදකෙන අවසිඤ්චන්තො විය. සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරන්ති සබ්බං මෙ චිත්තදරථං නිබ්බාපෙසි. අබ්බහී චතානි නිහරි චත. සල්ලන්ති සොකසල්ලං. හදයනිස්සිතන්ති චිත්තසන්තිස්සිතසල්ලභූතං. සොකපරෙතස්සානි සොකෙන අභිභූතස්ස. පිතුසොකන්ති පිතරං ආරබ්භ උජ්ජන්තං.

සොකං. අපානුදීති අපනෙසි. තව සුත්වාන මාණුවාති, කුමාර, තව වචනං සුත්වා ඉදානි පන න සොවාමි න රොදාමි. සුජාතො පිතරං යථාති යථා අයං සුජාතො අත්තනො පිතරං සොකතො විනිවත්තෙසි, එවං අඤ්ඤෙපි යෙ අනුකම්පකා අනුග්ගණ්හසීලා භොන්ති, තෙ සප්පඤ්ඤා එවං කරොන්ති පිතුනං අඤ්ඤෙසඤ්ච උපකාරං කරොන්තිති අත්ථො.

මාණවස්ස වචනං සුත්වා පිතා අපගතසොකො හුත්වා සීසං නහායිත්වා භුඤ්ජිත්වා කම්මන්තෙ පවත්තෙන්වා කාලං කත්වා සග්ගපරායණො අභොසි. සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා තෙසං භික්ඛූනං සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ ඛහු සොතාපත්තිඵලාදීසු පතිට්ඨහිංසු. තදා සුජාතො ලොකනාථො අභොසිති.

ගොණපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මහාපෙසකාරපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

ගුප්ඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බන්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙසකාරපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. ද්වාදසමත්තා කිර භික්ඛූ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වසනයොග්ගට්ඨානං වීමංසන්තා උපකට්ඨාය වස්සුපනායිකාය අඤ්ඤතරං ඡායුදකසම්පන්නං රමණීයං අරඤ්ඤායතනං තස්ස ව නාතිදුරෙ නාව්වාසන්තෙ ගොවරගාමං දිස්වා තත්ථ එකරත්තිං වසිත්වා දුතියදිවසෙ ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තත්ථ එකාදස පෙසකාරා පටිවසන්ති, තෙ තෙ භික්ඛූ දිස්වා සඤ්ජාතසොමනස්සා හුත්වා අත්තනො අත්තනො ගෙහං නෙත්වා පණීතෙන ආභාරෙන පරිවිසිත්වා ආහංසු “කුහිං, හන්තෙ, ගච්ඡවා”ති? “යත්ථ අම්භාකං එසුකං, තත්ථ ගමිස්සාමා”ති. “යදි එවං, හන්තෙ, ඉධෙව වසිතබ්බ”න්ති වස්සුපගමනං යාවිංසු. භික්ඛූ සම්පට්චිණ්සු. උපාසකා තෙසං තත්ථ අරඤ්ඤකුට්ඨායො කාරෙත්වා අදංසු. භික්ඛූ තත්ථ වස්සං උපගච්ඡිංසු.

තත්ථ ඡෙට්ඨකපෙසකාරො ද්වෙ භික්ඛූ චතුහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහි, ඉතරෙ එකෙකං භික්ඛූ උපට්ඨහිංසු. ඡෙට්ඨකපෙසකාරස්ස හරියා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මච්ඡරිනී භික්ඛූ න සක්කච්චං උපට්ඨාති. සො තං දිස්වා තස්සායෙව කනිට්ඨහගිනි. ආනෙත්වා අත්තනො ගෙහෙ ඉස්සරියං නියායාදෙසි. සා සද්ධා පසන්නා හුත්වා සක්කච්චං භික්ඛූ පටිජග්ගි. තෙ සබ්බෙ පෙසකාරො වස්සං වුත්ථානං භික්ඛූනං එකෙකස්ස එකෙකං සාටකමදංසු. තත්ථ මච්ඡරිනී ඡෙට්ඨකපෙසකාරස්ස හරියා පදුට්ඨචිත්තා අත්තනො සාමිකං පරිභාසි – “යං තයා සමණානං සකාපුත්තියානං දානං දින්නං අන්තපානං, තං තෙ පරලොකෙ ගුප්මුත්තං පුබ්බලොභිතඤ්ච හුත්වා නිබ්බන්තතු, සාටකා ච ජලිතා අයොමයපට්ඨා භොන්තු”ති.

තත්ථ ඡෙට්ඨකපෙසකාරො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා විඤ්ඤාට්ඨියං ආනුභාවසම්පන්නා රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්ස පන කදරියා හරියා කාලං

කත්වා තස්සෙව වසනට්ඨානස්ස අවිදුරෙ පෙනී හුත්වා නිබ්බන්ති. සා නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා ජීසව්ඡාපිපාසාහිභූතා තස්ස භූමදෙවස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආහ – “අහං, සාමි, නිව්චොළා අතිවිය ජීසව්ඡාපිපාසාහිභූතා විවරාමි, දෙහි මෙ වත්ථං අන්තපානඤ්චා”ති. සො තස්සා දිබ්බං උළාරං අන්තපානං උපනෙසි. තං තාය ගහිතමත්තමෙව ගුථමුත්තං පුබ්බලොහිතඤ්ච සම්පජ්ජති, සාටකඤ්ච දින්නං තාය පරිදහිතං පජ්ජලිතං අයොමයපට්ටං හොති. සා මහාදුක්ඛං අනුභවන්ති තං ඡඩ්ඨෙත්වා කන්දන්ති විවරති.

තෙන ව සමයෙන අඤ්ඤතරො හික්ඛු චුත්ථවස්සො සත්ථාරං වන්දිතුං ගච්ඡන්තො මහතා සත්ථෙත සද්ධිං විඤ්ඤාට්ඨං පටිපජ්ජී. සත්ථිකා රත්තිං මග්ගං ගන්ත්වා දිවා වනෙ සන්දව්ඡායුදකසම්පන්නං පදෙසං දිස්වා යානානි මුඤ්චිත්වා මුහුත්තං විස්සමිංසු. හික්ඛු පන විවෙකකාමතාය ථොකං අපක්කමිත්වා අඤ්ඤතරස්ස සන්දව්ඡායස්ස වනගහනපටිච්ඡන්තස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ සඬ්ඝාට්ටං පඤ්ඤපෙත්වා නිපන්තො රත්තියං මග්ගගමනපරිස්සමෙන කිලන්තකායො නිද්දං උපගඤ්ජී. සත්ථිකා විස්සමිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජිංසු, සො හික්ඛු න පට්ඨජ්ඣි. අථ සායන්හසමයෙ උට්ඨහිත්වා තෙ අපස්සන්තො අඤ්ඤතරං කුම්මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා අනුක්කමෙන තස්සා දෙවතාය වසනට්ඨානං සම්පාපුණි. අථ නං සො දෙවපුත්තො දිස්වා මනුස්සරූපෙන උපගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා අත්තනො විමානං පවෙසෙත්වා පාදබ්භඤ්ජනාදීනි දත්වා පයිරූපාසන්තො නිසීදි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සා පෙනී ආගන්ත්වා “දෙහි මෙ, සාමි, අන්තපානං සාටකඤ්චා”ති ආහ. සො තස්සා තානි අදාසි. තානි ව තාය ගහිතමත්තානි ගුථමුත්තපුබ්බලොහිතපජ්ජලිතඅයොපට්ටායෙව අහෙසුං. සො හික්ඛු තං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො තං දෙවපුත්තං –

54.

“ගුථඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බං, පරිභුඤ්ජති කිස්ස අයං විපාකො; අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරී, යා සබ්බදා ලොහිතපුබ්බහක්ඛා.

55.

“නවානි වත්ථානි සුභානි වෙව, මුදුනි සුද්ධානි ව ලොමසානි; දින්නානි මිස්සා කිතකා භවන්ති, අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරී”ති. –

ද්විති ගාථාහි පටිපුච්ඡී. තත්ථ කිස්ස අයං විපාකොති කිදිසස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො, යං ඵසා ඉදානි පච්චනුභවති. අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරීති අයං ඉත්ථි කිං නු ඛො කම්මං පුබ්බෙ අකාසි. යා සබ්බදා ලොහිතපුබ්බහක්ඛාති යා සබ්බකාලං රුහිරපුබ්බමෙව භක්ඛති පරිභුඤ්ජති. නවානීති පච්චග්ඝානි තාවදෙව පාතුභූතානි. සුභානීති සුන්දරානි දස්සනීයානි. මුදුනීති සුඛසම්ඵස්සානි. සුද්ධානීති පරිසුද්ධවණ්ණානි. ලොමසානීති සලොමකානි සුඛසම්ඵස්සානි, සුන්දරානීති අත්ථො. දින්නානි මිස්සා කිතකා භවන්ති කිතකකණ්ටකසදිසානි

ලොහපට්ටසදිසානි භවන්ති. “කීටකා භවන්ති” ති වා පායො,
බාදකපාණකවණ්ණානි භවන්තීති අත්ථො.

එවං සො දෙවපුත්තො තෙන භික්ඛුනා පුට්ඨො තාය පුරිමජාතියා කතකම්මං
පකාසෙන්නො —

56.

“හරියා මමෙසා අභු භදන්තෙ, අදායිකා මච්ඡරිනී කදරියා;
සා මං දදන්තං සමණුඛාභ්මණානං, අක්කොසති ච පරිභාසති ච.

57.

“ගුඨඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බං, පරිභුඤ්ජ ත්වං අසුචිං සබ්බකාලං;
එතං තෙ පරලොකස්මිං භොතු, චත්ථා ච තෙ කිතකසමා භවන්තු;
එතාදිසං දුච්චරිතං චරිත්වා, ඉධාගතා චිරරත්තාය බාදති” ති. —

ද්වෙ ගාථා අභාසී. තත්ථ අදායිකාති කස්සචි කිඤ්චිපි අදානසීලා. මච්ඡරිනී කදරියාති
පයමං මච්ඡරමලස්ස සභාවෙන මච්ඡරිනී, තාය ච පුනස්පුනං ආසෙවනතාය
ථද්ධමච්ඡරිනී, තාය කදරියා අභුති යොජනා. ඉදානි තස්සා තමෙව කදරියතං
දස්සෙන්නො “සා මං දදන්ත” ත්තිආදිමාහ. තත්ථ එතාදිසන්ති එවරුපං
යථාචුත්තච්චිදුච්චරිතාදිං චරිත්වා. ඉධාගතාති ඉමං පෙතලොකං ආගතා,
පෙතත්තභාවං උපගතා. චිරරත්තාය බාදතීති චිරකාලං ගුථාදිමෙව බාදති. තස්සා හි
යෙනාකාරෙන අක්කුට්ඨං, තෙනෙවාකාරෙන පචත්තමානම්පි එලං. යං උද්දිස්ස
අක්කුට්ඨං, තතො අඤ්ඤත්ථ පථවියං කමන්තකසඬ්ඛාතෙ මත්ථකෙ අසනිපාතො
විය අත්තතො උපරි පතති.

එවං සො දෙවපුත්තො තාය පුබ්බෙ කතකම්මං කථෙත්වා පුන තං භික්ඛුං ආහ —
“අත්ථී පන, භන්තෙ, කොච්චි උපායො ඉමං පෙතලොකතො මොචෙතු” ත්ති?
“අත්ථී” ති ච චුත්තෙ “කථෙථ, භන්තෙ” ති. යදි භගවතො අරියසංඝස්ස ච
එකස්සෙව වා භික්ඛුනො දානං දත්වා ඉමිස්සා උද්දිසියති, අයඤ්ච තං අනුමොදති,
එවමෙතිස්සා ඉතො දුක්ඛතො මුත්ති භවිස්සතීති. තං සුත්වා දෙවපුත්තො තස්ස
භික්ඛුනො පණිතං අන්තපානං දත්වා තං දක්ඛිණං තස්සා පෙනියා ආදිසී. තාවදෙව
සා පෙනී සුභිතා පිණිත්තියා දිබ්බාභාරස්ස තිත්තා අභොසී. පුන තස්සෙව භික්ඛුනො
හත්ථෙ දිබ්බසාටකයුගං භගවන්තං උද්දිස්ස දත්වා තඤ්ච දක්ඛිණං පෙනියා ආදිසී.
තාවදෙව ච සා දිබ්බචත්ථනිචත්ථා දිබ්බාලඬ්ඛකාරවිභූසිතා සබ්බකාමසම්ඤ්ඤා
දෙවච්ඡරාපටිභාගා අභොසී. සො ච භික්ඛු තස්ස දෙවපුත්තස්ස ඉද්ධියා තදභෙව
සාවත්ථීං පත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා භගවතො සන්තිකං උපගන්ත්වා වන්දිත්වා තං
සාටකයුගං දත්වා තං පචත්තිං ආරොචෙසී. භගවාපි තමත්ථං අට්ඨස්සත්තිං කත්වා
සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසී. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසීති.

මහාපෙසකාරපෙනිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. බල්ලාටියපෙනිවත්ථුවණ්ණනා

කා නු අත්තොවිමානස්මිත්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං බල්ලාටියපෙනිං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර බාරාණසියං අඤ්ඤතරා රුපුපථිවිති ඉත්ථි අභිරුපා දස්සනියා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්තාගතා අතිමනොහරකෙසකලාපි අහොසි. තස්සා හි කෙසා නීලා දීසා තනු මුදු සිනිද්ධා වෙල්ලිතග්ගා ද්විහත්ථගය්හා විසට්ඨා යාව මෙබලා කලාපා ඔලම්බන්ති. තං තස්සා කෙසසොහං දිස්වා තරුණජනො යෙභුයොන තස්සං පටිබද්ධවිත්තො අහොසි. අථස්සා තං කෙසසොහං අසහමානා ඉස්සාපකතා කතිපයා ඉත්ථියො මන්තෙන්වා තස්සා එව පරිවාරිකදාසිං ආමිසෙන උපලාපෙන්වා තාය තස්සා කෙසුපපාතනං හෙසජ්ජං දාපෙසුං. සා කිර දාසි තං හෙසජ්ජං න්හානියවුණ්ණෙන සද්ධිං පයොපෙන්වා ගඬගාය නදියා න්හානකාලෙ තස්සා අදාසි. සා තෙන කෙසමුලෙසු තෙමෙන්වා උදකෙ නිමුජ්ජි, නිමුජ්ජනමන්තෙයෙව කෙසා සමුලා පරිපතිංසු, සීසං වස්සා තිත්තකලාබ්බසදිසං අහොසි. අථ සා සබ්බසො විලුනකෙසා ලුඤ්චිතමත්ථකා කපොති විය විරුපා හුත්වා ලජ්ජාය අත්තොනගරං පවිසිතුං අසක්කොන්ති වත්ථෙත සීසං වෙයෙත්වා බහිනගරෙ අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ වාසං කජ්ජෙන්ති කතිපාහව්වයෙන අපගතලජ්ජා තතො නිවත්තෙන්වා තිලානි පිළෙත්වා තෙලවණ්ණජ්ජං සුරාවණ්ණජ්ජඤ්ච කරොන්ති ජීවිකං කජ්ජෙසි. සා එකදිවසං ද්විසු තිසු මනුස්සෙසු සුරාමන්තෙසු මහානිද්දං ඔක්කමන්තෙසු සිථිලභුතානි තෙසං නිවත්ථවත්ථානි අවහරි.

අටෙකදිවසං සා එකං බීණාසවත්ථෙරං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්නවිත්තා අත්තනො සරං නෙන්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසිදාපෙන්වා තෙලසංසට්ඨං දොණ්ණිමමජ්ජනිං පිඤ්ඤාකමදාසි. සො තස්සා අනුකම්පාය තං පටිග්ගහෙන්වා පරිභුඤ්ජි. සා පසන්නමානසා උපරි ඡත්තං ධාරයමානා අට්ඨාසි. සො ව ථෙරො තස්සා විත්තං පහංසෙන්තො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා ව ඉත්ථි අනුමොදනකාලෙයෙව “මය්හං කෙසා දීසා තනු සිනිද්ධා මුදු වෙල්ලිතග්ගා හොන්තු”ති පත්ථනමකාසි.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා මිස්සකකම්මස්ස එලෙන සමුද්දමජ්ඣෙ කනකවිමානෙ එකිකා හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්සා කෙසා පත්ථිතාකාරායෙව සම්පජ්ජිංසු. මනුස්සානං සාටකාවහරණෙන පන නග්ගා අහොසි. සා තස්මිං කනකවිමානෙ පුනස්පුනං උජ්ජජ්ජන්වා එකං බුද්ධන්තරං නග්ගාව හුත්වා විනිනාමෙසි. අථ අම්භාකං හගවති ලොකෙ උජ්ජජ්ජන්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ අනුපුබ්බෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසිනො සත්තසතා වාණිජා සුවණ්ණභූමිං උද්දිස්ස නාවාය මහාසමුද්දං ඔතරිංසු. තෙහි ආරුළුහා නාවා විසමවාතවෙගුක්ඛිත්තා ඉතො විතො ව පරිබ්භමන්ති තං පදෙසං අගමාසි. අථ සා විමානපෙති සහ විමානෙන තෙසං අත්තානං දස්සෙසි. තං දිස්වා ඡෙට්ඨවාණිජො පුච්ඡන්තො –

“කා නු අත්තොවිමානස්මිං, තිට්ඨන්ති නුපනික්ඛමි;
උපනික්ඛමස්සු හද්දෙ, පස්සාම තං ඛහිට්ඨිත”න්ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ කා නු අත්තොවිමානස්මිං තිට්ඨන්ති විමානස්ස අත්තො
අබ්භන්තරෙ තිට්ඨන්ති කා නු ත්වං, කිං මනුස්සිත්ථි, උදාහු අමනුස්සිත්ථි පුච්ඡති.
නුපනික්ඛමිති විමානතො න නික්ඛමි. උපනික්ඛමස්සු, හද්දෙ, පස්සාම තං
ඛහිට්ඨිතන්ති, හද්දෙ, තං මයං ඛහි යිතං පස්සාම දට්ඨුකාමම්භා, තස්මා විමානතො
නික්ඛමස්සු. “උපනික්ඛමස්සු හද්දන්තෙ”ති වා පාඨො, හද්දං තෙ අත්ථුති අත්ථො.

අථස්ස සා අත්තතො ඛහි නික්ඛමිසුං අසක්කුණෙය්‍යතං පකාසෙන්නි —

59.

“අට්ටියාමි හරායාමි, නග්ගා නික්ඛමිතුං ඛහි;
කෙසෙහම්භි පටිච්ඡන්තා, පුඤ්ඤං මෙ අප්පකං කත”න්ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ අට්ටියාමි නග්ගා හුත්වා ඛහි නික්ඛමිතුං අට්ටිකා දුක්ඛිතා අම්භි.
හරායාමිති උප්පාමි. කෙසෙහම්භි පටිච්ඡන්තාති කෙසෙහි අම්භි අහං පටිච්ඡාදිතා
පාරුතසරීරා. පුඤ්ඤං මෙ අප්පකං කතන්ති අප්පකං පරිත්තං මයා කුසලකම්මං
කතං, පිඤ්ඤාකදානමත්තන්ති අධිප්පායො.

අථස්සා වාණිජො අත්තතො උත්තරිසාටකං දාතුකාමො —

60.

“හන්දුත්තරීයං දදාමි තෙ, ඉදං දුස්සං නිවාසය;
ඉදං දුස්සං නිවාසෙත්වා, එහි නික්ඛම සොහනෙ;
උපනික්ඛමස්සු හද්දෙ, පස්සාම තං ඛහිට්ඨිත”න්ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ හන්දාති ගණ්භ. උත්තරීයන්ති උපසංඛ්‍යාතං උත්තරිසාටකන්ති
අත්ථො. දදාමි තෙති තුය්භං දදාමි. ඉදං දුස්සං නිවාසයාති ඉදං මම උත්තරිසාටකං
ත්වං නිවාසෙහි. සොහනෙති සුන්දරරූපෙ.

එවඤ්ච පන වත්වා අත්තතො උත්තරිසාටකං තස්සා උපනෙසි, සා තථා
දියාමානස්ස අත්තතො අනුපකප්පනීයතඤ්ච, යථා දියාමානං උපකප්පති, තඤ්ච
දස්සෙන්නි —

61.

“හත්ථෙන හත්ථෙ තෙ දින්නං, න මය්භං උපකප්පති;
එසෙත්ථුපාසකො සද්ධො, සම්මාසම්බුද්ධසාවකො.

62.

“එතං අච්ඡාදයිත්වාන, මම දක්ඛිණමාදිස;

තලාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසම්ඤ්ජිති' ති. —

ගාලාද්වයමාහ. තත්ථ හත්ථෙත හත්ථෙ තෙ දින්නං, න මය්හං උපකප්පතිති, මාරිස, තච හත්ථෙත මම හත්ථෙ තයා දින්නං න මය්හං උපකප්පති න විනිශ්ච්ඡජ්ජති, උපභොගයොග්ගං න භොතිති අත්ථො. එසෙත්ථුපාසකො සද්ධොති එසො රතනත්තයං උද්දිස්ස සරණගමනෙන උපාසකො කම්මඵලසද්ධාය ව සමන්තාගතත්තා සද්ධො එත්ථ එතස්මිං ජනසමුහෙ අත්ථි. එතං අවිජාදයිත්වාන, මම දක්ඛිණමාදිසාති එතං උපාසකං මම දියාමානං සාටකං පරිදහාපෙත්වා තං දක්ඛිණං මය්හං ආදිස පත්තිදානං දෙහි. තලාහං සුඛිතා හෙස්සන්ති තලා කතෙ අහං සුඛිතා දිබ්බවත්ථනිවත්ථා සුඛජ්ජන්තා හවිස්සාමිති.

තං සුත්ථා වාණිජා තං උපාසකං න්භාපෙත්වා විලිම්පෙත්වා වත්ථයුගෙන අවිජාදෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්නා සඬගීතිකාරා —

63.

“තඤ්ච තෙ න්භාපයිත්වාන, විලිම්පෙත්වාන වාණිජා;
වත්ථෙහවිජාදයිත්වාන, තස්සා දක්ඛිණමාදිසුං.

64.

“සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙය්, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනවිජාදනපාතීයං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

65.

“තතො සුද්ධා සුවිවසනා, කාසිකුත්තමධාරිති;
හසන්ති විමානා නික්ඛමි, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං” ති. —

තිස්සො ගාලායො අවොචුං.

63. තත්ථ තන්ති තං උපාසකං. ව-සද්දො නිපාතමත්තං. තෙති තෙ වාණිජාති යොජනා. විලිම්පෙත්වානාති උත්තමෙන ගන්ධෙන විලිම්පෙත්වා. වත්ථෙහවිජාදයිත්වානාති වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං සබ්බාඤ්ජනං භොජනං භොජෙත්වා නිවාසනං උත්තරීයන්ති ද්විති වත්ථෙහි අවිජාදෙසුං, ද්වෙ වත්ථාති අදංසුති අත්ථො. තස්සා දක්ඛිණමාදිසුන්ති තස්සා පෙතියා තං දක්ඛිණං ආදිසිංසු.

64. සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙය්ති අනු-ති නිපාතමත්තං, තස්සා දක්ඛිණාය උද්දිට්ඨසමනන්තරමෙව. විපාකො උදපජ්ජථාති තස්සා පෙතියා විපාකො දක්ඛිණාය ඵලං උප්පජ්ජි. කිදිසොති පෙති ආහ භොජනවිජාදනපාතීයන්ති. නානජ්ජකාරං දිබ්බභොජනසදිසං භොජනඤ්ච නානාවිරාගවණ්ණසමුජ්ජලං දිබ්බවත්ථසදිසං වත්ථඤ්ච අනෙකවිධං පානකඤ්ච දක්ඛිණාය ඉදං ඊදිසං ඵලං උදපජ්ජථාති යොජනා.

65. තතොති යථාච්ඡත්තභොජනාදිපටිලාභතො පච්ඡා. සුද්ධාති න්භානෙන
සුද්ධසරීරා. සුවිච්ඡන්තාති සුවිසුද්ධවත්ථනිවත්ථා. කාසිකුත්තමධාරිනීති
කාසිකවත්ථනොපි උත්තමවත්ථධාරිනී. භසන්තීති “පස්සථ තාව තුම්භාකං
දක්ඛිණාය ඉදං ඵලවිසෙස” න්ති පකාසනවසෙන භසමානා විමානතො නික්ඛමි.

අථ තෙ වාණිජා ඵචං පච්චක්ඛතො පුඤ්ඤඵලං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා
තස්මිං උපාසකෙ සඤ්ජාතගාරවබ්භුමානා කතඤ්ජලී තං පරිඤ්ජාසිංසු. සොපි තෙ
ධම්මකථාය භියොයාසොමත්තාය පසාදෙන්වා සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාපෙසි.
තෙ තාය විමානපෙනියා කතකම්මං –

66.

“සුවිත්තරූපං රුචිරං, විමානං තෙ පභාසති;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල” න්ති. –

ඉමාය ගාථාය පුච්ඡිංසු. තත්ථ සුවිත්තරූපන්ති භත්ථිඅස්සඉත්ථිපුරිසාදිවසෙන චෙව
මාලාකම්මලතාකම්මාදිවසෙන ව සුට්ඨු විහිතචිත්තරූපං. රුචිරන්ති රමණීයං
දස්සනීයං. කිස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති කිදිසස්ස කම්මස්ස, කිං දානමයස්ස උදාහු
සීලමයස්ස ඉදං ඵලන්ති අත්ථො.

සා තෙහි ඵචං පුට්ඨා “මයා කතස්ස පරිත්තකස්ස කුසලකම්මස්ස තාව ඉදං
ඵලං, අකුසලකම්මස්ස පන ආයතිං නිරයෙ ඵදිසං භවිස්සති” ති තද්දුභයං ආචික්ඛන්ති
–

67.

“භික්ඛුනො වරමානස්ස, දොණ්ණිමිමජ්ජනිං අභං;
අදාසිං උජ්ඣුතස්ස, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා.

68.

“තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, විපාකං දිසමන්තරං;
අනුභොමි විමානස්මිං, තඤ්ච දානි පරිත්තකං.

69.

“උද්ධං චතුහි මාසෙහි, කාලංකිරියා භවිස්සති;
ඵකන්තකටුකං සොරං, නිරයං පපතිස්සහං.

70.

“චතුක්කණ්ණං චතුද්ධාරං, විහත්තං භාගසො මිතං;
අයොපාකාරපරියන්තං, අයසා පටිකුජ්ජිතං.

71.

“තස්ස අයොමයා භූමි, ජලිතා තෙජසා යුතා;

සමන්තා යොජනසතං, එරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

72.

“තත්ථාහං දීඝමද්ධානං, දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං;
එලඤ්ච පාපකම්මස්ස, තස්මා සොවාමහං භුස”න්ති. — ගාථායො අභාසී;

67. තත්ථ භික්ඛුනො වරමානස්සාති අඤ්ඤතරස්ස භින්තකිලෙසස්ස භික්ඛුනො භික්ඛාය වරත්තස්ස. දොණ්ණිමමජ්ජන්ති විස්සන්දමානතෙලං පිඤ්ඤාකං. උජුභුතස්සාති චිත්තජම්භවඤ්ඤාකුට්ඨභාවකරානං කිලෙසානං අභාවෙන උජුභාවජ්ජත්තස්ස. විජ්ජසන්නෙන චෙතසාති කම්මඵලසද්ධාය සුට්ඨු පසන්නෙන විත්තෙන.

68-69. දීඝමන්තරන්ති ම-කාරො පදසන්ධිකරො, දීඝඅන්තරං දීඝකාලන්ති අත්ථො. තඤ්ච දාති පරිත්තකන්ති තඤ්ච පුඤ්ඤඵලං විපක්කවිපාකත්තා කම්මස්ස ඉදාති පරිත්තකං අප්පාවසෙසං, න විරෙතෙව ඉතො වවිස්සාමිති අත්ථො. තෙනාහ “උද්ධං චතුභි මාසෙහි, කාලංකිරියා භවිස්සති”ති චතුභි මාසෙහි උද්ධං චතුන්තං මාසානං උපරි පඤ්චමෙ මාසෙ මම කාලංකිරියා භවිස්සතිති දස්සෙති. එකන්තකුක්කන්ති එකන්තෙනෙව අනිට්ඨජඵස්සායතනිකභාවතො එකන්තදුක්ඛන්ති අත්ථො. සොරන්ති දාරුණං. නිරයන්ති නත්ථි එත්ථ අයො සුඛන්ති කත්වා “නිරය”න්ති ලද්ධනාමං නරකං. පපතිස්සහන්ති පපතිස්සාමි අහං.

70. “නිරය”න්ති චෙත්ථ අවිච්ඡින්නානිරයස්ස අධිජ්ජෙතත්තා තං සරුපතො දස්සෙතුං “චතුක්කණ්ණ”න්ති ආදිවාහ. තත්ථ චතුක්කණ්ණන්ති චතුක්කොණං. චතුද්වාරන්ති චතුසු දිසාසු චතුභි ද්වාරෙහි යුත්තං. විහත්තන්ති සුට්ඨු විහත්තං.

භාගසොති භාගතො. මිත්තන්ති තුලිතං. අයොපාකාරපරියන්තන්ති අයොමයෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං. අයසා පටිකුජ්ජිත්තන්ති අයොපටලෙනෙව උපරි පිහිතං.

71-72. තෙජසා යුතාති සමන්තතො සමුට්ඨිතජාලෙන මහතා අග්ගිනා නිරන්තරං සමායුතජාලා. සමන්තා යොජනසතන්ති එවං පන සමන්තා බහි සබ්බදිසාසු යොජනසතං යොජනානං සතං. සබ්බදාති සබ්බකාලං. එරිත්වා තිට්ඨතීති ඛ්‍යාපෙත්වා තිට්ඨති. තත්ථාති තස්මිං මහානිරයෙ. වෙදිස්සන්ති වෙදිස්සාමි අනුභවිස්සාමි. එලඤ්ච පාපකම්මස්සාති ඉදං ඊදිසං දුක්ඛානුභවනං මහා එවං කතස්ස පාපස්ස කම්මස්ස ඵලන්ති අත්ථො.

එවං තාය අත්තනා කතකම්මඵලෙ ආයතිං නෙරයිකහයෙ ව පකාසිතෙ සො උපාසකො කරුණාසඤ්චොදිතමානසො “හන්දස්සාහං පතිට්ඨා භවෙයා”න්ති විත්තෙත්වා ආහ — “දෙවතෙ, ත්වං මය්හං එකස්ස දානවසෙන සබ්බකාමසම්ද්ධා උට්ඨාරසම්පත්තියුත්තා ජාතා, ඉදාති පන ඉමෙසං උපාසකානං දානං දත්වා සත්ථු ව ගුණෙ අනුස්සරිත්වා නිරයුපපත්තිතො මුච්චිස්සසී”ති. සා පෙති හට්ඨතුට්ඨා “සාධු”ති වත්වා තෙ දිබ්බෙන අන්තපානෙන සන්තප්පෙත්වා දිබ්බාති වත්ථාති

නානාවිධානි රතනානි ව අදාසි, හගවන්තඤ්ච උද්දිස්ස දිබ්බං දුස්සයුගං තෙසං
 හත්ථෙ දත්වා “අඤ්ඤතරා, හන්තෙ, විමානපෙතී හගවතො පාදෙ සිරසා වන්දනීති
 සාවත්ථීං ගන්ත්වා සත්ථාරං මම වචනෙන වන්දවා” ති වන්දනඤ්ච පෙසෙසි, තඤ්ච
 නාවං අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන තෙහි ඉච්ඡිතපට්ටනං තං දිවසමෙව උපනෙසි.

අථ තෙ වාණිජා තතො පට්ටනතො අනුක්කමෙන සාවත්ථීං පත්වා ජෙනවනං
 පවිසිත්වා සත්ථු තං දුස්සයුගං දත්වා වන්දනඤ්ච නිවෙදෙත්වා ආදිතො පට්ඨාය තං
 පවත්තිං හගවතො ආරොවෙසුං. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා
 සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා
 ජාතා. තෙ පන උපාසකා දුතියදිවසෙ බුද්ධජ්ජමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස මහාදානං
 දත්වා තස්සා දක්ඛිණමාදිසිංසු. සා ච තතො පෙනලොකතො චචිත්වා
 විවිධරතනවිජ්ජොතිතෙ තාවතිංසහවතෙ කනකවිමානෙ අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා
 නිබ්බත්තිති.

බල්ලාටියපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. නාගපෙනවත්ථුවණ්ණනා

පුරතොව සෙනෙන පලෙති හත්ථිනාති ඉදං සත්ථරි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ ද්වෙ
 බ්‍රාහ්මණපෙනෙ ආරම්භ චුත්තං. ආයස්මා කිර සංකිච්චො සත්තවස්සිකො
 බුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පත්වා සාමණෙරභූමියං යීතො තිංසමත්තෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං
 අරඤ්ඤායතනෙ වසන්තො තෙසං භික්ඛූනං පඤ්චන්තං වොරසතානං හත්ථතො
 ආගතං මරණම්පි බාහිත්වා තෙ ච වොරෙ දමෙත්වා පබ්බාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකං
 අගමාසි. සත්ථා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාවසානෙ තෙ භික්ඛූ
 අරහත්තං පාපුණිංසු. අථායස්මා සංකිච්චො පරිපුණ්ණවස්සො උද්ධුපසම්පදො තෙහි
 පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං බාරාණසිං ගන්ත්වා ඉසිපතනෙ විහාසි. මනුස්සා
 ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසා වීථිපටිපාටියා වග්ගවග්ගා
 හුත්වා ආගන්තුකදානං අදංසු. තත්ථ අඤ්ඤතරො උපාසකො මනුස්සෙ නිච්චහත්තෙ
 සමාදපෙසි, තෙ යථාබලං නිච්චහත්තං පට්ඨපෙසුං.

තෙන ච සමයෙන බාරාණසියං අඤ්ඤතරස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස
 ද්වෙ පුත්තා එකා ච යීතා අහෙසුං. තෙසු ජෙට්ඨපුත්තො තස්ස උපාසකස්ස මිත්තො
 අහොසි. සො තං ගහෙත්වා ආයස්මතො සංකිච්චස්ස සන්තිකං අගමාසි. ආයස්මා
 සංකිච්චො තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සො මුදුවිත්තො අහොසි. අථ නං සො උපාසකො
 ආහ – “ත්ථං එකස්ස භික්ඛූනො නිච්චහත්තං දෙහී” ති. “අනාවිණ්ණං අම්මාකං
 බ්‍රාහ්මණානං සමණානං සකාපුත්තියානං නිච්චහත්තදානං, තස්මා නාහං
 දස්සාමී” ති. “කිං මය්හම්පි හත්තං න දස්සසී” ති? “කථං න දස්සාමී” ති ආහ. “යදි
 එවං යං මය්හං දෙසි, තං එකස්ස භික්ඛුස්ස දෙහී” ති. සො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා
 දුතියදිවසෙ පාතොව විහාරං ගන්ත්වා එකං භික්ඛූ ආනෙත්වා හොපෙසි.

එවං ගවිෂන්තෙ කාලෙ භික්ඛූනං පටිපත්තිං දිස්වා ධම්මඤ්ච සුඡිත්වා තස්ස කතිට්ඨභාතා ව හගිනී ව සාසනෙ අභිප්පසන්නා පුඤ්ඤකම්මරතා ව අගෙසුං. එවං තෙ තයො ජනා යථාවිභවං ආනානි දෙන්තා සමණව්‍රාහ්මණෙ සක්කරිංසු ගරුං කරිංසු මානෙසුං පුජෙසුං. මාතෘපිතරො පන තෙසං අස්සද්ධා අප්පසන්නා සමණව්‍රාහ්මණෙසු අගාරවා පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරා අවිෂන්දිකා අගෙසුං. තෙසං ධීතරං දාරිකං මාතුලපුත්තස්සත්ථාය ඤාතකා වාරෙසුං. සො ව ආයස්මතො සංකිච්චස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා නිච්චං අත්තනො මාතු-ගෙහං භුඤ්ජිතුං ගවිෂති. තං මාතා අත්තනො භාතු-ධීතාය දාරිකාය පලොභෙති. තෙන සො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා උපජ්ඣායං උපසඬගමිත්වා ආහ -

“උප්පබ්බජිස්සාමහං, හන්තෙ, අනුජානාථ ම”න්ති. උපජ්ඣායො තස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ආහ - “සාමණෙර, මාසමත්තං ආගමෙහි”ති. සො “සාධු”ති පටිස්සුඡිත්වා මාසෙ අතික්කන්තෙ තට්ථ ආරොවෙසි. උපජ්ඣායො පුන “අඬ්ඬමාසං ආගමෙහි”ති ආහ. අඬ්ඬමාසෙ අතික්කන්තෙ තට්ථ චුත්තෙ පුන “සත්තාහං ආගමෙහි”ති ආහ. සො “සාධු”ති පටිස්සුඡි. අථ තස්මිං අත්තොසත්තාගෙ සාමණෙරස්ස මාතුලානියා ගෙහං විනට්ඨවිෂදනං ඡිණ්ණං දුබ්බලකුට්ඨං වාතවස්සාභිහතං පරිපති. තත්ථ ව්‍රාහ්මණො ව්‍රාහ්මණී ද්වෙ පුත්තා සීතා ව ගෙහෙන අජ්ඣාන්ථවා කාලමකංසු. තෙසු ව්‍රාහ්මණො ව්‍රාහ්මණී ව පෙනයොනියං නිබ්බත්තිංසු, ද්වෙ පුත්තා ධීතා ව භූමිමදෙවෙසු. තෙසු ජෙට්ඨපුත්තස්ස හත්ථියානං නිබ්බත්ති, කතිට්ඨස්ස අස්සතරීරථො, ධීතාය සුවණ්ණසිවිකා. ව්‍රාහ්මණො ව ව්‍රාහ්මණී ව මහන්තෙ මහන්තෙ අයොමුග්ගරෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආකොටෙන්ති, අභිහතට්ඨානෙසු මහන්තා මහන්තා සට්ඨමාණා ගණ්ඨා උට්ඨන්තිවා මුහුත්තෙනෙව පටිත්වා පරිභෙදප්පත්තා භොන්ති. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගණ්ඨෙ ථාලෙන්වා කොධාභිභූතා නික්කරුණා ඵරුසවචනෙහි තජ්ජෙන්තා පුබ්බලොභිතං පිචන්ති, න ව තිත්තිං පටිලහන්ති.

අථ සාමණෙරො උක්කණ්ඨාභිභූතො උපජ්ඣායං උපසඬකමිත්වා ආහ -

“හන්තෙ, මයා පටිඤ්ඤාතදිවසා චිතිවත්තා, ගෙහං ගමිස්සාමි, අනුජානාථ ම”න්ති. අථ නං උපජ්ඣායො “අත්ථඬගතෙ සූරියෙ කාලපක්ඛවාතුද්දසියා පචත්තමානාය එහි”ති වත්වා ඉසිපතනවිහාරස්ස පිට්ඨිපස්සෙන ථොකං ගන්ත්වා අට්ඨාසි. තෙන ව සමයෙන තෙ ද්වෙ දෙවපුත්තා සද්ධිං හගිනියා තෙනෙව මග්ගෙන යක්ඛසමාගමං සම්භාවෙතුං ගවිෂන්ති, තෙසං පන මාතෘපිතරො මුග්ගරහත්ථා ඵරුසවාතා කාලරූපා ආකුලාකුලලුඛපතිතකෙසභාරා අග්ගිද්ධිසතාලක්ඛන්ධසදිසා විගලිතපුබ්බලොභිතා වලිතගත්තා අතිවිය ජෙගුච්ඡබ්බිභවිෂදස්සනා තෙ අනුබන්ධන්ති.

අථායස්මා සංකිච්චො යථා සො සාමණෙරො තෙ සබ්බෙ ගවිෂන්තෙ පස්සති, තථාරූපං ඉද්ධාභිසඬ්ඛාරං අභිසඬ්ඛරිත්වා සාමණෙරං ආහ - “පස්සසි ත්වං, සාමණෙර, ඉමෙ ගවිෂන්තෙ”ති? “ආම, හන්තෙ, පස්සාමි”ති. “තෙන හි ඉමෙහි කතකම්මං පටිපුච්ඡා”ති. සො හත්ථියානාදිහි ගවිෂන්තෙ අනුක්කමෙන පටිපුච්ඡි. තෙ ආහංසු - “යෙ පච්ඡතො පෙනා ආගවිෂන්ති, තෙ පටිපුච්ඡා”ති. සාමණෙරො තෙ පෙනෙ ගාථාහි අජ්ඣාමාසි -

73.

“පුරතොව සෙනෙන පලෙති හත්ථිනා, මජ්ඣෙ පන අස්සතරිථෙත;
පච්ඡා ව කඤ්ඤා සිව්කාය නියති, ඔහාසයන්ති දස සබ්බසො දිසා.

74.

“තුම්හෙ පන මුග්ගරහත්ථපාණිනො, රුදංමුබා ඡින්නපභින්නගත්තා;
මනුස්සභූතා කිමකත්ථ පාපං, යෙනඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පිචාථ ලොහිත”න්ති.

තත්ථ පුරතොති සබ්බපයමං. සෙනෙනාති පණ්ඩරෙන. පලෙතිති ගච්ඡති.
මජ්ඣෙ පනාති හත්ථිං ආරුල්භස්ස සිව්කං ආරුල්භාය ව අත්තරෙ.
අස්සතරිථෙතාති අස්සතරියුත්තෙන රථෙත පලෙතිති යොජනා. නියතිති වහිසති.
ඔහාසයන්ති දස සබ්බසො දිසාති සබ්බතො සමන්තතො සබ්බා දස දිසා අත්තතො
සරිප්පභාහි වත්ථාහරණාදිප්පභාහි ව විජ්ජොතයමානා. මුග්ගරහත්ථපාණිනොති
මුග්ගරා හත්ථසඬ්ඛාතෙසු පාණිසු යෙසං තෙ මුග්ගරහත්ථපාණිනො,
භූමිසණ්ඨකරණියාදිසු පාණිවොහාරස්ස ලබ්භමානත්තා හත්ථසද්දෙන පාණි ඵච
විසෙසිතො. ඡින්නපභින්නගත්තාති මුග්ගරප්පහාරෙන තත්ථ තත්ථ
ඡින්නපභින්නසරිරා. පිචාථාති පිචථ.

ඵචං සාමණෙරෙන පුට්ඨා තෙ පෙතා සබ්බං තං

පචත්තිං චතුහි ගාථාහි පච්චභාසිංසු –

75.

“පුරතොව යො ගච්ඡති කුඤ්ජරෙන, සෙනෙන නාගෙන චතුක්කමෙන;
අම්භාක පුත්තො අහු ජෙට්ඨකො සො, දානානි දත්ථාන සුඛි පමොදති.

76.

“යො යො මජ්ඣෙ අස්සතරිථෙත, චතුබ්භි යුත්තෙන සුවග්ගිතෙන;
අම්භාක පුත්තො අහු මජ්ඣිමො සො, අමච්ඡරි දානපති විරොචති.

77.

“යා සා ව පච්ඡා සිව්කාය නියති, නාරි සපඤ්ඤා මිගමන්දලොචනා;
අම්භාක ධිතා අහු සා කනිට්ඨිකා, භාගඬ්ඨභාගෙන සුඛි පමොදති.

78.

“ඵතෙ ව දානානි අදංසු පුබ්බෙ, පසන්නචිත්තා සමණුච්ඡාන්දනානං;
මයං පන මච්ඡරිනො අහුම්භ, පරිභාසකා සමණුච්ඡාන්දනානං;
ඵතෙ ව දත්ථා පරිවාරයන්ති, මයඤ්ච සුස්සාම නලොච ඡින්නො”ති.

75. තත්ථ පුරතොව යො ගච්ඡතිති ඉමෙසං ගච්ඡන්තානං යො පුරතො ගච්ඡති.
“යොසො පුරතො ගච්ඡති”ති වා පාඨො, තස්ස යො ඵසො පුරතො ගච්ඡතිති

අත්ථො. කුඤ්ජරෙනාති කුං පථවිං ජීරයති, කුඤ්ජෙසු වා රමති වරතීති
 “කුඤ්ජරො”ති ලද්ධනාමෙන හත්ථිනා. නාගෙනාති, නාස්ස අගමනීයං
 අනභිභවනීයං අත්ථිති නාගා, තෙන නාගෙන. චතුක්කමෙනාති චතුස්පදෙන.
 ජෙට්ඨකොති පුබ්බජො.

76-77. චතුබ්භිති චතුභි අස්සතරිභි. සුවග්ගිතෙනාති සුන්දරගමනෙන
 වාතුරගමනෙන. මිගමන්දලොචනාති මිගී විය මන්දක්ඛිකා. භාගඛිඨභාගෙනාති
 භාගස්ස අඛිඨභාගෙන, අත්තනා ලද්ධකොට්ඨාසතො අඛිඨභාගදානෙන
 හෙතුභූතෙන. සුඛිති සුඛිති. ලිඛිගවිපල්ලාසෙන හෙතං චුත්තං.

78. පරිභාසකාති අක්කොසකා. පරිවාරයන්තීති දිබ්බෙසු කාමගුණෙසු
 අත්තනො ඉන්ද්‍රියාති ඉතො විතො ච යථාසුඛං වාරෙන්ති, පරිජනෙහි වා අත්තනො
 පුඤ්ඤානුභාවනිස්සන්දෙන පරිවරියං කාරෙන්ති. මයඤ්ච සුස්සාම නලොච
 ඡින්නොති මයං පන ඡින්නො ආතපෙ ඛින්නො නලො විය සුස්සාම, බුජ්ජිපාසාහි
 අඤ්ඤමඤ්ඤං දණ්ඩාහිසාතෙහි ච සුක්ඛා විසුක්ඛා හවාමාති.

එවං අත්තනො පාපං සම්පවෙදෙන්වා “මයං තුය්හං මාතුලමාතුලානියො”ති
 ආචික්ඛිංසු. තං සුත්වා සාමණෙරො සඤ්ජාතසංවෙගො “එවරූපානං කිබ්බිසකාරිතං
 කථං නු ඛො භොජනාති සිජ්ඣන්ති”ති පුච්ඡන්තො –

79.

“කිං තුම්භාකං භොජනං කිං සයානං, කථඤ්ච යාපෙථ සුපාපධම්මිනො;
 පහුතභොගෙසු අනප්පකෙසු, සුඛං විරාධාය දුක්ඛජ්ජ පත්තා”ති. –

ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ කිං තුම්භාකං භොජනන්ති කිදිසං තුම්භාකං භොජනං? කිං
 සයානන්ති කිදිසං සයනං? “කිං සයානා”ති කෙච්චි පදන්ති, කිදිසා සයනා, කිදිසෙ
 සයනෙ සයථාති අත්ථො. කථඤ්ච යාපෙථාති කෙන පකාරෙන යාපෙථ, “කථං වො
 යාපෙථා”තිපි පාඨො, කථං තුම්භෙ යාපෙථාති අත්ථො. සුපාපධම්මිනොති සුට්ඨු
 අතිවිය පාපධම්මා. පහුතභොගෙසුති අපරියන්තෙසු උළාරෙසු භොගෙසු සන්තෙසු.
 අනප්පකෙසුති න අප්පකෙසු බහුසු. සුඛං විරාධායාති සුඛහෙතුනො පුඤ්ඤස්ස
 අකරණෙන සුඛං විරජ්ඣන්වා විරාධෙන්වා. “සුඛස්ස විරාධෙනා”ති කෙච්චි පදන්ති.
 දුක්ඛජ්ජ පත්තාති අප්ප ඉදාති ඉදං පෙතයොනිපරියාපන්තං දුක්ඛං අනුප්පත්තාති.

එවං සාමණෙරෙන පුට්ඨා පෙනා තෙන පුච්ඡිතමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තා –

80.

“අඤ්ඤමඤ්ඤං වධිත්වාන, පිවාම පුබ්බලොහිතං;
 බහුං විත්වා න ධාතා භොම, නච්ඡාදිම්භසෙ මයං.

81.

“ඉච්චෙච මච්චා පරිදෙවයන්ති, අදායකා පෙච්ච යමස්ස යායිනො;

යෙ තෙ විදිව්ව අධිගම්ම භොගෙ, න භුඤ්ජරෙ නාපි කරොන්ති පුඤ්ඤං.

82.

“තෙ බුජ්ජිපාසුපගතා පරත්ථ, පච්ඡා වීරං ඤායරෙ ධය්හමානා;
කම්මානි කත්වාන දුබ්බානි, අනුභොන්ති දුක්ඛං කට්ඨකප්ඵලානි.

83.

“ඉත්තරඤ්චි ධනං ධඤ්ඤං, ඉත්තරං ඉධ ජීවිතං;
ඉත්තරං ඉත්තරතො ඤත්වා, දීපං කයිරාථ පණ්ඩිතො.

84.

“යෙ තෙ ඵ්චං පජානන්ති, නරා ධම්මස්ස කොවිදා;
තෙ දානෙ නප්පමජ්ජන්ති, සුත්වා අරහතං වචො”ති. —

පඤ්ච ගාථා අභාසිංසු.

80-81. තත්ථ න ධාතා භොමානි ධාතා සුභිතා තිත්තා න භොම. නච්ඡාදිම්භසෙනි
න රුච්චාම, න රුචිං උජ්ජාදෙම, න තං මයං අත්තතො රුචියා පිච්ඡසාමානි අත්ථො.
ඉච්චෙව්වානි ඵ්චමෙව. මච්චා පරිදෙවයන්තිති මයං විය අඤ්ඤෙපි මනුස්සා
කතකිබ්බිසා පරිදෙවන්ති කන්දන්ති. අදායකානි අදානසීලා මච්ඡරිනො. යමස්ස
යායිතොති යමලොකසඤ්ඤිතෙ යමස්ස යානෙ පෙත්තිවිසයෙ යානසීලා. යෙ තෙ
විදිව්ව අධිගම්මභොගෙති යෙ තෙ සම්පති ආයතිඤ්ච සුඛවිසෙසවිධායකෙ භොගෙ
වින්දිත්වා පටිලභිත්වා. න භුඤ්ජරෙ නාපි කරොන්ති පුඤ්ඤන්ති අම්භෙ විය සයම්පි
න භුඤ්ජන්ති, පරෙසං දෙන්තා දානමයං පුඤ්ඤම්පි න කරොන්ති.

82. තෙ බුජ්ජිපාසුපගතා පරත්ථානි තෙ සත්තා පරත්ථ පරලොකෙ
පෙත්තිවිසයෙ ජිසච්ඡාපිපාසාහිභූතා හුත්වා. වීරං ඤායරෙ ධය්හමානානි
බුද්ධාදිභෙතූකෙන දුක්ඛග්ගිනා “අකතං වත අම්භෙහි කුසලං, කතං පාප”න්තිආදිනා
වත්තමානෙන විජ්ජිසාරග්ගිනා පරිධය්හමානා ඤායන්ති, අනුත්ථුනන්තිති අත්ථො.
දුබ්බානිති දුක්ඛවිපාකානි. අනුභොන්ති දුක්ඛං කට්ඨකප්ඵලානිති අනිට්ඨඵලානි
පාපකම්මානි කත්වා වීරකාලං දුක්ඛං ආපායිකදුක්ඛං අනුභවන්ති.

83-84. ඉත්තරන්ති න වීරකාලට්ඨායී, අනිච්චං විපරිණාමධම්මං. ඉත්තරං ඉධ
ජීවිතන්ති ඉධ මනුස්සලොකෙ සත්තානං ජීවිතම්පි ඉත්තරං පරිත්තං අප්පකං.
තෙනාහ භගවා — “යො වීරං ජීවති, යො වස්සසතං අප්පං වා හියෙයා”ති (දී. නි.
2.91; සං. නි. 1.145; අ. නි. 7.74). ඉත්තරං ඉත්තරතො ඤත්වානි
ධනධඤ්ඤාදිඋපකරණං මනුස්සානං ජීවිතඤ්ච ඉත්තරං පරිත්තං ඛණිකං න
විරස්සන්ති පඤ්ඤාය උපපරික්ඛිත්වා. දීපං කයිරාථ පණ්ඩිතොති සපඤ්ඤො පුරිසො
දීපං අත්තතො පතිට්ඨං පරලොකෙ හිතසුඛාධිට්ඨානං කරෙය්ස. යෙ තෙ ඵ්චං
පජානන්තිති යෙ තෙ මනුස්සා මනුස්සානං භොගානං ජීවිතස්ස ව ඉත්තරභාවං

යාථාවතො ජානන්ති, තෙ දානෙ සබ්බකාලං නප්පමජ්ජන්ති. සුත්වා අරහතං වචොති අරහතං බුද්ධාදීනං අරියානං වචනං සුත්වා, සුතත්තාති අත්ථො. සෙසං පාකට්ඨෙව.

එවං තෙ පෙනා සාමණෙරෙන පුට්ඨා තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා “මයං තුය්හං මාතුලමාතුලානියො”ති පවෙදෙසුං. තං සුත්වා සාමණෙරො සඤ්ජාතසංවෙගො උක්කණ්ඨං පටිවිනොදෙන්වා උපජ්ඣායස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා එවමාහ – “යං, භත්තෙ, අනුකම්පකෙන කරණියං අනුකම්පං උපාදාය, තං මෙ තුම්හෙහි කතං, මහතා වතම්හි අනත්ථපාතතො රක්ඛිතො, න දානි මෙ සරාවාසෙන අත්ථො, අභිරම්ස්සාමි බ්‍රහ්මචරියවාසෙ”ති. අථායස්මා සංකිච්චො තස්ස අජ්ඣාසයානුරූපං කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සො කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. ආයස්මා පන සංකිච්චො තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

නාගපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. උරගපෙනවත්ථුචණ්ණනා

උරගොව තචං ජිණ්ණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං උපාසකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තමරණහෙනු පරිදෙවසොකසමාපන්තො බහි නික්ඛමිත්වා කිඤ්චි කම්මං කාතුං අසක්කොන්තො ගෙහෙයෙව අට්ඨාසි. අථ සත්ථා පච්චුසවෙලායං මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො තං උපාසකං දිස්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙන්වා පත්තචීරමාදාය තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. උපාසකො ච සත්ථු ආගතභාවං සුත්වා සීසං උට්ඨාය ගන්ත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා භත්ථතො පත්තං ගහෙන්වා ගෙහං පවෙසෙන්වා ආසනං පඤ්ඤපෙන්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. උපාසකොපි භගවත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තං භගවා “කිං, උපාසක, සොකපරෙතො විය දිස්සති”ති ආහ. “ආම, භගවා, පියො මෙ පුත්තො කාලකතො, තෙනාහං සොවාමි”ති. අථස්ස භගවා සොකවිනොදනං කරොන්තො උරගජාතකං (ජා. 1.5.19 ආදයො) කට්ඨෙසි.

අතීතෙ කිර කාසිරට්ඨෙය ඛාරාණසියං ධම්මපාලං නාම බ්‍රාහ්මණකුලං අහොසි. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී පුත්තො ධිතා සුණ්ඨා දාසීති ඉමෙ සබ්බෙපි මරණානුස්සතිභාවනාහිරතා අහෙසුං. තෙසු යො ගෙහතො නික්ඛමති, සො සෙසජනෙ ඔවදිත්වා නිරපෙක්ඛොව නික්ඛමති. අට්ඨකදිවසං බ්‍රාහ්මණො පුත්තෙන සද්ධිං සරතො නික්ඛමිත්වා ඛෙත්තං ගන්ත්වා කසති. පුත්තො සුක්ඛතිණපණ්ණකට්ඨානි ආලිම්පෙති. තත්ථෙට්ඨො කණ්හසප්පො ඩාහභයෙන රුක්ඛසුසිරතො නික්ඛමිත්වා ඉමං බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තං ඩංසි. සො විසවෙගෙන මුච්ඡිතො තත්ථෙව පරිපතිත්වා කාලකතො, සක්කො දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. බ්‍රාහ්මණො පුත්තං මතං දිස්වා කම්මන්තසම්පෙන ගච්ජන්තං එකං පුරිසං එවමාහ –

“සම්ම, මම සරං ගන්නවා බ්‍රාහ්මණිං එවං වදෙහි ‘න්භායිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා එකස්ස භත්තං මාලාගන්ධාදීනි ව ගහෙත්වා තුරිතං ආගච්ඡතු’ති”. සො තත්ථ ගන්ත්වා තථා ආරොවෙසී, ගෙහජනොපි තථා අකාසී. බ්‍රාහ්මණො න්භත්වා භුඤ්ජිත්වා විලිම්භිත්වා පරිජනපරිවුතො පුත්තස්ස සරීරං චිතකං ආරොපෙත්වා අග්ගිං දත්වා දාරුක්ඛන්ධං ඩහන්තො විය නිස්සොකො නිස්සන්තාපො අනිච්චසඤ්ඤං මනසි කරොන්තො අට්ඨාසී.

අථ බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො සක්කො හුත්වා නිබ්බන්ති, සො ච අම්භාකං බොධිසත්තො අහොසී. සො අත්තනො පුරිමජාතිං කතපුඤ්ඤඤ්ච පච්චවෙක්ඛිත්වා පිතරං ඤාතකෙ ච අනුකම්පමානො බ්‍රාහ්මණවෙසෙන තත්ථ ආගන්ත්වා ඤාතකෙ අසොචන්තෙ දිස්වා “අම්භො, මිගං ක්‍රියාපෙඨ, අම්භාකං මංසං දෙථ, ජාතොම්හි”ති ආහ. “න මිගො, මනුස්සො බ්‍රාහ්මණා”ති ආහ. “කිං තුම්භාකං පච්චත්ථිකො එසො”ති? “න පච්චත්ථිකො, උරෙ ජාතො ඔරසො මහාගුණවත්තො තරුණපුත්තො”ති ආහ. “කිමත්ථං තුම්භෙ තථාරූපෙ ගුණවති තරුණපුත්තෙ මනෙ න සොචථා”ති? තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො අසොචනකාරණං කථෙන්නො –

85.

“උරගොච තචං ජිණ්ණං, හිත්වා ගච්ඡති සං තනුං;
එවං සරීරෙ නිබ්භොගෙ, පෙනෙ කාලකතෙ සති.

86.

“ඩය්භමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී”ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසී.

85-86. තත්ථ උරගොති උරෙන ගච්ඡතීති උරගො. සප්පස්සෙතං අධිවචනං. තචං ජිණ්ණන්ති ජප්පරභාවෙන ජිණ්ණං පුරාණං අත්තනො තචං නිමිමොකං. හිත්වා ගච්ඡති සං තනුන්ති යථා උරගො අත්තනො ජිණ්ණතචං රුක්ඛන්තරෙ වා කට්ඨන්තරෙ වා මූලන්තරෙ වා පාසාණන්තරෙ වා කඤ්චුකං ඔමුඤ්චන්තො විය සරීරතො ඔමුඤ්චිත්වා පහාය ඡඩ්ඛෙත්වා යථාකාමං ගච්ඡති, එවමෙව සංසාරෙ පරිබ්භමන්තො සත්තො පොරාණස්ස කම්මස්ස පරික්ඛිණත්තා ජප්පරීභූතං සං තනුං අත්තනො සරීරං හිත්වා ගච්ඡති, යථාකම්මං ගච්ඡති, පුනර්භවවසෙන උපපජ්ජතිති අත්ථො. එවන්ති ඩය්භමානං පුත්තස්ස සරීරං දස්සෙන්නො ආහ. සරීරෙ නිබ්භොගෙති අස්ස විය අඤ්ඤාසම්පි කායෙ එවං භොගවිරහිතෙ නිරත්ථකෙ ජාතෙ. පෙනෙති ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණතො අපගතෙ. කාලකතෙ සතීති මනෙ ජාතෙ. තස්මාති යස්මා ඩය්භමානො කායො අපෙතවිඤ්ඤාණත්තා ඩාහදුක්ඛං විය ඤාතීනං රුදිතං පරිදෙවිතම්පි න ජානාති, තස්මා එතං මම පුත්තං නිමිත්තං කත්වා න රොදාමි. ගතො සො තස්ස යා ගතීති යදි මතසත්තා න උච්ඡිජ්ජන්ති, මතස්ස පන කතොකාසස්ස කම්මස්ස වසෙන යා ගතී පාටිකඬ්ඛා, තං චුතිඅනන්තරමෙව ගතො,

සො න පුරිමඤ්ඤාතීනං රුදිතං පරිදෙවිතං වා පච්චාසීසති, නාපි යෙහුයොන පුරිමඤ්ඤාතීනං රුදිතෙන කාචි අත්ථසිද්ධිති අධිප්පායො.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන අත්තනො අසොචනකාරණෙ කථිතෙ පරියායමනසිකාරකොසල්ලෙ පකාසිතෙ බ්‍රාහ්මණරූපො සක්කො බ්‍රාහ්මණිං ආහ – “අම්ම, තුය්හං සො මනො කිං හොති” ති? “දස මාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ථඤ්ඤං පායෙත්වා හත්ථපාදෙ සණ්ඨපෙත්වා සංවඩ්ඪිතො පුත්තො මෙ, සාමී” ති. “යදි එවං පිතා තාව පුරිසභාවෙන මා රොදතු, මාතු නාම හදයං මුදුකං, ත්වං කස්මා න රොදසී” ති? තං සුත්වා සා අරොදනකාරණං කථෙත්ති –

87.

“අනඛිනිතො තතො ආගා, නානුඤ්ඤාතො ඉතො ගතො;
යථාගතො තථා ගතො, තත්ථ කා පරිදෙවනා.

88.

“ඛය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගති” ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ අනඛිනිතොති අනච්භාතො, “එහි මය්හං පුත්තභාවං උපගච්ඡා” ති එවං අපක්කොසිතො. තතොති යත්ථ පුබ්බෙ ධීතො, තතො පරලොකතො. ආගාති ආගඤ්ඡි. නානුඤ්ඤාතොති අනනුමතො, “ගච්ඡ, තාත, පරලොක” ත්ති එවං අම්මෙහි අවිස්සට්ඨො. ඉතොති ඉධිලොකතො. ගතොති අපගතො. යථාගතොති යෙනාකාරෙන ආගතො, අම්මෙහි අනඛිනිතො එව ආගතොති අත්ථො. තථා ගතොති තෙනෙවාකාරෙන ගතො. යථා සකෙනෙව කම්මුතා ආගතො, තථා සකෙනෙව කම්මුතා ගතොති. එතෙන කම්මස්සකතං දස්සෙති. තත්ථ කා පරිදෙවනාති එවං අවසවත්තිකෙ සංසාරපවත්තෙ මරණං පටිච්ච කා නාම පරිදෙවනා, අයුත්තා සා පඤ්ඤවතා අකරණීයාති දස්සෙති.

එවං බ්‍රාහ්මණියා වචනං සුත්වා තස්ස හගිනිං පුච්ඡි – “අම්ම, තුය්හං සො කිං හොති” ති? “භාතා මෙ, සාමී” ති. “අම්ම, හගිනියො නාම භාතුසු සිනෙහා, ත්වං කස්මා න රොදසී” ති? සාපි අරොදනකාරණං කථෙත්ති –

89.

“සවෙ රොදෙ කිස්ස අස්සං, තත්ථ මෙ කිං ඵලං සියා;
ඤාතිමිත්තසුභජ්ජානං, භියො නො අරති සියා.

90.

“ඛය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගති” ති. –

ගාලාද්වයමාහ. තත්ථ සචෙ රොදෙ කිසා අස්සන්ති යදි අහං රොදෙයාං, කිසා පරිසුක්ඛසරීරා භවෙයාං. තත්ථ මෙ කිං ඵලං සියාති තස්මිං මය්හං භාතු මරණනිමිත්තෙ රොදනෙ කිං නාම ඵලං, කො ආනිසංසො භවෙයා? න තෙන මය්හං භාතිකො ආගච්ඡෙයා, නාපි සො තෙන සුගතිං ගච්ඡෙයාති අධිජ්ජායො. ඤාතිමිත්තසුභජ්ජානං, භියො නො අරතී සියාති අම්භාකං ඤාතීනං මිත්තානං සුභදයානඤ්ච මම සොචනෙන භාතුමරණදුක්ඛතො භියොපි අරති දුක්ඛමෙව සියාති.

එවං භගිනියා වචනං සුත්වා තස්ස හරියං පුච්ඡි – “තුය්හං සො කිං භොතී” ති? “භත්තා මෙ, සාමී” ති. “භද්දෙ, ඉත්ථියො නාම භත්තරි සිනෙහා භොන්ති, තස්මිඤ්ච මනෙ විධිවා අනාථා භොන්ති, කස්මා ත්වං න රොදසී” ති? සාපි අත්තනො අරොදනකාරණං කථෙන්නී –

91.

“යථාපි දාරකො චන්දං, ගච්ඡන්තමනුරොදති;
එවංසම්පදමෙවෙනං, යො පෙතමනුසොචති.

92.

“ඛය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිනං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී” ති. – ගාලාද්වයමාහ;

තත්ථ දාරකොති බාලදාරකො. චන්දන්ති චන්දමණ්ඩලං. ගච්ඡන්තන්ති නහං අඛභුස්සුක්කමානං. අනුරොදතීති “මය්හං රථචක්කං ගහෙත්වා දෙහී” ති අනුරොදති. එවංසම්පදමෙවෙනන්ති යො පෙතං මතං අනුසොචති, තස්සෙතං අනුසොචනං එවංසම්පදං එවරූපං, ආකාසෙන ගච්ඡන්තස්ස චන්දස්ස ගහෙතුකාමතාසදිසං අලඛිතෙයාසවත්ථුස්මිං ඉච්ඡාභාවතොති අධිජ්ජායො.

එවං තස්ස හරියාය වචනං සුත්වා දාසිං පුච්ඡි – “අම්ම, තුය්හං සො කිං භොතී” ති? “අයොයා මෙ, සාමී” ති. “යදි එවං තෙන ත්වං පොථෙත්වා වෙය්‍යාවච්චං කාරිතා භවිස්සසි, තස්මා මඤ්ඤෙ ‘සුමුත්තාහං තෙනා’ ති න රොදසී” ති? “සාමි, මා මං එවං අවච, න වෙනං අනුච්ඡවිකං, අතිවිය ඛන්තිමෙත්තානුද්දයාසම්පන්නො යුත්තවාදී මය්හං අයාපුත්තො උරෙ සංවඩ්ඪපුත්තො විය අභොසී” ති. අථ “කස්මා න රොදසී” ති? සාපි අත්තනො අරොදනකාරණං කථෙන්නී –

93.

“යථාපි බ්‍රහ්මෙ උදකුම්භො, භින්තො අජ්ජට්ඨන්ධියො;
එවංසම්පදමෙවෙනං, යො පෙතමනුසොචති.

94.

“ඛය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිනං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී” ති. –

ගාලාද්වයමාහ. තත්ථ යථාපි බ්‍රහ්මෙ උදකුඛිහො, හින්තො අප්පට්ඨන්ධියොති
බ්‍රාහ්මණ සෙය්‍යාථාපි උදකසටො මුග්ගරජ්ජහාරාදිනා හින්තො අප්පට්ඨන්ධියො පුන
පාකතිකො න හොති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.

සක්කො තෙසං කථං සුත්වා පසන්නමානසො “සම්මදෙව තුම්හෙහි මරණස්සති
භාවිතා, ඉතො පට්ඨාය න තුම්හෙහි කසිආදිකරණකිව්වං අත්ථී”ති තෙසං ගෙහං
සත්තරත්තහරිතං කත්වා “අප්පමත්තා දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, උපොසථකම්මං
කරොථා”ති ඔවදිත්වා අත්තානඤ්ච තෙසං නිවෙදෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.
තෙපි බ්‍රාහ්මණාදයො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තා යාවතායුකං යත්වා
දෙවලොකෙ උප්පජ්ජිංසු.

සත්ථා ඉමං ජාතකං ආහරිත්වා තස්ස උපාසකස්ස සොකසල්ලං සමුද්ධරිත්වා
උපරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොනාපත්තිඵලෙ
පතිට්ඨති.

උරගපෙනවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති බුද්දක-අට්ඨකථාය පෙනවත්ථුස්මි.

ද්වාදසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

පඨමස්ස උරගවග්ගස්ස අත්ථසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උඛ්ඛරිවග්ගො

1. සංසාරමොචකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගා දුඛඛණ්ණරූපාසිති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ මගධරට්ඨෙ
ඉට්ඨකවතීනාමකෙ ගාමෙ අඤ්ඤතරං පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. මගධරට්ඨෙ කිර
ඉට්ඨකවතී ව දීඝරාජී වාති ද්වෙ ගාමකා අහෙසුං, තත්ථ බහු සංසාරමොචකා
මිච්ඡාදිට්ඨිකා පට්ඨසන්ති. අතීතෙ ව කාලෙ පඤ්චන්තං වස්සසත්තානං මත්ථකෙ
අඤ්ඤතරා ඉත්ථී තත්ථෙව ඉට්ඨකවතියං අඤ්ඤතරස්මි. සංසාරමොචකකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන බහු කීටපට්ඨගෙ ජීවිතා වොරොපෙත්වා පෙනෙසු
නිබ්බත්ති.

සා පඤ්ච වස්සසත්තානි බුජ්ජිපාසාදිදුක්ඛං අනුභවිත්වා අම්භාකං භගවති ලොකෙ
උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ අනුක්කමෙන රාජගහං උපනිස්සාය
වෙළුවනෙ විහරන්තෙ පුනපි ඉට්ඨකවතියංයෙව අඤ්ඤතරස්මි.
සංසාරමොචකකුලෙයෙව නිබ්බත්තිත්වා යදා සත්තට්ඨවස්සුද්දෙසිකකාලෙ
අඤ්ඤාහි දාරිකාහි සද්ධිං රථිකාය කීළනසමත්ථා අහොසි, තදා ආයස්මා
සාරිපුත්තත්ථෙරො තමෙව ගාමං උපනිස්සාය අරුණවතීවිහාරෙ විහරන්තො

එකදිවසං ද්වාදසහි හික්බුහි සද්ධිං තස්ස ගාමස්ස ද්වාරසමීපෙන මග්ගෙන
 අතික්කමති. තස්මිං බණ්ණෙ බහු ගාමදාරිකා ගාමතො නික්බමීත්වා ද්වාරසමීපෙ
 කීළන්ති යො පසන්නමානසා මාතාපිතුනං පටිපත්තිදස්සනෙන වෙගෙනාගන්ත්වා
 ථෙරං අඤ්ඤෙ ව හික්බු පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිංසු. සා පනෙසා අස්සද්ධකුලස්ස
 ධීතා විරකාලං අපරිචිතකුසලතාය සාධුජනාවාරවිරහිතා අනාදරා අලක්ඛිකා විය
 අට්ඨාසි. ථෙරො තස්සා පුබ්බවරිතං ඉදානි ව සංසාරමොචකකුලෙ නිබ්බත්තනං
 ආයතිඤ්ච නිරයෙ නිබ්බත්තනාරහතං දිස්වා “සවායං මං වන්දිස්සති, නිරයෙ න
 උප්පජ්ජිස්සති, පෙනෙසු නිබ්බත්තිත්වාපි මමංයෙව නිස්සාය සම්පත්තිං
 පටිලහිස්සති” ති ඤත්වා කරුණාසඤ්චොදිතමානසො තා දාරිකායො ආහ –
 “තුම්හෙ හික්බු වන්දථ, අයං පන දාරිකා අලක්ඛිකා විය ධීතා” ති. අථ නං තා දාරිකා
 හත්ථෙසු පරිග්ගහෙත්වා ආකඨසීත්වා බලක්කාරෙන ථෙරස්ස පාදෙ වන්දාපෙසුං.

සා අපරෙන සමයෙන වයප්පත්තා දීඝරාජීයං සංසාරමොචකකුලෙ
 අඤ්ඤතරස්ස කුමාරස්ස දින්නා පරිපුණ්ණගබ්භා හුත්වා කාලකතා පෙනෙසු
 උප්පජ්ජිත්වා නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා බුජ්ජිපාසාහිභූතා අතිවිය බීහවිජ්ජස්සනා
 විවරන්ති රත්තියං ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙත්වා
 එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා ථෙරො –

95.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
 උජ්ඣාසුලිකෙ කිසිකෙ, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසි” ති. –

ගාථාය පුච්ඡි. තත්ථ ධමනිසන්ථතාති නිම්මංසලොහිතතාය සිරාජාලෙහි
 පත්ථතගත්තා. උජ්ඣාසුලිකෙති උග්ගතථාසුලිකෙ. කිසිකෙති කිසසරීරෙ. පුබ්බෙපි
 “කිසා” ති වත්වා පුන “කිසිකෙ” ති වචනං අට්ඨිවම්මන්භාරුමත්තසරීරතාය අතිවිය
 කිසභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. තං සුත්වා පෙනී අත්තානං පවෙදෙන්ති –

96.

“අහං හදන්තෙ පෙනීම්හි, දුග්ගතා යමලොකිකා;
 පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතා” ති. – ගාථං වත්වා පුන
 ථෙරෙන –

97.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
 කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙනලොකං ඉතො ගතා” ති. –

කතකම්මං පුට්ඨා “අදානසීලා මච්ඡරිතී හුත්වා පෙනයොනියං නිබ්බත්තිත්වා එවං
 මහාදුක්ඛං අනුභවාමී” ති දස්සෙන්ති තිස්සො ගාථා අහාසි –

98.

“අනුකම්පකා මය්හං නාහෙසුං හන්තෙ, පිතා ව මාතා අථවාපි ඤාතකා;

යෙ මං නියොජෙය්‍යුං දදාහි දානං, පසන්නචිත්තා සමණබ්‍රාහ්මණානං.

99.

“ඉතො අහං වස්සසතානි පඤ්ච, යං ඵවරූපා විවරාමි නග්ගා;
බුද්ධාය තණ්හාය ච ඛජ්ජමානා, පාපස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං.

100.

“වන්දාමි තං අය්‍ය පසන්නචිත්තා, අනුකම්ප මං වීර මහානුභාව;
දත්වා ච මෙ ආදිස යඤ්චි කිඤ්චි, මොවෙහි මං දුග්ගතියා හදන්තෙ” ති.

98. තත්ථ අනුකම්පකානි සම්පරායිකෙන අත්ථෙත අනුග්ගණ්හකා. හන්තෙති ථෙරං ආලපති. යෙ මං නියොජෙය්‍යුන්ති මාතා වා පිතා වා අථ වා ඤාතකා ඵදිසා පසන්නචිත්තා හුත්වා “සමණබ්‍රාහ්මණානං දදාහි දානං” න්ති යෙ මං නියොජෙය්‍යුං, තාදිසා අනුකම්පකා මය්හං නාහෙසුන්ති යොජනා.

99. ඉතො අහං වස්සසතානි පඤ්ච, යං ඵවරූපා විවරාමි නග්ගාති ඉදං සා පෙති ඉතො තතියාය ජාතියා අත්තනො පෙතත්තභාවං අනුස්සරිත්වා ඉදානිපි තථා පඤ්චවස්සසතානි විවරාමිති අධිජ්ජායෙනාහ. තත්ථ යන්ති යස්මා, දානාදීනං පුඤ්ඤානං අකතත්තා ඵවරූපා නග්ගා පෙති හුත්වා ඉතො පටියාය වස්සසතානි පඤ්ච විවරාමිති යොජනා. තණ්හායානි පිපාසාය. ඛජ්ජමානානි බාදියමානා, බාධියමානානි අත්ථො.

100. වන්දාමි තං අය්‍ය පසන්නචිත්තානි අය්‍ය, තමහං පසන්නචිත්තා හුත්වා වන්දාමි, ඵත්තකමෙව පුඤ්ඤං ඉදානි මයා කාතුං සක්කානි දස්සෙති. අනුකම්ප මන්ති අනුග්ගණ්හ මමං උද්දිස්ස අනුද්දයං කරොහි. දත්වා ච මෙ ආදිස යඤ්චි කිඤ්චිති කිඤ්චිදෙව දෙය්‍යධම්මං සමණබ්‍රාහ්මණානං දත්වා තං දක්ඛිණං මය්හං ආදිස, තෙන මෙ ඉතො පෙතයොනිතො මොක්ඛො භවිස්සතීති අධිජ්ජායෙන වදති. තෙනෙවාහ “මොවෙහි මං දුග්ගතියා හදන්තෙ” ති.

ඵවං පෙතියා චුත්තෙ යථා සො ථෙරො පටිපජ්ජී, තං දස්සෙතුං සඬ්භිතිකාරෙහි තිස්සො ගාථා චුත්තා –

101.

“සාධුති සො පටිස්සුත්වා, සාරිපුත්තොනුකම්පකො;
භික්ඛුනං ආලොපං දත්වා, පාණිමත්තඤ්ච වොළකං;
ථාලකස්ස ච පානියං, තස්සා දක්ඛිණමාදිසි.

102.

“සමනත්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනච්ඡාදනපානියං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

103.

“තනො සුද්ධා සුවිවසනා, කාසිකුත්තමධාරිනී;
විවිත්තවත්ථාහරණා, සාරිපුත්තං උපසඬකමී” ති.

101-103. තත්ථ භික්ඛුනන්ති භික්ඛුනො, වචනවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං.

“ආලොපං භික්ඛුනො දත්වා” ති කෙවි පදන්ති. ආලොපන්ති කබලං,
එකාලොපමත්තං භොජනන්ති අත්ථො. පාණිමත්තඤ්ච වොළකන්ති
එකහත්ථප්පමාණං වොළබණ්ඩන්ති අත්ථො. ථාලකස්ස ව පානීයන්ති
එකථාලකපුරණමත්තං උදකං. සෙසං බල්ලාටියපෙනවත්ථුස්මිං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා සාරිපුත්තො තං පෙනිං පිණින්ද්‍රියං පරිසුද්ධජිවිවණ්ණං
දිබ්බවත්ථාහරණාලඬිකාරං සමන්තනො අත්තනො පභාය ඔභාසෙන්තිං අත්තනො
සන්තිකං උපගන්ත්වා ධීතං දිස්වා පච්චක්ඛනො කම්මඵලං තාය විභාවෙනුකාමො
හුත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි -

104.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

105.

“කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣකිති;
උප්පජ්ජන්ති ව තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

106.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

104. තත්ථ අභික්කන්තෙනාති අතිමනාපෙන, අභිරූපෙනාති අත්ථො.

වණ්ණෙනාති ජිවිවණ්ණෙන. ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බාති සබ්බාපි දස දිසා
ජොතෙන්ති එකාලොකං කරොන්ති. යථා කින්ති ආහ “ඔසධි විය තාරකා” ති.
උස්සන්තා පභා එතාය ධියති, ඔසධානං වා අනුබලප්පදායිකාති කත්වා “ඔසධි” ති
ලද්ධනාමා තාරකා යථා සමන්තනො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති, එවමෙව ත්වං
සබ්බදිසා ඔභාසෙන්තිති අත්ථො.

105. කෙනාති කිං-සද්දො පුච්ඡායං. හෙතුඅත්ථෙව චෙතං කරණවචනං, කෙන

හෙතුනාති අත්ථො. තෙති තච. එතාදිසොති එදිසො, එතරහි යථාදිස්සමානොති
වුත්තං හොති. කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣකිති කෙන පුඤ්ඤවිසෙසෙන ඉධ ඉමස්මිං
යානෙ ඉදාති තයා ලබ්භමානං සුවරිතඵලං ඉජ්ඣති නිප්පජ්ජති. උප්පජ්ජන්තිති
නිබ්බත්තන්ති. භොගාති පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන “භොගා” ති ලද්ධනාමා
වත්ථාහරණාදිවිත්තුපකරණවිසෙසා. යෙ කෙවිති භොගෙ අනවසෙසතො

බ්‍යාපෙත්වා සඬගණ්භාති. අනවසෙසබ්‍යාපකො හි අයං නිද්දෙසො යථා “යෙ කෙවි සඬබාරා” ති. මනසො පියාති මනසා පියායිතබ්බා, මනාපියාති අත්ථො.

106. පුච්ඡාමිති පුච්ඡං කරොමි, ඤාතුං ඉච්ඡාමිති අත්ථො. තත්ති ත්වං. දෙවීති දිබ්බානභාවසමඬගිතාය, දෙවි. තෙනාහ “මහානුභාවෙ” ති. මනුස්සභූතාති මනුස්සෙසු ජාතා මනුස්සභාවං පත්තා. ඉදං යෙභුයොන සත්තා මනුස්සත්තභාවෙ යිතා පුඤ්ඤාති කරොන්තීති කත්වා වුත්තං. අයමෙතායං ගාථානං සඬබෙපතො අත්ථො, විත්ථාරතො පන පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුඅට්ඨකථායං වුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

ඵචං පුන ථෙරෙන පුට්ඨා පෙතී තස්සා සම්පත්තියා ලද්ධකාරණං පකාසෙන්තී සෙසගාථා අභාසි –

107.

“උප්පණ්ඩුකිං කිසං ඡාතං, නග්ගං සම්පතිතච්ඡවිං;
මුනි කාරුණිකො ලොකෙ, තං මං අද්දක්ඛි දුග්ගතං.

108.

“හික්ඛුතං ආලොපං දත්වා, පාණිමත්තඤ්ච වොළකං;
ථාලකස්ස ච පානීයං, මම දක්ඛිණමාදිසි.

109.

“ආලොපස්ස ඵලං පස්ස, භත්තං වස්සසතං දස;
භුඤ්ජාමි කාමකාමිනී, අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං.

110.

“පාණිමත්තස්ස වොළස්ස, විපාකං පස්ස යාදිසං;
යාවතා නන්දරාජස්ස, විජිතස්මිං පටිච්ඡදා.

111.

“තතො බහුතරා භන්තෙ, වත්ථානච්ඡාදනානි මෙ;
කොසෙයාකම්බලීයානි, බොමකජ්ජාසිකානි ච.

112.

“විපුලා ච මහග්ගා ච, තෙපාකාසෙවලම්බරෙ;
සාහං තං පරිදහාමි, යං යඤ්භි මනසො පියං.

113.

“ථාලකස්ස ච පානීයං, විපාකං පස්ස යාදිසං;
ගම්භීරා චතුරස්සා ච, පොක්ඛරඤ්ඤො සුනිම්මිතා.

114.

“සෙනොදකා සුප්පතිත්ථා, සීතා අප්පට්ගන්ධියා;
පදුමුප්පලසඤ්ජන්තා, වාරිකිඤ්ජක්ඛපුරිතා.

115.

“සාහං රමාමි කීළාමි, මොදාමි අකුතොහයා;
මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ, හන්තෙ වන්දිතුමාගතා”ති.

107. තත්ථ උප්පණ්ඩුකිත්ති උප්පණ්ඩුකජාතං. ඡාතන්ති බුහුක්ඛිතං බුදාය
අභිභූතං. සම්පතිතවිජචිත්ති ඡිත්තභිත්තසරිරිච්ඡවිං. ලොකෙති ඉදං
“කාරුණිකො”ති එත්ථ චුත්තකරුණාය විසයදස්සනං. තං මන්ති තාදිසං මමං,
චුත්තනායෙන එකන්තතො කරුණට්ඨානියං මං. දුග්ගතන්ති දුග්ගතිං ගතං.

108-109. භික්ඛූනං ආලොපං දත්ථාතිආදි ථෙරෙන අත්තනො කරුණාය
කතාකාරදස්සනං. තත්ථ භත්තන්ති ඔදනං, දිබ්බභොජනන්ති අත්ථො. වස්සසතං
දසාති දස වස්සසතාති, වස්සසහස්සන්ති චුත්තං හොති. අව්චන්තසංයොගෙ චෙතං
උපයොගවචනං. භුඤ්ජාමි කාමකාමීනී, අනෙකරසබ්බසඤ්ජනන්ති අඤ්ඤෙහිපි
කාමෙතබ්බකාමෙහි සමන්තාගතා අනෙකරසබ්බසඤ්ජනං භත්තං භුඤ්ජාමීති
යොජනා.

110. වොළස්සාති දෙයාධම්මසීසෙන තබ්බිසයං දානමයං පුඤ්ඤමෙව දස්සෙති.
විපාකං පස්ස යාදිසන්ති තස්ස වොළදානස්ස විපාකසඬ්ඛාතං එලං පස්ස, හන්තෙ.
තං පන යාදිසං යථාරූපං, කිත්ති චෙති ආහ “යාවතා නන්දරාජස්සා”තිආදි.

තත්ථ කොයං නන්දරාජා නාම? අතීතෙ කිර දසවස්සසහස්සායුකෙසු මනුස්සෙසු
බාරාණසිවාසී එකො කුටුම්භිකො අරඤ්ඤෙ ජඩ්ඝාවිහාරං විවරන්තො
අරඤ්ඤට්ඨානෙ අඤ්ඤතරං පච්චෙකඛුද්ධං අද්දස. සො පච්චෙකඛුද්ධො තත්ථ
විවරකම්මං කරොන්තො අනුචානෙ අප්පහොන්තෙ සංහරිත්ථාව යපෙතුං ආරද්ධො.
සො කුටුම්භිකො තං දිස්වා, “හන්තෙ, කිං කරොථා”ති වත්ථා තෙන අප්පිච්ඡතාය
කිඤ්චි අචුත්තෙපි “විවරදුස්සං නප්පහොතී”ති ඤත්වා අත්තනො උත්තරාසඬ්ඛං
පච්චෙකඛුද්ධස්ස පාදමුලෙ යපෙත්වා අගමාසි. පච්චෙකඛුද්ධො තං ගහෙත්වා
අනුචාතං ආරොපෙත්තො විවරං කත්වා පාරුපි. සො කුටුම්භිකා ජීවිතපරියොසානෙ
කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බන්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං
අනුභවිත්වා තතො චචිත්වා බාරාණසිතො යොජනමත්තෙ යානෙ අඤ්ඤතරස්මිං
ගාමෙ අමච්චකුලෙ නිබ්බන්ති.

තස්ස වයප්පත්තකාලෙ තස්මිං ගාමෙ නක්ඛන්තං සඬ්ඝට්ඨං අහොසි. සො
මාතරං ආහ – “අම්ම, සාටකං මෙ දෙනි, නක්ඛන්තං කීළිස්සාමි”ති. සා
සුඛොතවත්ථං නිහරිත්වා අදාසි. “අම්ම, පුලං ඉද්”න්ති. අඤ්ඤං නිහරිත්වා අදාසි,
තම්පි පටික්ඛිපි. අථ නං මාතා ආහ – “තාත, යාදිසෙ ගෙහෙ මයං ඡාතා, නත්ථී නො
ඉතො සුබ්බමතරස්ස වත්ථස්ස පටිලාභාය පුඤ්ඤ”න්ති. “ලහනට්ඨානං ගච්ඡාමි,

අම්මා” කි. “ගව්‍ය, පුත්ත, අභං අප්පෙව තුය්භං බාරාණසිනගරෙ රජ්ජපට්ටලාභං ඉච්ඡාමි” කි. සො “සාධු, අම්මා” කි මාතරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ආහ – “ගව්ඡාමි, අම්මා” කි. “ගව්ඡ, තාතා” කි. එවං කිරස්සා චිත්තං අභොසි – “කභං ගමිස්සති, ඉධ වා එත්ථ වා ගෙහෙ නිසීදිස්සති” කි. සො පන පුඤ්ඤනියාමෙන වොදියමානො ගාමනො නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා මඬගලසිලාපට්ටෙ සසීසං පාරුපිත්වා නිපජ්ජි. සො ව බාරාණසිරඤ්ඤො කාලකතස්ස සත්තමො දිවසො හොති.

අමච්චා ව පුරොහිතො ව රඤ්ඤො සරිරකිච්චං කත්වා රාජඪගණෙ නිසීදිත්වා මන්තයිංසු – “රඤ්ඤො එකා ධිතා අත්ථි, පුත්තො නත්ථි, අරාජකං රජ්ජං න තිට්ඨති, චුස්සරථං විස්සජ්ජෙමා” කි. තෙ කුමුදවණ්ණෙ චත්තාරො සින්ධවෙ යොජෙත්වා සෙතච්ඡත්තජ්ජමුඛං පඤ්චවිධං රාජකකුඨගණ්ඨං රථස්මිංයෙව යපෙත්වා රථං විස්සජ්ජෙත්වා පච්ඡතො තුරියානි පග්ගණ්ඨාපෙසුං. රථො පාචිනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උය්‍යානාහිමුක්ඛො අභොසි. “පරිවයෙන උය්‍යානාහිමුක්ඛො ගව්ඡති, නිවත්තෙමා” කි කෙචි ආහංසු. පුරොහිතො “මා නිවත්තයිත්ථා” කි ආහ. රථො කුමාරං පදක්ඛිණං කත්වා ආරොහනසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසි, පුරොහිතො පාරුපනකණ්ණං අපනෙත්වා පාදතලානි ඔලොකෙන්තො “තිට්ඨතු අයං දිපො, ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු වතුසු මහාදීපෙසු එකරජ්ජං කාරෙතුං යුත්තො” කි වත්වා “තුරියානි පග්ගණ්ඨං, පුනපි පග්ගණ්ඨං” කි තික්ඛත්තුං තුරියානි පග්ගණ්ඨාපෙසි.

අථ කුමාරො මුඛං විවරිත්වා ඔලොකෙන්වා “කෙන කම්මෙන ආගතත්ථ, තාතා” කි ආහ. “දෙව, තුම්භාකං රජ්ජං පාපුණාති” කි. “තුම්භාකං රාජා කහ” න්ති? “දිවඪගතො, සාමි” කි. “කති දිවසා අතික්කන්තා” කි? “අප්ප සත්තමො දිවසො” කි. “පුත්තො වා ධිතා වා නත්ථි” කි? “ධිතා අත්ථි, දෙව, පුත්තො නත්ථි” කි. “තෙන හි කරිස්සාමි රජ්ජ” න්ති. තෙ තාවදෙව අභිසෙකමණ්ඨපං කත්වා රාජධිතරං සබ්බාලඪකාරෙහි අලඪකරිත්වා උය්‍යානං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අභිසෙකං අකංසු.

අථස්ස කතාභිසෙකස්ස සතසහස්සග්ගසනිකං වත්ථං උපනෙසුං. සො “කිමිදං, තාතා” කි ආහ. “නිවාසනවත්ථං, දෙවා” කි. “නනු, තාතා, ථුල” න්ති? “මනුස්සානං පරිභොගවත්ථෙසු ඉතො සුබ්බමතරං නත්ථි, දෙවා” කි. “තුම්භාකං රාජා එවරුපං නිවාසෙසි” කි? “ආම, දෙවා” කි. “න මඤ්ඤෙ පුඤ්ඤවා තුම්භාකං රාජා (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.191) සුවණ්ණභිඤ්ඤාකාරං ආහරථ, ලභිස්සාමි වත්ථ” න්ති. සුවණ්ණභිඤ්ඤාකාරං ආහරිංසු. සො උට්ඨාය හත්ථෙ ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙන්වා හත්ථෙන උදකං ආදාය පුරත්ථිමදිසායං අබ්භුක්කිරි. තදා සනපථං භින්දිත්වා අට්ඨ කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. පුන උදකං ගහෙත්වා දක්ඛිණාය පච්ඡිමාය උත්තරායානි එවං වතුසු දිසාසු අබ්භුක්කිරි. සබ්බදිසාසු අට්ඨ අට්ඨ කත්වා ද්වන්තිංස කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. එකෙකාය දිසාය සොළස සොළස කත්වා වතුසට්ඨි කම්මරුක්ඛාති කෙචි වදන්ති. සො එකං දිබ්බදුස්සං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා “නන්දරඤ්ඤො

විජිතෙ සුත්තකන්තිකා ඉත්ථියො මා සුත්තං කන්තිංසුති හෙරිං වරාපෙඨා”ති වත්වා ඡත්තං උස්සාපෙත්වා අලඬකතපටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං ආරුය්හ මහාසම්පත්තිං අනුභවි.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකදිවසං දෙවී රඤ්ඤො සම්පත්තිං දිස්වා “අහො තපස්සී”ති කාරුඤ්ඤාකාරං දස්සෙසි. “කිමිදං, දෙවී”ති ව ප්‍රට්ඨා “අතිමහතී තෙ, දෙව, සම්පත්ති. අතීතෙ අද්ධනි කල්‍යාණං අකත්ථ, ඉදානි අනාගතස්ස අත්ථාය කුසලං න කරොථා”ති ආහ. “කස්ස දෙම? සීලවන්තො නත්ථී”ති. “අසුඤ්ඤො, දෙව, ජම්බුදීපො අරහන්තෙහි, තුම්හෙ දානමෙව සජ්ජෙථ, අහං අරහන්තෙ ලච්ඡාමී”ති ආහ. පුනදිවසෙ රාජා මහාරහං දානං සජ්ජාපෙසි. දෙවී “සවෙ ඉමිස්සාය දිසාය අරහන්තො අත්ථී, ඉධාගන්ත්වා අම්භාකං භික්ඛං ගණ්හන්තු”ති අධිට්ඨන්තිවා උත්තරදිසාහිමුඛා උරෙන නිපජ්ජී. නිපන්නමත්තාය එව දෙවියා හිමවන්තෙ වසන්තානං පදුමවතියා පුත්තානං පඤ්චසතානං පච්චෙකඛුද්ධානං ජෙට්ඨකො මහාපදුමපච්චෙකඛුද්ධො භාතිකෙ ආමන්තෙසි – “මාරිසා නන්දරාජා තුම්හෙ නිමන්තෙති, අධිවාසෙථ තස්සා”ති. තෙ අධිවාසෙත්වා තාවදෙව ආකාසෙනාගන්ත්වා උත්තරද්වාරෙ ඔතරිංසු. මනුස්සා “පඤ්චසතා, දෙව, පච්චෙකඛුද්ධා ආගතා”ති රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා සද්ධිං දෙවියා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා පච්චෙකඛුද්ධෙ පාසාදං ආරොපෙත්වා තත්ථ තෙසං දානං දත්වා හත්තකිච්චාවසානෙ රාජා සඬ්ඝත්ථෙරස්ස, දෙවී සඬ්ඝනවකස්ස පාදමුලෙ නිපජ්ජිත්වා “අය්‍යා, පච්චයෙහි න කිලමිස්සන්ති, මයං පුඤ්ඤෙන න භායිස්සාම, අම්භාකං ඉධ නිවාසාය පටිඤ්ඤං දෙථා”ති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා උය්‍යානෙ නිවාසට්ඨානානි කාරෙත්වා යාවජීවං පච්චෙකඛුද්ධෙ උපට්ඨන්තිවා තෙසු පරිනිබ්බුතෙසු සාධුකිළිතං කාරෙත්වා ගන්ධදාරුආදීහි සරීරකිච්චං කාරෙත්වා ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා “එවරුපානම්පි නාම මහානුභාවානං මහෙසීනං මරණං භවිස්සති, කිමඬිගං පන මාදිසාන”න්ති සංවෙගජාතො ජෙට්ඨපුත්තං රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සයං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජී. දෙවීපි “රඤ්ඤො පබ්බජ්ජතෙ අහං කිං කරිස්සාමී”ති පබ්බජී. ද්වෙපි උය්‍යානෙ වසන්තා ඤානානි නිබ්බත්තෙත්වා ඤානසුඛෙන චිතිනාමෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. සො කීර නන්දරාජා අම්භාකං සත්ථු මහාසාවකො මහාකස්සපත්ථෙරො අහොසී, තස්ස අග්ගමහෙසී හද්දා කාපිලානී නාම.

අයං පන නන්දරාජා දස වස්සසහස්සානි සයං දිබ්බවත්ථානි පරිදහන්තො සබ්බමෙව අත්තතො විජිතං උත්තරකුරුසදිසං කරොන්තො ආගතාගතානං මනුස්සානං දිබ්බදුස්සානි අදාසි. තයිදං දිබ්බවත්ථසම්ද්ධිං සන්ධාය සා පෙති ආහ “යාවතා නන්දරාජස්ස, විජිතස්මිං පටිච්ඡදා”ති. තත්ථ විජිතස්මිත්ති රට්ඨෙ. පටිච්ඡදාති වත්ථානි. තානි හි පටිච්ඡාදෙන්ති එතෙහිති “පටිච්ඡදා”ති වුවවන්ති.

111. ඉදානි සා පෙති “නන්දරාජසම්ද්ධිතොපි එතරහි මය්හං සම්ද්ධි විපුලතරා”ති දස්සෙත්ති “තතො ඛහුතරා, හන්තෙ, වත්ථානච්ඡාදනානි මෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ තතොති නන්දරාජස්ස පරිග්ගහභූතවත්ථතොපි ඛහුතරානි

මය්හං චත්ථවිජාදනානීති අත්ථො. චත්ථානවිජාදනානීති නිවාසනචත්ථානි චෙව පාරුපනචත්ථානි ච. කොසෙය්‍යකම්බලීයානීති කොසෙය්‍යානි චෙව කම්බලානි ච. බොමකප්පාසිකානීති බොමචත්ථානි චෙව කප්පාසමයචත්ථානි ච.

112. විපුලාති ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච විපුලා. මහග්ඝාති මහග්ඝවසෙන මහන්තා මහාරහා. ආකාසෙවලම්බරෙති ආකාසෙයෙව ඔලම්බමානා තිට්ඨන්ති. යං යඤ්ඪි මනසො පියන්ති යං යං මය්හං මනසො පියං, තං තං ගහෙත්වා පරිදහාමි පාරුපාමි වාති යොජනා.

113. ථාලකස්ස ච පානීයං, විපාකං පස්ස යාදිසන්ති ථාලකපුරණමත්තං පානීයං දින්තං අනුමොදිතං, තස්ස පන විපාකං යාදිසං යාව මහන්තං පස්සාති දස්සෙන්නී “ගම්භීරා චතුරස්සා වා”තිආදිමාහ. තත්ථ ගම්භීරාති අගාධා. චතුරස්සාති චතුරස්සසංශ්ඨානා. පොක්ඛරඤ්ඤොති පොක්ඛරණියො. සුනිම්මිතාති කම්මානුභාවෙනෙව සුට්ඨු නිම්මිතා.

114. සෙතොදකාති සෙතඋදකා සෙතවාලුකසම්පරිකිණ්ණා. සුප්පතිත්ථාති සුන්දරතිත්ථා. සීතාති සීතලොදකා. අප්පට්ඨන්ධියාති පටිකුලගන්ධරහිතා සුරහිගන්ධා. වාරිකිඤ්ජක්ඛපුරිතාති කමලකුචලයාදිතං කෙසරසඤ්ජන්තෙන වාරිතා පරිපුණ්ණා.

115. සාහන්ති සා අහං. රමාමීති රතිං වින්දාමි. කීළාමීති ඉන්ද්‍රියානි පරිවාරෙමි. මොදාමීති භොගසම්පත්තියා පමුදිතා භොමි. අකුතොහයාති කුතොවිපි අසඤ්ජාතහයා, සෙරී සුඛවිහාරිනී භොමි. හන්තෙ, චන්දිතුමාගතාති, හන්තෙ, ඉම්ස්සා දිබ්බසම්පත්තියා පටිලාභස්ස කාරණභූතං ත්වං චන්දිතුං ආගතා උපගතාති අත්ථො. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිහන්තං, තං තත්ථ තත්ථ චුත්තමෙව.

එවං තාය පෙනියා චුත්තෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො ඉට්ඨකචනියං දීඝරාජීයන්ති ගාමද්වයවාසිකෙසු අත්තතො සන්තිකං උපගතෙසු මනුස්සෙසු ඉමමත්ථං විත්ථාරතො කටේත්තො සංචෙජෙත්වා සංසාරමොචනපාපකම්මතො මොචෙත්වා උපාසකභාවෙ පතිට්ඨාපෙසි. සා පචත්ති හික්ඛුසු පාකටා ජාතා. තං හික්ඛු හගවතො ආරොචෙසුං. හගවා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසිති.

සංසාරමොචකපෙතිචත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සාරිපුත්තත්ථෙරමාතුපෙතිචත්ථුචණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසිති ඉදං සත්ථරි චෙළවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා මාතුභූතං පෙනිං ආරබ්භ චුත්තං. එකදිවසං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මා ච අනුරුද්ධො ආයස්මා ච කප්පිතො රාජගහස්ස අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මි.

අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්ති. තෙන ව සමයෙන ඛාරාණසියං අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො අඩ්ඨො මහද්ධනො මහාභොගො සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකවනිබ්බකයාවකානං ඔපානභූතො අන්තපානවත්ථසයනාදීනි දෙති. දෙන්තො ව ආගතාගතානං යථාකාලං යථාරහඤ්ච පාදොදකපාදබ්‍රහ්මඤ්ජනාදිදානානුපුබ්බකං සබ්බාහිදෙයාං පටිපන්නො භොති, පුරෙහත්තං භික්ඛු අන්තපානාදිනා සක්කච්චං පරිච්ඡති. සො දෙසන්නරං ගච්ඡන්නො හරියං ආහ - “භොති, යථාපඤ්ඤත්තං ඉමං දානවිධිං අපරිභාපෙන්ති සක්කච්චං අනුපතිට්ඨාහී”ති. සා “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා තස්මිං පක්කන්තෙ එව තාව භික්ඛුනං පඤ්ඤත්තං දානවිධිං පච්ඡන්දි, අද්ධිකානං පන නිවාසත්ථාය උපගතානං ගෙහපිට්ඨිතො ඡඩ්ඛිතං ජරසාලං දස්සෙසි “එත්ථ වසථා”ති. අන්තපානාදීනං අත්ථාය තත්ථ අද්ධිකෙසු ආගතෙසු “ගුථං බාදථ, මුත්තං පිවථ, ලොහිතං පිවථ, තුම්භාකං මාතු මත්ථලුඛිගං බාදථා”ති යං යං අසුචි ඡෙගුච්ඡං, තස්ස තස්ස නාමං ගහෙත්වා නිට්ඨුරං වදති.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා කම්මානුභාවුක්ඛිත්තා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො වව්දුවවර්තානුරූපං දුක්ඛං අනුභවන්ති පුරිමජාතිසම්බන්ධං අනුස්සරිත්වා ආයස්මනො සාරිපුත්තස්ස සන්තිකං උපසඬ්ඛිකම්තුකාමා තස්ස විහාරද්වාරං සම්පාපුණි, තස්ස විහාරද්වාරදෙවතායො විහාරජ්ජවෙසනං නිවාරෙසුං. සා කිර ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා ථෙරස්ස මාතුභූතපුබ්බා, තස්මා එවමාහ - “අහං අයාස්ස සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා මාතා, දෙථ මෙ ද්වාරජ්ජවෙසනං ථෙරං දට්ඨු”න්ති. තං සුත්වා දෙවතා තස්සා පවෙසනං අනුජානිංසු. සා පච්ඡිත්වා වඩ්ඪකමනකොටියං යත්වා ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙසි. ථෙරො තං දිස්වා කරුණාය සඤ්චොදිතමානසො හුත්වා -

116.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උප්ථාසුලිකෙ කිසිකෙ, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී”ති. -

ගාථාය පුච්ඡි. සා ථෙරෙන පුට්ඨා පටිවචනං දෙන්ති -

117.

“අහං තෙ සකියා මාතා, පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතීසු;
උපපන්නා පෙත්තිවිසයං, බුජ්ජිපාසසමජ්ජිතා.

118.

“ඡඩ්ඛිතං බිපිතං බෙළං, සිඬ්ඝාණිකං සිලෙසුමං;
වසඤ්ච ඩය්හමානානං, විජාතානඤ්ච ලොහිතං.

119.

“වණිකානඤ්ච යං සාන-සිසව්ඡින්නාන ලොහිතං;
බුදාපරෙතා භුඤ්ජාමි, ඉච්ඡිපුරිසනිස්සිතං.

120.

“පුබ්බලොභිතං භක්ඛාමි, පසුනං මානුසාන ව;
අලෙණා අනගාරා ව, නීලමඤ්චපරායණා.

121.

“දෙහි පුත්තක මෙ දානං, දත්වා අත්වාදිසාහි මෙ;
අප්පෙව නාම මුච්චෙය්‍යං, පුබ්බලොභිතභොජනා”ති. — පඤ්චගාලා අභාසි;

117. තත්ථ අභං තෙ සක්ඛියා මාතාති අභං තුය්භං ජනනිභාවතො සක්ඛියා මාතා.
පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ඡාතිසුති මාතා භොත්තිපි න ඉමිස්සං ඡාතියං, අථ ඛො පුබ්බෙ
අඤ්ඤාසු ඡාතිසු, ඉතො පඤ්චමියන්ති දට්ඨබ්බං. උපපන්නා පෙත්තිවිසයන්ති
පටිසන්ධිවසෙන පෙතලොකං උපගතා. බුජ්ජිපාසසමජ්ජිකාති බුද්ධාය ව පිපාසාය ව
අභිභූතා, නිරන්තරං ජීසව්ජාපිපාසාහි අභිභූයාමානාති අත්ථො.

118-119. ඡඩ්ඛිතන්ති උච්ඡිට්ඨකං, වන්තන්ති අත්ථො. බිපිතන්ති බිපිතෙන
සද්ධිං මුඛතො නික්ඛන්තමලං. බෙළුන්ති නිට්ඨුහං. සිඬ්ඝාණිකන්ති මත්ථලුඬ්භගතො
විස්සන්දිත්වා නාසිකාය නික්ඛන්තමලං. සිලෙසුමන්ති සෙම්භං. වසඤ්ච
ඬය්භමානානන්ති විතකස්මිං ඬය්භමානානං කළෙවරානං වසාතෙලඤ්ච.
විජාතානඤ්ච ලොභිතන්ති පසුනානං ඉත්ථිතං ලොභිතං, ගබ්භමලං ව-සද්දෙන
සඬගණ්භාති. වණ්කානන්ති සඤ්ජාතවණානං. යන්ති යං ලොභිතන්ති සම්බන්ධො.
සානසීසව්ජින්නානන්ති සානව්ජින්නානං සීසව්ජින්නානඤ්ච යං ලොභිතං, තං
භුඤ්ජාමිති යොජනා. දෙසනාසීසමෙතං “සානසීසව්ජින්නාන”න්ති, යස්මා
හත්ථපාදාදිව්ජින්නානම්පි ලොභිතං භුඤ්ජාමියෙව. තථා “වණ්කාන”න්ති ඉමිනා
තෙසම්පි ලොභිතං සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. බුද්ධපරෙතාති ජීසව්ජාභිභූතා හුත්වා.
ඉත්ථිපුරිසනිස්සිතන්ති ඉත්ථිපුරිසසර්වරනිස්සිතං යථාචුත්තං අඤ්ඤාඤ්ච
වම්මමංසන්භාරුපුබ්බාදිකං පරිභුඤ්ජාමිති දස්සෙති.

120-121. පසුනන්ති අපගොමහිංසාදිනං. අලෙණාති අසරණා. අනගාරාති
අනාවාසා. නීලමඤ්චපරායණාති සුසානෙ ඡඩ්ඛිතමලමඤ්චසයනා. අථ වා නීලාති
ඡාරිකඬ්ඨගාරබහුලා සුසානභූමි අධිප්පෙතා, තංයෙව මඤ්චං විය අධිසයනාති අත්ථො.
අත්වාදිසාහි මෙති යථා දින්නං දක්ඛිණං මය්භං උපකප්පති, තථා උද්දිස පත්තිදානං
දෙහි. අප්පෙව නාම මුච්චෙය්‍යං, පුබ්බලොභිතභොජනාති තව උද්දිසනෙන එතස්මා
පුබ්බලොභිතභොජනා පෙතජීවිකා අපි නාම මුච්චෙය්‍යං.

තං සුත්වා ආයස්මා සාරිපුත්තත්ථෙරො දුතියදිවසෙ
මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරාදිකෙ තයො ථෙරෙ ආමන්තෙත්වා තෙහි සද්ධිං රාජගහෙ
පිණ්ඩාය වරන්තො රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස නිවෙසනං අගමාසි. රාජා ථෙරෙ දිස්වා
වන්දිත්වා “කිං, හන්තෙ, ආගතත්ථා”ති ආගමනකාරණං පුච්ඡි. ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා “අඤ්ඤානං,
හන්තෙ”ති වත්වා ථෙරෙ විස්සජ්ජෙත්වා සබ්බකම්මිකං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා

ආණාපෙසි “නගරස්ස අවිදුරෙ විවිත්තෙ ඡායුදකසම්පන්නෙ යානෙ චතස්සො කුටියො කාරෙහි”ති. අත්තෙපුරෙ ච පහොනකවිසෙසවසෙන තිධා විහජිත්වා චතස්සො කුටියො පටිච්ඡාපෙසි, සයඤ්ච තත්ථ ගන්ත්වා කාතබ්බයුත්තකං අකාසි. නිට්ඨිතාසු කුටිකාසු සබ්බං බලිකරණං සජ්ජාපෙත්වා අන්තපානවත්ථාදිති බුද්ධජපමුඛස්ස වාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස අනුච්ඡවිකෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ ච උපට්ඨාපෙත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස තං සබ්බං නිය්‍යාදෙසි. අථ ථෙරො තං පෙනිං උද්දිස්ස තං සබ්බං බුද්ධජපමුඛස්ස වාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස අදාසි. සා පෙනි තං අනුමොදිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා සබ්බකාමසම්ඥා ච හුත්වා අපරදිවසෙ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස සන්තිකං උපගන්ත්වා චන්දිත්වා අට්ඨාසි. තං ථෙරො පටිපුච්ඡි, සා අත්තනො පෙතුපපත්තිං පුන දෙවුපපත්තිඤ්ච විත්ථාරතො කථෙසි. තෙන වුත්තං —

122.

“මාතුයා චචනං සුත්වා, උපතිස්සොනුකම්පකො;
ආමන්තයි මොග්ගල්ලානං, අනුරුද්ධඤ්ච කප්පිනං.

123.

“චතස්සො කුටියො කත්වා, සඬ්ඝෙ වාතුද්දිසෙ අදා;
කුටියො අන්තපානඤ්ච, මාතු දක්ඛිණමාදිසි.

124.

“සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනං පානීයං චත්ථං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

125.

“තතො සුද්ධා සුවිචසනා, කාසිකුත්තමධාරිති;
විවිත්තවත්ථාහරණා, කොලිකං උපසඬ්ඝමි”ති.

123. තත්ථ සඬ්ඝෙ වාතුද්දිසෙ අදාති වාතුද්දිසස්ස සඬ්ඝස්ස අදාසි, නිය්‍යාදෙසිති අත්ථො. සෙසං වුත්තත්ථමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පෙනිං —

126.

“අභික්කන්තෙන චණ්ණෙන, යා ත්ථං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

127.

“කෙන තෙතාදිසො චණ්ණො, තෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උජ්ජජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

128.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. – පුච්ඡි;

129-133. අප්ප ඝා “සාරිපුත්තස්සාහං මාතා” තිආදිනා විස්සජ්ජෙසි. සෙසං
වුත්තත්ථමෙව. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි.
භගවා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා
මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

සාරිපුත්තත්ථෙරමාතුපෙනිවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. මත්තාපෙනිවත්ථුචණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසිති ඉදං සත්ථරි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ මත්තං නාම
පෙනිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරො කුටුම්භිකො සද්ධො පසන්තො
අහොසි. තස්ස භරියා අස්සද්ධා අප්පසන්තා කොධනා වඤ්ඤා ව අහොසි නාමෙන
මත්තා නාම. අප්ප සො කුටුම්භිකො කුලවංසුපච්ඡෙදනභයෙන සද්ධකුලතො තිස්සං
නාම අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා අහොසි සද්ධා පසන්තා සාමිනො ව පියා
මනාපා, සා නචිරස්සෙව ගබ්භිනී හුත්වා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායි,
“භූතො” තිස්ස නාමං අහොසි. සා ගෙහස්සාමිනී හුත්වා වත්තාරො භික්ඛු සක්කච්චං
උපට්ඨති, වඤ්ඤා පන තං උසුයති.

තා උහොපි එකස්මිං දිවසෙ සීසං න්භත්වා අල්ලකෙසා අට්ඨංසු, කුටුම්භිකො
ගුණවසෙන තිස්සාය ආබද්ධසිනෙනො මනුඤ්ඤෙන හදයෙන තාය සද්ධිං බහුං
සල්ලපන්තො අට්ඨාසි. තං අසහමානා මත්තා ඉස්සාපකතා ගෙහෙ සම්මජ්ජිත්වා
ධ්වනිං සඬකාරං තිස්සාය මත්ථකෙ ඔකිරි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා
පෙනයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො කම්මබලෙන පඤ්චවිධං දුක්ඛං අනුභවති.
තං පන දුක්ඛං පාළිතො එව විඤ්ඤායති. අට්ඨකදිවසං සා පෙනී සඤ්ඤාය
විනිවත්තාය ගෙහස්ස පිට්ඨිපස්සෙ න්භායන්තියා තිස්සාය අත්තානං දස්සෙසි. තං
දිස්වා තිස්සා –

134.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උප්ථාසුලිකෙ කිසිකෙ, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසි” ති. –

ගාථාය පටිපුච්ඡි. ඉතරා –

135.

“අහං මත්තා තුවං තිස්සා, සපත්ති තෙ පුරෙ අහුං;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතා” ති. –

ගාථාය පටිච්චනං අදාසි. තත්ථ අහං මත්තා තුවං තිස්සාති අහං මත්තා නාම, තුවං තිස්සා නාම. පුරෙති පුරිමත්තභාවෙ. තෙති තුය්හං සපත්ති අහුං, අභොසිත්ති අත්ථො. පුන තිස්සා –

136.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. –

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡි. පුන ඉතරා –

137.

“චණ්ඩි ව ඵරුසා වාසිං, ඉස්සුකි මච්ඡරි සයා;
තාහං දුරුත්තං වත්ථාන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. –

ගාථාය අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛි. තත්ථ චණ්ඩිති කොධනා. ඵරුසාති ඵරුසච්චනා. ආසිත්ති අභොසිං. තාහන්ති තං අහං. දුරුත්තන්ති දුබ්භාසිතං නිරත්ථකච්චනං. ඉතො පරමිපි තාසං චචනපටිච්චනවසෙනෙව ගාථා පචත්තා –

138.

“සබ්බං අහමිපි ජානාමි, යථා ත්වං චණ්ඩිකා අහු;
අඤ්ඤඤ්ථ ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙනාසි පංසුකුන්ථිතා.

139.

“සීසංන්භාතා තුවං ආසි, සුච්චත්ථා අලඬිකතා;
අහඤ්ථ ඛො අධිමත්තං, සමලඬිකතතරා තයා.

140.

“තස්සා මෙ පෙක්ඛමානාය, සාමිකෙන සමන්තයි;
තතො මෙ ඉස්සා විපුලා, කොධො මෙ සමජායථ.

141.

“තතො පංසුං ගහෙත්ථාන, පංසුනා තඤ්ඤි ඔකිරිං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙනමිහි පංසුකුන්ථිතා.

142.

“සබ්බං අහමිපි ජානාමි, පංසුනා මං ත්වමොකිරි;
අඤ්ඤඤ්ථ ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙන ඛජ්ජසි කච්ඡුයා.

143.

“භෙසජ්ජහාරි උභයො, වනන්තං අගමිම්භසෙ;
ත්වඤ්ථ භෙසජ්ජමාහරි, අහඤ්ථ කපිකච්ඡුනො.

144.

“තස්සා ත්‍යාජානමානාය, සෙය්‍යං ත්‍යාහං සමොකිරිං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙන ඛජ්ජාමි කච්ඡුයා.

145.

“සබ්බං අහම්පි ජානාමි, සෙය්‍යං මෙ ත්වං සමොකිරිං;
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙනාසි නග්ගියා තුවං.

146.

“සභායානං සමයො ආසි, ඤාතීනං සමිති අහු;
ත්වඤ්ච ආමන්තිතා ආසි, සසාමිතී නො ව ඛොහං.

147.

“තස්සා ත්‍යාජානමානාය, දුස්සං ත්‍යාහං අපානුදිං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙනමහි නග්ගියා අහං.

148.

“සබ්බං අහම්පි ජානාමි, දුස්සං මෙ ත්වං අපානුදිං;
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙනාසි ගුථගන්ධිනී.

149.

“තව ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච, පච්චග්ග්ඤ්ච විලෙපනං;
ගුථකුපෙ අතාරෙසිං, තං පාපං පකතං මයා;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙනමහි ගුථගන්ධිනී.

150.

“සබ්බං අහම්පි ජානාමි, තං පාපං පකතං තයා;
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙනාසි දුග්ගතා තුවං.

151.

“උභින්නං සමකං ආසි, යං ගෙහෙ විජ්ජතෙ ධනං;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකාසිමත්තනො;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙනමහි දුග්ගතා අහං.

152.

“තදෙව මං ත්වං අවච, පාපකම්මං නිසෙවසි;
න හි පාපෙහි කම්මෙහි, සුලභා හොති සුග්ගති.

153.

“වාමනො මං ත්වං පච්චෙසි, අටොපි මං උසුයසි;
පස්ස පාපානං කම්මානං, විපාකො හොති යාදිසො.

154.

“තෙ සරා තා ව දාසියො, තානෙවාහරණානිමෙ;
තෙ අඤ්ඤෙ පරිවාරෙන්ති, න භොගා භොන්ති සස්සතා.

155.

“ඉදානි භුතස්ස පිතා, ආපණා ගෙහමෙහිති;
අප්පෙව තෙ දදෙ කිඤ්චි, මා සු තාව ඉතො අගා.

156.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාමිහි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
කොපිනමෙතං ඉත්ථිනං, මා මං භුතපිතාද්දස.

157.

“හන්ද කිං වා ත්‍යාහං දම්මි, කිං වා තෙව කරොමහං;
යෙන ත්වං සුබ්බිතා අස්ස, සබ්බකාමසම්ඤ්ඤි.

158.

“චත්තාරො භික්ඛු සඤ්ඤා, චත්තාරො පන පුග්ගලෙ;
අට්ඨ භික්ඛු භොජයිත්වා, මම දක්ඛිණමාදිස;
තදාහං සුබ්බිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසම්ඤ්ඤි.

159.

“සාධුති සා පටිස්සුත්වා, භොජයිත්වාට්ඨ භික්ඛවො;
චත්ථෙහච්ඡාදයිත්වාන, තස්සා දක්ඛිණමාදිසි.

160.

“සමනන්තරානුද්දිට්ඨො, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනච්ඡාදනපානීයං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

161.

“තතො සුද්ධා සුවිචසනා, කාසිකුත්තමධාරිනී;
විචිත්තවත්ථාහරණා, සපත්තිං උපසඤ්ඤාමි.

162.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔහාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

163.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ව තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

164.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසී පුඤ්ඤං;
කෙනාසී ඵලං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.

165.

“අහං මත්තා තුචං තිස්සා, සපත්තී තෙ පුරෙ අහුං;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

166.

“තව දින්නෙන දානෙන, මොදාමි අකුතොභයා;
චිරං ජීවාහි භගිනි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
අසොකං චිරජං යානං, ආවාසං වසවත්තිනං.

167.

“ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, දානං දත්වාන සොභනෙ;
විනෙය්‍යා මච්ඡෙරමලං සමුලං, අනින්දිතා සග්ගමුපෙහි යාන”න්ති.

138. තත්ථ සබ්බං අහම්පි ජානාමි, යථා ත්වං වණ්ණධිකා අහුති “වණ්ඩි ව ඵරුසා
වාසි”න්ති යං තයා චුත්තං, තං සබ්බං අහම්පි ජානාමි, යථා ත්වං වණ්ණධිකා කොධනා
ඵරුසවචනා ඉස්සුකි මච්ඡරි සයා ව අහොසි. අඤ්ඤඤ්ච බො තං පුච්ඡාමිති අඤ්ඤං
පුන තං ඉදානි පුච්ඡාමි. කෙනාසී පංසුකුන්ථිතාති කෙන කම්මෙන සඬකාරපංසුති
ඔගුණ්ඨිතා සබ්බසො ඔකිණ්ණසරිරා අහුති අත්ථො.

139-40. සිසංන්භාතාති සසිසං න්භාතා. අධිමත්තන්ති අධිකතරං.

සමලඬකතරාති සම්මා අතිසයෙන අලඬකතා. “අධිමත්තා”ති වා පායො, අතිවිය
මත්තා මානමදමත්තා, මානනිස්සිතාති අත්ථො. තයාති භොතියා. සාමිකෙන
සමත්තසිති සාමිකෙන සද්ධිං අල්ලොපසල්ලාපවසෙන කථෙසි.

142-144. බජ්ජසි කච්ඡුයාති කච්ඡුරොගෙන බාදියසි, බාධියසිති අත්ථො.

භෙසජ්ජහාරිති භෙසජ්ජහාරිතියො ඔසධහාරිකායො. උභයොති දූවෙ, ත්වඤ්ච
අහඤ්චාති අත්ථො. වනත්තන්ති වනං. ත්වඤ්ච භෙසජ්ජමාහරිති ත්වං වෙජ්ජෙහි
චුත්තං අත්තතො උපකාරාවහං භෙසජ්ජං ආහරි. අහඤ්ච කපිකච්ඡුනොති අහං පන
කපිකච්ඡුඵලාති දුඵස්සඵලාති ආහරිං. කපිකච්ඡුති වා සයංභූතා වුව්චති, තස්මා
සයංභූතාය පත්තඵලාති ආහරිත්ති අත්ථො. සෙය්‍යං ත්‍යාහං සමොකිරිත්ති තව
සෙය්‍යං අහං කපිකච්ඡුඵලපත්තෙහි සමත්තතො අවකිරිං.

146-147. සභායානන්ති මිත්තානං. සමයොති සමාගමො. ඤාතීනන්ති බන්ධූනං.

සමිතීති සන්තිපාතො. ආමන්තිතාති මඬිගලකිරියාවසෙන නිමන්තිතා. සසාමිතීති
සහත්තිකා, සහ හත්තුනාති අත්ථො. නො ව බොහන්ති නො ව බො අහං ආමන්තිතා
ආසිත්ති යොජනා. දුස්සං ත්‍යාහන්ති දුස්සං තෙ අහං. අපානුදිත්ති වොරිකාය අවහරිං
අග්ගහොසිං.

149. පව්වග්ගස්සන්ති අභිනවං, මහග්ගං වා. අකාරෙසින්ති බිපිං. ගුඨගන්ධිනීති ගුඨගන්ධගන්ධිනී කරිසවායිති.

151. යං ගෙහෙ විජ්ජතෙ ධනන්ති යං ගෙහෙ ධනං උපලබ්භති, තං තුය්හං මය්හඤ්චාති අම්භාකං උභින්න සමකං තුලාමෙව ආසි. සන්තෙසුති විජ්ජමානෙසු. දීපන්ති පතිට්ඨං, පුඤ්ඤකම්මං සන්ධාය වදති.

152. එවං සා පෙතී තිස්සාය පුච්ඡිතමත්ථං කත්තෙත්වා පුත පුබ්බෙ තස්සා වචනං අකත්වා අත්තනා කතං අපරාධං පකාසෙන්ති “තදෙව මං ත්ව”න්තිආදිමාහ. තත්ථ තදෙවාති තදා එව, මය්හං මනුස්සත්තභාවෙ ධීතකාලෙයෙව. තත්තෙත්වාති වා පායො, යථා එතරහි ජාතං, තං තථා එවාති අත්තො. මන්ති අත්තානං නිද්දිසති, ත්වන්ති තිස්සං. අවචාති අහං. යථා පත අවච, තං දස්සෙතුං “පාපකම්ම”න්තිආදි චුත්තං. “පාපකම්මානී”ති පාළි. “ත්වං පාපකම්මානියෙව කරොසි, පාපෙහි පත කම්මෙහි සුගති සුලභා න භොති, අථ බො දුග්ගති එව සුලභා”ති යථා මං ත්වං පුබ්බෙ අවච ඔවදි, තං තත්තෙත්වාති වදති.

153. තං සුත්වා තිස්සා “වාමතො මං ත්වං පච්චෙසී”තිආදිනා තිස්සො ගාථා ආහ. තත්ථ වාමතො මං ත්වං පච්චෙසීති විලොමතො මං ත්වං අධිගච්ඡසි, තුය්හං හිතෙසිම්පි විපච්චතිකකාරිනි. කත්වා මං ගණ්භාසි. මං උසුයසීති මය්හං උසුයසි, මයි ඉස්සං කරොසි. පස්ස පාපානං කම්මානං, විපාකො භොති යාදිසොති පාපකානං නාම කම්මානං විපාකො යාදිසො යථා සොරතරො, තං පච්චක්ඛතො පස්සාති වදති.

154. තෙ අඤ්ඤෙ පරිවාරෙන්ති තෙ සරෙ දාසියො ආහරණානි ව ඉමානි තයා පුබ්බෙ පරිග්ගහිතානි ඉදානි අඤ්ඤෙ පරිවාරෙන්ති පරිභුඤ්ජන්ති. “ඉමෙ”ති හි ලිඛිගවිපල්ලාසෙන චුත්තං. න භොගා භොන්ති සස්සතාති භොගා නාමෙතෙ න සස්සතා අනවට්ඨිතා තාවකාලිකා මහායගමනියා, තස්මා තදත්ථං ඉස්සාමච්ඡරියාදීනි න කත්තබ්බානීති අධිජ්ජායො.

155. ඉදානි භූතස්ස පිතාති ඉදානෙව භූතස්ස මය්හං පුත්තස්ස පිතා කුටුම්භිකො. ආපණාති ආපණතො ඉමං ගෙහං එහිති ආගමිස්සති. අජ්ජෙව තෙ දදෙ කිඤ්චිති ගෙහං ආගතො කුටුම්භිකො තුය්හං දාතබ්බයුත්තකං කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං අපි නාම දදෙය්‍ය. මා සු තාව ඉතො අගාති ඉතො ගෙහස්ස පච්ඡා වත්ථුතො මා තාව අගමාසීති තං අනුකම්පමානා ආහ.

156. තං සුත්වා පෙතී අත්තතො අජ්ඣාසයං පකාසෙන්ති “නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාමිහී”ති ගාථමාහ. තත්ථ කොපිනමෙතං ඉත්ථීනන්ති එතං නග්ගදුබ්බණ්ණතාදිකං පටිච්ඡාදෙතබ්බතාය ඉත්ථීනං කොපිනං රුන්ධනියං. මා මං භූතපිතාද්දසාති තස්මා භූතස්ස පිතා කුටුම්භිකො මං මා අද්දක්ඛිති ලජ්ජමානා වදති.

157. තං සුත්වා තිස්සා සඤ්ජානනුද්දයා “හන්ද කිං වා ත්‍යාහං දම්මී”ති ගාථමාහ. තත්ථ හන්දාති වොදනත්ථෙ නිපාතො. කිං වා ත්‍යාහං දම්මීති කිං තෙ අහං දම්මී, කිං වත්ථං දස්සාමි, උදාහු භත්තන්ති. කිං වා තෙධ කරොමහන්ති කිං වා අඤ්ඤං තෙ ඉධ ඉමස්මිං කාලෙ උපකාරං කරිස්සාමි.

158. තං සුත්වා පෙනී “වත්තාරො භික්ඛු සඤ්ජානො”ති ගාථමාහ. තත්ථ වත්තාරො භික්ඛු සඤ්ජානො, වත්තාරො පන පුග්ගලෙති භික්ඛුසඤ්ජානො සඤ්ජානො වත්තාරො භික්ඛු, පුග්ගලෙති වත්තාරො භික්ඛුති ඵලං අට්ඨ භික්ඛු යථාරුචිං භොජෙත්වා තං දක්ඛිණං මම ආදිස, මය්හං පත්තිදානං දෙහි. තදාහං සුඛිතා හෙස්සන්ති යදා ත්වං දක්ඛිණං මම උද්දිසිස්සසි, තදා අහං සුඛිතා සුඛජ්ජන්තා සබ්බකාමසම්ප්ප්දිනී භවිස්සාමිති අත්ථො.

159-161. තං සුත්වා තිස්සා තමත්ථං අත්තනො සාමිකස්ස ආරොචෙත්වා දුතියදිවසෙ අට්ඨ භික්ඛු භොජෙත්වා තස්සා දක්ඛිණමාදිසි, සා තාවදෙව පටිලද්ධදිබ්බසම්පත්තිකා පුන තිස්සාය සන්තිකං උපසඬකම්. තමත්ථං දස්සෙතුං සඬගිතිකාරොහි “සාධුති සා පටිස්සුත්වා”තිආදිකා තිස්සො ගාථා යජිතා.

162-167. උපසඬකමිත්වා යීතං පන නං තිස්සා “අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා”තිආදිහි තීහි ගාථාහි පටිපුච්ඡී. ඉතරා “අහං මත්තා”ති ගාථාය අත්තානං ආචික්ඛිත්වා “විරං ජීවාහි”ති ගාථාය තස්සා අනුමොදනං දත්වා “ඉධ ධම්මං වරිත්වානා”ති ගාථාය ඔවාදං අදාසි. තත්ථ තව දින්නෙනාති තයා දින්නෙන. අසොකං වීරජං යානන්ති සොකාභාවෙන අසොකං, සෙදජල්ලිකානං පන අභාවෙන වීරජං දිබ්බට්ඨානං, සබ්බමෙතං දෙවලොකං සන්ධාය වදති. ආවාසන්ති යානං. වසවත්තිනන්ති දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන අත්තනො වසං වත්තෙන්තානං. සමුලන්ති සලොහදොසං. ලොහදොසා හි මච්ඡරියස්ස මූලං නාම. අනින්දිතාති අගරහිතා පාසංසා, සග්ගමුපෙහි යානන්ති රූපාදිහි විසයෙහි සුට්ඨ අග්ගත්තා “සග්ග”න්ති ලද්ධනාමං දිබ්බට්ඨානං උපෙහි, සුගතිපරායණා භොගීති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙව.

අථ තිස්සා තං පවත්තිං කුටුම්භිකස්ස ආරොචෙසි, කුටුම්භිකො භික්ඛුනං ආරොචෙසි, භික්ඛු භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, තං සුත්වා මහාජනො පටිලද්ධසංවෙගො විනෙය්‍ය මච්ඡෙරාදිමලං දානසීලාදිරතො සුගතිපරායණො අභොගීති.

මත්තාපෙතිවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. නන්දාපෙතිවත්ථුචණ්ණනා

කාළී දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ නන්දං නාම පෙනී. ආරබ්භ චුත්තං. සාවත්ථියා කීර අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ නන්දිසෙනො නාම උපාසකො අභොගි සද්ධො පසන්නො. හරියා පනස්ස නන්දා නාම අස්සද්ධා

අප්පසන්නා මච්ඡරිනී චණ්ඩි ඵරුසවචනා සාමිකෙ අගාරවා අග්ගතිස්සා සස්සුං
වොරිවාදෙන අක්කොසති පරිභාසති. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා
පෙනයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තස්සෙව ගාමස්ස අවිදුරෙ විවරන්ති ඵකදිවසං
නන්දිසෙනස්ස උපාසකස්ස ගාමතො නික්ඛමන්තස්ස අවිදුරෙ අත්තානං දස්සෙසි.
සො තං දිස්වා –

168.

“කාළී දුබ්බණ්ණරූපාසි, ඵරුසා භීරුදස්සනා;
පිඨගලාසි කළාරාසි, න තං මඤ්ඤාමි මානුසි”ති. –

ගාථාය අප්ඤ්ඤාසි. තත්ථ කාළීති කාළවණ්ණා, ඤාමධිගාරසදිසො හිස්සා චණ්ණො
අභොසි. ඵරුසාති බරගත්තා. භීරුදස්සනාති භයානකදස්සනා සප්පට්භයාකාරා.
“භාරුදස්සනා”ති වා පායො, භාරියදස්සනා, දුබ්බණ්ණතාදිනා දුද්දසිකාති අත්ථො.
පිඨගලාති පිඨගලලොචනා. කළාරාති කළාරදන්තා. න තං මඤ්ඤාමි මානුසිති
අහං තං මානුසිති න මඤ්ඤාමි, පෙනිමෙව ච තං මඤ්ඤාමිති අධිප්පායො. තං
සුත්වා පෙනී අත්තානං පකාසෙන්නී –

169.

“අහං නන්දා නන්දිසෙන, හරියා තෙ පුරෙ අහුං;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ අහං නන්දා නන්දිසෙනාති සාමි නන්දිසෙන අහං නන්දා නාම.
හරියා තෙ පුරෙ අහුන්ති පුරිමජාතියං තුය්හං හරියා අභොසිං. ඉතො පරං –

170.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්ඛං කතං;
කිස්ස කම්මවිපාකෙන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. –

තස්ස උපාසකස්ස පුච්ඡා. අථස්ස සා –

171.

“චණ්ඩි ච ඵරුසා වාසිං, තයි වාපි අගාරවා;
තාහං දුරුත්තං චත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. –

විස්සජ්ජෙසි. පුන සො –

172.

“හන්දුත්තරියං දදාමි තෙ, ඉමං දුස්සං නිවාසය;
ඉමං දුස්සං නිවාසෙත්වා, එහි නෙස්සාමි තං සරං.

173.

“වත්ථඤ්ච අන්තපානඤ්ච, ලච්ඡසි ත්වං සරං ගතා;
සුත්තෙ ව තෙ පස්සිස්සසි, සුණ්ඨායො ව දක්ඛස්සි” ති. — අථස්ස සා —

174.

“හත්ථෙත හත්ථෙ තෙ දිත්තං, න මය්හං උපකප්පති;
භික්ඛු ව සීලසම්පත්තෙ, චිත්තරාගෙ බහුස්සුතෙ.

175.

“තප්පෙහි අන්තපානෙන, මම දක්ඛිණමාදිස;
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසම්ථිද්ධිනි” ති. —

ද්වෙ ගාථා අභාසි. තතො —

176.

“සාධුති සො පටිස්සුත්වා, දානං විපුලමාකිරි;
අන්තං පානං බාදනීයං, වත්ථසෙනාසනානි ව;
ජත්තං ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච, විවිධා ව උපාහනා.

177.

“භික්ඛු ව සීලසම්පත්තෙ, චිත්තරාගෙ බහුස්සුතෙ;
තප්පෙත්වා අන්තපානෙන, තස්සා දක්ඛිණමාදිසි.

178.

“සමනත්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනච්ඡාදනපානීයං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

179.

“තතො සුද්ධා සුවිවසනා, කාසිකුත්තමධාරිනි;
විචිත්තවත්ථාහරණා, සාමිකං උපසඬකමි” ති. —

චතස්සො ගාථා සඬභිතිකාරෙහි වුත්තා. තතො පරං —

180.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨස්සි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

181.

“කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ව තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

182.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

183.

“අභං නන්දා නන්දිසෙන, හරියා තෙ පුරෙ අභුං;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

184.

“තව දින්නෙන දානෙන, මොදාමි අකුතොභයා;
විරං ජීව ගහපති, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;

අසොකං විරජං බෙමං, ආවාසං වසවත්තිනං.

185.

“ඉධ ධම්මං වරිත්වාන, දානං දත්වා ගහපති;
විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමුලං, අනින්දිතො සග්ගමුපෙහි යාන” ති. –

උපාසකස්ස ව පෙනියා ව වචනපටිවචනගාථා.

176. තත්ථ දානං විපුලමාකිරිති උක්ඛිණෙය්‍යබ්බන්තෙ දෙය්‍යධම්මබ්බිජං
විජ්ජකිරන්තො විය මහාදානං පවත්තෙසි. සෙසං අනන්තරවත්ථුසදිසමෙව.

එවං සා අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං තස්සා ව කාරණං නන්දිසෙනස්ස
විභාවෙන්වා අත්තනො වසන්තියානමෙව ගතා. උපාසකො තං පවත්තිං භික්ඛූනං
ආරොවෙසි, භික්ඛූ භගවතො ආරොවෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා
සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසිති.

නන්දාපෙනිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මට්ඨකුණ්ඩලිපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අලඬකතො මට්ඨකුණ්ඩලිති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ
මට්ඨකුණ්ඩලිදෙවපුත්තං ආරබ්භ වුත්තං. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං පරමත්ථදීපනියං
විමානවත්ථුවණ්ණනායං මට්ඨකුණ්ඩලිවිමානවත්ථුවණ්ණනාය (වි. ව. අට්ඨ. 1206
මට්ඨකුණ්ඩලිවිමානවණ්ණනා) වුත්තමෙව, තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව
වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ව මට්ඨකුණ්ඩලිදෙවපුත්තස්ස විමානදෙවතාභාවතො තස්ස වත්ථු යදිපි
විමානවත්ථුවාළියං සඬිගහං ආරොපිතං, යස්මා පන සො දෙවපුත්තො
අදින්නපුබ්බකඛාභ්මණස්ස පුත්තසොකෙන සුසානං ගන්ත්වා ආලාභනං
අනුපරියායිත්වා රොදන්තස්ස සොකහරණත්ථං අත්තනො දෙවරූපං පටිසංහරිත්වා
හරිවන්දනුස්සදො බාහා පග්ගස්ස කන්දන්තො දුක්ඛාභිභූතාකාරෙන පෙතො විය

අත්තානං දස්සෙසි. මනුස්සත්තභාවතො අපෙතත්තා පෙතපරියායොපි ලබ්භති එවාති තස්ස චත්ථු පෙතචත්ථුපාළියමිපි සඬගහං ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

මට්ඨකුණ්ඩලීපෙතචත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කණ්භපෙතචත්ථුවණ්ණනා

උට්ඨෙහි කණ්භ කිං සෙසිති ඉදං සත්ථා ජෙතචනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මනපුත්තං උපාසකං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො තෙන සොකසල්ලසමප්පිතො න න්භායති, න භුඤ්ජති, න කම්මන්තෙ විචාරෙති, න බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡති, කෙවලං, ‘තාත පියපුත්තක, මං ඕභාය කහං පට්ඨමතරං ගතොසි’ තිආදීති වදන්තො විජ්ජලපති. සත්ථා පච්චුසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලපනිස්සයං දිස්වා පුතදිවසෙ හික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරින්වා කතභත්තකිච්චො හික්ඛු උයොපෙත්වා ආනන්දත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන තස්ස සරද්ධාරං අගමාසි. සත්ථු ආගතභාවං උපාසකස්ස ආරොචෙසුං. අපස්ස ගෙහජනො ගෙහද්ධාරෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා සත්ථාරං නිසීදාපෙත්වා උපාසකං පරිග්ගහෙන්වා සත්ථු සන්තිකං උපනෙසි. එකමන්තං නිසින්තං තං දිස්වා ‘කිං, උපාසක, සොචසි’ ති වත්වා ‘ආම, භන්තෙ’ ති වුත්තෙ, ‘උපාසක, පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා මනපුත්තං නානුසොචිංසු’ ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ද්ධාරවතීනගරෙ දස භාතිකරාජානො අහෙසුං – වාසුදෙවො බලදෙවො චන්ද්‍රදෙවො සූරියදෙවො අග්නිදෙවො වරුණදෙවො අජිජුනො පජිජුනො සට්පණ්ඩිතො අඬ්ඤුරො වාති. තෙසු වාසුදෙවමහාරාජස්ස පියපුත්තො කාලමකාසි. තෙන රාජා සොකපරෙතො සබ්බකිච්චාති පභාය මඤ්චස්ස අට්ඨං පරිග්ගහෙන්වා විජ්ජලපන්තො නිපජ්ජී. තස්මිං කාලෙ සට්පණ්ඩිතො චන්තෙසි – ‘යපෙත්වා මං අඤ්ඤො කොචි මම භාතු සොකං පරිහරිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, උපායෙනස්ස සොකං හරිස්සාමි’ ති. සො උම්මත්තකචෙසං ගහෙන්වා ‘සසං මෙ දෙථ, සසං මෙ දෙථා’ ති ආකාසං ඔලොකෙන්තො සකලනගරං විවරි. ‘සට්පණ්ඩිතො උම්මත්තකො ජාතො’ ති සකලනගරං සඬබුහි.

තස්මිං කාලෙ රොහිණියොයා නාම අමච්චො වාසුදෙවරඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං කථං සමුට්ඨාපෙන්තො –

207.

‘උට්ඨෙහි කණ්භ කිං සෙසි, කො අත්ථො සුපනෙන තෙ;
යො ච තුය්හං සකො භාතා, හදයං චක්ඛු ච දක්ඛිණං;
තස්ස වාතා බලියන්ති, සසං ජජ්ජති කෙසවා’ ති. – ඉමං ගාථමාහ;

207. තත්ථ කණ්භාති වාසුදෙවං ගොත්තෙනාලපති. කො අත්ථො සුපනෙන තෙති සුපනෙන තුය්හං කා නාම වඬ්ඪි. සකො භාතාති සොදරියො භාතා. හදයං

එක්බල ව දක්විණන්ති හදයෙන වෙව දක්විණුවක්බුනා ව සදිසොති අත්ථො. තස්ස වාතා බලියන්ති තස්ස අපරාපරං උප්පජ්ජමානා උම්මාදවාතා බලවන්තො හොන්ති වඩ්ඪන්ති අභිභවන්ති. සසං ජප්පතීති “සසං මෙ දෙථා”ති විජ්ජලපති. කෙසවාති සො කිර කෙසානං සොහනානං අත්ථිතාය “කෙසවො”ති වොහරීයති. තෙන නං නාමෙන ආලපති.

තස්ස වචනං සුත්වා සයනතො උට්ඨිතභාවං දීපෙන්තො සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා –

208.

“තස්ස තං වචනං සුත්වා, රොහිණියාස්ස කෙසවො;
තරමානරූපො වුට්ඨාසි, භාතු සොකෙන අට්ටිතො”ති. – ඉමං ගාථමාහ;

රාජා උට්ඨාය සීසං පාසාදා ඔතරිත්වා සට්ඨන්ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උභොසු හත්ථෙසු නං දළ්භං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො –

209.

“කිං නු උම්මත්තරූපොව, කෙවලං ද්වාරකං ඉමං;
සසො සසොති ලපසි, කිදිසං සසම්ච්ඡසි.

210.

“සොවණ්ණමයං මණ්ණමයං, ලොහමයං අථ රූපියමයං;
සඬ්ඛසිලාපවාළමයං, කාරයිස්සාමි තෙ සසං.

211.

“සන්ති අඤ්ඤපි සසකා, අරඤ්ඤවනගොවරා;
තෙපි තෙ ආනයිස්සාමි, කිදිසං සසම්ච්ඡසි”ති. –

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

209-211. තත්ථ උම්මත්තරූපොවාති උම්මත්තකො විය. කෙවලන්ති සකලං. ද්වාරකන්ති ද්වාරවතීනගරං විවරන්තො. සසො සසොති ලපසිති සසො සසොති විලපසි. සොවණ්ණමයන්ති සුවණ්ණමයං. ලොහමයන්ති තම්බලොහමයං. රූපියමයන්ති රජතමයං. යං ඉච්ඡසි තං වදෙහි, අථ කෙන සොවසි. අඤ්ඤපි අරඤ්ඤ වනගොවරා සසකා අත්ථි, තෙ තෙ ආනයිස්සාමි, වද, හදුමුඛ, කිදිසං සසම්ච්ඡසිති සට්ඨන්ති. “සසෙන අත්ථිකො”ති අධිජ්ජායෙන සසෙන නිමන්තෙසි. තං සුත්වා සට්ඨන්තිතො –

212.

“නාහමෙන සසෙ ඉච්ඡෙ, යෙ සසා පථවිස්සිතා;
වන්දනො සසම්ච්ඡාමි, තං මෙ ඔහර කෙසවා”ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ ඔහරාති ඔහාරෙහි. තං සුත්වා රාජා “නිස්සංසයං මෙ භාතා
උම්මත්තකො ජාතො”ති දොමනස්සප්පත්තො —

213.

“සො නුන මධුරං ඤාති, ජීවිතං විජහිස්සසි;
අපත්ථියං පත්ථයසි, චන්දනො සසම්චිජසි”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ ඤාතීති කනිට්ඨං ආලපති. අයමෙත්ථ අත්ථො — මය්හං පියඤාති යං
අතිමධුරං අත්තනො ජීවිතං, තං විජහිස්සසි මඤ්ඤෙ, යො අපත්ථයිතබ්බං
පත්ථෙසිති.

සට්ඨන්ධිතො රඤ්ඤො වචනං සුත්වා නිව්චලොව යත්වා “භාතික, ත්වං
චන්දනො සසං පත්ථෙත්තස්ස තං අලහිත්වා ජීවිතක්ඛයො භවිස්සතීති ජානන්තො
කස්මා මතං පුත්තං අලහිත්වා අනුසොචසි”ති ඉමමත්ථං දීපෙන්නො —

214.

“එවං වෙ කණ්ඞ ජානාසි, යථඤ්ඤමනුසාසසි;
කස්මා පුරෙ මතං පුත්තං, අජ්ජාපි මනුසොචසි”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ එවං වෙ, කණ්ඞ, ජානාසිති, භාතික, කණ්ඞනාමක මහාරාජ,
“අලබ්භනෙය්‍යවත්ථු නාම න පත්ථෙතබ්බ”න්ති යදි එවං ජානාසි. යථඤ්ඤන්ති
එවං ජානන්තොව යථා අඤ්ඤං අනුසාසසි, තථා අකත්වා. කස්මා පුරෙ මතං
පුත්තන්ති අථ කස්මා ඉතො චතුමාසමත්ථකෙ මතං පුත්තං අජ්ජාපි අනුසොචසිති.

එවං සො අන්තරවිථියං ධීතකොව “අහං තාව එවං පඤ්ඤායමානං පත්ථෙමි,
ත්වං පන අපඤ්ඤායමානස්සත්ථාය සොචසි”ති වත්වා තස්ස ධම්මං දෙසෙන්නො —

215.

“න යං ලබ්භා මනුස්සෙන, අමනුස්සෙන වා පන;
ජාතො මෙ මා මරි පුත්තො, කුතො ලබ්භා අලබ්භියං.

216.

“න මන්තා මූලභෙසජ්ජා, ඔසධෙහි ධනෙන වා;
සක්කා ආනයිතුං කණ්ඞ, යං පෙතමනුසොචසි”ති. — ගාථාද්වයමාහ;

215. තත්ථ යන්ති, භාතික, යං “එවං ජාතො මෙ පුත්තො මා මරි”ති
මනුස්සෙන වා දෙවෙන වා පන න ලබ්භා න සක්කා ලද්ධං, තං ත්වං පත්ථෙසි, තං
පනෙතං කුතො ලබ්භා, කෙන කාරණෙන ලද්ධං සක්කා. යස්මා අලබ්භියං
අලබ්භනෙය්‍යවත්ථු නාමෙතන්ති අත්ථො.

216. මන්තාති මන්තප්පයොගෙන. මූලභෙසජ්ජාති මූලභෙසජ්ජෙන. ඔසධෙහීති නානාවිධෙහි ඔසධෙහි. ධනෙන වාති කොට්ඨසතසඬ්ඛෙන ධනෙන වාපි. ඉදං චුත්තං හොති – යං පෙනමනුසොවසි, තං එතෙහි මන්තප්පයොගාදීහිපි ආනෙනුං න සක්කාති.

පුත සට්ඨන්ඨිතො “භාතික, ඉදං මරණං නාම ධනෙන වා ජාතියා වා විජ්ජාය වා සීලෙන වා භාවනාය වා න සක්කා පටිබාහිතු”න්ති දස්සෙන්තො –

217.

“මහද්ධනා මහාභොගා, රට්ඨවන්තොපි ඛත්තියා;
පහුතධනධඤ්ඤාසෙ, තෙපි නො අජරාමරා.

218.

“ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුස්සා;
එතෙ වඤ්ඤෙ ච ජාතියා, තෙපි නො අජරාමරා.

219.

“යෙ මන්තං පරිවත්තෙන්ති, ඡළඬ්ගං බ්‍රහ්මචින්තිතං;
එතෙ වඤ්ඤෙ ච විජ්ජාය, තෙපි නො අජරාමරා.

220.

“ඉසයො වාපි යෙ සන්තා, සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො;
සරිරං තෙපි කාලෙන, විජ්ජන්ති තපස්සිනො.

221.

“භාවිතත්තා අරහන්තො, කතකිච්චා අනාසවා;
නික්ඛිපන්ති ඉමං දෙහං, පුඤ්ඤපාපපරික්ඛයා”ති. –

පඤ්චහි ගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි.

217. තත්ථ මහද්ධනාති නිධානගතස්සෙව මහතො ධනස්ස අත්ථිතාය බහුධනා. මහාභොගාති දෙවභොගසදිසාය මහතියා භොගසම්පත්තියා සමන්තාගතා. රට්ඨවන්තොති සකලරට්ඨවන්තො. පහුතධනධඤ්ඤාසෙති තිණ්ණං චතුත්තං වා සංවච්ඡරානං අත්ථාය නිදහින්වා යිපෙනබ්බස්ස නිච්චපරිබ්බයභූතස්ස ධනධඤ්ඤස්ස වසෙන අපරියන්තධනධඤ්ඤා. තෙපි නො අජරාමරාති තෙපි එවං මහාවිභවා මන්ධාතුමහාසුදස්සනාදයො ඛත්තියා අජරාමරා නාහෙසුං, අඤ්ඤදත්ථු මරණමුඛමෙව අනුපවිට්ඨාති අත්ථො.

218. එතෙති යථාචුත්තඛත්තියාදයො. අඤ්ඤෙති අඤ්ඤතරා එවංභූතා අම්බට්ඨාදයො. ජාතියාති අත්තනො ජාතිනිමිත්තං අජරාමරා නාහෙසුන්ති අත්ථො.

219. මත්තන්ති වෙදං. පරිවත්තෙන්ති සජ්ඣායන්ති වාචෙන්ති ව. අථ වා පරිවත්තෙන්ති වෙදං අනුපරිවත්තෙන්තා භොමං කරොන්තා ජපන්ති. ජලඬගන්ති සික්ඛාකප්පනිරුක්තිඛ්‍යාකරණජොතිසත්ථජන්දොවිචිතිසඬ්ඛාතෙහි ඡහි අඬගෙහි යුත්තං. බ්‍රහ්මචින්තිතන්ති බ්‍රාහ්මණානමත්ථාය බ්‍රහ්මනා චින්තිතං කථිතං. විජ්ජායාති බ්‍රහ්මසදිසවිජ්ජාය සමන්තාගතා, තෙපි නො අපරාමරාති අත්ථො.

220-221. ඉසයොති යමනියමාදීනං පටිකුලසඤ්ඤාදීනඤ්ච එසනට්ඨෙත ඉසයො. සන්තාති කායවාචාහි සන්තසභාවා. සඤ්ඤතත්තාති රාගාදීනං සංයමෙන සංයතචිත්තා. කායතපනසඬ්ඛාතො තපො එතෙසං අත්ථිති තපස්සිනො. පුන තපස්සිනොති සංවරකා. තෙන එවං තපනිස්සිතකා හුත්වා සරීරෙන ව විමොක්ඛං පත්තුකාමාපි සංවරකා සරීරං විජහන්ති එවාති දස්සෙති. අථ වා ඉසයොති අධිසීලසික්ඛාදීනං එසනට්ඨෙත ඉසයො, තදත්ථං තප්පට්ඨකානං පාපධම්මානං වූපසමෙන සන්තා, එකාරම්මණෙ චිත්තස්ස සංයමෙන සඤ්ඤතත්තා, සම්මප්පධානයොගතො වීරියතාපෙන තපස්සිනො, සප්පයොගා රාගාදීනං සන්තපනෙන තපස්සිනොති යොජෙතඛ්ඛං. භාවිතත්තාති චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනාය භාවිතචිත්තා.

එවං සට්ඨන්ධිතෙන ධම්මෙ කථිතෙ තං සුත්වා රාජා අපගතසොකසල්ලො පසන්නමානසො සට්ඨන්ධිතං පසංසන්තො –

222.

“ආදිත්තං වත මං සන්තං, සට්ඨිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සඛ්ඛං නිඛ්ඛාපයෙ දරං.

223.

“අඛ්ඛෙහි වත මෙ සල්ලං, සොකං හදයනිස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

224.

“ස්වාහං අඛ්ඛුල්භසල්ලොස්මි, සිතිභූතොස්මි නිඛ්ඛුතො;
න සොවාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන භාතික.

225.

“එවං කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, යෙ භොන්ති අනුකම්පකා;
නිවත්තයන්ති සොකම්භා, සට්ඨො ජෙට්ඨංව භාතරං.

226.

“යස්ස එතාදිසා භොන්ති, අමච්චා පරිවාරකා;
සුභාසිතෙන අත්ථෙත්ති, සට්ඨො ජෙට්ඨංව භාතරං” න්ති. – සෙසගාථා අභාසි;

225. තත්ථ සට්ඨං ඡෙට්ඨංව භාතරන්ති යථා සට්පණ්ඩිතො අත්තනො ඡෙට්ඨභාතරං මතපුත්තසොකාභිභූතං අත්තනො උපායකොසල්ලෙන වෙව ධම්මකථාය ව තනො පුත්තසොකතො විනිවත්තයි, එවං අඤ්ඤෙපි සප්පඤ්ඤා යෙ භොන්ති අනුකම්පකා, තෙ ඤාතීනං උපකාරං කරොන්තීති අත්ථො.

226. යස්ස එතාදිසා භොන්තීති අයං අභිසම්බුද්ධගාථා. තස්සත්ථො – යථා යෙන කාරණෙන පුත්තසොකපරෙතං රාජානං වාසුදෙවං සට්පණ්ඩිතො සොකහරණත්ථාය සුභාසිතෙන අත්ථෙපි අනුඵසි, යස්ස අඤ්ඤස්සාපි එතාදිසා පණ්ඩිතා අමච්චා පටිලද්ධා අස්සු, තස්ස කුතො සොකොති! සෙසගාථා භෙට්ඨා වුත්තත්ථා එවාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං, උපාසක, පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා පුත්තසොකං හරිංසු”ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙයි. සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

කණ්ඨපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ධනපාලසෙට්ඨිපෙනවත්ථුචණ්ණනා

නග්ගො දුබ්බණ්ණරූපොසීති ඉදං සත්ථරි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ ධනපාලපෙනං ආරබ්භ වුත්තං. අනුප්පන්තෙ කිර බුද්ධෙ පණ්ණරට්ඨෙ ඵරකච්ඡනගරෙ ධනපාලකො නාම සෙට්ඨි අභොසි අස්සද්ධො අප්පසන්තො කදරියො නත්ථිකදිට්ඨිකො. තස්ස කිරියා පාළිතො එව විඤ්ඤායති. සො කාලං කත්වා මරුකන්තාරෙ පෙනො හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්ස තාලක්ඛන්ධප්පමාණො කායො අභොසි, සමුට්ඨිතච්ඡවි ඵරුසො, විරූපකෙසො, භයානකො, දුබ්බණ්ණො අතිවිය විරූපො ඛිභච්ඡදස්සනො. සො පඤ්චපණ්ණාස වස්සානි භත්තස්සිත්ථං වා උදකඛිත්ථං වා අලහන්තො විසුක්ඛකණ්ඨොට්ඨප්ඵිහො ජිසව්ජාපිපාසාභිභූතො ඉතො විතො ව පරිබ්භමති.

අථ අම්භාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසිනො වාණිජා පඤ්චමත්තානි සකට්ඨනානි භණ්ඩස්ස පුරෙත්වා උත්තරාපථං ගන්ත්වා භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිලද්ධභණ්ඩං සකට්ඨෙසු ආරොපෙත්වා පටිනිවත්තමානා සායන්භසමයෙ අඤ්ඤතරං සුක්ඛනදිං පාපුණිත්වා තත්ථ යානං මුඤ්චිත්වා රත්තියං වාසං කප්පෙසුං. අථ සො පෙනො පිපාසාභිභූතො පානියස්සත්ථාය ආගන්ත්වා තත්ථ ඛිත්ථුමත්තම්පි පානියං අලභිත්වා විගතාසො ඡින්නමූලො විය තාලො ඡින්නපාදො පති. තං දිස්වා වාණිජා –

227.

“නග්ගො දුබ්බණ්ණරූපොසී, කියො ධමනිසත්ථනො;

උප්ඵාසුලිකො කිසිකො, කො නු ත්වමසි මාරිසා''ති. —

ඉමාය ගාථාය පුච්ඡිංසු. තතො පෙනො —

228.

“අහං භදන්තෙ පෙනොමිහි, දුග්ගතො යමලොකිකො;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතො''ති. —

අත්තානං ආචිකත්වා පුන තෙහි —

229.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙනලොකං ඉතො ගතො''ති. —

කතකම්මං පුච්ඡිතො පුබ්බෙ නිබ්බත්තට්ඨානතො පට්ඨාය අතීතං පච්චුප්පන්තං
අනාගතඤ්ච අත්තතො පචත්තිං දස්සෙන්තො තෙසඤ්ච ඔවාදං දෙන්තො —

230.

“නගරං අත්ථි පණ්ණානං, එරකච්ඡන්ති විස්සුතං;
තත්ථ සෙට්ඨි පුරෙ ආසිං, ධනපාලොති මං විදු.

231.

“අසිති සකටවාහානං, හිරඤ්ඤස්ස අහොසි මෙ;
පහුතං මෙ ජාතරූපං, මුත්තා වෙළරියා බහු.

232.

“තාව මහද්ධනස්සාපි, න මෙ දාතුං පියං අහු;
පිදහිත්වා ද්වාරං භුඤ්ජිං, මා මං යාවනකාද්දසුං.

233.

“අස්සද්ධො මච්ඡරි වාසිං, කදරියො පරිභාසකො;
දදන්තානං කරොන්තානං, වාරයිස්සං බහු ජනෙ.

234.

“විපාකො නත්ථි දානස්ස, සංයමස්ස කුතො ඵලං;
පොක්ඛරඤ්ඤොදපානානි, ආරාමානි ච රොපිතෙ;
පපායො ච විනාසෙසිං, දුග්ගෙ සඬකමනානි ච.

235.

“ස්වාහං අකතකල්‍යාණො, කතපාපො තතො වුතො;
උපපන්තො පෙත්තිවිසයං, බුප්පිපාසසමප්පිතො.

236.

“පඤ්චපණ්ණාස වස්සානි, යතො කාලඤ්ඤානො අහං;
නාභිජානාමි භුත්තං වා, ජිතං වා පන පානියං.

237.

“යො සංයමො සො විනාසො, යො විනාසො සො සංයමො;
පෙනා හි කිර ජානන්ති, යො සංයමො සො විනාසො.

238.

“අහං පුරෙ සංයමිස්සං, නාදාසිං බහුකෙ ධනෙ;
සන්තෙසු දෙයාධම්මෙසු, දීපං නාකාසිමත්තනො;
ස්වාහං පච්ඡානුතප්පාමි, අත්තකම්මඵලූපගො.

239.

“උද්ධං චතුභි මාසෙහි, කාලකිරියා භවිස්සති;
එකත්තකටුකං සොරං, නිරයං පපතිස්සහං.

240.

“චතුක්කණ්ණං චතුද්වාරං, විහත්තං භාගසො මිතං;
අයොපාකාරපරියන්තං, අයසා පටිකුජ්ජිතං.

241.

“තස්ස අයොමයා භූමි, ජලිතා තෙජසා යුතා;
සමන්තා යොජනසතං, එරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

242.

“තත්ථාහං දීඝමද්ධානං, දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං;
එලං පාපස්ස කම්මස්ස, තස්මා සොවාමහං භුසං.

243.

“තං වා වදාමි භද්දං වො, යාවත්තෙත්ථ සමාගතා;
මාකත්ථ පාපකං කම්මං, ආචි වා යදි වා රහො.

244.

“සවෙ තං පාපකං කම්මං, කරිස්සථ කරොථ වා;
න වො දුක්ඛා පමුත්තන්ථී, උප්පච්චාපි පලායතං.

245.

“මත්තෙය්සා හොථ පෙත්තෙය්සා, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිකා;
සාමඤ්ඤා හොථ බ්‍රහ්මඤ්ඤා, එවං සග්ගං ගමිස්සථා”ති. —

ඉමා ගාථා අභාසි.

230-231. තත්ථ පණ්ණානන්ති පණ්ණානාමරට්ඨස්ස ඵලං නාමකානං රාජ්ජනං.
ඵරකච්ඡන්ති තස්ස නගරස්ස නාමං. තත්ථාති තස්මිං නගරෙ. පුරෙති පුබ්බෙ
අතිතත්තභාවෙ. ධනපාලොති මං විදුති “ධනපාලසෙට්ඨි”ති මං ජානන්ති. තයිදං
නාමං තදා මය්හං අත්ථානුගතමෙවාති දස්සෙන්නො “අසීති”ති ගාථමාහ. තත්ථ
අසීති සකටවාහානන්ති වීසතිබාරිකො වාහො, යො සකටන්ති වුව්වති. තෙසං
සකටවාහානං අසීති හිරඤ්ඤස්ස තථා කභාපණස්ස ව මෙ අහොසීති යොජනා.
පහුතං මෙ ජාතරූපන්ති සුවණ්ණමිපි පහුතං අනෙකභාරපරිමාණං අහොසීති
සම්බන්ධො.

232-233. න මෙ දාතුං පියං අහුති දානං දාතුං මය්හං පියං නාහොසි. මා මං
යාවනකාද්දසුන්ති “යාවකා මා මං පස්සිංසු”ති පිදහිත්වා ගෙහද්වාරං භුඤ්ජාමි.
කදරියොති ථද්ධමච්ඡරී. පරිභාසකොති දානං දෙනේන දිස්වා භයෙන සන්තප්පකො.
දදන්තානං කරොන්තානන්ති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, දානාති දදන්තෙ පුඤ්ඤාති
කරොන්තෙ. බහු ජනෙති බහු සත්තෙ. දදන්තානං වා කරොන්තානං වා සමුදායභූතං
බහුං ජනං පුඤ්ඤකම්මතො වාරයිස්සං නිවාරෙසිං.

234-236. විපාකො නත්ථී දානස්සාතිආදි දානාදීනං නිවාරණෙ කාරණදස්සනං.
තත්ථ විපාකො නත්ථී දානස්සාති දානකම්මස්ස ඵලං නාම නත්ථී, කෙවලං පුඤ්ඤං
පුඤ්ඤන්ති ධනවිනාසො ඵවාති දිපෙති. සංයමස්සාති සීලසංයමස්ස. කුතො ඵලන්ති
කුතො නාම ඵලං ලබ්භති, නිරතථකමෙව සීලරක්ඛණන්ති අධිප්පායො. ආරාමානීති
ආරාමුපවනානීති අත්ථො. පපායොති පානීයසාලා. දුග්ගෙති උදකච්ඡික්ඛල්ලානං
වසෙන දුග්ගමට්ඨානානි. සඬකමනානීති සෙතියො. තතො වුතොති තතො
මනුස්සලොකතො වුතො. පඤ්චපණ්ණාසාති පඤ්චපඤ්ඤාස. යතො කාලඬකතො
අහන්ති යදා කාලකතා අහං, තතො පට්ඨාය. නාහිජානාමීති එත්තකං කාලං භුත්තං
වා පිතං වා කිඤ්චි න ජානාමි.

237-38. යො සංයමො සො විනාසොති ලොභාදිවසෙන යං සංයමනං කස්සවි
අදානං, සො ඉමෙසං සත්තානං විනාසො නාම පෙතයොනියං නිබ්බත්තපෙතානං
මහාබ්‍යසනස්ස හෙතුභාවතො. “යො විනාසො සො සංයමො”ති ඉමිනා
යථාචුත්තස්ස අත්ථස්ස ඵකන්තිකභාවං වදති. පෙතා හි කිර ජානන්තීති ඵත්ථ හි-
සද්දො අවධාරණෙ, කිර-සද්දො අරුචිසුවනෙ. “සංයමො දෙය්‍යධම්මස්ස
අපරිච්චාගො විනාසහෙතු”ති ඉමමත්ථං පෙතා ඵව කිර ජානන්ති පච්චක්ඛතො
අනුභූය්‍යමානත්තා, න මනුස්සාති. තයිදං යුත්තං මනුස්සානමිපි පෙතානං විය
බුජ්ජිපාසාදිහි අභිභූය්‍යමානානං දිස්සමානත්තා. පෙතා පන පුරිමත්තභාවෙ
කතකම්මස්ස පාකටභාවතො තමත්ථං සුට්ඨුතරං ජානන්ති. තෙනාහ – “අහං පුරෙ
සංයමිස්ස”න්තිආදි. තත්ථ සංයමිස්සන්ති සයමිපි දානාදිපුඤ්ඤකිරියතො සංයමනං
සඬකොවං අකාසිං. බහුකෙ ධනෙති මහත්තෙ ධනෙ විජ්ජමානෙ.

243. තන්ති තස්මා. වොති තුම්හෙ. හද්දං වොති හද්දං කල්‍යාණං සුන්දරං තුම්හාකං භොතුති වචනසෙසො. යාවන්තෙත්ථ සමාගතාති යාවන්තො යාවතකා එත්ථ සමාගතා, තෙ සබ්බෙ මම වචනං සුණාමාති අධිප්පායො. ආචීති පකාසනං පරෙසං පාකට්ඨසෙන. රහොති පටිච්ඡන්තං අපාකට්ඨසෙන. ආචී වා පාණාතිපාතාදිමුසාවාදාදිකායවච්ඡයොගවසෙන, යදි වා රහො අභිජ්ඣාදිවසෙන පාපකං ලාමකං අකුසලකම්මං මාකත්ථ මා කරිත්ථ.

244. සවෙ තං පාපකං කම්මන්ති අථ පන තං පාපකම්මං ආයතිං කරිස්සථ, එතරහි වා කරොථ, නිරයාදීසු චතුසු අපායෙසු මනුස්සෙසු ච අප්පායුකතාදිවසෙන තස්ස ඵලභූතා දුක්ඛතො පමුත්ති පමොක්ඛො නාම නත්ථී. උප්පච්චාපි පලායතන්ති උප්පතිත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තානම්පි මොක්ඛො නත්ථීයෙවාති අත්ථො. “උපෙච්චා”තිපි පාළි, ඉතො වා එත්තො වා පලායන්තෙ තුම්හෙ අනුබන්ධිස්සතීති අධිප්පායෙන උපෙච්ච සඤ්චිච්ච පලායන්තානම්පි තුම්හාකං තතො මොක්ඛො නත්ථී, ගතිකාලාදිපච්චයන්තරසමවායෙ පන සති විපච්චතියෙවාති අත්ථො. අයඤ්ච අත්ථො –

“න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ, න පබ්බතානං විවරං පච්ඡස්ස;
න විජ්ජතී සො ජගතිජ්ජදෙසො, යත්ථට්ඨිතො මුච්චෙය්‍ය පාපකම්මා”ති.
(ධ. ප. 127; මි. ප. 4.2.4) –

ඉමාය ගාථාය දීපෙනබ්බො.

245. මත්තෙය්‍යාති මාතුහිතා. භොමාති තෙසං උපට්ඨානාදීති කරොථ. තථා පෙත්තෙය්‍යාති වෙදිතබ්බා. කුලෙ ජෙට්ඨාපවාසිකාති කුලෙ ජෙට්ඨකානං අපවායනකරා. සාමඤ්ඤාති සමණපුජකා. තථා බ්‍රහ්මඤ්ඤාති බාහිතපාපපුජකාති අත්ථො. එවං සග්ගං ගමීස්සමාති ඉමිනා මයා චුත්තනයෙන පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවලොකං උපපජ්ජිස්සමාති අත්ථො. යං පනෙත්ථ අත්ථතො න විහත්තං, තං හෙට්ඨා බල්ලාටියපෙතවත්ථුආදීසු චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තෙ වාණිජා තස්ස වචනං සුත්වා සංවෙගජාතා තං අනුකම්පමානා භාජනෙහි පානීයං ගහෙත්වා තං සයාපෙත්වා මුඛෙ ආසිඤ්චිංසු. තතො මහාජනෙන බහුවෙලං ආසිත්තං උදකං තස්ස පෙතස්ස පාපබලෙන අධොගලං න ඔතිණ්ණං, කුතො පිපාසං පටිවිනෙස්සති. තෙ තං පුච්ඡිංසු – “අපි තෙ කාචි අස්සාසමත්තා ලද්ධා”ති. සො ආහ – “යදි මෙ එත්තකෙහි ජනෙහි එත්තකං වෙලං ආසිඤ්චමානං උදකං එකබිත්ථුමත්තම්පි පරගලං පට්ඨං, ඉතො පෙතයොනිතො මොක්ඛො මා භොතු”ති. අථ තෙ වාණිජා තං සුත්වා අතිවිස සංවෙගජාතා “අත්ථී පන කොචි උපායො පිපාසාචූපසමායා”ති ආහංසු. සො ආහ – “ඉමස්මිං පාපකම්මෙ ඛිණෙ තථාගතස්ස වා තථාගතසාවකානං වා දානෙ දිත්තෙ මම දානමුද්දිස්සිස්සති, අහං ඉතො පෙතත්තතො මුච්චිස්සාමි”ති. තං සුත්වා වාණිජා සාවත්ථීං ගන්ත්වා හගවත්තං උපසඬකම්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා සරණාති සීලාති ච ගහෙත්වා

බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස සත්තාහං දානං දත්වා තස්ස පෙනස්ස දක්ඛිණං
ආදිසිංසු. භගවා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා චතුත්තං පරිසානං ධම්මං දෙසෙසි.
මහාජනො ච ලොභාදිමච්ඡෙරමලං පහාය දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසිති.

ධනපාලසෙට්ඨිපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වූළසෙට්ඨිපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසි, හන්තෙති ඉදං සත්ථරි වෙළවනෙ විහරන්තෙ
වූළසෙට්ඨිපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. බාරාණසියං කිර එකො ගහපති අස්සද්ධො
අප්පසන්තො මච්ඡරි කදරියො පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරො වූළසෙට්ඨි නාම අහොසි.
සො කාලං කත්වා පෙනෙසු නිබ්බත්ති, තස්ස කායො අපගතමංසලොභිතො
අට්ඨන්භාරුවම්මමත්තො මුණ්ඩො අපෙතවත්ථො අහොසි. ධීනා පනස්ස අනුලා
අන්ධකචින්දෙ සාමිකස්ස ගෙනෙ වසන්ති පිතරං උද්දිස්ස බ්‍රාහ්මණෙ හොජෙතුකාමා
තණ්ඩුලාදීනි දානුපකරණානි සජ්ජෙසි. තං ඤත්වා පෙනො ආසාය ආකාසෙන තත්ථ
ගච්ඡන්තො රාජගහං සම්පාපුණි. තෙන ච සමයෙන රාජා අජාතසත්තු දෙවදත්තෙන
උයොයාජිතො පිතරං ජීවිතා වොරොපෙත්වා තෙන විජ්ජපිසාරෙන දුස්සුපිනෙන ච
නිද්දං අනුපගච්ඡන්තො උපරිපාසාදවරගතො වඩ්ඤමන්තො තං පෙනං ආකාසෙන
ගච්ඡන්තං දිස්වා ඉමාය ගාථාය පුච්ඡි -

246.

“නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසි හන්තෙ, රත්තිං කුභිං ගච්ඡසි කිස්සහෙතු;
ආචික්ඛ මෙ තං අපි සක්කුණෙමු, සබ්බෙන විත්තං පටිපාදයෙ තුව”න්ති.

තත්ථ පබ්බජිතොති සමණො. රාජා කිර තං නග්ගත්තා මුණ්ඩත්තා ච “නග්ගො
සමණො අය”න්ති සඤ්ඤාය “නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසි”තිආදිමාහ.
කිස්සහෙතුති කින්තිමිත්තං. සබ්බෙන විත්තං පටිපාදයෙ තුවන්ති විත්තියා
උපකරණභූතං විත්තං සබ්බෙන හොගෙන තුය්හං අජ්ඣාසයානුරූපං, සබ්බෙන වා
උස්සාහෙන පටිපාදෙයාං සම්පාදෙයාං. තථා කාතුං මයං අප්පෙව නාම
සක්කුණෙයාම, තස්මා ආචික්ඛ මෙ තං, එතං තව ආගමනකාරණං මය්හං කට්ඨෙති
අත්ථො.

එවං රඤ්ඤා පුට්ඨො පෙනො අත්තනො පවත්තිං කට්ඨන්තො තිස්සො ගාථා
අහාසි -

247.

“බාරාණසී නගරං දුරසුට්ඨං, තත්ථාහං ගහපති අඩ්ඨකො අහු දිනො;
අදාතා ගෙධිතමනො ආමිසස්මි, දුස්සිලොන යමච්ඡසම්භි පත්තො.

248.

“සො සුචිකාය කිලමිතො තෙහි,

තෙනෙව ඤාතිසු යාමි ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතු;
අදානසීලා න ව සද්දහන්ති,
‘දානඵලං හොති පරමිහි ලොකෙ’.

249.

“ධිතා ව මය්හං ලපතෙ අභික්ඛණං, දස්සාමි දානං පිතුනං පිතාමහානං;
තමුපක්ඛටං පරිවිසයන්ති බ්‍රාහ්මණා, යාමි අහං අන්ධකචින්දං භුත්තු”න්ති.

247. තත්ථ දුරසුට්ඨන්ති දුරතො ඵව ගුණකිත්තනවසෙන සොසිතං, සබ්බත්ථ විස්සුතං පාකටන්ති අත්ථො. අඬ්ඪකොති අඬ්ඪො මහාවිභවො. දීනොති නිහීනවිත්තො අදානජ්ඣාසයො. තෙනාහ “අදාතා”ති. ගෙධිතමනො ආමිසස්මිත්ති කාමාමිසෙ ලග්ගවිත්තො ගෙධං ආපන්නො. දුස්සීලොයන යමවිසයමිහි පත්තොති අත්තනා කතෙන දුස්සීලකම්මුතා යමවිසයං පෙතලොකං පත්තො අමිහි.

248. සො සුචිකාය කිලමිතොති සො අහං විජ්ඣනට්ඨොන සුචිසදිසතාය “සුචිකා”ති ලද්ධනාමාය ජිසච්ඡාය කිලමිතො නිරන්තරං විජ්ඣමානො. “කිලමථො”ති ඉවිචෙව වා පායො. තෙහීති “දීනො”තිආදිනා වුත්තෙහි පාපකම්මෙහි කාරණභූතෙහි. තස්ස හි පෙතස්ස තාති පාපකම්මාති අනුස්සරන්තස්ස අතිවිය දොමනස්සං උප්පජ්ජී, තස්මා ඵවමාහ. තෙනෙවාති තෙනෙව ජිසච්ඡාදුක්ඛෙන. ඤාතිසු යාමිති ඤාතිනං සමිපං යාමි ගච්ඡාමි. ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතුති ආමිසස්ස කිඤ්චික්ඛන්තිමිත්තං, කිඤ්චි ආමිසං පත්ථෙන්නොති අත්ථො. අදානසීලා න ව සද්දහන්ති, ‘දානඵලං හොති පරමිහි ලොකෙ’ති යථා අහං, තථා ඵවං අඤ්ඤෙපි මනුස්සා අදානසීලා ‘දානස්ස ඵලං ඵකංසෙන පරලොකෙ හොති’ති න ව සද්දහන්ති. යතො අහං විය තෙපි පෙනා භුත්වා මහාදුක්ඛං පච්චනුභවන්තිති අධිජ්ජායො.

249. ලපතෙති කථෙති. අභික්ඛණන්ති අභිණ්භං බහුසො. කින්ති ලපතිති ආහ “දස්සාමි දානං පිතුනං පිතාමහාන”න්ති. තත්ථ පිතුනන්ති මාතාපිතුනං, වුළුපිතුමහාපිතුනං වා. පිතාමහානන්ති අයාකපයාකානං. උපක්ඛටන්ති සජ්ජිතං. පරිවිසයන්තිහි හොජයන්ති. අන්ධකචින්දන්ති ඵවංනාමකං නගරං. භුත්තුන්ති භුඤ්ජිතුං. තතො පරා සඬ්භිතිකාරකෙහි වුත්තා –

250.

“තමවොව රාජා ‘අනුභවියාන තම්පි,
ඵය්‍යාසි බිජ්ජං අහමපි කස්සං පුජං;
ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතු,
සද්ධායිතං හෙතුචවො සුඤ්ඤාම’.

251.

“තථාති වත්වා අගමාසි තත්ථ, භුඤ්ජිංසු භත්තං න ව දක්ඛිණාරහා;

පව්වාගම් රාජගහං පුනාපරං, පාතුරහොසි පුරතො ජනාධිපස්ස.

252.

“දිස්වාන පෙතං පුනදෙව ආගතං, රාජා අවොච ‘අහමපි කිං දදාමි;
ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතු, යෙන තුවං චිරතරං පිණිතො සියා’.

253.

“බුද්ධඤ්ච සඬ්ඝං පරිච්ඡියාන රාජ, අන්තෙන පානෙන ච චීවරෙන;
තං දක්ඛිණං ආදිස මෙ භිතාය, එවං අහං චිරතරං පිණිතො සියා.

254.

“තතො ච රාජා නිපතිත්වා තාවදෙ, දානං සහත්ථා අතුලං දදිත්වා සඬ්ඝෙ;
ආරොචෙසි පකතං තථාගතස්ස, තස්ස ච පෙතස්ස දක්ඛිණං ආදිසිත්ථ.

255.

“සො පුජිතො අතිවිය සොහමානො, පාතුරහොසි පුරතො ජනාධිපස්ස;
යක්ඛොහමස්මි පරමිද්ධිපත්තො, න මය්හමත්ථි සමා සදිසා මානුසා.

256.

“පස්සානුභාවං අපරිමිතං මමයිදං, තයානුදිට්ඨං අතුලං දත්වා සඬ්ඝෙ;
සන්තප්පිතො සතතං සදා බහුභි, යාමි අහං සුඛිතො මනුස්සදෙවා”ති.

250. තත්ථ තමවොච රාජාති තං පෙතං තථා වත්වා ධීතං රාජා අජාතසත්තු
අවොච. අනුභවියාන තම්පිති තං තච ධීතුයා උපක්ඛටං දානම්පි අනුභවිත්වා.
එය්‍යාසිති ආගච්ඡෙය්‍යාසි. කස්සන්ති කරිස්සාමි. ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතුති
සචෙ කිඤ්චි කාරණං අත්ථි, තං කාරණං මය්හං ආචික්ඛ කථෙහි. සද්ධායිතන්ති
සද්ධායිතබ්බං. හෙතුවොති හෙතුයුත්තවචනං, “අමුකස්මිං යානෙ අසුකෙන
පකාරෙන දානෙ කතෙ මය්හං උපකප්පති”ති සකාරණං වචනං වදාති අත්ථො.

251. තථාති වත්වාති සාධුති වත්වා. තත්ථාති තස්මිං අන්ධකචින්දෙ
පරිවෙසනට්ඨානෙ. භුඤ්ජිංසු භත්තං න ච දක්ඛිණාරහාති භත්තං භුඤ්ජිංසු
දුස්සිලබ්බාත්මණා, න ච පන දක්ඛිණාරහා සිලවන්තො භුඤ්ජිංසුති අත්ථො.
පුනාපරන්ති පුන අපරං වාරං රාජගහං පව්වාගම්.

252. කිං දදාමිති “කිදිසං තෙ දානං දස්සාමි”ති රාජා පෙතං පුච්ඡි. යෙන තුවන්ති
යෙන කාරණෙන ත්වං. චිරතරන්ති චිරකාලං. පිණිතොති තිත්තො සියා, තං
කථෙහිති අත්ථො.

253. පරිච්ඡියානාති හොපෙත්වා. රාජාති අජාතසත්තුං ආලපති. මෙ භිතායාති
මය්හං භිතත්ථාය පෙතත්තභාවතො පරිමුත්තියා.

254. තතොති තස්මා තෙන වචනෙන, තතො වා පාසාදතො. නිපතිත්වාති නික්බමිත්වා. තාවදෙනි තදා එව අරුණුග්ගමනවෙලාය. යමිහි පෙනො පච්චාගන්ත්වා රඤ්ඤො අත්තානං දස්සෙසි, තස්මිං පුරෙහත්තෙ එව දානං අදාසි. සහත්ථාති සහත්ථෙන. අතුලන්ති අප්පමාණං උළාරං පණිනං. දත්වා සඬ්ඝෙති සඬ්ඝස්ස දත්වා. ආරොවෙසි පකතං තථාගතස්සාති “ඉදං, හත්තෙ, දානං අඤ්ඤතරං පෙනං සන්ධාය පකත”න්ති තං පවත්තිං හගවතො ආරොවෙසි. ආරොවෙත්වා ව යථා තං දානං තස්ස උපකප්පති, එවං තස්ස ව පෙනස්ස දක්ඛිණං ආදිසිත්ථ ආදිසි.

255. සොති සො පෙනො. පුජිතොති දක්ඛිණාය දියාමානාය පුජිතො. අතිවිය සොහමානොති දිබ්බානුභාවෙන අතිවිය විරොචමානො. පාතුරහොසිති පාතුහවි, රඤ්ඤො පුරතො අත්තානං දස්සෙසි. යක්ඛොහමස්මිති පෙනත්තභාවතො මුත්තො යක්ඛො අහං ජාතො දෙවභාවං පත්තොස්මි. න මය්හමත්ථි සමා සදිසා මානුසාති මය්හං ආනුභාවසම්පත්තියා සමා වා භොගසම්පත්තියා සදිසා වා මනුස්සා න සන්ති.

256. පස්සානුභාවං අපරිමිතං මමයිදන්ති “මම ඉදං අපරිමාණං දිබ්බානුභාවං පස්සා”ති අත්තතො සම්පත්තිං පච්චික්ඛතො රඤ්ඤො දස්සෙන්තො වදන්ති. තයානුදිට්ඨං අතුලං දත්වා සඬ්ඝෙති අරියසඬ්ඝස්ස අතුලං උළාරං දානං දත්වා මය්හං අනුකම්පාය තයා අනුදිට්ඨං. සන්තප්පිතො සතතං සදා බහුභීති අන්තපානවත්ථාදිහි බහුහි දෙය්‍යධම්මෙහි අරියසඬ්ඝං සන්තප්පෙන්තෙන තයා සදා සබ්බකාලං යාවජීවං තත්ථාපි සතතං නිරන්තරං අහං සන්තප්පිතො පිණිතො. යාමි අහං සුඛිතො මනුස්සදෙවොති “තස්මා අහං ඉදානි සුඛිතො මනුස්සදෙව මහාරාජ යථිච්ඡිතට්ඨානං යාමි”ති රාජානං ආපුච්ඡි.

එවං පෙනෙ ආපුච්ඡිත්වා ගතෙ රාජා අජාතසත්තු තමත්ථං හික්ඛුනං ආරොවෙසි, හික්ඛු හගවතො සන්තිකං උපසඬ්චිකමිත්වා ආරොවෙසුං. හගවා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො මච්ඡෙරමලං පහාය දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අභොසිති.

වුළාසෙට්ඨිපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. අඬ්ඤාපෙනවත්ථුචණ්ණනා

යස්ස අත්ථාය ගච්ඡාමාති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං විහරන්තො අඬ්ඤාපෙනං ආරබ්භ කටෙසි. කාමඤ්ඤෙත්ථ අඬ්ඤාපෙනො පෙනො න භොති, තස්ස පන වරිතං යස්මා පෙනසම්බන්ධං, තස්මා තං “අඬ්ඤාපෙනවත්ථු”ති වුත්තං.

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපකථා – යෙ තෙ උත්තරමධුරාධිපතිතො රඤ්ඤො මහාසාගරස්ස පුත්තං උපසාගරං පටිච්ච උත්තරාපටෙ කංසභොගෙ අසිතඤ්ජනනගරෙ මහාකංසස්ස ධිතුයා දෙවගබ්භාය කුච්ඡියං උප්පන්නා අඤ්ජනදෙවී වාසුදෙවො බලදෙවො චන්ද්‍රදෙවො සූරියදෙවො අග්ගිදෙවො වරුණදෙවො අජිජුතො පජිජුතො සට්ඨංසිතො අඬ්ඤාපෙනො වාති වාසුදෙවාදයො දස

භාතිකාති එකාදස බත්තියා අහෙසුං, තෙසු වාසුදෙවාදයො භාතරො
 අසිතඤ්ජනනගරං ආදිං කත්වා ද්වාරවතීපරියොසානෙසු සකලජම්බුදීපෙ
 තෙසට්ඨියා නගරසහස්සෙසු සබ්බෙ රාජානො චක්කෙන ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්වා
 ද්වාරවතියං වසමානා රජ්ජං දස කොට්ඨාසෙ කත්වා විහජිංසු. හගිනිං පන
 අඤ්ජනදෙවිං න සරිංසු. පුන සරිත්වා “එකාදස කොට්ඨාසෙ කරොමා”ති වුත්තෙ
 තෙසං සබ්බකනිට්ඨො අඬුකුරො “මම කොට්ඨාසං තස්සා දෙට්, අහං වොහාරං
 කත්වා ජීවිස්සාමි, තුම්හෙ අත්තනො අත්තනො ජනපදෙසු සුඬිකං මය්හං
 විස්සජ්ජෙට්වා”ති ආහ. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තස්ස කොට්ඨාසං හගිනියා
 දත්වා නව රාජානො ද්වාරවතියං වසිංසු.

අඬුකුරො පන වණ්ජජං කරොත්තො නිව්චකාලං මහාදානං දෙති. තස්ස
 පනෙකො දාසො හණ්ඩාගාරිකො අත්ථකාමො අහොසි. අඬුකුරො පසන්නමානසො
 තස්ස එකං කුලධීතරං ගහෙත්වා අදාසි. සො පුත්තෙ ගබ්භගතෙයෙව කාලමකාසි.
 අඬුකුරො තස්මිං ජාතෙ තස්ස පිතුනො දින්නං හත්තවෙනනං තස්ස අදාසි. අථ
 තස්මිං දාරකෙ වයජ්ජත්තෙ “දාසො න දාසො”ති රාජකුලෙ විනිවිජයො උජ්ජජි.
 තං සුත්වා අඤ්ජනදෙවී ධෙත්වුපමං චත්වා “මාතු භුජිස්සාය පුත්තොපි භුජිස්සො
 එවා”ති දාසඛ්‍යානො මොවෙසි.

දාරකො පන උජ්ජාය තත්ථ වසිතුං අවිසහන්තො රොරුවනගරං ගන්ත්වා තත්ථ
 අඤ්ඤතරස්ස තුන්නවායස්ස ධීතරං ගහෙත්වා තුන්නවායසිජ්ජෙන ජීවිකං කජ්ජෙසි.
 තෙන සමයෙන රොරුවනගරෙ අසය්හමහාසෙට්ඨී නාම අහොසි. සො
 සමණබ්‍රාහ්මණකපණ්ඩිකවනිබ්බකයාවකානං මහාදානං දෙති. සො තුන්නවායො
 සෙට්ඨීනො සරං අජානන්තානං පිතිසොමනස්සජාතො භුත්වා අසය්හසෙට්ඨීනො
 නිවෙසනං දක්ඛිණබාහුං පසාරෙත්වා දස්සෙසි “එත්ථ ගන්ත්වා ලද්ධබ්බං
 ලහන්තු”ති. තස්ස කම්මං පාළියංයෙව ආගතං.

සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා මරුභූමියං අඤ්ඤතරස්මිං
 නිග්‍රොධරුක්ඛෙ භූමිමදෙවතා භුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස දක්ඛිණහත්ථො
 සබ්බකාමදදො අහොසි. තස්මිංයෙව ච රොරුවෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො
 අසය්හසෙට්ඨීනො දානෙ ඛ්‍යාවටො අස්සද්ධො අජ්ජසන්තො මිච්ඡාදිට්ඨිකො
 පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරො කාලං කත්වා තස්ස දෙවපුත්තස්ස වසනට්ඨානස්ස අවිදුරෙ
 පෙනො භුත්වා නිබ්බත්ති. තෙන ච කතකම්මං පාළියංයෙව ආගතං.
 අසය්හමහාසෙට්ඨී පන කාලං කත්වා තාවතිංසහවනෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො
 සහඛ්‍යතං උපගතො.

අථ අපරෙන සමයෙන අඬුකුරො පඤ්චහි සකට්ඨකෙනහි, අඤ්ඤතරො ච
 බ්‍රාහ්මණො පඤ්චහි සකට්ඨකෙනහි ද්වෙපි ජනා සකට්ඨහස්සෙන හණ්ඩං ආදාය
 මරුකන්තාරමග්ගං පටිපන්නා මග්ගමුළ්භා භුත්වා බහුං දිවසං තත්ථෙව විවරන්තා
 පරික්ඛිණනිණොදකාහාරා අහෙසුං. අඬුකුරො අස්සදුතෙහි චතුසු දිසාසු පාතියං
 මග්ගාපෙසි. අථ සො කාමදදහත්ථො යක්ඛො තං තෙසං ඛ්‍යාසනජ්ජත්තිං දිස්වා
 අඬුකුරෙන පුබ්බෙ අත්තනො කතං උපකාරං වින්තෙත්වා “හන්ද දානි ඉමස්ස මයා

අවස්සයෙන් හවිතබ්බ’න්ති අත්තනො වසනවටරුක්ඛං දස්සෙසි. සො කිර
වටරුක්ඛො සාධාවිට්ඨපසම්පත්තො සනප්පාසො සන්දව්ඡායො
අනෙකසහස්සපාරොහො ආයාමෙන විත්ථාරෙන උබ්බෙධෙන ව
යොජනපරිමාණො අහොසි. තං දිස්වා අඬුකුරො හට්ඨතුට්ඨො තස්ස හෙට්ඨා
බන්ධාවාරං බන්ධාපෙසි. යක්ඛො අත්තනො දක්ඛිණහත්ථං පසාරත්වා පඨමං තාව
පාතියෙන සබ්බං ඡනං සන්තප්පෙසි. තතො යො යො යං යං ඉච්ඡති, තස්ස තස්ස තං
තං අදාසි.

එවං තස්මිං මහාජනෙ නානාවිධෙන අත්තපානාදිනා යථාකාමං සන්තප්පිතෙ
පච්ඡා වූපසන්නෙ මග්ගපරිස්සමෙ සො බ්‍රාහ්මණවාණිජො අයොනිසො
මනසිකරොත්තො එවං චින්තෙසි – “ධනලාභාය ඉතො කම්බොජං ගන්ත්වා මයං
කිං කරිස්සාම, ඉමමෙව පන යක්ඛං යෙන කෙනචි උපායෙන ගහෙත්වා යානං
ආරොපෙත්වා අම්භාකං නගරමෙව ගමිස්සාමා”ති. එවං චින්තෙත්වා තමත්ථං
අඬුකුරස්ස කට්ඨත්තො –

257.

“යස්ස අත්ථාය ගච්ඡාම, කම්බොජං ධනභාරකා;
අයං කාමදදො යක්ඛො, ඉමං යක්ඛං නයාමසෙ.

258.

“ඉමං යක්ඛං ගහෙත්වාන, සාධුකෙන පසය්හ වා;
යානං ආරොපයිත්වාන, බිජ්ජං ගච්ඡාම ද්වාරක”න්ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ යස්ස අත්ථායාති යස්ස කාරණා. කම්බොජන්ති
කම්බොජරට්ඨං. ධනභාරකාති හණ්ඩවික්කයෙන ලද්ධධනභාරිතො. කාමදදොති
ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායකො. යක්ඛොති දෙවපුත්තො. නයාමසෙති නයිස්සාම. සාධුකෙනාති
යාවනෙන. පසය්හාති අභිභවිත්වා බලක්කාරෙන, යානන්ති සුබයානං. ද්වාරකන්ති
ද්වාරවතීනගරං. අයං හෙත්ථාධිප්පායො – යදත්ථං මයං ඉතො කම්බොජං
ගන්තුකාමා, තෙන ගමනෙන සාධෙතබ්බො අත්ථො ඉධෙව සිජ්ඣති. අයඤ්චි
යක්ඛො කාමදදො, තස්මා ඉමං යක්ඛං යාවිත්වා තස්ස අනුමතියා වා, සවෙ
සඤ්ඤත්තිං න ගච්ඡති, බලක්කාරෙන වා යානං ආරොපෙත්වා යානෙ පච්ඡාබාහං
බන්ධිත්වා තං ගහෙත්වා ඉතොයෙව බිජ්ජං ද්වාරවතීනගරං ගච්ඡාමාති.

එවං පන බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තො අඬුකුරො සප්පුරිසධම්මෙ යත්වා තස්ස වචනං
පටික්ඛිපත්තො –

259.

“යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
න තස්ස සාබං භඤ්ජෙය්‍ය, මිත්තදුබ්බො හි පාපකො”ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ න භඤ්ජෙය්‍යාති න ඡින්දෙය්‍ය. මිත්තදුබ්බොති මිත්තෙසු දුබ්භනං තෙසං අනත්ථුප්පාදනං. පාපකොති අභද්දකො මිත්තදුබ්බො. යො හි සීතච්ඡායො රුක්ඛො සම්මාහිතත්තස්ස පුරිසස්ස පරිස්සමවිනොදකො, තස්සාපි නාම පාපකං න වින්තෙතබ්බං, කිමඨිකං පන සත්තභූතෙසු. අයං දෙවපුත්තො සප්පුරිසො පුබ්බකාරී අම්භාකං දුක්ඛපනුදකො බහුපකාරො, න තස්ස කිඤ්චි අනත්ථං වින්තෙතබ්බං, අඤ්ඤදත්ථු සො පුප්පෙතබ්බො ඵවාති දස්සෙති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණා “අත්ථස්ස මූලං නිකතිවිනයො”ති නීතිමග්ගං නිස්සාය අඬ්ඤරස්ස පටිලොමපක්ඛෙ යත්වා –

260.

“යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
බන්ධම්පි තස්ස ඡින්දෙය්‍ය, අත්ථො වෙ තාදිසො සියා”ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ අත්ථො වෙ තාදිසො සියාති තාදිසෙන දබ්බසම්භාරෙන සචෙ අත්ථො භවෙය්‍ය, තස්ස රුක්ඛස්ස බන්ධම්පි ඡින්දෙය්‍ය, කිමඨිගං පන සාධාදයොති අධිප්පායො.

ඵවං බ්‍රාහ්මණෙන චුත්තෙ අඬ්ඤරො සප්පුරිසධම්මංයෙව පග්ගණ්හන්තො –

261.

“යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
න තස්ස පත්තං භින්දෙය්‍ය, මිත්තදුබ්බො හි පාපකො”ති. –

ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ න තස්ස පත්තං භින්දෙය්‍යාති තස්ස රුක්ඛස්ස ඵකපණ්ණමත්තම්පි න පාතෙය්‍ය, පගෙව සාධාදිකෙති අධිප්පායො.

පුනපි බ්‍රාහ්මණො අත්තනො වාදං පග්ගණ්හන්තො –

262.

“යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
සමූලම්පි තං අබ්බුහෙ, අත්ථො වෙ තාදිසො සියා”ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ සමූලම්පි තං අබ්බුහෙති තං තත්ථ සමූලම්පි සහ මූලෙනපි අබ්බුහෙය්‍ය, උද්ධරෙය්‍යාති අත්ථො.

ඵවං බ්‍රාහ්මණෙන චුත්තෙ පුන අඬ්ඤරො තං නීතිං නිරත්ථකං කාතුකාමො –

263.

“යස්සෙකරත්තිම්පි සරෙ වසෙය්‍ය, යත්ථන්තපානං පුරිසො ලහෙථ;
න තස්ස පාපං මනසාපි වින්තයෙ, කතඤ්ඤාතා සප්පුරිසෙහි වණ්ණිතා.

264.

“යස්සෙකරත්තිමිපි සරෙ වසෙය්‍ය, අන්තෙන පානෙන උපට්ඨිතො සියා;
න තස්ස පාපං මනසාපි චිත්තයෙ, අද්ඛ්‍යාතො දහතෙ මිත්තදුඛිනි.

265.

“යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, පච්ඡා පාපෙන හිංසති;
අල්ලපාණිහතො පොසො, න සො භද්‍රානි පස්සති” ති. —

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

263. තත්ථ යස්සාති යස්ස පුග්ගලස්ස. එකරත්තිමිපිති එකරත්තිමත්තමිපි
කෙවලං ගෙහෙ වසෙය්‍ය. යත්ථන්තපානං පූරිසො ලභෙථාති යස්ස සන්තිකෙ කොචි
පූරිසො අන්තපානං වා යංකිඤ්චි භොජනං වා ලභෙය්‍ය. න තස්ස පාපං මනසාපි
චිත්තයෙති තස්ස පුග්ගලස්ස අභද්දකං අනත්ථං මනසාපි න චිත්තෙය්‍ය න පිහෙය්‍ය,
පගෙව කායවාචාහි. කස්මාති චෙ? කතඤ්ඤාතා සප්පුරිසෙහි වණ්ණිතාති
කතඤ්ඤාතා නාම බුද්ධාදීහි උත්තමපුරිසෙහි පසංසිතා.

264. උපට්ඨිතොති පශිරුපාසිතො “ඉදං ගණ්හ ඉදං භුඤ්ජා” ති අන්තපානාදිනා
උපට්ඨිතො. අද්ඛ්‍යාතොති අහිංසකභත්ථො භත්ථසංයතො. දහතෙ මිත්තදුඛිනිති
තං මිත්තදුඛිනි පුග්ගලං දහති විනාසෙති, අප්පද්ධො හිතජ්ඣාසයසම්පන්න
පුග්ගලෙ පරෙත කතො අපරාධො අවිසෙසෙන තස්සෙව අනත්ථාවහො,
අප්පද්ධො පුග්ගලො අත්ථතො තං දහති නාම. තෙනාහ භගවා —

“යො අප්පද්ධස්ස නරස්ස දුස්සති, සුද්ධස්ස පොසස්ස අනභිගණස්ස;
තමෙව බාලං පච්චෙති පාපං, සුබ්බමො රජො පටිචාතංව ඛිත්තො” ති. (ධ. ප.
125; ඡා. 1.5.94; සං. නි. 1.22);

265. යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණොති යො පුග්ගලො කෙනචි සාධුනා
කතභද්දකො කතුපකාරො. පච්ඡා පාපෙන හිංසති තං පුබ්බකාරිනං අපරභාගෙ
පාපෙන අභද්දකෙන අනත්ථකෙන බාධති. අල්ලපාණිහතො පොසොති
අල්ලපාණිනා උපකාරකිරියාය අල්ලපාණිනා ධොතභත්ථෙන පුබ්බකාරිනා හෙට්ඨා
චුත්තනසෙන හතො බාධිතො, තස්ස වා පුබ්බකාරිතො බාධිතෙන හතො
අල්ලපාණිහතො නාම, අකතඤ්ඤපුග්ගලො. න සො භද්‍රානි පස්සති සො
යථාචුත්තපුග්ගලො ඉධලොකෙ ච පරලොකෙ ච ඉට්ඨානි න පස්සති, න චිත්තදිති, න
ලභතිති අත්ථො.

එවං සප්පුරිසධම්මං පග්ගණ්හන්තෙන අභිකුරෙන අභිභවිත්වා චුත්තො සො
බ්‍රාහ්මණො නිරුත්තරො තුණ්හි අභොසි. යක්ඛො පන තෙසං ද්විත්තං
වචනපටිවචනානි සුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස කුජ්ඣිත්වාපි “භොතු ඉමස්ස
දුට්ඨබ්‍රාහ්මණස්ස කත්තබ්බං පච්ඡා ජානිස්සාමි” ති අත්තතො කෙනචි
අනභිභවනීයතමෙව තාව දස්සෙන්නො —

266.

“නාහං දෙවෙන වා මනුස්සෙන වා, ඉස්සරියෙන වා හං සුප්පසය්හො;
යක්ඛොහමස්මි පරමිද්ධිපත්තො, දුරඬගමො චණ්ණබලුපපත්තො” ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ දෙවෙන වාති යෙන කෙනචි දෙවෙන වා. මනුස්සෙන වාති එත්ථාපි එසෙව නයො. ඉස්සරියෙන වාති දෙවිස්සරියෙන වා මනුස්සිස්සරියෙන වා. තත්ථ දෙවිස්සරියං නාම චතුමහාරාජිකසක්කප්පයාමාදීනං දෙවිද්ධි, මනුස්සිස්සරියං නාම චක්කවත්තිආදීනං පුඤ්ඤද්ධි. තස්මා ඉස්සරියග්ගහණෙන මහානුභාවෙ දෙවමනුස්සෙ සඬගණ්හාති. මහානුභාවාපි හි දෙවා අත්තනො පුඤ්ඤඵලුපත්ථිහිතෙ මනුස්සෙපි අසති පයොගවිපත්තියං අභිභවිතුං න සක්කොත්ති, පගෙව ඉතරෙ. හන්ති අසහනෙ නිපාතො. න සුප්පසය්හොති අප්පධංසියො. යක්ඛොහමස්මි පරමිද්ධිපත්තොති අත්තනො පුඤ්ඤඵලෙන අහං යක්ඛත්තං උපගතො අස්මි, යක්ඛොව සමානො න යො වා සො වා, අථ බො පරමිද්ධිපත්තො පරමාය උත්තමාය යක්ඛිද්ධියා සමන්තාගතො. දුරඬගමොති බණනෙව දුරමිපි යානං ගන්තුං සමත්ථො. චණ්ණබලුපපත්තොති රූපසම්පත්තියා සරිරබලෙන ච උපපත්තො සමන්තාගතොති තීහිපි පදෙහි මන්තප්පයොගාදීහි අත්තනො අනභිභවනීයතංයෙව දස්සෙති. රූපසම්පත්තො හි පරෙසං බහුමානිතො හොති, රූපසම්පදං නිස්සාය විසභාගවත්ථුනාපි අනාකඬ්ඨනීයොවාති චණ්ණසම්පදා අනභිභවනීයකාරණන්ති වුත්තා.

ඉතො පරං අඬ්ඬුරස්ස ච දෙවපුත්තස්ස ච වචනපටිවචනකථා හොති —

267.

“පාණි තෙ සබ්බසොචණ්ණො, පඤ්චධාරො මධුස්සවො;
නානාරසා පග්ගරන්ති, මඤ්ඤෙහං තං පුරින්දදං.

268.

“නාමිහි දෙවො න ගන්ධබ්බො, නාපි සක්කො පුරින්දදො;
පෙතං මං අඬ්ඬුර ජානාහි, රොරුවම්හා ඉධාගතං.

269.

“කිංසිලො කිංසමාවාරො, රොරුවස්මිං පුරෙ තුවං;
කෙන තෙ බුහ්මවරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිමිහි ඉප්ඤ්ඤි.

270.

“තුන්තවායො පුරෙ ආසිං, රොරුවස්මිං තදා අහං;
සුකිච්ඡවුත්ති කපණො, න මෙ විජ්ජති දාතවෙ.

271.

“නිවෙසනඤ්ච මෙ ආසි, අසය්හස්ස උපන්තිකෙ;
සද්ධස්ස දානපතිතො, කතපුඤ්ඤස්ස ලජ්ජිතො.

272.

“තත්ථ යාවනකායන්ති, නානාගොත්තා වනිබ්බකා;
තෙ ව මං තත්ථ පුච්ඡන්ති, අසය්හස්ස නිවෙසනං.

273.

“කත්ථ ගච්ඡාම හද්දං වො, කත්ථ දානං පදීයති;
තෙසාහං පුට්ඨො අක්ඛම්, අසය්හස්ස නිවෙසනං.

274.

“පග්ගය්හ දක්ඛිණං බාහුං, එත්ථ ගච්ඡථ හද්දං වො;
එත්ථ දානං පදීයති, අසය්හස්ස නිවෙසනෙ.

275.

“තෙන පාණි කාමදදො, තෙන පාණි මධුස්සවො;
තෙන මෙ බුහ්මචරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිමිහි ඉජ්ඣති.

276.

“න කිර ත්වං අදා දානං, සකපාණිහි කස්සචි;
පරස්ස දානං අනුමොදමානො, පාණිං පග්ගය්හ පාවදි.

277.

“තෙන පාණි කාමදදො, තෙන පාණි මධුස්සවො;
තෙන තෙ බුහ්මචරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිමිහි ඉජ්ඣති.

278.

“යො සො දානමදා හන්තෙ, පසන්තො සකපාණිහි;
සො හින්වා මානුසං දෙහං, කිං නු සො දිසතං ගතො.

279.

“නාහං පජානාමි අසය්හසාහිනො, අඬ්ඨිරසස්ස ගතිං ආගතිං වා;
සුතඤ්ච මෙ වෙස්සවණස්ස සන්තිකෙ, සක්කස්ස සහඛ්‍යතං ගතො
අසය්හො.

280.

“අලමෙව කාතුං කල්‍යාණං, දානං දාතුං යථාරහං;
පාණිං කාමදදං දිස්වා, කො පුඤ්ඤං න කරිස්සති.

281.

“සො හි නුත ඉතො ගන්ත්වා, අනුප්පත්තො ද්වාරකං;
දානං පට්ඨපයිස්සාමි, යං මමස්ස සුඛාවහං.

282.

“දස්සාමන්තඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ව;
පපඤ්ච උදපානඤ්ච, දුග්ගෙ සඬකමනානි වා” ති. —

පන්තරස වචනපටිවචනගාථා හොත්ති.

267. තත්ථ පාණි තෙති තව දක්ඛිණහත්ථො. සබ්බසොචණ්ණොති සබ්බසො
සුවණ්ණචණ්ණො. පඤ්චධාරොති පඤ්චහි අඬගුලීහි පරෙහි කාමිතවත්ථුනං ධාරා
එතස්ස සන්තීති පඤ්චධාරො. මධුස්සවොති මධුරරසවිස්සන්දකො. තෙනාහ
“නානාරසා පග්ගරන්ති” ති, මධුරකටුකකසාචාදිහෙදා නානාවිධා රසා
විස්සන්දන්තීති අත්ථො. යක්ඛස්ස හි කාමදදෙ මධුරාදිරසසම්පන්නානි විවිධානි
බාදනීයහොජනීයානි හත්ථෙ විස්සජ්ජන්තෙ මධුරාදිරසා පග්ගරන්තීති වුත්තං.
මඤ්ඤෙහං තං පුරින්දදන්ති මඤ්ඤෙ අහං තං පුරින්දදං සක්කං, “එවංමහානුභාවො
සක්කො දෙවරාජා” ති තං අහං මඤ්ඤාමීති අත්ථො.

268. නාමිහි දෙවොති වෙස්සවණාදිකො පාකට්ඨෙවො න හොමි. න
ගන්ධබ්බොති ගන්ධබ්බකායිකදෙවොපි න හොමි. නාපි සක්කො පුරින්දදොති
පුරිමත්තභාවෙ පුරෙ දානස්ස පටිඨපිත්තතා “පුරින්දදො” ති ලද්ධනාමො සක්කො
දෙවරාජාපි න හොමි. කතරො පන අහොසීති ආහ “පෙනං මං අඬකුර
ජානාහි” තිආදි. අඬකුරපෙතුපපත්තිකං මං ජානාහි, “අඤ්ඤතරො
පෙනමහිද්ධිකො” ති මං උපධාරෙහි. රොරුවම්භා ඉධාගතන්ති රොරුවනගරතො
වචිත්වා මරුකන්තාරෙ ඉධ ඉමස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ උපපජ්ජනවසෙන ආගතං,
එත්ථ නිබ්බත්තන්ති අත්ථො.

269. කිංසිලො කිංසමාවාරො, රොරුවස්මිං පුරෙ තුවන්ති පුබ්බෙ පුරිමත්තභාවෙ
රොරුවනගරෙ වසන්තො ත්වං කිංසිලො කිංසමාවාරො අහොසී, පාපතො
නිවත්තනලක්ඛණං කිදිසං සීලං සමාදාය සංවත්තිතපුඤ්ඤකිරියාලක්ඛණෙන
සමාවාරෙන කිංසමාවාරො, දානාදීසු කුසලසමාවාරෙසු කිදිසො සමාවාරො
අහොසීති අත්ථො. කෙන තෙ බ්‍රහ්මවරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිමිහි ඉජ්ඣාති කිදිසෙන
සෙට්ඨවරියෙන ඉදං එවරුපං තව හත්ථෙසු පුඤ්ඤඵලං ඉදානි සම්ප්පාදිති නිජ්ජප්පති,
තං කට්ඨෙහි අත්ථො. පුඤ්ඤඵලඤ්ඤි ඉධ උත්තරපදලොපෙන “පුඤ්ඤ”න්ති
අධිජ්ජෙනං. තත්ථා හි තං “කුසලානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං
පුඤ්ඤං පවඬ්ඨති” තිආදීසු (දී. නි. 3.80) පුඤ්ඤන්ති වුත්තං.

270. තුන්තවායොති තුන්තකාරො. සුකිච්ඡවුත්තීති සුට්ඨ කිච්ඡපුත්තිකො
අතිවිය දුක්ඛජීවිකො. කපණොති වරාකො, දීනොති අත්ථො. න මෙ විජ්ජති
දාතවෙති අද්ධිකානං සමණ්‍යාභිමණානං දාතුං කිඤ්චි දාතබ්බයුත්තකං මය්හං
නත්ථි, චිත්තං පන මෙ දානං දින්නන්ති අධිජ්ජායො.

271. නිවෙසනන්ති සරං, කම්මකරණසාලා වා. අසය්හස්ස උපන්තිකෙති
අසය්හස්ස මහාසෙට්ඨිනො ගෙහස්ස සමීපෙ. සද්ධස්සාති කම්මඵලසද්ධාය
සමන්තාගතස්ස. දානපතිනොති දානෙ නිරන්තරජ්ජවත්තාය පරිච්චාගසම්පත්තියා
ලොහස්ස ච අභිභවෙන පතිභූතස්ස. කතපුඤ්ඤස්සාති පුබ්බෙ කතපුචරිතකම්මස්ස.
උප්පිනොති පාපපිගුවිජනසභාවස්ස.

272. තත්ථාති තස්මිං මම නිවෙසනෙ. යාවනකායන්තීති යාවනකා ජනා
අසය්හසෙට්ඨිං කිඤ්චි යාවිතුකාමා ආගච්ඡන්ති. නානාගොත්තාති
නානාවිධගොත්තාපදෙසා. වනිබ්බකාති වණ්ණදීපකා, යෙ දායකස්ස
පුඤ්ඤඵලාදිඤ්ච ගුණකිත්තනාදිමුඛෙන අත්තනො අත්ථිකභාවං පවෙදෙන්තා
විවරන්ති. තෙ ව මං තත්ථ පුච්ඡන්තීති තත්ථාති නිපාතමත්තං, තෙ යාවකාදයො මං
අසය්හසෙට්ඨිනො නිවෙසනං පුච්ඡන්ති. අක්ඛරචිත්තකා හි ඊදිසෙසු යානෙසු
කම්මද්වයං ඉච්ඡන්ති.

273. කත්ථ ගච්ඡාම හද්දං වො, කත්ථ දානං පදියතීති තෙසං
පුච්ඡනාකාරදස්සනං. අයං පෙත්ථ අත්ථො – හද්දං තුම්භාකං හොතු, මයං
“අසය්හමහාසෙට්ඨිනා දානං පදියතී”ති සුත්වා ආගතා, කත්ථ දානං පදියති, කත්ථ
වා මයං ගච්ඡාම, කත්ථ ගතෙන දානං සක්කා ලද්ධුන්ති. තෙසාහං පුට්ඨො
අක්ඛාමීති ඵලං තෙහි අද්ධිකජනෙහි ලහනට්ඨානං පුට්ඨො “අහං පුබ්බෙ
අකතපුඤ්ඤතාය ඉදානි ඊදිසානං කිඤ්චි දාතුං අසමත්ථො ජාතො, දානග්ගං පන
ඉමෙසං දස්සෙන්තො ලාහස්ස උපායාචික්ඛණෙන පීතිං උප්පාදෙන්තො
ඵත්තකෙනපි බහුං පුඤ්ඤං පසවාමී”ති ගාරවං උප්පාදෙන්වා දක්ඛිණං බාහුං
පසාරෙන්වා තෙසං අසය්හසෙට්ඨස්ස නිවෙසනං අක්ඛාමි. තෙනාහ “පග්ගය්හ
දක්ඛිණං බාහු”න්තිආදි.

274. තෙන පාණි කාමදදොති තෙන පරදානපකාසනෙන පරෙන කතස්ස
දානස්ස සක්කච්චං අනුමොදනමත්තෙන හෙතුනා ඉදානි මය්හං හත්ථො
කප්පරුක්ඛො විය සන්තානකලතා විය ච කාමදුභො ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායී කාමදදො
හොති. කාමදදො ච හොත්තො තෙන පාණි මධුස්සවො ඉට්ඨවත්ථුච්ඡස්සජ්ජනකො
ජාතො.

276. න කිර ත්වං අදා දානන්ති කිරාති අනුස්සවනත්ථෙ නිපාතො, ත්වං කිර
අත්තනො සන්තකං න පරිච්චජී, සකපාණිහි සහත්ථෙහි යස්ස කස්සචි සමණස්ස වා
බ්‍රාහ්මණස්ස වා කිඤ්චි දානං න අදාසි. පරස්ස දානං අනුමොදමානොති කෙවලං පන
පරෙන කතං පරස්ස දානං “අහො දානං පවත්තෙසී”ති අනුමොදමානොයෙව
විහාසී.

277. තෙන පාණි කාමදදොති තෙන තුය්හං පාණි ඵලං කාමදදො, අහො
අච්ඡරියා වත පුඤ්ඤානං ගතීති අධිප්පායො.

278. යො සො දානමදා, හන්තෙ, පසන්තො සකපාණිහීති දෙවපුත්තං ගාරවෙන ආලපති. හන්තෙ, පරෙන කතස්ස දානානුමොදකස්ස තාව තුය්හං ඊදිසං ඵලං ඵවරුපො ආනුභාවො, යො පන සො අසය්හමහාසෙට්ඨි මහාදානං අදාසී, පසන්තවිත්තො හුත්වා සහත්ථෙහි තදා මහාදානං පවත්තෙසී. සො හීත්වා මානුසං දෙහන්ති සො ඉධ මනුස්සත්තභාවං පභාය. කිත්ති කතරං. නු සොති නුති නිපාතමත්තං. දිසතං ගතොති දිසං යානං ගතො, කීදිසී තස්ස ගතො නිප්ඵත්තීති අසය්හසෙට්ඨිනො අභිසම්පරායං පුච්ඡී.

279. අසය්හසාහිනොති අඤ්ඤෙහි මච්ඡරීහි ලොභාහිභූතෙහි සහිතුං වහිතුං අසක්කුණේයාස්ස පරිච්චාගාදිවිභාගස්ස සප්පුරිසධුරස්ස සහනතො අසය්හසාහිනො. අඛිඨිරසස්සාති අඛිගතො නික්ඛමනකපුත්තිස්ස. රසොති හි පුත්තියා අධිවචනං. තස්ස කිර යාවකෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා උළාරං පීතිසොමනස්සං උප්පජ්ජති, මුඛවණ්ණො විජ්ජසීදති, තං අත්තතො පච්චක්ඛං කත්වා ඵවමාහ. ගතිං ආගතිං වාති තස්ස “අසුකං නාම ගතිං, ඉතො ගතො”ති ගතිං වා “තතො වා පන අසුකස්මිං කාලෙ ඉධාගමිස්සති”ති ආගතිං වා නාහං ජානාමි, අවිසයො එස මය්හං. සුතඤ්ච මෙ වෙස්සවණස්ස සන්තිකෙති අපිච ඛො උපට්ඨානං ගතෙන වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස සන්තිකෙ සුතමෙතං මයා. සක්කස්ස සහබ්බයතං ගතො අසය්හොති අසය්හසෙට්ඨි සක්කස්ස දෙවානම්න්දස්ස සහබ්බයතං ගතො අහොසී, තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තොති අත්ථො.

280. අලමෙව කාතුං කල්‍යාණන්ති යංකිඤ්චි කල්‍යාණං කුසලං පුඤ්ඤං කාතුං යුත්තමෙව පතිරුපමෙව. තත්ථ පන යං සබ්බසාධාරණං සුකතතරං, තං දස්සෙතුං “දානං දාතුං යථාරහ”න්ති චුත්තං, අත්තතො විභවබලානුරූපං දානං දාතුං අලමෙව. තත්ථ කාරණමාහ “පාණිං කාමදදං දිස්වා”ති. යත්‍ර හි නාම පරකතපුඤ්ඤානුමොදනපුබ්බකෙන දානපතිනිවෙසනමග්ගාවික්ඛණමත්තෙන අයං හත්ථො කාමදදො දිට්ඨො, ඉමං දිස්වා. කො පුඤ්ඤං න කරිස්සතීති මාදිසො කො නාම අත්තතො පට්ඨානභූතං පුඤ්ඤං න කරිස්සතීති.

281. ඵචං අනියමවසෙන පුඤ්ඤකිරියාය ආදරං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තති තං නියමෙත්වා දස්සෙත්තො “සො හි නුනා”තිආදිගාථාද්වයමාහ. තත්ථ සොති සො අහං. හීති අවධාරණෙ නිපාතො, නුනාති පරිචිතක්කෙ. ඉතො ගන්ත්වාති ඉතො මරුභූමිතො අපගන්ත්වා. අනුප්පත්තවාන ද්වාරකන්ති ද්වාරවතීනගරං අනුපාපුණිත්වා. පට්ඨපයිස්සාමීති පවත්තයිස්සාමි.

ඵචං අඛිකුරෙන “දානං දස්සාමි”ති පටිඤ්ඤාය කතාය යක්ඛො තුට්ඨමානසො “මාරිස, ත්වං විස්සත්ථො දානං දෙහි, අහං පන තෙ සභායකිච්චං කරිස්සාමි, යෙන තෙ දෙය්‍යධම්මො න පරික්ඛයං ගමිස්සති, තෙන පකාරෙන කරිස්සාමි”ති තං දානකිරියාය සමුත්තෙපෙත්වා “බ්‍රාහ්මණ වාණිජ, ත්වං කිර මාදිසෙ බලක්කාරෙන නෙතුකාමො අත්තතො පමාණං න ජානාසී”ති තස්ස හණ්ඩමන්තරධාපෙත්වා තං යක්ඛවිහිංසකාය හිංසාපෙත්තො සන්තප්පෙසී. අථ නං අඛිකුරො නානප්පකාරං

යාවිත්වා බ්‍රාහ්මණෙන බ්‍රාහ්මණෙනා පසාදෙත්වා සබ්බභණ්ඩං පාකතිකං
කාරාපෙත්වා රත්තියා උපගතාය යක්ඛං විස්සජ්ජෙත්වා ගච්ඡන්තො තස්ස අවිදුරෙ
අඤ්ඤතරං අතිවිය බිහව්ජදස්සනං පෙනං දිස්වා තෙන කතකම්මං පුච්ඡන්තො —

283.

“කෙන තෙ අභිගුලී කුණා, මුඛඤ්ච කුණලීකතං;
අක්ඛීනි ච පග්ගරන්ති, කිං පාපං පකතං තයා”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ කුණාති කුණිකා පටිකුණිකා අනුජ්ජුතා. කුණලීකතන්ති
මුඛවිකාරෙන විකුණිතං සංකුණිතං. පග්ගරන්තිති අසුචිං විස්සන්දන්ති.

අටස්ස පෙනො —

284.

“අභිගිරසස්ස ගහපතීනො, සද්ධස්ස සරමෙසීනො;
තස්සාහං දානවිස්සග්ගෙ, දානෙ අධිකතො අහුං.

285.

“තත්ථ යාවනකෙ දිස්වා, ආගතෙ භොජනත්ථීකෙ;
එකමන්තං අපක්කම්ම, අකාසිං කුණලිං මුඛං.

286.

“තෙන මෙ අභිගුලී කුණා, මුඛඤ්ච කුණලීකතං;
අක්ඛීනි මෙ පග්ගරන්ති, තං පාපං පකතං මයා”ති. —

තිස්සො ගාථා අභාසි.

284. තත්ථ “අභිගිරසස්සා”තිආදිනා අසය්භසෙට්ඨිං කිත්තෙති. සරමෙසීනොති
සරමාවසන්තස්ස ගහට්ඨස්ස. දානවිස්සග්ගෙති දානග්ගෙ පරිච්චාගට්ඨානෙ. දානෙ
අධිකතො අහුන්ති දෙයාධම්මස්ස පරිච්චජනෙ දානාධිකාරෙ අධිකතො යපිතො
අභොසිං.

285. එකමන්තං අපක්කම්මාති යාවනකෙ භොජනත්ථීකෙ ආගතෙ දිස්වා
දානඛ්‍යාවටෙන දානග්ගතො අනපක්කම්ම යථායානෙයෙව යත්වා
සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සෙන විජ්ජසන්තමුඛවණ්ණෙන සහත්ථෙන දානං දාතබ්බං,
පරෙහි වා පතිරුපෙහි දාපෙතබ්බං, අහං පන තථා අකත්වා යාවනකෙ ආගච්ඡන්තෙ
දුරතොව දිස්වා අත්තානං අදස්සෙන්නො එකමන්තං අපක්කම්ම අපක්කමිත්වා.
අකාසිං කුණලිං මුඛන්ති විකුණිතං සඬකුචිතං මුඛං අකාසිං.

286. තෙනාති යස්මා තදාහං සාමිනා දානාධිකාරෙ නියුත්තො සමානො
දානකාලෙ උපට්ඨිතෙ මච්ඡරියාපකතො දානග්ගතො අපක්කමන්තො පාදෙහි

සඬකොටං ආපජ්ජිං, සහත්ථෙහි දාතබ්බෙ තථා අකත්වා හත්ථසඬකොටං ආපජ්ජිං,
පසන්තමුඛෙන භවිතබ්බෙ මුඛසඬකොටං ආපජ්ජිං, පියවක්ඛුහි ඔලොකෙනබ්බෙ
චක්ඛුකාලුසියං උප්පාදෙසිං, තස්මා හත්ථඬගුලියො ච පාදඬගුලියො ච කුණිකා
ජාතා, මුඛඤ්ච කුණුලිකතං විරූපරූපං සඬකුචිතං, අක්ඛිති අසුච්ඡුග්ගන්ධජෙගුච්ඡානි
අස්සුනි පග්ගරන්තිති අත්ථො. තෙන වුත්තං -

“තෙන මෙ අඬගුලි කුණා, මුඛඤ්ච කුණුලිකතං;
අක්ඛිති මෙ පග්ගරන්ති, තං පාපං පකතං මයා” ති.

තං සුත්වා අඬකුරො පෙනං ගරහන්තො -

287.

“ධම්මෙන තෙ කාපුරිස, මුඛඤ්ච කුණුලිකතං;
අක්ඛිති ච පග්ගරන්ති, යං තං පරස්ස දානස්ස;
අකාසි කුණුලිං මුඛ” ති. -

ගාථමාහ. තත්ථ ධම්මෙනාති යුත්තෙනෙව කාරණෙන. තෙති තච. කාපුරිසාති
ලාමකපුරිස. යන්ති යස්මා. පරස්ස දානස්සාති පරස්ස දානස්මිං. අයමෙව වා පායො.

සුත අඬකුරො තං දානපතිං සෙට්ඨිං ගරහන්තො -

288.

“කථඤ්චි දානං දදමානො, කරෙය්‍ය පරපත්තියං;
අන්තපානං බාදනියං, චත්ථසෙනාසනානි වා” ති. -

ගාථමාහ. තස්සත්ථො - දානං දදන්තො පුරිසො කථඤ්චි නාම තං පරපත්තියං
පරෙන පාපෙනබ්බං සාධෙනබ්බං කරෙය්‍ය, අත්තපච්චක්ඛමෙව කත්වා
සහත්ථෙතෙව දදෙය්‍ය, සයං වා තත්ථ බ්‍යාවටො භවෙය්‍ය, අඤ්ඤථා අත්තනො
දෙය්‍යධම්මො අට්ඨානෙ විද්ධංසියෙථ, දක්ඛිණෙය්‍යා ච දානෙන පරිභායෙය්‍යුත්ති.

ඵචං තං ගරහිත්වා ඉදානි අත්තනා පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙන්තො -

289.

“සො හි නුත ඉතො ගන්ත්වා, අනුප්පත්තාන ද්වාරකං;
දානං පට්ඨපයිස්සාමි, යං මමස්ස සුඛාවහං.

290.

“දස්සාමන්තඤ්ච පානඤ්ච, චත්ථසෙනාසනානි ච;
පපඤ්ච උද්දානඤ්ච, දුග්ගෙ සඬකමනානි වා” ති. -

ගාථාද්වයමාහ, තං වුත්තත්ථමෙව.

291.

“තතො හි සො නිවත්තිත්වා, අනුප්පත්තවාන ද්වාරකං;
දානං පට්ඨපයි අඬ්ඛුරො, යංතුමස්ස සුඛාවහං.

292.

“අදා අන්තඤ්ච පානඤ්ච, චත්ථසෙනාසනානි ව;
පපඤ්ච උදපානඤ්ච, විප්පසන්තෙන චෙතසා.

293.

“කො ඡාතො කො ච තසිතො, කො චත්ථං පරිද්භිස්සති;
කස්ස සන්තානි යොග්ගානි, ඉතො යොජෙන්නු වාහනං.

294.

“කො ඡත්තිච්ඡති ගන්ධඤ්ච, කො මාලං කො උපාහනං;
ඉතිස්සු තත්ථ සොසෙන්ති, කප්පකා සුද්මාගධා;
සදා සායඤ්ච පාතො ච, අඬ්ගුරස්ස නිවෙසනෙ” ති. —

චතස්සො ගාථා අඬ්ගුරස්ස පටිපත්තිං දස්සෙතුං සඬ්ගිතිකාරෙහි යපිතා.

291. තත්ථ තතොති මරුකන්තාරතො. නිවත්තිත්වාති පටිනිවත්තිත්වා.
අනුප්පත්තවාන ද්වාරකන්ති ද්වාරවතීනගරං අනුපාපුණිත්වා. දානං පට්ඨපයි
අඬ්ගුරොති යක්ඛෙන පරිපූරිතසකලකොට්ඨාගාරො සබ්බපාථෙයාකං මහාදානං
සො අඬ්ගුරො පට්ඨපෙසි. යංතුමස්ස සුඛාවහන්ති යං අත්තතො සම්පති ආයතිඤ්ච
සුඛනිබ්බත්තකං.

293. කො ඡාතොති කො ජීසවිජිතො, සො ආගන්ත්වා යථාරූචි භුඤ්ජතුති
අධිප්පායො. ඵසෙව නයො සෙසෙසුපි. තසිතොති පිපාසිතො. පරිද්භිස්සතීති
නිවාසෙස්සති පාරුපිස්සති වාති අත්ථො. සන්තානීති පරිස්සමප්පත්තානි.
යොග්ගානීති රථවාහනානි. ඉතො යොජෙන්නු වාහනන්ති ඉතො යොග්ගසමූහතො
යථාරූචිතං ගහෙත්වා වාහනං යොජෙන්නු.

294. කො ඡත්තිච්ඡතීති කො කිලඤ්ජජත්තාදිහෙදං ඡත්තං ඉච්ඡති, සො
ගණ්භාතුති අධිප්පායො. සෙසෙසුපි ඵසෙව නයො. ගන්ධන්ති චතුප්පාතියගන්ධාදිකං
ගන්ධං. මාලන්ති ගන්ථිතාගන්ථිතහෙදං පුප්ඵං. උපාහනන්ති බල්ලබද්ධාදිහෙදං
උපාහනං. ඉතිස්සුති ඵත්ථ සුති නිපාතමත්තං, ඉති ඵචං “කො ඡාතො, කො
තසිතො” තිආදිනාති අත්ථො. කප්පකාති න්භාපිතකා. සුදාති භත්තකාරකා. මාගධාති
ගන්ධිතො. සදාති සබ්බකාලං දිවසෙ දිවසෙ සායඤ්ච පාතො ච තත්ථ අඬ්ගුරස්ස
නිවෙසනෙ සොසෙන්ති උග්ගොසෙන්තීති යොජනා.

ඵචං මහාදානං පචත්තෙන්තස්ස ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තිත්තිභාවතො
අත්ථිකජනෙහි පටිච්ඡිත්තං විරලං දානග්ගං අභොසි. තං දිස්වා අඬ්ඛුරො දානෙ

උළාරජ්ඣාසයනාය අතුට්ඨමානසො භුත්වා අත්තනො දානෙ නියුත්තං සින්ධකං
නාම මාණවං ආමන්තෙත්වා -

295.

“සුඛං සුපති අඬිකුරො, ඉති ජානාති මං ජනො;
දුක්ඛං සුපාමි සින්ධක, යං න පස්සාමි යාවකෙ.

296.

“සුඛං සුපති අඬිකුරො, ඉති ජානාති මං ජනො;
දුක්ඛං සුපාමි සින්ධක, අප්පකෙ සු වනිබ්බකෙ” ති. -

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ සුඛං සුපති අඬිකුරො, ඉති ජානාති මං ජනොති “අඬිකුරො
රාජා යසභොගසම්ප්පිතො දානපති අත්තනො භොගසම්පත්තියා දානසම්පත්තියා ව
සුඛං සුපති, සුබ්බෙනෙව නිද්දං උපගච්ඡති, සුඛං පටිබුජ්ඣති” ති එවං මං ජනො
සම්භාවෙති. දුක්ඛං සුපාමි සින්ධකාති අහං පන සින්ධක දුක්ඛමෙව සුපාමි. කස්මා?
යං න පස්සාමි යාවකෙති, යස්මා මම අජ්ඣාසයානුරූපං දෙය්‍යාධම්මපටිග්ගාහකෙ
බහු යාවකෙ න පස්සාමි, තස්මාති අත්ථො. අප්පකෙ සු වනිබ්බකෙති වනිබ්බකජනෙ
අප්පකෙ කතිපයෙ ජානෙ දුක්ඛං සුපාමිති යොජනා. සුති ව නිපාතමත්තං, අප්පකෙ
වනිබ්බකජනෙ සතීති අත්ථො.

තං සුත්වා සින්ධකො තස්ස උළාරං දානාධිමුත්තිං පාකටතරං කාතුකාමො -

297.

“සක්කො වෙ තෙ වරං දජ්ජා, තාවතිංසානම්ස්සරො;
කිස්ස සබ්බස්ස ලොකස්ස, වරමානො වරං වරෙ” ති. -

ගාථමාහ. තස්සත්ථො - තාවතිංසානං දෙවානං සබ්බස්ස ව ලොකස්ස ඉස්සරො
සක්කො “වරං වරස්සු, අඬිකුර, යංකිඤ්චි මනසිච්ඡිත” ත්ති තුය්හං වරං දජ්ජා
දදෙය්‍ය වෙ, වරමානො පත්ථයමානො කිස්ස කිදිසං වරං වරෙය්‍යාසීති අත්ථො.

අථ අඬිකුරො අත්තනො අජ්ඣාසයං යාථාවතො පවෙදෙන්තො -

298.

“සක්කො වෙ මෙ වරං දජ්ජා, තාවතිංසානම්ස්සරො;
කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතො, සුරියුග්ගමනං පති;
දිබ්බා භක්ඛා පාතුහවෙය්‍යං, සීලවන්තො ව යාවකා.

299.

“දදන්තො මෙ න ඛියෙථ, දත්වා නානුතපෙය්‍යහං;
දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යං, එතං සක්කං වරං වරෙ” ති. - ද්වෙ ගාථා අභාසි;

298. තත්ථ කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතොති කාලෙ පාතො වුට්ඨිතස්ස අත්ථිකානං දක්ඛිණෙය්‍යානං අපවායනපාරිවරියාදිවසෙන උට්ඨානවීරියසම්පන්නස්ස මෙ සමානස්ස. සුරියුග්ගමනං පතීති සුරියුග්ගමනවෙලායං. දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යුන්නි දෙවලොකපරියාපන්නා ආභාරා උප්පජ්ජෙය්‍යුං. සීලවන්නො ව යාවකාති යාවකා ව සීලවන්නො කල්‍යාණධම්මා භවෙය්‍යුං.

299. දදතො මෙ න ඛියෙථාති ආගතාගතානං දානං දදතො ව මෙ දෙය්‍යධම්මො න ඛියෙථ, න පරික්ඛයං ගච්ඡෙය්‍ය. දත්වා නානුතපෙය්‍යහන්ති තඤ්ච දානං දත්වා කිඤ්චිදෙව අප්පසාදකං දිස්වා තෙන අහං පච්ඡා නානුතපෙය්‍යං. දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යන්ති දදමානො චිත්තං පසාදෙය්‍යං, පසන්නචිත්තොයෙව හුත්වා දදෙය්‍යං. එතං සක්කං වරං වරෙති සක්කං දෙවානම්න්දං ආරොග්‍යසම්පදා, දෙය්‍යධම්මසම්පදා, දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදා, දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිමිතසම්පදා, දායකසම්පදාති එතං පඤ්චවිධං වරං වරෙය්‍යං. එත්ථ ව “කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතො”ති එතෙන ආරොග්‍යසම්පදා, “දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යු”න්ති එතෙන දෙය්‍යධම්මසම්පදා, “සීලවන්නො ව යාවකා”ති එතෙන දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදා, “දදතො මෙ න ඛියෙථා”ති එතෙන දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිමිතසම්පදා, “දත්වා නානුතපෙය්‍යහං, දදං චිත්තං පසාදෙය්‍ය”න්ති එතෙහි දායකසම්පදාති ඉමෙ පඤ්ච අත්ථා වරභාවෙන ඉච්ඡිතා. තෙ ව බො දානමයපුඤ්ඤස්ස යාවදෙව උළාරභාවායාති වෙදිතබ්බා.

එවං අඛිකුරෙන අත්තතො අජ්ඣාසයෙ පවෙදිතෙ තත්ථ නිසින්නො නීතිසත්ථෙ කතපරිචයො සොනකො නාම එකො පුරිසො තං අතිදානතො විච්ඡින්නිකුකාමො –

300.

“න සබ්බචිත්තානි පරෙ පවෙච්ඡෙ, දදෙය්‍ය දානඤ්ච ධනඤ්ච රක්ඛෙ; තස්මා හි දානා ධනමෙව සෙය්‍යො, අතිප්පදානෙන කුලා න භොන්ති.

301.

“අදානමතිදානඤ්ච නප්පසංසන්නි පණ්ඩිතා, තස්මා හි දානා ධනමෙව සෙය්‍යො, සමෙන චත්තෙය්‍ය ස ධීරධම්මො”ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි. සිත්ඨකො එවං පුනපි වීමංසිකුකාමො “න සබ්බචිත්තානි”තිආදිමාහාති අපරෙ.

300. තත්ථ සබ්බචිත්තානීති සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකප්පභෙදානි සබ්බානි චිත්තූපකරණානි, ධනානීති අත්ථො. පරෙති පරමිහි, පරස්සාති අත්ථො. න පවෙච්ඡෙති න දදෙය්‍ය, “දක්ඛිණෙය්‍යා ලද්ධා”ති කත්වා කිඤ්චි අසෙසෙත්වා සබ්බසාපතෙය්‍යපරිච්චාගො න කාතබ්බොති අත්ථො. දදෙය්‍ය දානඤ්චාති සබ්බෙන

සබ්බං දානධම්මො න කාතබ්බො, අථ ඛො අත්තනො ආයඤ්ච වයඤ්ච ඡානිත්වා
විභවානුරූපං දානඤ්ච දදෙය්‍ය. ධනඤ්ච රක්ඛෙති
අලද්ධලාභලද්ධපරිරක්ඛණරක්ඛිතසම්බන්ධවසෙන ධනං පරිපාලෙය්‍ය.

“එකෙන භොගෙ භුඤ්ජෙය්‍ය, ද්විභි කම්මං පයොජයෙ;
චතුත්ථඤ්ච නිධාපෙය්‍ය, ආපදාසු භවිස්සති” ති. (දී. නි. 3.265) –

වුත්තවිධිනා වා ධනං රක්ඛෙය්‍ය තම්මුලකත්තා දානස්ස. තයොපි මග්ගා
අඤ්ඤමඤ්ඤවිසොධනෙන පටිසෙවිතබ්බාති හි නීතිවිත්තකා. තස්මා භීති යස්මා
ධනඤ්ච රක්ඛන්තො දානඤ්ච කරොන්තො උභයලොකභිත්තාය පටිපන්නො භොති
ධනමූලකඤ්ච දානං, තස්මා දානතො ධනමෙව සෙය්‍යො සුන්දරතරොති අතිදානං න
කාතබ්බන්ති අධිජ්ජායො. තෙනාහ “අතිජ්ජදානෙන කුලා න භොන්ති” ති, ධනස්ස
පමාණං අඡානිත්වා දානස්ස තං නිස්සාය අතිජ්ජදානපසංඛගෙන කුලානි න භොන්ති
නජ්ජවත්තන්ති, උච්ඡිජ්ජන්තිති අත්ථො.

301. ඉදානි විඤ්ඤානං පසංසිතමෙවත්ථං පතිට්ඨපෙන්නො
“අදානමතිදානඤ්චා” ති ගාථමාහ. තත්ථ අදානමතිදානඤ්චාති සබ්බෙන සබ්බං
කටච්ඡුභික්ඛායපි තණ්ඩුලමුට්ඨියාපි අදානං, පමාණං අතික්කම්ත්වා
පරිච්චාගසංඛාතං අතිදානඤ්ච පණ්ඩිතා බුද්ධිමන්තො සපඤ්ඤජාතිකා
නජ්ජසංසන්ති න වණ්ණයන්ති. සබ්බෙන සබ්බං අදානෙන හි සම්පරායිකතො
අත්ථතො පරිබාහිරො භොති. අතිදානෙන දිට්ඨධම්මිකපච්චෙණි න පවත්තති. සමෙන
චත්තෙය්‍යාති අවිසමෙන ලොකීයසරික්ඛකෙන සමාහිතෙන මජ්ඣිමෙන ඤායෙන
පවත්තෙය්‍ය. ස ධීරධම්මොති යා යථාචුත්තා දානාදානජ්ජවත්ති, සො ධීරානං
ධිතිසම්පන්නානං නීතිනායකුසලානං ධම්මො, තෙහි ගතමග්ගොති දීපෙති.

තං සුත්වා අභිකුරො තස්ස අධිජ්ජායං පරිචත්තෙන්තො –

302.

“අභො චත රෙ අහමෙව දජ්ජං, සන්තො ච මං සජ්ජුරිසා භජෙය්‍යං;
මෙසොව නින්තානි පරිපුරයන්තො, සන්තජ්ජයෙ සබ්බවනිබ්බකානං.

303.

“යස්ස යාවනකෙ දිස්වා, මුඛවණ්ණො පසිදති;
දත්වා අත්තමනො භොති, තං සරං වසතො සුඛං.

304.

“යස්ස යාවනකෙ දිස්වා, මුඛවණ්ණො පසිදති;
දත්වා අත්තමනො භොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා.

305.

“පුබ්බෙව දානා සුමනො, දදං චිත්තං පසාදයෙ;

දත්වා අත්තමනො හොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා’ ති. —

චතුහි ගාථාහි අත්තනා පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං පකාසෙසි.

302. තත්ථ අහො වතාති සාධු වත. රෙති ආලපනං. අහමෙව දජ්ජන්ති අහං දජ්ජමෙව. අයඤ්ඤෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො — මාණව, ‘දානා ධනමෙව සෙය්‍යා’ ති යදි අයං නීතිකුසලානං වාදො තව හොතු, කාමං අහං දජ්ජමෙව. සන්තො ව මං සජ්ජුරිසා භජෙය්‍යුන්ති තස්මිඤ්ච දානෙ සන්තො උපසන්තකායවච්චිමනොසමාවාරා සජ්ජුරිසා සාධවො මං භජෙය්‍යුං උපගච්ඡෙය්‍යුං. මෙසොව නින්තානි පරිපුරයන්තොති අහං අභිජ්ජවස්සන්තො මහාමෙසො විය නින්තානි නින්තට්ඨානානි සබ්බෙසං වනිබ්බකානං අධිජ්ජායෙ පරිපුරයන්තො අහො වත තෙ සන්තජ්ජෙය්‍යන්ති.

303. යස්ස යාවනකෙ දිස්වාති යස්ස පුග්ගලස්ස සරමෙසිනො යාවනකෙ දිස්වා ‘පයම්මං තාව උපට්ඨිතං වත මෙ පුඤ්ඤක්ඛෙන්ත’ ත්ති සද්ධාජාතස්ස මුඛවණ්ණො පසීදති, යථාච්ඡවං පන තෙසං දානං දත්වා අත්තමනො පිතිසොමනස්සෙහි ගහිතවිත්තො හොති. තන්ති යදෙත්ථ යාවකානං දස්සනං, තෙන ව දිස්වා චිත්තස්ස පසාදනං, යථාරහං දානං දත්වා ව අත්තමනතා.

304. එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදාති එසා යඤ්ඤස්ස සම්පත්ති පාරිපුරි, නිජ්ජන්තිති අත්ථො.

305. පුබ්බෙව දානා සුමනොති ‘සම්පත්තිනං නිදානං අනුගාමිකං නිධානං නිධෙස්සාමි’ ති මුඤ්චනචෙතනාය පුබ්බෙ එව දානුපකරණස්ස සම්පාදනතො පට්ඨාය සුමනො සොමනස්සජාතො භවෙය්‍ය. දදං චිත්තං පසාදෙයති දදන්තො දෙය්‍යධම්මං දක්ඛිණෙය්‍යහත්ථෙ පතිට්ඨාපෙන්නො ‘අසාරතො ධනතො සාරාදානං කරොමි’ ති අත්තතො චිත්තං පසාදෙය්‍ය. දත්වා අත්තමනො හොතිති දක්ඛිණෙය්‍යානං දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජිත්වා ‘පණ්ඩිතපඤ්ඤත්තං නාම මයා අනුට්ඨිතං, අහො සාධු සුට්ඨු’ ති අත්තමනො පමුදිතමනො පිතිසොමනස්සජාතො හොති. එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදාති යා අයං පුබ්බචෙතනා මුඤ්චනචෙතනා අපරචෙතනාති ඉමෙසං කම්මඵලසද්ධානුගතානං සොමනස්සපරිග්ගහිතානං තිස්සන්තං චෙතනානං පාරිපුරි, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා දානස්ස සම්පත්ති, න ඉතො අඤ්ඤාති අධිජ්ජායො.

එවං අඬ්ඤරො අත්තනො පටිපජ්ජනවිධිං පකාසෙත්වා භියොසොමත්තාය අභිවඬ්ඤානදානජ්ඣාසයො දිවසෙ දිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. තෙන තදා සබ්බරජ්ජානි උන්නඬ්ගලානි කත්වා මහාදානෙ දිය්‍යමානෙ පටිලද්ධසබ්බුපකරණා මනුස්සා අත්තතො අත්තතො කම්මන්තෙ පහාය යථාසුඛං විචරිංසු, තෙන රාජ්‍යනං කොට්ඨාගාරානි පරික්ඛයං අගමංසු. තතො රාජානො අඬ්ඤරස්ස දූතං පාහෙසුං —

“හොතො දානං නිස්සාය අම්බාකං ආයස්ස විනාසො අහොසි, කොට්ඨාගාරානි පරික්ඛයං ගතානි, තත්ථ යුත්තමත්තං ඤාතබ්බ”න්ති.

තං සුත්වා අඬ්ඤාතො දක්ඛිණාපථං ගන්ත්වා දමිළවිසයෙ සමුද්දස්ස අවිදුරට්ඨානෙ මහනියො අනෙකදානසාලායො කාරාපෙත්වා මහාදානානි පවත්තෙන්තො යාවතායුකං යත්වා කායස්ස හෙදා පරං මරණා තාවතිංසහවනෙ නිබ්බත්ති. තස්ස දානවිභූතිඤ්ච සග්ගුපපත්තිඤ්ච දස්සෙන්තො සම්මිතිකාරා –

306.

“සට්ඨි වාහසහස්සානි, අඬ්ඤාතස්ස නිවෙසනෙ;
හොජනං දියතෙ නිව්චං, පුඤ්ඤපෙක්ඛස්ස ජන්තුනො.

307.

“තිසහස්සානි සුදා හි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
අඬ්ඤාතං උපජීවන්ති, දානෙ යඤ්ඤස්ස වාවටා.

308.

“සට්ඨි පුරිසසහස්සානි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
අඬ්ඤාතස්ස මහාදානෙ, කට්ඨං ඵාලෙන්ති මාණවා.

309.

“සොළසිත්ථිසහස්සානි, සබ්බාලඬ්ඤාතාරහුසිතා;
අඬ්ඤාතස්ස මහාදානෙ, විධා පිණ්ඩෙන්ති නාරියො.

310.

“සොළසිත්ථිසහස්සානි, සබ්බාලඬ්ඤාතාරහුසිතා;
අඬ්ඤාතස්ස මහාදානෙ, දබ්බිගාහා උපට්ඨිතා.

311.

“බහුං බහුනං පාදාසි, චිරං පාදාසි ඛත්තියො;
සක්කච්චඤ්ච සහත්ථා ව, චිත්තිකත්වා පුනප්පුනං.

312.

“බහු මාසෙ ව පක්ඛෙ ව, උතුසංවච්ඡරානි ව;
මහාදානං පවත්තෙසි, අඬ්ඤාතො දීසමන්තරං.

313.

“ඵචං දත්වා යජිත්වා ව, අඬ්ඤාතො දීසමන්තරං;
සො හිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසුපගො අහු”ති. – ගාථා ආභංසු;

306. තථ සට්ඨි වාහසහස්සානීති වාහානං සට්ඨිසහස්සානි
ගන්ධසාලිතණ්ඩුලාදිපුරිතවාහානං සට්ඨිසහස්සානි. පුඤ්ඤපෙක්ඛස්ස
දානජ්ඣාසයස්ස දානාධිමුත්තස්ස අඬ්ඤාසය නිවෙසනෙ නිව්චං දිවසෙ දිවසෙ
ජන්තුනො සත්තකායස්ස භොජනං දියතෙති යොජනා.

307-8. තිසහස්සානි සුදා හීති තිසහස්සමත්තා සුදා භත්තකාරකා. තෙ ව ඛො
පන පධානභූතා අධිප්පෙතා, තෙසු එකමෙකස්ස පන වචනකරා අනෙකාති
වෙදිතබ්බා. “තිසහස්සානි සුදාන”න්ති ව පයන්ති. ආමුත්තමණිකුණ්ඩලාති
නානාමණිවිචිත්තකුණ්ඩලධරා. නිදස්සනමත්තඤ්චෙනං,
ආමුත්තකටකකට්ඨුත්තාදිආභරණාපි තෙ අහෙසුං. අඬ්ඤාසං උපජීවන්තීති තං
උපනිස්සාය ජීවන්ති, තප්පට්ඨිද්ධිවිකා භොන්තීති අත්ථො. දානෙ යඤ්ඤස්ස
වාචටාති මහායාගසඤ්ඤිතස්ස යඤ්ඤස්ස දානෙ යජනෙ වාචටා උස්සුක්කං
ආපන්නා. කට්ඨං ඵාලෙන්ති මාණුවාති නානප්පකාරානං
ඛජ්ජභොජ්ජාදිආභාරවිසෙසානං පවනාය අලඬ්ඤාතපටියත්තා තරුණමුත්තස්සා
කට්ඨානි ඵාලෙන්ති විදාලෙන්ති.

309. විධාති විධාතබ්බාති භොජනයොග්ගාති කටුකහණ්ඩාති. පිණ්ඩෙන්තීති
පිසනවසෙන පයොජෙත්ති.

310. දබ්බිගාහාති කටච්ඡුගාහිකා. උපට්ඨිකාති පරිවෙසනට්ඨානං උපගන්ත්වා
ධීතා භොන්ති.

311. බහුන්ති මහන්තං පහුතිකං. බහුනන්ති අනෙකෙසං. පාදාසීති පකාරෙහි
අදාසි. චීරන්ති චිරකාලං. වීසතිවස්සසහස්සායුකෙසු හි මුත්තස්සෙසු සො උප්පන්නො.
බහුං බහුනං චිරකාලඤ්ච දෙන්තො යථා අදාසි, තං දස්සෙතුං
“සක්කච්චඤ්චා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ සක්කච්චන්ති සාදරං, අනපවිද්ධං
අනවඤ්ඤාතං කත්වා. සහත්ථාති සහත්ථෙන, න ආණාපනමත්තෙන.
චිත්තීකත්වාති ගාරවබහුමානයොගෙන චිත්තෙන කරිත්වා පුජෙත්වා. පුනප්පුනන්ති
බහුසො න එකචාරං, කතිපයචාරෙ වා අකත්වා අනෙකචාරං පාදාසීති යොජනා.

312. ඉදානි තමෙව පුනප්පුනං කරණං විභාවෙතුං “බහු මාසෙ වා”ති
ගාථමාහංසු. තත්ථ බහු මාසෙති චිත්තමාසාදිකෙ බහු අනෙකෙ මාසෙ. පක්ඛෙති
කණ්ඨපුක්කහෙදෙ බහු පක්ඛෙ. උතුසංචච්ඡරානි වාති වසන්තගිම්හාදිකෙ බහු උතු
ව සංචච්ඡරානි ව, සබ්බත්ථ අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. දීඝමන්තරන්ති
දීඝකාලමන්තරං. එත්ථ ව “චීරං පාදාසී”ති චිරකාලං දානස්ස පවත්තිතභාවං වත්වා
පුන තස්ස නිරන්තරමෙව පවත්තිතභාවං දස්සෙතුං “බහු මාසෙ”තිආදි වුත්තන්ති
දට්ඨබ්බං.

313. එවන්ති වුත්තප්පකාරෙන. දත්වා යජිත්වා වාති අත්ථතො එකමෙව,
කෙසඤ්චි දක්ඛිණෙය්‍යානං එකච්චස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස පරිච්චජනවසෙන දත්වා, පුන

“ඛුං ඛුනං පාදාසී” ති වුත්තනසෙන අත්ථිකානං සබ්බෙසං යථාකාමං දෙන්තො මහායාගවසෙන යජීත්වා. සො හින්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසුපගො අහුති සො අඬ්ඤරො ආයුපරියොසානෙ මනුස්සත්ථභාවං පහාය පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන තාවතිංසදෙවනිකායුපගො අහොසි.

එවං තස්මිං තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තෙ අම්භාකං භගවතො කාලෙ ඉන්දකො නාම මාණුවො ආයස්මතො අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස පිණ්ඩාය වරන්තස්ස පසන්නමානසො කටච්ඡුහික්ඛං දාපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා බෙන්තගතස්ස පුඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන තාවතිංසෙසු මහිද්ධිකො මහානුභාවො දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො දිබ්බෙහි රූපාදීහි දසහි යානෙහි අඬ්ඤරං දෙවපුත්තං අභිභවිත්වා විරොචති. තෙන වුත්තං -

314.

“කටච්ඡුහික්ඛං දත්වාන, අනුරුද්ධස්ස ඉන්දකො;
සො හින්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසුපගො අහු.

315.

“දසහි යානෙහි අඬ්ඤරං, ඉන්දකො අතිරොචති;
රූපෙ සද්දෙ රසෙ ගන්ධෙ, ඵොට්ඨබ්බෙ ච මනොරමෙ.

316.

“ආයුනා යසසා වෙච, චණ්ණෙන ච සුබෙන ච;
ආධිපථිවෙන අඬ්ඤරං, ඉන්දකො අතිරොචති” ති.

314-5. තත්ථ රූපෙහි රූපහෙතු, අත්තනො රූපසම්පත්තිනිමිත්තන්ති අත්ථො. සද්දෙනිආදීසුපි එසෙව නයො. ආයුනාති ජීවිතෙන. නනු ච දෙවානං ජීවිතං පරිච්ඡින්නප්පමාණං වුත්තං. සච්චං වුත්තං, තං පන යෙභුයාවසෙන. තථා හි එකච්චානං දෙවානං යොගවිපත්තිආදිනා අන්තරාමරණං හොතියෙව. ඉන්දකො පන තිස්සො වස්සකොටියො සට්ඨි ච වස්සසහස්සාති පරිපූරෙතියෙව. තෙන වුත්තං “ආයුනා අතිරොචති” ති. යසසාති මහතියා පරිවාරසම්පත්තියා. චණ්ණෙනාති සණ්ඨානසම්පත්තියා. චණ්ණධාතුසම්පදා පන “රූපෙ” ති ඉමිනා වුත්තායෙව. ආධිපථිවෙනාති ඉස්සරියෙන.

එවං අඬ්ඤරෙ ච ඉන්දකෙ ච තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තෙසු අම්භාකං භගවා අභිසම්බොධිතො සත්තමෙ සංචච්ඡරෙ ආසාල්හිපුණ්ණමායං සාවත්ථිනගරද්වාරෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ යමකපාටිභාරියං කත්වා අනුක්කමෙන තිපදවික්කමෙන තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකමුලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං යුගන්ධරපබ්බතෙ බාලසූරියො විය විරොචමානො දසහි ලොකධාතූහි සන්නිපතිතාය දෙවබ්බුහ්මපරිසාය ජුතිං අත්තනො සරිරප්පහාය අභිභවන්තො අභිධම්මං දෙසෙතුං නිසින්තො අවිදුරෙ නිසින්තං ඉන්දකං,

ද්වාදසයොජනන්තරෙ නිසින්නං අඬ්ඤාසුඤ්ච දිස්වා
දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථං -

“මහාදානං තයා දින්තං, අඬ්ඤාසුඤ්ච දිස්මන්තරං;
අඬ්ඤාසුඤ්ච නිසින්නොසි, ආගච්ඡ මම සන්තිකෙ” ති. -

ගාථමාහ. තං සුත්වා අඬ්ඤාසුඤ්ච “භගවා මයා චිරකාලං බහුං දෙය්‍යධම්මං
පරිච්චජිත්වා පවත්තිතම්පි මහාදානං දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිරහෙන අබ්බත්තෙ
චුත්තඛිඨං විය න උළාරඵලං අහොසි, ඉන්දකස්ස පන කට්ඨජුහික්ඛාදානම්පි
දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තියා සුබ්බත්තෙ චුත්තඛිඨං විය අතිවිය උළාරඵලං ජාත”න්ති
ආහ. තමත්ථං දස්සෙත්තෙ සඬ්ඛිතිකාරා -

317.

“තාවතිංසෙ යදා බුද්ධො, සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙ;
පාරිච්ඡත්තයමුලම්භි, විහාසි පුරිසුත්තමො.

318.

“දසසු ලොකධාතුසු, සන්තිපතිත්වාන දෙවතා;
පයිරුපාසන්ති සම්බුද්ධං, වසන්තං නගමුද්ධති.

319.

“න කොචි දෙවො වණ්ණෙන, සම්බුද්ධං අතිරොචති;
සබ්බෙ දෙවෙ අතික්කම්ම, සම්බුද්ධොව විරොචති.

320.

“යොජනානි දස ද්වෙ ව, අඬ්ඤාසුඤ්ච තදා අහු;
අඬ්ඤාසුඤ්ච බුද්ධස්ස, ඉන්දකො අතිරොචති.

321.

“ඔලොකෙත්වාන සම්බුද්ධො, අඬ්ඤාසුඤ්ච ඉන්දකං;
දක්ඛිණෙය්‍යං සම්භාවෙත්තො, ඉදං වචනමබ්බවි.

322.

“මහාදානං තයා දින්තං, අඬ්ඤාසුඤ්ච දිස්මන්තරං;
අඬ්ඤාසුඤ්ච නිසින්නොසි, ආගච්ඡ මම සන්තිකෙ.

323.

“වොදිතො භාවිතත්තෙන, අඬ්ඤාසුඤ්ච ඉදමබ්බවි;
කිං මය්හං තෙන දානෙන, දක්ඛිණෙය්‍යෙන සුඤ්ඤතං.

324.

“අයං සො ඉන්දකො යක්ඛො, දජ්ජා දානං පරිත්තකං;
අතිරොචති අම්භෙහි, චන්දො තාරගණෙ යථා.

325.

“උජ්ජඬ්ගලෙ යථා ඛෙත්තෙ, ඛිජං බහුමිපි රොපිතං;
න විපුලං ඵලං භොති, නපි තොසෙති කස්සකං.

326.

“තථෙව දානං බහුකං, දුස්සිලෙසු පතිට්ඨිතං;
න විපුලං ඵලං භොති, නපි තොසෙති දායකං.

327.

“යථාපි හද්දකෙ ඛෙත්තෙ, ඛිජං අජ්ජමිපි රොපිතං;
සම්මා ධාරං පචෙච්ඡන්තෙ, ඵලං තොසෙසි කස්සකං.

328.

“තථෙව සිලවන්තෙසු, ගුණවන්තෙසු තාදිසු;
අජ්ජකමිපි කතං කාරං, පුඤ්ඤං භොති මහජ්ඵල”න්ති. – ගාථායො
අවොචුං;

317. තත්ථ තාවතිංසෙති තාවතිංසභවනෙ. සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙති
පණ්ඩුකම්බලනාමකෙ සිලාසනෙ පුරිසුත්තමො බුද්ධො යදා විභාසිති යොජනා.

318. දසසු ලොකධාතුසු, සන්නිපතිත්වාන දෙවතාති ජාතිඛෙත්තසඤ්ඤිතෙසු
දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු කාමාවචරදෙවතා බ්‍රහ්මදෙවතා ච බුද්ධස්ස හගවතො
පයිරුපාසනාය ධම්මස්සවනත්ථඤ්ච ඵකතො සන්නිපතිත්වා. තෙනාහ
“පයිරුපාසන්ති සම්බුද්ධං, වසන්තං නගමුද්ධනී”ති, සිනෙරුමුද්ධනීති අත්ථො.

320. යොජනාති දස ද්වෙ ව, අඬ්ඤරොයං තදා අහුති අයං යථාචුත්තවරිතො
අඬ්ඤරො තදා සත්ථු සම්මුඛකාලෙ දස ද්වෙ යොජනාති අන්තරං කත්වා අහු. සත්ථු
නිසින්නට්ඨානතො ද්වාදසයොජනන්තරෙ යානෙ නිසින්නො අභොසිති අත්ථො.

323. වොදිතො භාවිතත්තෙනාති පාරම්පරිභාවිතාය අරියමග්ගභාවනාය
භාවිතත්තෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන වොදිතො. කිං මය්හං තෙනාතිආදිකා සත්ථු
පටිච්චනවසෙන අඬ්ඤරෙන චුත්තගාථා. දක්ඛිණෙය්‍යන සුඤ්ඤත්ති යං
දක්ඛිණෙය්‍යන සුඤ්ඤතං රිත්තකං විරහිතං තදා මම දානං, තස්මා “කිං මය්හං
තෙනා”ති අත්තතො දානපුඤ්ඤං භිළෙන්තො වදති.

324. යක්ඛොති දෙවපුත්තො. දජ්ජාති දත්වා. අතිරොචති අම්භෙහීති අත්තනා
මාදිසෙහි අතිවිය විරොචති. භීති වා නිපාතමත්තං, අම්භෙ අතික්කමිත්වා අභිභවිත්වා
විරොචතීති අත්ථො. යථා කින්ති ආහ “චන්දො තාරගණෙ යථා”ති.

325-6. උප්පඨගලෙති අතිවිය ඵද්ධභූමිභාගෙ. “ඌසරෙ”ති කෙවි වදන්ති.
 රොපිතන්ති චුත්තං, වපිත්වා වා උද්ධරිත්වා වා පුන රොපිතං. නපි තොසෙතීති න
 නන්දයති, අප්පඵලතාය වා තුට්ඨිං න ජනෙති. තථෙවාති යථා උප්පඨගලෙ ඛේත්තෙ
 බහුමිපි ඛිජං රොපිතං විපුලඵලං උළාරඵලං න භොති, තතො ඵව කස්සකං න
 තොසෙති, තථා දුස්සිලෙසු සිලවිරහිතෙසු බහුකමිපි දානං පතිට්ඨාපිතං විපුලඵලං
 මහප්ඵලං න භොති, තතො ඵව දායකං න තොසෙතීති අත්ථො.

327-8. යථාපි භද්දකෙති ගාථාද්වයස්ස වත්තවිපරියායෙන අත්ථයොජනා
 වෙදිතබ්බා. තත්ථ සම්මා ධාරං පචෙච්ඡන්තෙති චුට්ඨිධාරං සම්මදෙව
 පවත්තෙන්තෙ, අන්වඩ්ඪමාසං අනුදසාහං අනුපඤ්චාහං දෙවෙ වස්සන්තෙති
 අත්ථො. ගුණවත්තෙසුති ඤානාදිගුණයුත්තෙසු. තාදිසුති ඉට්ඨාදිසු
 තාදිලක්ඛණප්පත්තෙසු. කාරන්ති ලිඛිතවිපල්ලාසෙන චුත්තං, උපකාරොති අත්ථො.
 කීදිසො උපකාරොති ආහ “පුඤ්ඤ”න්ති.

329.

“විවෙය්‍ය දානං දාතබ්බං, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං;
 විවෙය්‍ය දානං දත්වාන, සග්ගං ගච්ඡන්ති දායකා.

330.

“විවෙය්‍ය දානං සුගතප්පසට්ඨං, යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා ඉධ ජීවලොකෙ;
 ඵතෙසු දින්නාති මහප්ඵලාති, ඛිජාති චුත්තාති යථා සුඛේත්තෙ”ති. —

අයං සඬගීතිකාරෙහි යිපිතා ගාථා.

329. තත්ථ විවෙය්‍යාති විචිතිත්වා, පුඤ්ඤක්ඛේත්තං පඤ්ඤාය උපපරික්ඛිත්වා.
 සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

තයිදං අඬකුරපෙතවත්ථු සත්ථාරා තාවතිංසභවනෙ
 දසසහස්සවක්කවාළදෙවතානං පුරතො දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථං
 “මහාදානං තයා දින්න”න්තිආදිනා අත්තනා සමුට්ඨාපිතං, තත්ථ තයො මාසෙ
 අභිධම්මං දෙසෙත්වා මහාපචාරණාය දෙවගණපරිවුතො දෙවදෙවො දෙවලොකතො
 සඬකස්සනගරං ඔතරිත්වා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනෙ විහරන්තො
 චතුපරිසමජ්ඣෙ දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථමෙව “යස්ස අත්ථාය
 ගච්ඡාමා”න්තිආදිනා විත්ථාරතො දෙසෙත්වා චතුසච්චකථාය දෙසනාය කූටං ගණ්ඨි.
 දෙසනාවසානෙ තෙසං අනෙකකොට්ඨාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අභොසීති.

අඬකුරපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උත්තරමාතූපෙනිවත්ථුවණ්ණනා

දිවාචිහාරගතං භික්ඛුන්ති ඉදං උත්තරමාතූපෙනිවත්ථු. තත්‍රායං අත්ථචිභාවනා – සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ පට්ඨමහාසඤ්චිනියා පවත්තිතාය ආයස්මා මහාකච්චායනො ද්වාදසහි භික්ඛුහි සද්ධිං කොසම්බියා අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහාසි. තෙන ච සමයෙන රඤ්ඤො උදෙනස්ස අඤ්ඤතරො අමච්චො කාලමකාසි, තෙන ච පුබ්බෙ නගරෙ කම්මන්තා අධිට්ඨිතා අහෙසුං. අථ රාජා තස්ස පුත්තං උත්තරං නාම මාණවං පක්කොසාපෙත්වා “ත්වඤ්ච පිතරා අධිට්ඨිතෙ කම්මන්තෙ සමනුසාසා”ති තෙන ඨිතට්ඨානෙ යපෙසි.

සො ච සාධුති සම්පට්ඨිත්වා එකදිවසං නගරපට්ඨිකරණියානං දාරුනං අත්ථාය වඩ්ඪකියො ගහෙත්වා අරඤ්ඤං ගතො. තත්ථ ආයස්මතො මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං උපගන්ත්වා ථෙරං තත්ථ පංසුකුලච්චරධරං විචිත්තං නිසින්තං. දිස්වා ඉරියාපථෙයෙව පසිදිත්වා කතපට්ඨන්ථාරො වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි. ථෙරො තස්ස ධම්මං කථෙසි. සො ධම්මං සුත්වා රතනත්තයෙ සඤ්ජාතජ්ජසාදො සරණෙසු පතිට්ඨාය ථෙරං නිමන්තෙසි – “අධිවාසෙථ මෙ, හන්තෙ, ස්වාතනාය හත්තං සද්ධිං භික්ඛුහි අනුකම්පං උපාදායා”ති. අධිවාසෙසි ථෙරො තුණ්හිභාවෙන. සො තතො නික්ඛමිත්වා නගරං ගන්ත්වා අඤ්ඤෙසං උපාසකානං ආචික්ඛි – “ථෙරො මයා ස්වාතනාය නිමන්තිතො, තුම්හෙහිපි මම දානග්ගං ආගන්තබ්බ”න්ති.

සො දුතියදිවසෙ කාලස්සෙව පණිතං බාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා කාලං ආරොවාපෙත්වා සද්ධිං භික්ඛුහි ආගච්ඡන්තස්ස ථෙරස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා වන්දිත්වා පුරක්ඛත්වා ගෙහං පවෙසෙසි. අථ මහාරහකජ්ජියපච්චත්ථරණඅත්ථනෙසු ආසනෙසු ථෙරෙ ච භික්ඛුසු ච නිසින්තෙසු ගන්ධපුප්ඵ්ඨපෙහි පූජං කත්වා පණිතෙන අන්තපානෙන තෙ සන්තජ්ජෙත්වා සඤ්ජාතජ්ජසාදො කතඤ්ජලී අනුමොදනං සුණිත්වා කතහත්තානුමොදනෙ ථෙරෙ ගච්ඡන්තෙ පත්තං ගහෙත්වා අනුගච්ඡන්තො නගරතො නික්ඛමිත්වා පටිනිවත්තන්තො “හන්තෙ, තුම්හෙහි නිච්චං මම ගෙහං පවිසිතබ්බ”න්ති යාචිත්වා ථෙරස්ස අධිවාසනං ඤත්වා නිවත්ති. එවං සො ථෙරං උපට්ඨහන්තො තස්ස ඔවාදෙ පතිට්ඨාය සොතාපත්තිඵලං පාපුණි, විහාරඤ්ච කාරෙසි, සබ්බෙ ච අත්තනො ඤාතකෙ සාසනෙ අභිජ්ජසන්තෙ අකාසි.

මාතා පතස්ස මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතවිත්තා හුත්වා එවං පරිභාසි – “යං ත්වං මම අනිච්ඡන්තියා එව සමණානං අන්තපානං දෙසි, තං තෙ පරලොකෙ ලොහිතං සම්පජ්ජතු”ති. එකං පත මොරපිඤ්ජකලාපං විහාරමහදිවසෙ දියාමානං අනුජාති. සා කාලං කත්වා පෙතයොනියං උජ්ජජ්ජි, මොරපිඤ්ජකලාපදානානුමොදනෙන පතස්සා කෙසා නීලා සිනිද්ධා වෙල්ලිතග්ගා සුබ්බා දීසා ච අහෙසුං. සා යදා ගඬගානදිං “පානීයං පිවිස්සාමි”ති ඔතරති, තදා නදී ලොහිතපුරා ගොති. සා පඤ්චපණ්ණාස වස්සානි බුජ්ජිපාසාහිභූතා විවරිත්වා එකදිවසං කඬ්ඛාරෙවතත්ථෙරං ගඬගාය තීරෙ දිවාචිහාරං නිසින්තං. දිස්වා අත්තානං අත්තනො කෙසෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා උපසඬකමිත්වා පානීයං යාචි. තං සන්ධාය වුත්තං –

331.

“දිවාචිහාරගතං භික්ඛුං, ගඬගාතීරෙ නිසින්නකං;
තං පෙනී උපසඬකම්ම, දුබ්බණ්ණා භීරුදස්සනා.

332.

“කෙසා වස්සා අතිදීසා, යාවභූමාවලම්බරෙ;
කෙසෙහි සා පටිච්ඡන්තා, සමණං එතදබ්බි”ති. —

ඉමා ද්වෙ ගාථා සඬභිතිකාරකෙහි ඉධ ආදිතො යපිතා.

තත්ථ භීරුදස්සනාති භයානකදස්සනා. “රුද්දදස්සනා”ති වා පාඨො,
බ්බච්ඡහාරියදස්සනාති අත්ථො. යාවභූමාවලම්බරෙති යාව භූමි, තාව ඔලම්බන්ති.
පුබ්බෙ “භික්ඛු”න්ති ච පච්ඡා “සමණ”න්ති ච කඬබාරෙවතත්ථෙරමෙව සන්ධාය
වුත්තං.

සා පන පෙනී ථෙරං උපසඬකම්මවා පානියං යාවන්ති —

333.

“පඤ්චපණ්ණාස වස්සානි, යතො කාලකතා අහං;
නාභිජානාමි භුත්තං වා, පිතං වා පන පානියං;
දෙහි ත්වං පානියං භන්තෙ, තසිතා පානියාය මෙ”ති. — ඉමං ගාථමාහ;

333. තත්ථ නාභිජානාමි භුත්තං වාති එවං දීඝමන්තරෙ කාලෙ භොජනං භුත්තං
වා පානියං පිතං වා නාභිජානාමි, න භුත්තං න පිතන්ති අත්ථො. තසිතාති පිපාසිතා.
පානියායාති පානියත්ථාය ආභිණ්ඩන්තියා මෙ පානියං දෙහි, භන්තෙති යොජනා.

ඉතො පරං —

334.

“අයං සිතොදිකා ගඬගා, භිමවන්තතො සන්දති;
පිච එත්තො ගහෙත්වාන, කිං මං යාවසි පානියං.

335.

“සවාහං භන්තෙ ගඬගාය, සයං ගණ්භාමි පානියං;
ලොභිතං මෙ පරිවත්තති, තස්මා යාවාමි පානියං.

336.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, ගඬගා තෙ භොති ලොභිතං.

337.

“පුත්තො මෙ උත්තරො නාම, සද්ධො ආසි උපාසකො;
සො ව මය්හං අකාමාය, සමණානං පවෙච්ඡති.

338.

“වීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
තමහං පරිභාසාමි, මච්ඡෙරෙන උපද්ද්වතා.

339.

“යං ත්වං මය්හං අකාමාය, සමණානං පවෙච්ඡසි;
වීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං.

340.

“එතං තෙ පරලොකස්මිං, ලොහිතං භොතු උත්තර;
තස්සකම්මවිපාකෙන, ගඬගා මෙ භොති ලොහිත”න්ති. —

ඉමා ථෙරස්ස ව පෙනියා ව වචනපටිවචනගාථා.

334. තත්ථ හිමවත්තකොති මහතො හිමස්ස අත්ථිතාය “හිමවා”ති
ලද්ධනාමතො පබ්බතරාජතො. සන්දතීති පවත්තති. එත්තොති ඉතො
මහාගඬගාතො. කිත්ති කස්මා මං යාවසි පාතීයං, ගඬගානදිං ඔතරිත්වා යථාරුචි
පිචාති දස්සෙති.

335. ලොහිතං මෙ පරිවත්තතීති උදකං සන්දමානං මය්හං පාපකම්මඵලෙන
ලොහිතං හුත්වා පරිවත්තති පරිණමති, තාය ගහිතමත්තං උදකං ලොහිතං ජායති.

337-40. මය්හං අකාමායාති මම අනිච්ඡන්තියා. පවෙච්ඡතීති දෙති. පච්චයන්ති
ගිලානපච්චයං. එතන්ති යං එතං වීවරාදිකං පච්චයජාතං සමණානං පවෙච්ඡසි දෙසි,
එතං තෙ පරලොකස්මිං ලොහිතං භොතු උත්තරාති අභිසපනවසෙන කතං
පාපකම්මං, තස්ස විපාකෙනාති යොජනා.

අථායස්මා රෙවතො තං පෙනිං උද්දිස්ස හික්ඛුසඬ්ඨස්ස පාතීයං අදාසි, පිණ්ඩාය
වරිත්වා හත්තං ගහෙත්වා හික්ඛුනමදාසි, සඬ්ඨකාරකූටාදිතො පංසුකූලං ගහෙත්වා
ධොවිත්වා හිසිඤ්ච විමිලිකඤ්ච කත්වා හික්ඛුනං අදාසි, තෙන වස්සා පෙනියා
දිබ්බසම්පත්තියො අහෙසුං. සා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනා
ලද්ධදිබ්බසම්පත්තිං ථෙරස්ස දස්සෙසි. ථෙරො තං පවත්තිං අත්තනො සන්තිකං
උපගතානං චතුත්තං පරිසානං පකාසෙත්වා ධම්මකථං කථෙසි. තෙන මහාජනො
සඤ්ජාතසංවෙගො විගතමලමච්ඡෙරො හුත්වා දානසීලාදිකුසලධම්මාහිරතො
අභොසීති. ඉදං පන පෙනවත්ථු දුතියසඬ්ඨිතියං සඬ්ඨගහං ආරුජ්ඣන්ති දට්ඨබ්බං.

උත්තරමාතුපෙනිවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. සුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අහං පුරෙ පබ්බතස්ස භික්ඛුනොති ඉදං සුත්තපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථියා කිර අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ අම්භාකං සත්ථරි අනුප්පන්නෙයෙව සත්තන්තං වස්සසත්තං උපරි අඤ්ඤතරො දාරකො එකං පච්චෙකඛුද්ධං උපට්ඨති. තස්ස මාතා තස්මිං වයප්පත්තෙ තස්සත්ථාය සමානකුලතො අඤ්ඤතරං කුලධීතරං ආනෙසි. විවාහදිවසෙයෙව ව සො කුමාරො සභායෙහි සද්ධිං න්භායිතුං ගතො අභිනා දට්ඨො කාලමකාසි, “යක්ඛගාහෙනා” තිපි වදන්ති. සො පච්චෙකඛුද්ධස්ස උපට්ඨානෙන බහුං කුසලකම්මං කත්වා යීතොපි තස්සා දාරිකාය පටිබද්ධචිත්තතාය විමානපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති, මහිද්ධිකො පන අහොසි මහානුභාවො.

අථ සො තං දාරිකං අත්තනො විමානං නෙතුකාමො “කෙන නු බො උපායෙන එසා දිට්ඨධම්මවෙදනීයකම්මං කත්වා මයා සද්ධිං ඉධ අභිරමෙය්‍යා” ති තස්සා දිබ්බභොගසම්පත්තියා අනුභවනහෙතුං විමංසන්නො පච්චෙකඛුද්ධං විවරකම්මං කරොන්තං දිස්වා මනුස්සරූපෙන ගන්ත්වා වන්දිත්වා “කිං, භන්තෙ, සුත්තකෙන අත්ථො අත්ථී” ති ආහ. “විවරකම්මං කරොමි, උපාසකා” ති. “තෙන හි, භන්තෙ, අසුකස්මිං යානෙ සුත්තභික්ඛං වරවා” ති තස්සා දාරිකාය ගෙහං දස්සෙසි. පච්චෙකඛුද්ධො තත්ථ ගන්ත්වා සරද්ධාරෙ අට්ඨාසි. අථ සා පච්චෙකඛුද්ධං තත්ථ යීතං දිස්වා පසන්නමානසා “සුත්තකෙන මෙ අයොයා අත්ථීකො” ති ඤත්වා එකං සුත්තගුළං අදාසි. අථ සො අමනුස්සො මනුස්සරූපෙන තස්ස දාරිකාය සරං ගන්ත්වා තස්සා මාතරං යාචිත්වා තාය සද්ධිං කතිපාහං වසිත්වා තස්සා මාතුයා අනුග්ගහත්ථං තස්මිං ගෙහෙ සබ්බභාජනානි හිරඤ්ඤසුවණ්ණස්ස පුරෙත්වා සබ්බත්ථ උපරි නාමං ලිඛි “ඉදං දෙවදත්තියං ධනං න කෙනචි ගහෙනබ්බ” ති, තඤ්ච දාරිකං ගහෙත්වා අත්තනො විමානං අගමාසි. තස්සා මාතා පහුතං ධනං ලභිත්වා අත්තනො ඤාතකානං කපණ්දධිකාදිනඤ්ච දත්වා අත්තනා ව පරිභුඤ්ජිත්වා කාලං කරොන්ති “මම ධිතා ආගච්ඡති චෙ, ඉදං ධනං දස්සෙවා” ති ඤාතකානං කථෙත්වා කාලමකාසි.

තතො සත්තන්තං වස්සසත්තං අච්චයෙන අම්භාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ තස්සා ඉත්ථියා තෙන අමනුස්සෙන සද්ධිං වසන්තියා උක්කණ්ඨා උප්පජ්ජි. සා තං “සාධු, අය්‍යපුත්ත, මං සකඤ්ඤෙව ගෙහං පටිනෙහී” ති වදන්ති –

341.

“අහං පුරෙ පබ්බතස්ස භික්ඛුනො,
සුත්තං අදාසිං උපසඬ්ඨකම්ම යාචිතා;
තස්ස විපාකො විපුලඵලපලබ්භති,
බහුකා ව මෙ උප්පජ්ජරෙ වත්ථකොට්ඨො.

342.

“පුප්ඵාහිකිණ්ණං රමිතං විමානං, අනෙකචිත්තං නරනාරියෙවිතං;

සාහං භුඤ්ජාමි ච පාරුපාමි ච, පහුතචිත්තා න ච තාව ඛියති.

343.

“තස්සෙව කම්මස්ස විපාකමන්වයා, සුඛඤ්ච සාතඤ්ච ඉධුපලබ්භති;
සාහං ගන්ත්වා පුනදෙව මානුසං, කාහාමි පුඤ්ඤානි නයයාපුත්ත ම”න්ති.

—

ඉමා ගාථා අභාසි.

341. තත්ථ “පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනො”ති ඉදං පච්චෙකඛුද්ධං සද්ධාය චුත්තං.
සො හි කාමාදිමලානං අත්තනො සන්තානනො අනවසෙසනො පබ්බාජිතත්තා
පහීනත්තා පරමත්ථනො “පබ්බජිතො”ති, භින්නකිලෙසත්තා “භික්ඛු”ති ච
චත්තබ්බතං අරහති. සුත්තන්ති කප්පාසියසුත්තං. උපසඬකම්මාති මය්හං ගෙහං
උපසඬකම්මිත්වා. යාවිතාති “උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාවතා”ති (ජා.
1.7.59) එවං චුත්තාය කායවිඤ්ඤත්තිපයොගසඬධාතාය භික්ඛාවරියාය යාවිතා.
තස්සාති තස්ස සුත්තදානස්ස. විපාකො විපුලඵලපලබ්භතීති විපුලඵලො
උළාරඋදයො මහාඋදයො විපාකො එතරහි උපලබ්භති පච්චනුභවීයති. බහුකාති
අනෙකා. චත්ථකොට්ඨොති චත්ථානං කොට්ඨො, අනෙකසතසහස්සපහෙදානි
චත්ථානීති අත්ථො.

342. අනෙකචිත්තන්ති නානාවිධචිත්තකම්මං, අනෙකෙහි වා මුත්තාමණිආදීහි
රතනෙහි විචිත්තරූපං. නරනාරිසෙවිතන්ති පරිවාරකභූතෙහි නරෙහි නාරීහි ච
උපසෙවිතං. සාහං භුඤ්ජාමිති සා අහං තං විමානං පරිභුඤ්ජාමි. පාරුපාමිති
අනෙකාසු චත්ථකොට්ඨ ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිවාසෙමි වෙච පරිදහාමි ච. පහුතචිත්තාති
පහුතචිත්තූපකරණා මහද්ධනා මහාභොගා. න ච තාව ඛියතීති තඤ්ච චිත්තං න
ඛියති, න පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡති.

343. තස්සෙව කම්මස්ස විපාකමන්වයාති තස්සෙව

සුත්තදානමයපුඤ්ඤකම්මස්ස අන්වයා පච්චයා හෙතුභාවෙන විපාකභූතං සුඛං,
ඉට්ඨමධුරසඬධාතං සාතඤ්ච ඉධ ඉමස්මිං විමානෙ උපලබ්භති. ගන්ත්වා පුනදෙව
මානුසන්ති පුන එව මනුස්සලොකං උපගන්ත්වා. කාහාමි පුඤ්ඤානීති මය්හං
සුඛවිසෙසනිප්ථාදකානි පුඤ්ඤානි කරිස්සාමි, යෙසං වා මයා අයං සම්පත්ති ලද්ධාති
අධිප්පායො. නයයාපුත්ත මන්ති, අයාපුත්ත, මං මනුස්සලොකං නය, නෙහීති
අත්ථො.

තං සුත්ථා සො අමනුස්සො තස්සා පටිබද්ධචිත්තතාය අනුකම්පාය ගමනං
අනිච්ඡන්තො —

344.

“සත්ත තුවං වස්සසතා ඉධාගතා,
ජිණ්ණා ච වුඩ්ඨා ච තහිං භවිස්සසි;

සබ්බෙව තෙ කාලකතා ව ඤාතකා,
කිං තත්ථ ගන්ත්වාන ඉතො කරිස්සයි” ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ සත්තාති විහත්තිලොපෙන නිද්දෙසො, නිස්සක්කෙ වා එතං
පච්චත්තවචනං. වස්සසතාති වස්සසතතො, සත්තහි වස්සසතෙහි උද්ධං තුවං
ඉධාගතා ඉමං විමානං ආගතා, ඉධාගතාය තුය්හං සත්ත වස්සසතාති භොන්තිති
අත්ථො. ජිණ්ණො ව චුඩ්ඨා ව තහිං භවිස්සයිති ඉධ දිබ්බෙහි උතුආභාරෙහි
උපථම්භිතත්තභාවා කම්මානුභාවෙන එත්තකං කාලං දහරාකාරෙතෙව යිතා. ඉතො
පන ගතා කම්මස්ස ව පරික්ඛිණත්තා මනුස්සානඤ්ච උතුආභාරවසෙන ජරාජිණ්ණො
වයොචුඩ්ඨා ව තහිං මනුස්සලොකෙ භවිස්සයි. කිත්ති? සබ්බෙව තෙ කාලකතා ව
ඤාතකාති දීඝස්ස අද්ධුතො ගතත්තා තව ඤාතයොපි සබ්බෙ එව මතා, තස්මා
ඉතො දෙවලොකතො තත්ථ මනුස්සලොකං ගන්ත්වා කිං කරිස්සයි, අවසෙසම්පි
ආයුඤ්ච ඉධෙව බෙපෙහි, ඉධ වසාහිති අධිප්පායො.

එවං තෙන චුත්තා සා තස්ස වචනං අසද්දහන්ති පුනදෙව —

345.

“සත්තෙව වස්සාති ඉධාගතාය මෙ, දිබ්බඤ්ච සුඛඤ්ච සමප්පිතාය;
සාහං ගන්ත්වා පුනදෙව මානුසං, කාහාමි පුඤ්ඤාති නයයාපුත්ත ම” ති.

ගාථමාහ. තත්ථ සත්තෙව වස්සාති ඉධාගතාය මෙති, අයාපුත්ත, මය්හං ඉධාගතාය
සත්තෙව වස්සාති මඤ්ඤෙ විතිවත්තාති. සත්ත වස්සසතාති දිබ්බසුඛසමප්පිතාය
බහුම්පි කාලං ගතං අසල්ලක්ඛෙන්ති එවමාහ.

එවං පන තාය චුත්තො සො විමානපෙතො නානප්පකාරං තං අනුසාසිත්වා
“ත්ථං ඉදානි සත්තාහතො උත්තරි තත්ථ න ජීවිස්සයි, මාතුයා තෙ නික්ඛිත්තං මයා
දිත්තං ධනං අත්ථී, තං සමණුභ්මණානං දත්වා ඉධෙව උප්පත්තිං පත්ථෙහි” ති
වත්වා තං බාහායං ගහෙන්වා ගාමමජ්ඣෙකං යපෙත්වා “ඉධාගතෙ අඤ්ඤෙපි ජනෙ
‘යථාබලං පුඤ්ඤාති කරොථා’ ති ඔවදෙය්‍යාසී” ති වත්වා ගතො. තෙන චුත්තං —

346.

“සො තං ගහෙන්වාන පසය්හ බාහායං, පච්චානයිත්වාන ථෙරිං සුදුබ්බලං;
වජ්ජෙසි ‘අඤ්ඤම්පි ජනං ඉධාගතං, කරොථ පුඤ්ඤාති සුබ්බපලබ්භති’” ති.

තත්ථ සොති සො විමානපෙතො. තත්ති තං ඉත්ථී. ගහෙන්වාන පසය්හ
බාහායන්ති පසය්හ නෙතා විය බාහායං තං ගහෙන්වා. පච්චානයිත්වානාති තස්සා
ජාතසංචුඩ්ඨගාමං පුනදෙව ආනයිත්වා. ථෙරින්ති ථාවරිං, ජිණ්ණො චුඩ්ඨන්ති
අත්ථො. සුදුබ්බලන්ති ජරාජිණ්ණතාය එව සුච්ඡු දුබ්බලං. සා කිර තතො විමානතො
අපගමනසමනන්තරමෙව ජිණ්ණො චුඩ්ඨා මහල්ලිකා අද්ධගතා වයොඅනුප්පත්තා
අහොසි. වජ්ජෙසිති වදෙය්‍යාසී. වත්තබ්බවචනාකාරඤ්ච දස්සෙතුං “අඤ්ඤම්පි

ජන”න්තිආදි වුත්තං. තස්සත්ථො – භද්දෙ, ත්වම්පි පුඤ්ඤං කරොයාසි, අඤ්ඤම්පි ජනං ඉධ තව දස්සනත්ථාය ආගතං “භද්‍රමුඛා, ආදිත්තං සීසං වා වෙලං වා අප්ප්‍රපෙක්ඛිත්වාපි දානසීලාදීනි පුඤ්ඤානි කරොථාති, කතෙ ව පුඤ්ඤෙ එකංසෙනෙව තස්ස ඵලභූතං සුඛං උපලබ්භති, න එත්ථ සංසයො කාතබ්බො”ති වදෙයාසි ඔවදෙයාසිති.

එවඤ්ච වත්වා තස්මිං ගතෙ සා ඉත්ථී අත්තනො ඤාතකානං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තෙසං අත්තානං ජානාපෙත්වා තෙහි නියාදිතධනං ගහෙත්වා සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං දෙන්ති අත්තනො සන්තිකං ආගතාගතානං –

347.

“දිට්ඨා මයා අකතෙන සාධුනා, පෙතා විභඤ්ඤන්ති තථෙව මනුස්සා; කම්මඤ්ච කත්වා සුඛවෙදනීයං, දෙවා මනුස්සා ව සුඛෙ යීතා පජා”ති. –

ගාථාය ඔවාදමදාසී.

තත්ථ අකතෙනාති අනිබ්බත්තිතෙන අත්තනා අනුපවිතෙන. සාධුනාති කුසලකම්මෙන, ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං. විභඤ්ඤන්ති විසානං ආපජ්ජන්ති. සුඛවෙදනීයන්ති සුඛවිපාකං පුඤ්ඤකම්මං. සුඛෙ යීතාති සුඛෙ පතිට්ඨිතා. “සුඛෙධිතා”ති වා පායො, සුඛෙන අභිවුඬ්ඨා ථීතාති අත්ථො. අයඤ්ඤෙත්ථ අධිජ්ජායො – යථා පෙතා තථෙව මනුස්සා අකතෙන කුසලෙන, කතෙන ව අකුසලෙන විභඤ්ඤමානා බ්‍රහ්මපාසාදිනා විසානං ආපජ්ජන්තා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තා දිට්ඨා මයා. සුඛවෙදනීයං පන කම්මං කත්වා තෙන කතෙන කුසලකම්මෙන, අකතෙන ව අකුසලකම්මෙන දෙවමනුස්සපරියාපන්තා පජා සුඛෙ යීතා දිට්ඨා මයා, අත්තපච්චක්ඛමෙන, තස්මා පාපං දුරතොව පරිවජ්ජෙන්තා පුඤ්ඤකිරියාය යුත්තපයුත්තා භොථාති.

එවං පන ඔවාදං දෙන්ති සමණබ්‍රාහ්මණාදීනං සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙන්වා සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. භික්ඛු තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසී, විසෙසතො ව පච්චෙකබ්‍රද්ධෙසු පවත්තිතදානස්ස මහජ්ජලතං මහානිසංසතඤ්ච පකාසෙසී. තං සුත්වා මහාජනො විගතමලමච්ඡෙරො දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අභොසිති.

සුත්තපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. කණ්ණමුණ්ඩපෙතිවත්ථුචණ්ණනා

සොණ්ණසොපානඵලකාති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථීයං විහරන්තෙ කණ්ණමුණ්ඩපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කීර කස්සපබුද්ධකාලෙ කිම්ලනගරෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො සොතාපන්නො පඤ්චහි උපාසකසතෙහි සද්ධිං.

සමානවිෂන්දො හුත්වා ආරාමරොපනසෙතුවන්ධනවඩ්ඛමනකරණාදීසු
පුඤ්ඤකම්මෙසු පසුතො හුත්වා විහරන්තො සඬ්ඝස්ස විහාරං කාරෙත්වා තෙනි
සද්ධිං කාලෙන කාලං විහාරං ගවිෂති. තෙසං භරියායොපි උපාසිකා හුත්වා
අඤ්ඤමඤ්ඤං සමග්ගා මාලාගන්ධවිලෙපනාදිහත්වා කාලෙන කාලං විහාරං
ගවිෂන්තියො අන්තරාමග්ගෙ ආරාමසභාදීසු විස්සමිත්වා ගවිෂන්ති.

අටෙකදිවසං කතිපයා ධුත්තා එකිස්සා සභාය සන්තිසින්නා තාසු තත්ථ
විස්සමිත්වා ගතාසු තාසං රූපසම්පත්තිං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තා හුත්වා තාසං
සීලාචාරගුණසම්පන්නතං ඤත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසුං “කො එතාසු එකිස්සාපි
සීලභෙදං කාතුං සමත්ථො”ති. තත්ථ අඤ්ඤතරො “අභං සමත්ථො”ති ආභ. තෙ
තෙන “සභස්සෙන අඛිභුතං කරොමා”ති අඛිභුතං අකංසු. සො අනෙකෙහි උපායෙහි
වායමමානො තාසු සභං ආගතාසු සුමුඤ්චිතං සත්තතන්ති. මධුරස්සරං වීණං
වාදෙන්තො මධුරෙතෙව සරෙන කාමපටිසංයුත්තගීතානි ගායන්තො ගීතසද්දෙන
තාසු අඤ්ඤතරං ඉත්ථිං සීලභෙදං පාපෙන්තො අතිචාරිනි. කත්වා තෙ ධුත්තෙ
සභස්සං පරාජෙසි. තෙ සභස්සපරාජිතා තස්සා සාමිකස්ස ආරොචෙසුං. සාමිකො තං
පුච්ඡි – “කිං ත්වං එවරූපා, යථා තෙ පුරිසා අවොචු”න්ති. සා “නාභං ඊදිසං
ජානාමි”ති පටික්ඛිපිත්වා තස්මිං අසද්දහන්තෙ සමිපෙ යීතං සුනං දස්සෙත්වා
සපථං අකාසි “සචෙ මයා තාදිසං පාපකම්මං කතං, අයං ඡින්නකණ්ණො
කාළසුනංබො තත්ථ තත්ථ භවෙ ජාතං මං බාදතු”ති. ඉතරාපි පඤ්චසතා ඉත්ථියො
තං ඉත්ථිං අතිචාරිනි. ජානන්ති කිං අයං තථාරූපං පාපං අකාසි, උදාහු නාකාසි”ති
වොදිතා “න මයං එවරූපං ජානාමා”ති මුසා වත්වා “සචෙ මයං ජානාම, භවෙ භවෙ
එතිස්සායෙව දාසියො භවෙය්‍යාමා”ති සපථං අකංසු.

අථ සා අතිචාරිනී ඉත්ථි තෙනෙව විජ්ජපට්ඨාසරෙන ඩය්භමානහදයා සුස්සිත්වා න
විරෙතෙව කාලං කත්වා හිමවති පබ්බතරාජෙ සත්තන්නං මහාසරානං අඤ්ඤතරස්ස
කණ්ණමුණ්ඩදහස්ස තීරෙ විමානපෙති හුත්වා නිබ්බන්ති. විමානසාමන්තා වස්සා
කම්මවිපාකානුභවනයොග්ගා එකා පොක්ඛරණී නිබ්බන්ති. සෙසා ව පඤ්චසතා
ඉත්ථියො කාලං කත්වා සපථකම්මවසෙන තස්සායෙව දාසියො හුත්වා නිබ්බන්තිංසු.
සා තත්ථ පුබ්බෙ කතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස එලෙන දිවසභාගං දිබ්බසම්පත්තිං
අනුභවිත්වා අඬ්ඬරත්තෙ පාපකම්මබලසඤ්චොදිතා සයනතො උට්ඨහිත්වා
පොක්ඛරණීතීරං ගවිෂති. තත්ථ ගතං ගජපොතකජ්ජමාණො එකො කාළසුනංබො
හෙරවරූපො ඡින්නකණ්ණො තිබ්ණායතකථිතදායො
සුච්ඡ්ච්චිතබ්දිරඬ්ඨගාරපුඤ්ඤපසදිසනයනො
නිරන්තරජ්ජවත්තවිජ්ජුලතාසඬ්ඝාතසදිසජීවහො කථිතතිබ්ණනංබො
බරායතදුබ්බණ්ණලොමො තතො ආගන්ත්වා තං භූමියං නිපාතෙත්වා
අතිසයජීසවිජාහිභූතො විය පසය්භ බාදන්තො අට්ඨිසඬ්චලිකමත්තං කත්වා දන්තෙහි
ගහෙත්වා පොක්ඛරණියං ඛිපිත්වා අන්තරධායති. සා ව තත්ථ
පක්ඛිත්තසමනන්තරමෙව පකතිරූපධාරිනී හුත්වා විමානං අභිරුය්භ සයනෙ
නිපජ්ජති. ඉතරා පන තස්සා දාසඛ්‍යමෙව දුක්ඛං අනුභවන්ති. එවං තාසං තත්ථ
වසන්තිතං පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්ච වස්සසතානි වීතිවත්තානි.

අථ තාසං පුරිසෙහි විනා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තිනං උක්කණ්ඨා අහෙසුං. තත්ථ ච කණ්ණුමුණ්ඩදහතො නිග්ගතා පබ්බතවිවරෙන ආගන්ත්වා ගඬගං නදිං අනුපවිට්ඨා එකා නදී අත්ථී. තාසඤ්ච වසනට්ඨානසමීපෙ එකො දිබ්බඵලෙහි අම්බරුක්කෙහි පනසලබුජාදිහි ච උපසොහිතො ආරාමසදිසො අරඤ්ඤප්පදෙසො අත්ථී. තා එවං සමචින්තෙසුං – ‘‘හන්ද, මයං ඉමානි අම්බඵලානි ඉමිස්සා නදියා පක්ඛිපිස්සාම, අප්පෙව නාම ඉමං ඵලං දිස්වා ඵලලොහෙන කොවිදෙව පුරිසො ඉධාගච්ඡෙය්‍යා, තෙන සද්ධිං රමිස්සාමාති. තා තථා අකංසු. තාහි පන පක්ඛිත්තානි අම්බඵලානි කානිචි තාපසා ගණ්හිංසු, කානිචි වනවරකා, කානිචි කාකා විලුප්ථිංසු, කානිචි තීරෙ ලග්ගිංසු. එකං පන ගඬගාය සොතං පත්වා අනුක්කමෙන බාරාණසිං සම්පාපුණි.

තෙන ච සමයෙන බාරාණසිරාජා ලොහජාලපරික්ඛිත්තෙ ගඬගාජලෙ න්භායති. අථ තං ඵලං නදියොතෙන වුය්හමානං අනුක්කමෙන ආගන්ත්වා ලොහජාලෙ ලග්ගි. තං වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං මහන්තං දිබ්බං අම්බඵලං දිස්වා රාජපුරිසා රඤ්ඤො උපනෙසුං. රාජා තස්ස එකදෙසං ගහෙත්වා වීමංසනත්ථාය එකස්ස බන්ධනාගාරෙ යපිතස්ස වජ්ඣකවාරස්ස බාදිතුං අදාසි. සො තං බාදිත්වා ‘‘දෙව, මයා එවරුපං න බාදිතපුබ්බං, දිබ්බමිදං මඤ්ඤෙ අම්බඵල’’න්ති ආහ. රාජා පුනපි තස්ස එකං බණ්ඩං අදාසි. සො තං බාදිත්වා විගතවලිතපලිතො අතිවිය මනොහරරුපො යොබ්බතෙ යීතො විය අහොසි. තං දිස්වා රාජා අච්ඡරියබ්භුතජාතො තං අම්බඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සරීරෙ විසෙසං ලහිත්වා මනුස්සෙ පුච්ඡි – ‘‘කත්ථ එවරුපානි දිබ්බඅම්බඵලානි සංවිජ්ජන්ති’’ති? මනුස්සා එවමාහංසු – ‘‘හිමවන්තෙ කිර, දෙව, පබ්බතරාජෙ’’ති. ‘‘සක්කා පන තානි ආනෙතු’’න්ති? ‘‘වනවරකා, දෙව, ජානන්ති’’ති.

රාජා වනවරකෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා තෙහි සම්මන්ත්තෙත්වා දින්තස්ස එකස්ස වනවරකස්ස සහස්සං දත්වා තං විස්සජ්ජෙසි – ‘‘ගච්ඡ, සීසං තං මෙ අම්බඵලං ආනෙහි’’ති. සො තං කභාපණසහස්සං පුත්තදාරස්ස දත්වා පාටෙය්‍යං ගහෙත්වා පටිගඬගං කණ්ණුමුණ්ඩදහාහිමුබ්බො ගන්ත්වා මනුස්සපථං අතික්කමිත්වා කණ්ණුමුණ්ඩදහතො ඔරං සට්ඨියොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ එකං තාපසං දිස්වා තෙන ආචික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පුන තිංසයොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ එකං තාපසං දිස්වා, තෙන ආචික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පුන පන්තරසයොජනප්පමාණෙ යානෙ අඤ්ඤං තාපසං දිස්වා, තස්ස අත්තනො ආගමනකාරණං කට්ඨෙසි. තාපසො තං අනුසාසි – ‘‘ඉතො පට්ඨාය ඉමං මහාගඬගං පහාය ඉමං බුද්දකනදිං නිස්සාය පටිසොතං ගච්ඡන්තො යදා පබ්බතවිවරං පස්සසි, තදා රත්තියං උක්කං ගහෙත්වා පටිසෙය්‍යාසි. අයඤ්ච නදී රත්තියං නප්පවත්තති, තෙන තෙ ගමනයොග්ගා හොති, කතිපයයොජනාතික්කමෙන තෙ අම්බෙ පස්සිස්සසි’’ති. සො තථා කත්වා උදයන්තෙ සුරියෙ විවිධරතනරංසිජාලපජ්ජොතිතභූමිභාගං ඵලභාරාවනතසාබාවිතානතරුගණොපසොහිතං නානාවිධවිහඬගගණුපකුප්පිතං අතිවිය මනොහරං අම්බවනං සම්පාපුණි.

අථ නං තා අමනුස්සින්ථියො දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා “එස මම පරිග්ගහො, එස මම පරිග්ගහො”ති උපධාවිංසු. සො පන තාහි සද්ධිං තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිතුං යොග්ගස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස අකතත්තා තා දිස්වාහි භීතො විරවන්තො පලායින්වා අනුක්කමෙන බාරාණසිං පත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා තං සුත්වා තා ඉත්ථියො දට්ඨුං අම්බඵලානි ව පරිභුඤ්ජිතුං සඤ්ජාතාහිලාසො රජ්ජහාරං අම්බවෙසු ආරොපෙත්වා මිගවාපදෙසෙන සන්නද්ධධනුකලාපො ඛග්ගං බන්ධිත්වා කතිපයමනුස්සපරිවාරො තෙනෙව වනවරකෙන දස්සිතමග්ගෙන ගන්ත්වා කතිපයයොජනන්තරෙ යානෙ මනුස්සෙපි යපෙත්වා වනවරකමෙව ගහෙත්වා අනුක්කමෙන ගන්ත්වා තම්පි තතො නිවත්තාපෙත්වා උදයන්තෙ දිවාකරෙ අම්බවනං පාවිසි. අථ නං තා ඉත්ථියො අභිනවඋජ්ජන්තම්ව දෙවපුත්තං දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා “රාජා”ති ඤත්වා සඤ්ජාතසිනෙහබ්බමානා සක්කච්චං ත්භාපෙත්වා දිබ්බෙහි වත්ථාලඬිකාරමාලාගන්ධවිලෙපනෙහි සුමණ්ඨිතපසාධිතං කත්වා විමානං ආරොපෙත්වා නානග්ගරසං දිබ්බභොජනං භොජෙත්වා තස්ස ඉච්ඡානුරූපං පයිරූපාසිංසු.

අථ දියඬිඬවස්සසතෙ අතික්කන්තෙ රාජා අඬිඬරත්තිසමයෙ උට්ඨන්ත්වා නිසින්තො තං අතිවාරිනිං පෙතිං පොක්ඛරණිකීරං ගච්ඡන්තිං දිස්වා “කිං නු බො එසා ඉමාය වෙලාය ගච්ඡති”ති විමංසිතුකාමො අනුබන්ධි. අථ නං තත්ථ ගතං සුනබෙන බජ්ජමානං දිස්වා “කිං නු බො ඉද්”න්ති අජානන්තො තයො ව දිවසෙ විමංසින්වා “එසො එතිස්සා පච්චාමින්තො හවිස්සති”ති නිසිනෙන උසුනා විජ්ඣින්වා ජීවිතා වොරොපෙත්වා තඤ්ච ඉත්ථිං පොථෙත්වා පොක්ඛරණිං ඔතාරෙත්වා පටිලද්ධපුරිමරූපං දිස්වා –

348.

“සොණ්ණසොපානඵලකා, සොණ්ණවාලුකසන්ථතා;
තත්ථ සොගන්ධියා වග්ගු, සුවිගන්ධා මනොරමා.

349.

“නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ජන්තා, නානාගන්ධසමෙරිතා;
නානාපද්ධුමසඤ්ජන්තා, පුණ්ඩරීකසමොත්තා.

350.

“සුරහිං සම්පවායන්ති, මනුඤ්ඤා මාලුතෙරිතා;
භංසකොඤ්චාහිරුදා ව, චක්කචක්කාහිකුජිතා.

351.

“නානාදිජගණාකිණ්ණා, නානාසරගණායුතා;
නානාඵලධරා රුක්ඛා, නානාපුජ්ඣධරා වතා.

352.

“න මනුස්සෙසු ඊදිසං, නගරං යාදිසං ඉදං;

පාසාදා බහුකා තුය්හං, සොවණ්ණරුපියාමයා;
දද්දල්ලමානා ආහෙන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා.

353.

“පඤ්ච දාසිසතා තුය්හං, යා තෙමා පරිවාරිකා;
තා කම්බුකායුරධරා, කඤ්චනාවෙළභුසිතා.

354.

“පල්ලඬිකා බහුකා තුය්හං, සොවණ්ණරුපියාමයා;
කදලිමිගසඤ්ජන්තා, සජ්ජා ගොනකසන්ථතා.

355.

“යත්ථ තුවං වාසුපගතා, සබ්බකාමසම්ද්ධිනී;
සම්පත්තායඬ්ඨරත්තාය, තතො උට්ඨාය ගච්ඡසි.

356.

“උය්‍යානභූමිං ගන්ත්වාන, පොක්ඛරඤ්ඤා සමන්තතො;
තස්සා තීරෙ තුවං යාසි, හරිතෙ සද්දලෙ සුහෙ.

357.

“තතො තෙ කණ්ණමුණ්ඩො සුනඛො, අඬ්ගමඬ්ගානි බාදති;
යදා ච බායිතා ආසි, අට්ඨිසඬ්බලිකා කතා;
ඔගාහසි පොක්ඛරණං, හොති කායො යථා පුරෙ.

358.

“තතො ත්වං අඬ්ගපච්චඬ්ඨි, සුවාරු පියදස්සනා;
චත්ථෙන පාරුපිත්වාන, ආයාසි මම සන්තිකං.

359.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, කණ්ණමුණ්ඩො සුනඛො තච;
අඬ්ගමඬ්ගානි බාදති” ති. —

ද්වාදසහි ගාථාහි තං තස්ස පවත්තිං පටිපුච්ඡි.

348. තත්ථ සොණ්ණසොපානඵලකානි සුවණ්ණමයසොපානඵලකා.
සොණ්ණවාලුකසන්ථතානි සමන්තතො සුවණ්ණමයාහි වාලුකාහි සන්ථතා.
තත්ථානි පොක්ඛරණියං. සොගන්ධියානි සොගන්ධිකා. වග්ගුනි සුන්දරා රුවිරා.
සුවිගන්ධානි මනුඤ්ඤගන්ධා.

349. නානාගන්ධසමෙරිතාති නානාවිධසුරහිගන්ධවසෙන ගන්ධවායුනා සමන්තතො ඵරිතා. නානාපද්මසඤ්ජන්තාති නානාවිධරත්තපද්මසඤ්ජාදිතසලිලතලා. පුණ්ඩරිකසමානතාති සෙනපද්මෙහි ව සමාකිණ්ණා.

350. සුරහිං සම්පවායන්තීති සම්මදෙව සුගන්ධං වායති පොක්ඛරණීති අධිජ්ජායො. භංසකොඤ්චාහිරුදාති භංසෙහි ව කොඤ්චෙහි ව අභිනාදිතා.

351. නානාදිජගණාකිණ්ණාති නානාදිජගණාකිණ්ණා. නානාසරගණායුතාති නානාවිධවිභඩ්ගමාහිරුදසමුහයුත්තා. නානාඵලධරාති නානාවිධඵලධාරිතො සබ්බකාලං විවිධඵලභාරනමිතසාධත්තා. නානාපුජ්ඵධරා වනාති නානාවිධසුරහිකුසුමදායිකාති වනාතීති අත්ථො. ලිඬිගවිපල්ලාසෙන හි “වනා”ති වුත්තං.

352. න මනුස්සෙසු ඊදිසං නගරන්ති යාදිසං තව ඉදං නගරං, ඊදිසං මනුස්සෙසු නත්ථි, මනුස්සලොකෙ න උපලබ්භතීති අත්ථො. රුපියමයාති රජතමයා. දද්දල්ලමානාති අතිවිය විරොචමානා. ආගෙන්තීති සොභයන්ති. සමන්තා චතුරො දිසාති සමන්තතො චතස්සොපි දිසායො.

353. යා තෙමාති යා තෙ ඉමා. පරිවාරිකාති වෙය්‍යාවච්චකාරිනියො. තාති තා පරිවාරිකායො. කම්බුකායුරධරාති සඬ්ඛවලයකායුරවිභූසිතා. කඤ්චනාවෙළභූසිතාති සුවණ්ණවට්ඨසකසමලඬිකතකෙසහත්ථා.

354. කදලිමිගසඤ්ජන්තාති කදලිමිගවම්මපච්චත්ථරණත්ථතා. සජ්ජාති සජ්ජිතා සයිතුං යුත්තරුපා. ගොනකසන්ථතාති දීසලොමකෙන කොජ්චෙන සන්ථතා.

355. යත්ථාති යස්මිං පල්ලඬිකෙ. වාසුපගතාති වාසං උපගතා, සයිතාති අත්ථො. සම්පත්තායඬ්ඨරත්තායාති අඬ්ඨරත්තියා උපගතාය. තතොති පල්ලඬිකතො.

356. පොක්ඛරඤ්ඤාති පොක්ඛරණියා. හරිතෙති නීලෙ. සද්දලෙති තරුණතිණසඤ්ජන්තො. සුහෙති සුද්ධෙ. සුහෙති වා තස්සා ආලපනං. හද්දෙ, සමන්තතො හරිතෙ සද්දලෙ තස්සා පොක්ඛරණියා තීරෙ ත්වං ගන්ත්වාන යාසි තිට්ඨසීති යොජනා.

357. කණ්ණමුණ්ඨොති ඛණ්ඩිතකණ්ණො ජින්නකණ්ණො. බායිතා ආසීති බාදිතා අහොසි. අට්ඨිසඬ්ඛලිකා කතාති අට්ඨිසඬ්ඛලිකමත්තා කතා. යථා පුරෙති සුනාමෙන බාදනතො පුබ්බෙ විය.

358. තතොති පොක්ඛරණිං ඔගාහනතො පච්ඡා. අඬ්ගපච්චඩ්ඨීති පරිපුණ්ණසබ්බධිගපච්චඩ්ගවතී. සුවාරුති සුට්ඨු මනොරමා. පියදස්සනාති දස්සනීයා. ආයාසීති ආගච්ඡසී.

එවං තෙන රඤ්ඤා පුච්ඡිතා සා පෙනී ආදිතො පට්ඨාය අත්තනො පවත්තිං තස්ස කථෙන්නී –

360.

“කිම්ලායං ගහපති, සද්ධො ආසි උපාසකො;
තස්සාහං හරියා ආසිං, දුස්සිලා අතිවාරිනී.

361.

“සො මං අතිවරමානාය, සාමිකො එතදබ්බි;
‘නෙතං තං ඡන්නං පතිරූපං, යං ත්වං අතිවරාසි මං’.

362.

“සාහං ඥාරඤ්ච සපථං, මුසාවාදඤ්ච භාසිසං;
‘නාහං තං අතිවරාමි, කායෙන උද චෙතසා.

363.

“‘සවාහං තං අතිවරාමි, කායෙන උද චෙතසා;
කණ්ණමුණ්ඩොයං සුනබ්බො, අඨගමඨගානි බාදතු’.

364.

“තස්ස කම්මස්ස විපාකං, මුසාවාදස්ස වුහයං;
සත්තෙව වස්සසතානි, අනුභූතං යතො හි මෙ;
කණ්ණමුණ්ඩො ව සුනබ්බො, අඨගමඨගානි බාදති” ති. – පඤ්ච ගාථා ආහ;

360-1. තත්ථ කිම්ලායන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. අතිවාරිනීති හරියා හි පතිං අතික්කම්ම වරණතො “අතිවාරිනී”ති වුච්චති. අතිවරමානාය මයි සො සාමිකො මං එතදබ්බිති යොජනා. නෙතං ඡන්නන්ති ආදි වුත්තාකාරදස්සනං. තත්ථ නෙතං ඡන්නන්ති න එතං යුත්තං. න පතිරූපන්ති තස්සෙව චෙවචනං. යන්ති කිරියාපරාමසනං. අතිවරාසිති අතිවරසි, අයමෙව වා පායො. යං මං ත්වං අතිවරසි, තත්ථ යං අතිවරණං, නෙතං ඡන්නං නෙතං පතිරූපන්ති අත්ථො.

362-4. ඥාරන්ති දාරුණං. සපථන්ති සපනං. භාසිසන්ති අභාසිං. සවාහන්ති සවෙ අහං. තන්ති ත්වං. තස්ස කම්මස්සානි තස්ස පාපකම්මස්ස දුස්සිලාකම්මස්ස. මුසාවාදස්ස වානි “නාහං තං අතිවරාමි”ති වුත්තමුසාවාදස්ස ව. උභයන්ති උභයස්ස විපාකං. අනුභූතන්ති අනුභූයමානං මයානි අත්ථො. යතොති යතො පාපකම්මතො.

එවඤ්ච පන වත්වා තෙන අත්තනො කතං උපකාරං කිත්තෙන්ති –

365.

“ත්වඤ්ච දෙව බහුකාරො, අත්ථාය මෙ ඉධාගතො;
සුමුත්තාහං කණ්ණමුණ්ඩස්ස, අසොකා අකුතොභයා.

366.

“තාහං දෙව නමස්සාමි, යාවාමි පඤ්ඡලිකතා;
භුඤ්ජ අමානුසෙ කාමෙ, රම දෙව මයා සභා”ති. —

ද්වෙ ගාථා ආහ. තත්ථ දෙවති රාජානං ආලපති. කණ්ණුමුණ්ඩස්සාති
කණ්ණුමුණ්ඩතො. නිස්සක්කෙ හි ඉදං සාමිවචනං. අථ රාජා තත්ථ වාසෙන
නිබ්බින්නමානසො ගමනජ්ඣාසයං පකාසෙසි. තං සුත්වා පෙතී රඤ්ඤො
පටිබද්ධචිත්තා තත්ථෙවස්ස වාසං යාවන්ති “තාහං, දෙව, නමස්සාමි”ති ගාථමාහ.

සුත රාජා එකංසෙන නගරං ගන්තුකාමොව හුත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං
පවෙදෙන්නො —

367.

“භුත්තා අමානුසා කාමා, රමිතොමිහි තයා සභ;
තාහං සුභගෙ යාවාමි, බිජ්ජං පටිනයාහි ම”න්ති. —

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ තාහන්ති තං අහං. සුභගෙහි සුභගයුත්තෙ. පටිනයාහි මන්ති
මය්හං නගරමෙව මං පටිනෙහි. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව.

අථ සා විමානපෙතී රඤ්ඤො වචනං සුත්වා වියොගං අසහමානා සොකාතුරතාය
බ්‍යාකුලභදයා වෙධමානසරීරා නානාවිධෙහි උපායෙහි ආයාචිත්වාපි තං තත්ථ
වාසෙත්තුං අසක්කොන්ති බහුහි මහාරහෙහි රතනෙහි සද්ධිං රාජානං නගරං නෙත්වා
පාසාදං ආරොපෙත්වා කන්දිත්වා පරිදෙවිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා.
රාජා පන තං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා
සග්ගපරායණො අහොසි. අථ අම්භාකං භගවති ලොකෙ උජ්ජජ්ජිත්වා
පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ එකදිවසං ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානො පබ්බතවාරිකං වරමානො තං ඉත්ථිං සපරිවාරං දිස්වා තාය
කතකම්මං පුච්ඡි. සා ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං ථෙරස්ස කථෙසි. ථෙරො තාසං ධම්මං
දෙසෙසි. තං පවත්තිං ථෙරො භගවතො ආරොවෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං
කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො පටිලද්ධසංවෙගො පාපතො
ඔරමිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසිති.

කණ්ණුමුණ්ඩපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. පුබ්බරිපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අහු රාජා බ්‍රහ්මදත්තොති ඉදං උබ්බරිපෙතවත්ථුවං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
අඤ්ඤතරං උපාසිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරාය උපාසිකාය
සාමිකො කාලමකාසි. සා පතිවියොගදුක්ඛාතුරා සොවන්ති ආළාහනං ගන්ත්වා
රොදති. භගවා තස්සා සොනාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා කරුණාය
සඤ්චොදිතමානසො හුත්වා තස්සා ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි.

උපාසිකා සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං සත්ථා “කිං, උපාසිකෙ, සොවසි” ති වත්වා “ආම, භගවා, පියවිජ්ජයොගෙන සොවාමි” ති චුත්තෙ තස්සා සොකං අපනෙතුකාමො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පඤ්චාලරට්ඨෙ කපිලනගරෙ චූළනීබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො අගනිගමනං පභාය අත්තනො විජිතෙ පජාය හිතකරණනිරතො දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා රජ්ජං අනුසාසමානො කදාවි “අත්තනො රජ්ජෙ කිං වදන්ති” ති සොතුකාමො තුන්තවායවෙසං ගහෙත්වා එකො අදුතියො නගරතො නික්ඛමිත්වා ගාමතො ගාමං ජනපදතො ජනපදං විවරිත්වා සබ්බරජ්ජං අකණ්ටකං අනුපපිළං මනුස්සෙ සම්මොදමානෙ අපාරුතස්සරෙ මඤ්ඤෙ විහරන්තෙ දිස්වා සොමනස්සජාතො නිවත්තිත්වා නගරාහිමුඛො ආගච්ඡන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ එකිස්සා විධවාය දුග්ගතිත්ථියා ගෙහං පාවිසි. සා තං දිස්වා ආහ – “කො නු ත්වං, අය්‍යා, කුතො වා ආගතොසි” ති? “අහං තුන්තවායො, හද්දෙ, හතියා තුන්තවායකම්මං කරොන්තො විවරාමි. යදි තුම්භාකං තුන්තවායකම්මං අත්ථි, හත්තඤ්ච වෙනතඤ්ච දෙථ, තුම්භාකම්පි කම්මං කරොමි” ති. “නත්ථම්භාකං කම්මං හත්තවෙනනං වා, අඤ්ඤෙසං කරොහි, අය්‍යා” ති. සො තත්ථ කතිපාහං වසන්තො ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං තස්සා ධීතරං දිස්වා මාතරං ආහ – “අයං දාරිකා කිං කෙනචි කතපරිග්ගහා, උදාහු අකතපරිග්ගහා. සවෙ පන කෙනචි අකතපරිග්ගහා, ඉමං මය්හං දෙථ, අහං තුම්භාකං සුඛෙන ජීවනුපායං කාතුං සමත්ථො” ති. “සාධු, අය්‍යා” ති සා තස්ස තං අදාසි.

සො තාය සද්ධිං කතිපාහං වසිත්වා තස්සා කභාපණ්ණසහස්සං දත්වා “අහං කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සාමි. හද්දෙ, ත්වං මා උක්කණ්ඨසි” ති වත්වා අත්තනො නගරං ගන්ත්වා, නගරස්ස ව තස්ස ගාමස්ස ව අත්තරෙ මග්ගං සමං කාරාපෙත්වා අලඬිකාරාපෙත්වා මහතා රාජානුභාවෙන තත්ථ ගන්ත්වා තං දාරිකං කභාපණ්ණරාසිමිහි යපෙත්වා සුවණ්ණරජතකලසෙහි ත්භාපෙත්වා “උබ්බරි” ති නාමං කාරාපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යපෙත්වා තඤ්ච ගාමං තස්සා ඤාතීනං දත්වා මහතා රාජානුභාවෙන තං නගරං ආනෙත්වා තාය සද්ධිං අභිරමමානො යාවජීවං රජ්ජසුඛං අනුභවිත්වා ආයුපරියොසානෙ කාලමකාසි. කාලකතෙ ව තස්මිං, කතෙ ව සරිරකිච්චෙ උබ්බරි පතිවියොගෙන සොකසල්ලසමජ්ජිතහදයා ආලාහනං ගන්ත්වා බහු දිවසෙ ගන්ධපුප්ඵාදීහි පුෂෙත්වා රඤ්ඤො ගුණෙ කිත්තෙන්වා උම්මාදජ්ජත්තා විය කන්දන්ති පරිදෙවන්ති ආලාහනං පදක්ඛිණං කරොති.

තෙන ව සමයෙන අම්භාකං භගවා බොධිසත්තභූතො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අධිගතජ්ඣානාහිඤ්ඤො හිමවන්තස්ස සාමන්තා අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්තො සොකසල්ලසමජ්ජිතං උබ්බරිං දිබ්බෙන වක්ඛුනා දිස්වා ආකාසෙන ආගන්ත්වා දිස්සමානරූපො ආකාසෙ යත්වා තත්ථ යිතෙ මනුස්සෙ පුච්ඡි – “කස්සිදං ආලාහනං, කස්සත්ථාය වායං ඉත්ථි ‘බ්‍රහ්මදත්ත, බ්‍රහ්මදත්තා’ ති කන්දන්ති පරිදෙවති” ති. තං සුත්වා මනුස්සා “බ්‍රහ්මදත්තො නාම පඤ්චාලානං රාජා, සො ආයුපරියොසානෙ කාලමකාසි, තස්සිදං ආලාහනං, තස්ස අයං අග්ගමහෙසි උබ්බරි

නාම ‘බ්‍රහ්මදත්ත, බ්‍රහ්මදත්තා’ ති තස්ස නාමං ගහෙත්වා කන්දන්ති පරිදෙවති’ ති ආහංසු. තමත්ථං දීපෙන්තා සඬගීතිකාරා –

368.

“අහු රාජා බ්‍රහ්මදත්තො, පඤ්චාලානං රථෙසහො;
අහොරත්තානමච්චයා, රාජා කාලමක්ඛබ්බං.

369.

“තස්ස ආලාහනං ගන්ත්වා, හරියා කන්දති උබ්බරි;
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්ති, බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දති.

370.

“ඉසි ච තත්ථ ආගච්ඡි, සම්පන්නවරණො මුනි;
සො ච තත්ථ අපුච්ඡත්ථ, යෙ තත්ථ සු සමාගතා.

371.

“කස්ස ඉදං ආලාහනං, නානාගන්ධසමෙරිතං;
කස්සායං කන්දති හරියා, ඉතො දුරගතං පතිං;
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්ති, බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දති’.

372.

“තෙ ච තත්ථ විශාකංසු, යෙ තත්ථ සු සමාගතා;
බ්‍රහ්මදත්තස්ස හද්දන්තෙ, බ්‍රහ්මදත්තස්ස මාරිස.

373.

“තස්ස ඉදං ආලාහනං, නානාගන්ධසමෙරිතං;
තස්සායං කන්දති හරියා, ඉතො දුරගතං පතිං;
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්ති, බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දති’ ති. – ඡ ගාථා යපෙසුං;

368-9. තත්ථ අහුති අහොසි. පඤ්චාලානන්ති පඤ්චාලරට්ඨවාසීනං, පඤ්චාලරට්ඨස්සෙව වා. එකොපි හි ජනපදො ජනපදිකානං රාජකුමාරානං වසෙන රුළුහියා “පඤ්චාලාන” තිති බහුවචනෙන නිද්දිසියති. රථෙසහොති රථෙසු උසහසදිසො, මහාරථොති අත්ථො. තස්ස ආලාහනන්ති තස්ස රඤ්ඤො සරීරස්ස දඬුසට්ඨානං.

370. ඉසිති ක්‍රිකාදීනං ගුණානං එසනට්ඨෙන ඉසි. තත්ථාති තස්මිං උබ්බරියා ධීනට්ඨානෙ, සුසානෙති අත්ථො. ආගච්ඡිති අගමාසි. සම්පන්නවරණොති සීලසම්පදා, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤතා, ජාගරියානුයොගො, සද්ධාදයො සත්ත සද්ධම්මා, වත්තාරි රූපාවචරක්ඛානානීති ඉමෙහි පන්නරසහි වරණසඬාගෙහි ගුණෙහි සම්පන්නො සමන්තාගතො, වරණසම්පන්නොති අත්ථො. මුනීති අත්තහිතඤ්ච පරහිතඤ්ච මුනාති ජානාතීති මුනි. සො ච තත්ථ

අප්‍රවීණත්වයානි සො තස්මිං යානෙ යිනෙ ජනෙ පටිප්‍රවීණි. යෙ තත්ථ සු සමාගතානි යෙ මනුස්සා තත්ථ සුසානෙ සමාගතා. සුති නිපාතමත්තං. “යෙ තත්ථාසුං සමාගතා” ති වා පායො. ආසුන්ති අහෙසුන්ති අත්ථො.

371. නානාගන්ධසමෙරිතන්ති නානාවිධෙහි ගන්ධෙහි සමන්තතො ඵරිතං උපවාසිතං. ඉතොති මනුස්සලොකතො. දුරගතන්ති පරලොකං ගතත්තා වදති. බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දතීති බ්‍රහ්මදත්තාති ඵවං නාමසංකිත්තනං කත්වා පරිදෙවනවසෙන අවිභායති.

372-3. බ්‍රහ්මදත්තස්ස හද්දන්තෙ, බ්‍රහ්මදත්තස්ස මාරිසාති මාරිස, නිරාමයකායචිත්ත මහාමුති බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො ඉදං ආලාභනං, තස්සෙව බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො අයං භරියා, හද්දං තෙ තස්ස ව බ්‍රහ්මදත්තස්ස හද්දං භොතු, තාදිසානං මහෙසීනං හිතානුචිත්තනෙන පරලොකෙ යිතානම්පි හිතසුඛං භොතියෙවාති අධිප්පායො.

අථ සො තාපසො තෙසං වචනං සුත්වා අනුකම්පං උපාදාය උබ්බරියා සන්තිකං ගන්ත්වා තස්සා සොකචිනොදනත්ථං -

374.

“ඡළාසිතිසහස්සානි, බ්‍රහ්මදත්තස්සනාමකා;
ඉමස්මිං ආලාභනෙ දඩ්ඨා, තෙසං කමනුසොචසී” ති. -

ගාථමාහ. තත්ථ ඡළාසිතිසහස්සානීති ඡසහස්සාධිකඅසිතිසහස්සසඬ්ඛා. බ්‍රහ්මදත්තස්සනාමකාති බ්‍රහ්මදත්තොති ඵවංනාමකා. තෙසං කමනුසොචසීති තෙසං ඡළාසිතිසහස්සසඬ්ඛාතානං බ්‍රහ්මදත්තානං කතමං බ්‍රහ්මදත්තං ත්වං අනුසොචසී, කතමං පටිච්ච තෙ සොකො උප්පන්තොති පුච්ඡි.

ඵවං පන තෙන ඉසිනා පුච්ඡිතා උබ්බරි අත්තනා අධිප්පෙනං බ්‍රහ්මදත්තං ආචික්ඛන්ති -

375.

“යො රාජා වුළුනිපුත්තො, පඤ්චාලානං රථෙසභො;
තං හන්තෙ අනුසොවාමි, හත්තාරං සබ්බකාමද්” ති. -

ගාථමාහ. තත්ථ වුළුනිපුත්තොති ඵවංනාමස්ස රඤ්ඤො පුත්තො. සබ්බකාමදන්ති මය්හං සබ්බස්ස ඉච්ඡිතිච්ඡිතස්ස දාතාරං, සබ්බෙසං වා සත්තානං ඉච්ඡිතදායකං.

ඵවං උබ්බරියා වුත්තෙ පුන තාපසො -

376.

“සබ්බෙවාහෙසුං රාජානො, බ්‍රහ්මදත්තස්සනාමකා;

සබ්බෙව චූළනීපුත්තා, පඤ්චාලානං රටෙසභා.

377.

“සබ්බෙසං අනුපුබ්බෙන, මහෙසිත්තමකාරයි;
කස්මා පුරිමකෙ හිත්වා, පච්ඡිමං අනුසොචසී”ති. — ගාථාද්වයමාහ;

376. තත්ථ සබ්බෙවාහෙසුන්ති සබ්බෙව තෙ ඡළාසිතිසහස්සසඬ්ඛා රාජානො
බ්‍රහ්මදත්තස්ස නාමකා චූළනීපුත්තා පඤ්චාලානං රටෙසභාව අහෙසුං. ඉමෙ
රාජභාවාදයො විසෙසා තෙසු එකස්සාපි නාහෙසුං.

377. මහෙසිත්තමකාරයිති ත්වඤ්ච තෙසං සබ්බෙසම්පි අනුපුබ්බෙන
අග්ගමහෙසිභාවං අකාසි, අනුප්පත්තාති අත්ථො. කස්මාති ගුණතො ච
සාමිකභාවතො ච අවිසිට්ඨෙසු එත්තකෙසු ඡනෙසු පුරිමකෙ රාජානො පහාය
පච්ඡිමං එකංමෙව කස්මා කෙන කාරණෙන අනුසොචසීති පුච්ඡි.

තං සුත්වා උබ්බරී සංවෙගජාතා පුන තාපසං —

378.

“ආතුමෙ ඉත්ථිභුතාය, දීඝරත්තාය මාරිස;
යස්සා මෙ ඉත්ථිභුතාය, සංසාරෙ බහුභාසසී”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ ආතුමෙති අත්තති. ඉත්ථිභුතායාති ඉත්ථිභාවං උපගතාය.
දීඝරත්තායාති දීඝරත්තං. අයඤ්ඤතත්ථ අධිජ්ජායො — ඉත්ථිභුතාය අත්තති
සබ්බකාලං ඉත්ථියෙව හොති, උදාහු පුරිසභාවම්පි උපගච්ඡති. යස්සා මෙ
ඉත්ථිභුතායාති යස්සා මය්හං ඉත්ථිභුතාය එවං තාව බහුසංසාරෙ මහෙසිභාවං
මහාමුනි ත්වං භාසසි කටෙසීති අත්ථො. “ආහු මෙ ඉත්ථිභුතායා”ති වා පායො.
තත්ථ ආති අනුස්සරණත්ථෙ නිපාතො. ආහු මෙති සයං අනුස්සරිතං අඤ්ඤාතම්දං
මයා, ඉත්ථිභුතාය ඉත්ථිභාවං උපගතාය එවං මය්හං එත්තකං කාලං
අපරාපරුජ්ජත්ති අහොසි. කස්මා? යස්මා යස්සා මෙ ඉත්ථිභුතාය සබ්බෙසං
අනුපුබ්බෙන මහෙසිත්තමකාරයි, කිං ත්වං, මහාමුනි, සංසාරෙ බහුං භාසසීති
යොජනා.

තං සුත්වා තාපසො අයං නියමො සංසාරෙ නත්ථි “ඉත්ථි ඉත්ථියෙව හොති,
පුරිසො පුරිසො එවා”ති දස්සෙන්නො —

379.

“අහු ඉත්ථි අහු පුරිසො, පසුයොනිම්පි ආගමා;
එවමෙනං අතීතානං, පරියන්තො න දිස්සති”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ අහු ඉත්ථි අහු පුරිසොති ත්වං කදාවි ඉත්ථිපි අහොසි, කදාවි
පුරිසොපි අහොසි. න කෙවලං ඉත්ථිපුරිසභාවමෙව, අථ ඛො පසු යොනිම්පි අගමාසි,

කදාවි පසුභාවමිපි අගමාසි, තිරවිජානයොනිමිපි උපගතා අහොසි. එවමෙනං
 අතීතානං, පරියන්තො න දිස්සති එවං යථාචුත්තං එතං ඉත්ථිභාවං පුරිසභාවං
 තිරවිජානාදිභාවඤ්ච උපගතානං අතීතානං අත්තභාවානං පරියන්තො ඤාණචක්ඛුනා
 මහතා උස්සාහෙන පස්සන්තානම්පි න දිස්සති. න කෙවලං තවෙව, අථ ඛො
 සබ්බෙසම්පි සංසාරෙ පරිබ්බමන්තානං සත්තානං අත්තභාවස්ස පරියන්තො න
 දිස්සතෙව න පඤ්ඤායතෙව. තෙනාහ භගවා –

“අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො, පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති
 අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං
 සංසරත’’න්ති (සං. නි. 2.124).

එවං තෙන තාපසෙන සංසාරස්ස අපරියන්තතං කම්මස්සකතඤ්ච
 විභාවෙන්තෙන දෙසිතං ධම්මං සුත්වා සංසාරෙ සංවිග්ගහදයා ධම්මෙ ව
 පසන්නමානසා විගතසොකසල්ලා හුත්වා අත්තනො පසාදං සොකවිගමනඤ්ච
 පකාසෙන්නී –

380.

“ආදිත්තං වත මං සන්නං, සතසිත්තංව පාවකං;
 වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

381.

“අබ්බභී වත මෙ සල්ලං, සොකං හදයනිස්සිතං;
 යො මෙ සොකපරෙතාය, පතිසොකං අපානුදි.

382.

“සාහං අබ්බුල්භසල්ලාස්මි, සිතිභූතාස්මි නිබ්බුතා;
 න සොවාමි න රොදාමි, තව සුත්වා මහාමුනී’’ති. –

තිස්සො ගාථා අහාසි. තාසං අත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොයෙව.

ඉදානි සංවිග්ගහදයාය උබ්බරියා පටිපත්තිං දස්සෙන්තො සත්ථා –

383.

“තස්ස තං වචනං සුත්වා, සමණස්ස සුභාසිතං;
 පත්තථිවරමාදාය, පබ්බජි අනගාරියං.

384.

“සා ව පබ්බජිතා සන්නා, අගාරස්මා අනගාරියං;
 මෙත්තචිත්තං ආභාවෙසි, බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා.

385.

“ගාමා ගාමං විවරන්තී, නිගමෙ රාජධානියො;
උරුවෙළා නාම සො ගාමො, යත්ථ කාලමක්ඛබ්බං.

386.

“මෙත්තචිත්තං ආභාවෙත්වා, බ්‍රහ්මලොකුපපත්තියා;
ඉත්ථිචිත්තං විරාජෙත්වා, බ්‍රහ්මලොකුපගා අහු” ති. – චතස්සො ගාථා
අභාසි;

383-4. තත්ථ තස්සාති තස්ස තාපසස්ස. සුභාසිතන්ති සුට්ඨු භාසිතං, ධම්මන්ති
අත්ථො. පබ්බජිතා සන්තාති පබ්බජ්ජං උපගතා සමානා, පබ්බජිත්වා වා හුත්වා
සන්තකායවාචා. මෙත්තචිත්තන්ති මෙත්තාසහගතං චිත්තං. චිත්තසීසෙන
මෙත්තජ්ඣානං වදති. බ්‍රහ්මලොකුපපත්තියාති තඤ්ච සා මෙත්තචිත්තං භාවෙත්ති
බ්‍රහ්මලොකුපපත්තියා අභාවෙසි, න විපස්සනාපාදකාදිඅත්ථං. අනුජ්ජන්තො හි
බුද්ධෙ බ්‍රහ්මවිහාරාදිකෙ භාවෙත්තා තාපසපරිබ්බාජකා යාවදෙව
භවසම්පත්තිඅත්ථමෙව භාවෙසුං.

385-6. ගාමා ගාමන්ති ගාමනො අඤ්ඤං ගාමං. ආභාවෙත්වාති වඩ්ඪෙත්වා
බුහෙත්වා. “අභාවෙත්වා”ති කෙච්ච පඨන්ති, තෙසං අ-කාරො නිපාතමත්තං.
ඉත්ථිචිත්තං විරාජෙත්වාති ඉත්ථිභාවෙ චිත්තං අජ්ඣාසයං අභිරුචිං විරාජෙත්වා
ඉත්ථිභාවෙ විරත්තචිත්තා හුත්වා. බ්‍රහ්මලොකුපගාති පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන
බ්‍රහ්මලොකං උපගමනකා අහොසි. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා තස්සා උපාසිකාය සොකං විනොදෙත්වා
උපරි චතුසච්චදෙසනං අකාසි. සච්චපරියොසානෙ සා උපාසිකා සොනාපත්තිඵලෙ
පතිට්ඨති. සම්පත්තපරිසාය ව දෙසනා සාත්ථිකා අහොසිති.

උබ්බරිපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති බුද්දක-අට්ඨකථාය පෙනවත්ථුස්මි.

තෙරසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

දුතියස්ස උබ්බරිවග්ගස්ස අත්ථසංචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. චූළවග්ගො

1. අභිජ්ජමානපෙනවත්ථුචණ්ණනා

අභිජ්ජමානෙ වාරිමිභීති ඉදං සත්ථරි වෙළවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං
ලුද්දපෙනං ආරබ්භ චුත්තං. ඛාරාණසියං කිර අපරදිසාභාගෙ පාරගඬිගාය වාසහගාමං
අතික්කම්ත්වා චුන්දට්ඨිලනාමකෙ ගාමෙ ඵකො ලුද්දකො අහොසි. සො අරඤ්ඤ

මීගෙ වඩිත්වා වරමංසං අඬිගාරෙ පවිත්වා බාදිත්වා අවසෙසං පණ්ණාසුටෙ ඛන්ධිත්වා කාපෙන ගහෙත්වා ගාමං ආගච්ඡති. තං බාලදාරකා ගාමද්වාරෙ දිස්වා “මංසං මෙ දෙනි, මංසං මෙ දෙනි” ති හත්ථෙ පසාරෙත්වා උපධාවන්ති. සො තෙසං ථොකං ථොකං මංසං දෙනි. අථෙකදිවසං මංසං අලහිත්වා උද්දාලකපුෂ්ඨං පිළන්ධිත්වා බහුඤ්ච හත්ථෙන ගහෙත්වා ගාමං ගච්ඡන්තං තං දාරකා ගාමද්වාරෙ දිස්වා “මංසං මෙ දෙනි, මංසං මෙ දෙනි” ති හත්ථෙ පසාරෙත්වා උපධාවිංසු. සො තෙසං එකෙකං පුෂ්ඨමඤ්ජරිං අදාසි.

අථ අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා පෙනෙසු නිබ්බත්තො නග්ගො විරූපරූපො භයානකදස්සනො සුපිනෙපි අන්තපානං අජානන්තො සීසෙ ආබන්ධිතඋද්දාලකකුසුමමාලාකලාපො “චුන්දට්ඨිලායං ඤාතකානං සන්තිකෙ කිඤ්චි ලහිස්සාමි” ති ගඬිගාය උදකෙ අභිජ්ජමානෙ පටිසොතං පදසා ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන කොලියො නාම රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස මහාමත්තො කුපිතං පච්චන්තං වූපසමෙත්වා පටිනිවත්තෙන්තො හත්ථිඅස්සාදිපරිවාරබලං ථලපථෙන පෙසෙත්වා සයං ගඬිගාය නදියා අනුසොතං නාවාය ආගච්ඡන්තො තං පෙනං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා පුච්ඡන්තො –

387.

“අභිජ්ජමානෙ වාරිමිහි, ගඬිගාය ඉධ ගච්ඡසි;
නග්ගො පුබ්බද්ධපෙතොව, මාලධාරී අලඬකතො;
කුහිං ගමිස්සසි පෙන, කත්ථ වාසො භවිස්සති” ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ අභිජ්ජමානෙති පදනික්ඛෙපෙන අභිජ්ජමානෙ සඬ්ඝාතෙ, වාරිමිහි ගඬිගායාති ගඬිගාය නදියා උදකෙ. ඉධාති ඉමස්මිං යානෙ. පුබ්බද්ධපෙතොවාති කායස්ස පුරිමද්ධෙන අපෙතො විය අපෙතයොනිකො දෙවපුත්තො විය. කථං? මාලධාරී අලඬකතොති, මාලාහි පිළන්ධිත්වා අලඬකතසීසග්ගොති අත්ථො. කත්ථ වාසො භවිස්සතීති කතරස්මිං ගාමෙ දෙසෙ වා තුය්හං නිවාසො භවිස්සති, තං කථෙහීති අත්ථො.

ඉදානි යං තදා තෙන පෙනෙන කොලියෙන ච වුත්තං, තං දස්සෙතුං සඬ්ඝීතිකාරා

—

388.

“චුන්දට්ඨිලං ගමිස්සාමි, පෙතො සො ඉති භාසති;
අන්තරෙ වාසහගාමං, බාරාණසිඤ්ච සන්තිකෙ.

389.

“තඤ්ච දිස්වා මහාමත්තො, කොලියො ඉති විස්සුතො;
සත්තුං හත්තඤ්ච පෙතස්ස, ජිතකඤ්ච යුගං අදා.

390.

“නාවාය නිට්ඨමානාය, කප්පකස්ස අදාපයි;
කප්පකස්ස පදින්නම්හි, යානෙ පෙනස්ස දිස්සථ.

391.

“තතො සුවත්ථවසනො, මාලධාරී අලඬකතො;
යානෙ ධීතස්ස පෙනස්ස, දක්ඛිණා උපකප්පථ;
තස්මා දජ්ජෙථ පෙනානං, අනුකම්පාය පුනප්පුන” නිති. — ගාථායො
අවොචුං;

388. තත්ථ චුන්දට්ඨිලන්ති එවංනාමකං ගාමං. අන්තරෙ වාසහගාමං,
බාරාණසිඤ්ච සන්තිකෙති වාසහගාමස්ස ච බාරාණසියා ච වෙමජ්ඣෙකං. අන්තරා-
සද්දයොගෙන හෙතං සාමාන්තේ උපයොගවචනං. බාරාණසියා සන්තිකෙ හි සො
ගාමොති. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො — අන්තරෙ වාසහගාමස්ස ච බාරාණසියා ච යො
චුන්දට්ඨිලනාමකො ගාමො බාරාණසියා අවිදුරෙ, තං ගාමං ගමිස්සාමිති.

389. කොලියො ඉති විස්සුතොති කොලියොති එවංපකාසිතනාමො. සත්තුං
හත්තඤ්චාති සත්තුඤ්චෙව හත්තඤ්ච. පීතකඤ්ච යුගං අදාති පීතකං
සුවණ්ණවණ්ණං එකං වත්ථයුගඤ්ච අදාසි.

390. කදා අදාසිති වෙ ආහ නාවාය නිට්ඨමානාය. කප්පකස්ස අදාපයීති
ගච්ඡන්තිං නාවං යපෙත්වා තත්ථ එකස්ස න්භාපිතස්ස උපාසකස්ස දාපෙසි,
දින්නම්හි වත්ථයුගෙති යොජනා. යානෙති යානසො තඬ්ඛිණඤ්ඤෙව. පෙනස්ස
දිස්සථාති පෙනස්ස සරීරෙ පඤ්ඤායිත්ථ, තස්ස නිවාසනපාරුපනවත්ථං සම්පජ්ජි.
තෙනාහ “තතො සුවත්ථවසනො, මාලධාරී අලඬකතො” ති, සුවත්ථවසනො
මාලාහරණෙහි සුමණ්ඨිතපසාධිතො. යානෙ ධීතස්ස පෙනස්ස, දක්ඛිණා
උපකප්පථාති දක්ඛිණෙයාට්ඨානෙ ධීතා පනෙසා දක්ඛිණා තස්ස පෙනස්ස යස්මා
උපකප්පති, විනියොගං අගමාසි. තස්මා දජ්ජෙථ පෙනානං, අනුකම්පාය
පුනප්පුනන්ති පෙනානං අනුකම්පාය පෙනෙ උද්දිස්ස පුනප්පුනං දක්ඛිණං දදෙයාති
අත්ථො.

අථ සො කොලියමහාමත්තො තං පෙනං අනුකම්පමානො දානවිධිං
සම්පාදෙත්වා අනුසොතං ආගන්ත්වා සූරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ බාරාණසිං සම්පාපුණි.
හගවා ච තෙසං අනුග්ගහත්ථං ආකාසෙන ආගන්ත්වා ගඬගාතීරෙ අට්ඨාසි.
කොලියමහාමත්තොපි නාවානො ඔතරිත්වා හට්ඨපහට්ඨො හගවන්තං නිමන්තෙසි —
“අධිවාසෙථ මෙ, හන්තෙ, හගවා අජ්ජතනාය හත්තං අනුකම්පං උපාදායා” ති.
අධිවාසෙසි හගවා තුණ්හිභාවෙන. සො හගවතො අධිවාසනං විදිත්වා තාවදෙව
රමණියෙ භූමිභාගෙ මහන්තං සාබාමණ්ඩපං උපරි වතුසු ච පස්සෙසු
නානාවිරාගවණ්ණවිචිත්තවිධිවසනසමලඬකතං කාරෙත්වා තත්ථ හගවතො
ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි හගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ.

අථ සො මහාමත්තො භගවත්තං උපසඬකමිත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පුපේත්වා
 වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො හෙට්ඨා අත්තනො චුත්තවචනං පෙනස්ස ව
 පටිවචනං භගවතො ආරොවෙසි. භගවා “භික්ඛුසඬසො ආගච්ඡතු” ති වින්තෙසි.
 වින්තිතසමනන්තරමෙව බුද්ධානුභාවසඤ්චොදිතො සුවණ්ණහංසගණො විය
 ධතරට්ඨහංසරාජං භික්ඛුසඬසො ධම්මරාජං සම්පරිවාරෙසි. තාවදෙව මහාජනො
 සන්නිපති “උළාරා ධම්මදෙසනා භවිස්සති” ති. තං දිස්වා පසන්නමානසො
 මහාමත්තො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඬසං පණිතෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන
 සන්නප්පෙසි. භගවා කතභත්තකිච්චො මහාජනස්ස අනුකම්පාය
 “බාරාණසිසම්පගාමවාසිනො සන්නිපත්තතු” ති අධිට්ඨාසි. සබ්බෙ ව තෙ
 ඉද්ධිබලෙන මහාජනා සන්නිපතිංසු, උළාරෙ වස්ස පෙනෙ පාකටෙ අකාසි. තෙසු
 කෙච් ඡින්නහින්තපිලොතිකඛණ්ඩධරා, කෙච් අත්තනො කෙසෙහෙව
 පටිච්ඡාදිතකොපිනා, කෙච් නග්ගා යථාජාතරූපා බුප්පිපාසාහිභූතා තවපරියොනද්ධා
 අට්ඨිමත්තසරීරා ඉතො විතො ව පරිබ්භමන්තා මහාජනස්ස පච්චක්ඛන්තො
 පඤ්ඤායිංසු.

අථ භගවා තථාරූපං ඉද්ධාහිසඬබාරං අභිසඬබාසි, යථා තෙ එකප්ඤ්ඤා
 සන්නිපතිත්වා අත්තනා කතං පාපකම්මං මහාජනස්ස පවෙදෙසුං. තමත්ථං
 දිපෙන්තා සඬගීතිකාරා –

392.

“සාතුන්නවසනා එකෙ, අඤ්ඤෙ කෙසනිවාසනා;
 පෙනා භත්තාය ගච්ඡන්ති, පක්කමන්ති දිසොදිසං.

393.

“දුරෙ එකෙ පධාවිත්වා, අලද්ධාව නිවත්තරෙ;
 ඡාතා පමුච්ඡිතා භන්තා, භූමියං පටිසුම්භිතා.

394.

“කෙච් තත්ථ පපතිත්වා, භූමියං පටිසුම්භිතා;
 පුබ්බෙ අකතකල්යාණා, අග්ගිද්ධිසාව ආතපෙ.

395.

“මයං පුබ්බෙ පාපධම්මා, සරණි කුලමාතරො;
 සන්නෙසු දෙයාධම්මෙසු, දීපං නාකම්භ අත්තනො.

396.

“පහුතං අන්තපානම්පි, අපිස්සු අවකිරියති;
 සම්මග්ගතෙ පබ්බජිතෙ, න ච කිඤ්චි අදම්භසෙ.

397.

“අකම්මකාමා අලසා, සාදුකාමා මහග්ගසා;

ආලොපපිණ්ඩදාතාරො, පටිග්ගහෙ පරිභාසිමිහසෙ.

398.

“නෙ සරා තා ව දාසියො, තානෙවාහරණානි නො;
නෙ අඤ්ඤෙ පරිවාරෙන්නි, මයං දුක්ඛස්ස භාගිනො.

399.

“වෙණි වා අවඤ්ඤා භොන්නි, රථකාරී ව දුබ්භිකා;
වණ්ඩාලී කපණා භොන්නි, කප්පකා ව පුනප්පුනං.

400.

“යානි යානි නිහිනානි, කුලානි කපණානි ව;
තෙසු තෙස්වෙව ජායන්නි, එසා මච්ඡරිනො ගති.

401.

“පුබ්බෙ ව කතකල්‍යාණා, දායකා වීතමච්ඡරා;
සග්ගං තෙ පරිපුරෙන්නි, ඔභාසෙන්නි ව නන්දනං.

402.

“වෙජයන්තෙ ව පාසාදෙ, රමිත්වා කාමකාමිනො;
උච්චාකුලෙසු ජායන්නි, සභොගෙසු තතො වුතා.

403.

“කුටාගාරෙ ව පාසාදෙ, පල්ලඬකෙ පොනකත්ථතෙ;
බ්භිතඬගා මොරහත්ථෙහි, කුලෙ ජාතා යසස්සිනො.

404.

“අඬකතො අඬකං ගච්ඡන්නි, මාලධාරී අලඬකතා;
ධානියො උපතිට්ඨන්නි, සායං පාතං සුබ්බෙසිනො.

405.

“නයිදං අකතපුඤ්ඤානං, කතපුඤ්ඤානමෙවිදං;
අසොකං නන්දනං රමිමං, තිදසානං මභාවනං.

406.

“සුඛං අකතපුඤ්ඤානං, ඉධ නත්ථි පරත්ථ ව;
සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං, ඉධ වෙව පරත්ථ ව.

407.

“තෙසං සහබ්‍යකාමානං, කත්තබ්බං කුසලං බහුං;

කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති, සග්ගෙ භොගසමඬිගිනෝ’ ති. — ගාථායො අවොචුං;

392. තත්ථ සාතුන්තවසනාති ඡින්නභින්නපිලොතිකඛණ්ඩනිවාසනා. එකෙති එකච්චෙ. කෙසනිවාසනාති කෙසෙහෙව පටිච්ඡාදිතකොපිනා. භත්තාය ගච්ඡන්තීති ‘අප්පෙව නාම ඉතො ගතා යත්ථ වා තත්ථ වා කිඤ්චි උච්ඡිට්ඨහත්තං වා වම්මිහත්තං වා ගබ්භමලාදිකං වා ලභෙය්‍යාමා’ ති කත්ථවිදෙව අට්ඨන්වා සාසත්ථාය ගච්ඡන්ති. පක්කමන්ති දිසොදිසන්ති දිසතො දිසං අනෙකයොජනන්තරිකං යානං පක්කමන්ති.

393. දුරෙති දුරෙව යානෙ. එකෙති එකච්චෙ පෙනා. පඨාවිත්ථාති සාසත්ථාය උපඨාවිත්ථා. අලද්ධාව නිවත්තරෙති කිඤ්චි සාසං වා පානීයං වා අලභිත්ථා එව නිවත්තන්ති. පමුවඡිතාති බුප්පිපාසාදිදුක්ඛෙන සඤ්ජාතමුවඡා. භන්තාති පරිබ්භමන්තා. භූමියං පටිසුම්භිතාති තාය එව මුවඡාය උප්පත්තියා යත්ථා අවක්ඛිත්තමත්තිකාපිණ්ඩා විය විස්සුස්සිත්ථා පථවියං පතිතා.

394. තත්ථාති ගතට්ඨානෙ. භූමියං පටිසුම්භිතාති පපානෙ පතිතා විය ඡීඝච්ඡාදිදුක්ඛෙන යාතුං අසමත්ථභාවෙන භූමියං පතිතා, තත්ථ වා ගතට්ඨානෙ සාසාදීනං අලාභෙන ඡින්නාසා හුත්ථා කෙනචි පටිමුඛං සුම්භිතා පොථිතා විය භූමියං පතිතා භොන්තීති අත්ථො. පුබ්බෙ අකතකල්‍යාණාති පුරිමභවෙ අකතකුසලා. අග්ගිද්ධිසාව ආතපෙති නිදාසකාලෙ ආතපට්ඨානෙ අග්ගිනා ද්ධිසාව විය, බුප්පිපාසග්ගිනා ධය්හමානා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තීති අත්ථො.

395. පුබ්බෙති අතීතභවෙ. පාපධම්මාති ඉස්සුකීමච්ඡරීආදිභාවෙන ලාමකසභාවා. සරණීති සරසාමිනියො. කුලමාතරොති කුලදාරකානං මාතරො, කුලපුරිසානං වා මාතරො. දීපන්ති පතිට්ඨං, පුඤ්ඤන්ති අත්ථො. තඤ්ඤි සත්තානං සුගතීසු පතිට්ඨාභාවතො ‘පතිට්ඨා’ ති වුවචති. නාකම්භාති න කර්මිහ.

396. පහුතන්ති බහුං. අන්තපානම්පිති අන්තඤ්ච පානඤ්ච. අපිස්සු අවකිරියතීති සුති නිපාතමත්තං, අපි අවකිරියති ඡට්ටියති. සම්මග්ගතෙති සම්මා ගතෙ සම්මා පටිපන්නෙ සම්මා පටිපන්නාය. පබ්බජිතෙති පබ්බජිතාය. සම්පදානෙ හි ඉදං භූමිමච්චනං. සම්මග්ගතෙ වා පබ්බජිතෙ සති ලබ්භමානෙති අත්ථො. න ව කිඤ්චි අදම්භසෙති ‘කිඤ්චිමත්තම්පි දෙය්‍යධම්මං නාදම්භා’ ති විජ්ජපට්ඨාරාහිභූතා වදන්ති.

397. අකම්මකාමාති සාධුති අකත්තබ්බං කම්මං අකුසලං කාමෙත්තීති අකම්මකාමා, සාධුහි වා කත්තබ්බං කුසලං කාමෙත්තීති කම්මකාමා, න කම්මකාමාති අකම්මකාමා, කුසලධම්මෙසු අච්ඡන්දිකාති අත්ථො. අලසාති කුසීතා කුසලකම්මකරණෙ නිබ්බිරියා. සාදුකාමාති සාතමධුරවත්ථුපියා. මහග්ගසාති මහාභොජනා, උභයෙනාපි සුන්දරඤ්ච මධුරඤ්ච භොජනං ලභිත්ථා අත්ථිකානං කිඤ්චි අදත්ථා සයමෙව භුඤ්ජිතාරොති දස්සෙති. ආලොපපිණ්ඩදාතාරොති

ආලෝපමත්තස්සපි භොජනපිණ්ඩස්ස දායකා. පටිග්ගහෙනි තස්ස පටිග්ගණ්හනකෙ.
පරිභාසිම්භසෙනි පරිභවං කරොන්තා භාසිම්භ, අවමඤ්ඤිම්භ උප්පණ්ඩිම්භා වාති
අත්ථො.

398. තෙ සරාති යත්ථ මයං පුබ්බෙ “අම්භාකං සර”න්ති මමත්තං අකරිම්භා,
තාති සරාති යථාධිතාති, ඉදාති නො න කිඤ්චි උපකප්පතීති අධිප්පායො. තා ච
දාසියො තානෙවාහරණාති නොති එත්ථාපි එසෙව නයො. තත්ථ නොති අම්භාකං.
තෙති තෙ සරාදිකෙ. අඤ්ඤෙ පරිවාරෙන්ති, පරිභොගාදිවසෙන විනියොගං
කරොන්තීති අත්ථො. මයං දුක්ඛස්ස භාගිනොති මයං පන පුබ්බෙ කෙවලං
කීළනප්පසුතා හුත්වා සාපතෙය්‍යං පභාය ගමනීයං අනුගාමිකං කාතුං අජානන්තා
ඉදාති බුප්පිපාසාදිදුක්ඛස්ස භාගිනො හවාමාති අත්තානං ගරහන්තා වදන්ති.

399. ඉදාති යස්මා පෙනයොනිතො වට්ඨන්වා මනුස්සෙසු උප්පජ්ජන්තාපි සත්තා
යෙභුයොන තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන භීනජාතිකා කපණුවන්තිනොව
හොන්ති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙතුං “වෙණිවා”තිආදිනා ද්වෙ ගාථා වුත්තා. තත්ථ
වෙණිවාති වෙනජාතිකා, විලිචකාරා නළකාරා හොන්තිති අත්ථො. වා-සද්දො
අනියමත්ථො. අවඤ්ඤාති අවඤ්ඤෙය්‍යා, අවජාතිතබ්බාති වුත්තං හොති.
“වම්භනා”ති වා පායො, පරෙහි බාධනීයාති අත්ථො. රථකාරීති වම්මකාරිනො.
දුබ්භිකාති මිත්තදුබ්භිකා මිත්තානං බාධිකා. වණ්ඩාලීති වණ්ඩාලජාතිකා. කපණාති
වනිබ්බකා අතිවිය කාරුඤ්ඤප්පත්තා. කප්පකාති කප්පකජාතිකා, සබ්බත්ථ
“හොන්ති පුනප්පුන”න්ති යොජනා, අපරාපරම්පි ඉමෙසු නිභීනකුලෙසු
උප්පජ්ජන්තිති වුත්තං හොති.

400. තෙසු තෙස්වෙව ජායන්තීති යාති යාති අඤ්ඤානිපි
නෙසාදපුක්කසකුලාදීති කපණාති අතිවිය වම්භනියාති පරමදුග්ගතාති ව, තෙසු
තෙසු එව නිභීනකුලෙසු මච්ඡරියමලෙන පෙතෙසු නිබ්බත්තිත්වා තතො වුතා
නිබ්බත්තන්ති. තෙනාහ “එසා මච්ඡරිනො ගති”ති.

401. එවං අකතපුඤ්ඤානං සත්තානං ගතිං දස්සෙත්වා ඉදාති කතපුඤ්ඤානං
ගතිං දස්සෙතුං “පුබ්බෙ ච කතකල්‍යාණා”ති සත්ත ගාථා වුත්තා. තත්ථ සග්ගං තෙ
පරිපුරෙන්තීති යෙ පුබ්බෙ පුරිමජාතියං කතකල්‍යාණා දායකා දානපුඤ්ඤාභිරතා
විගතමලමච්ඡෙරා, තෙ අත්තනො රූපසම්පත්තියා වෙව පරිවාරසම්පත්තියා ච
සග්ගං දෙවලොකං පරිපුරෙන්ති පරිපුණ්ණං කරොන්ති. ඔභාසෙන්ති ච නන්දනන්ති
න කෙවලං පරිපුරෙන්තියෙව, අථ ඛො කප්පරුක්ඛාදීනං පභාහි සභාවෙනෙව
ඔභාසමානම්පි නන්දනවනං අත්තනො වත්ථාහරණපුත්ති සරීරප්පභාය ච අභිභවිත්වා
වෙව ඔභාසෙන්වා ච ජොතෙන්ති.

402. කාමකාමීනොති යථිච්ඡිතෙසු කාමගුණෙසු යථාකාමං පරිභොගවන්තො.
උච්චාකුලෙසුති උච්චෙසු බත්තියකුලාදීසු කුලෙසු. සභොගෙසුති මහාවිභවෙසු.
තතො වුතාති තතො දෙවලොකතො වුතා.

403. කුටාගාරෙ ව පාසාදෙනි කුටාගාරෙ ව පාසාදෙ ව. බීජිතඩිගාති බීජියමානදෙනා. මොරහත්ථෙහිති මොරපිඤ්ජපටිමණ්ඩිතබීජනිහත්ථෙහි. යසස්සිනොති පරිවාරවන්තො රමන්තිති අධිජ්ජායො.

404. අඩ්ඤානො අඩ්ඤං ගච්ඡන්තිති දාරකකාලෙපි ඤාතිනං ධාතීනඤ්ච අඩ්ඤාට්ඨානතො අඩ්ඤාට්ඨානමෙව ගච්ඡන්ති, න භූමිතලන්ති අධිජ්ජායො. උපතිට්ඨන්තිති උපට්ඨානං කරොන්ති. සුබ්බෙසිනොති සුබ්බමිච්ඡන්තා, “මා සීතං වා උණ්හං වා”ති අජ්ජකම්පි දුක්ඛං පරිහරන්තා උපතිට්ඨන්තිති අධිජ්ජායො.

405. නයිදං අකතපුඤ්ඤානන්ති ඉදං සොකචත්ථුඅභාවතො අසොකං රම්මං රමණියං තිදසානං තාවතිංසදෙව්‍යානං මහාවනං මහාඋපවනභූතං නන්දනං නන්දනවනං අකතපුඤ්ඤානං න හොති, තෙහි ලද්ධුං න සක්කාති අත්ථො.

406. ඉධාති ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ විසෙසතො පුඤ්ඤං කරියති, තං සන්ධායාහ. ඉධාති වා දිට්ඨධම්මෙ. පරත්ථාති සම්පරායෙ.

407. තෙසන්ති තෙහි යථාචුත්තෙහි දෙවෙහි. සහබ්‍යකාමානන්ති සහභාවං ඉච්ඡන්තෙහි. භොගසමච්ඡිනොති භොගෙහි සමන්තාගතා, දිබ්බෙහි පඤ්චකාමගුණෙහි සමජ්ජිනා මොදන්තිති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ඵචං තෙහි පෙනෙහි සාධාරණතො අත්තනා කතකම්මස්ස ව ගතියා පුඤ්ඤකම්මස්ස ව ගතියා පච්චෙදිතාය සංවිග්ගමනස්ස කොළියාමච්චපමුඛස්ස තත්ථ සන්නිපතිතස්ස මහාජනස්ස අජ්ඣාසයානුරූපං භගවා විත්ථාරොන ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසිතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසිති.

අභිජ්ජමානපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සාණවාසිත්ථෙරපෙනවත්ථුචණ්ණනා

කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරොති ඉදං සත්ථරි වෙළවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මතො සාණවාසිත්ථෙරස්ස ඤාතිපෙනෙ ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර බාරාණසියං කිතවස්ස නාම රඤ්ඤො පුත්තො උය්‍යානකීළං කීළිත්වා නිවත්තන්තො සුනෙත්තං නාම පච්චෙකඬුද්ධං පිණ්ඩාය වරිත්වා නගරතො නික්ඛමන්තං දිස්වා ඉස්සරියමදමන්තො හුත්වා “කථඤ්ඤි නාම මය්හං අඤ්ජලිං අකත්වා අයං මුණ්ඩකො ගච්ඡති”ති පදුට්ඨවිත්තො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔතරිත්වා “කච්චි තෙ පිණ්ඩපාතො ලද්ධො”ති ආලපන්තො හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා පථවියං පාතෙත්වා භින්දි. අථ නං සබ්බත්ථ තාදිභාවජ්ජත්තියා නිබ්බිකාරං.

කරුණාවජ්ජාරසොමනස්සනිපාතපසන්නවිත්තමෙව ඔලොකෙත්තං.

අට්ඨානාසාතෙන දුසිතවිත්තො “කිං මං කිතවස්ස රඤ්ඤො පුත්තං න ජානාසි, ත්වං ඔලොකයන්තො මය්හං කිං කරිස්සසි”ති වත්වා අවහසන්තො පක්කාමි.

පක්කන්තමත්තස්සෙව වස්ස නරකග්ගිදාහපට්ඨාගො බලවසරිරදාහො උජ්ජජ්ජි.

සො තෙන මහාසන්තාපෙනාහිභූතකායො අතිබාළ්භං දුක්ඛවෙදනාහිතුන්තො කාලං කත්වා අවිචිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති.

සො තත්ථ දක්ඛිණපස්සෙන වාමපස්සෙන උත්තානො අවකුජ්ජොති බහුහි පකාරෙහි පරිවත්තිත්වා චතුරාසිති වස්සසහස්සානි පච්චිත්වා තතො වුතො පෙනෙසු අපිරිමිතකාලං බුජ්ජිපාසාදිදුක්ඛං අනුභවිත්වා තතො වුතො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ කුණ්ඩිනගරස්ස සමීපෙ කෙවට්ටගාමෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ජාතිස්සරඤාණං උජ්ජජ්ජි, තෙන සො පුබ්බෙ අත්තනා අනුභූතපුබ්බං දුක්ඛං අනුස්සරන්තො වයස්පත්තොපි පාපහයෙන ඤාතකෙහිපි සද්ධිං මච්ඡන්ධනත්ථං න ගච්ඡති. තෙසු ගච්ඡන්තෙසු මච්ඡෙ ඝාතෙතූං අනිච්ඡන්තො නිලීයති, ගතො ච ජාලං හින්දති, ජීවන්තෙ වා මච්ඡෙ ගහෙත්වා උදකෙ විස්සජ්ජෙති, තස්ස තං කිරියං අරොචන්තා ඤාතකා ගෙහතො තං නීහරිංසු. එකො පනස්ස භාතා සිනෙහබද්ධහදයො අහොසි.

තෙන ච සමයෙන ආයස්මා ආනන්දො කුණ්ඩිනගරං උපනිස්සාය සාණපබ්බතෙ විහරති. අථ සො කෙවට්ටපුත්තො ඤාතකෙහි පරිච්චන්තො හුත්වා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තො තං පදෙසං පත්තො භොජනවෙලාය ථෙරස්ස සන්තිකං උපසඩ්ධම්. ථෙරො තං පුච්ඡිත්වා භොජනෙන අත්ථිකභාවං ඤත්වා තස්ස හත්තං දත්වා කතහත්තකිච්චො සබ්බං තං පවත්ති. ඤත්වා ධම්මකථාය පසන්නමානසං ඤත්වා “පබ්බජ්ජස්සි, ආවුසො”ති? “ආම, හන්තෙ, පබ්බජ්ජස්සාමි”ති. ථෙරො තං පබ්බාජෙත්වා තෙන සද්ධිං භගවතො සන්තිකං අගමාසි. අථ නං සත්ථා ආහ – “ආනන්ද, ඉමං සාමණෙරං අනුකම්පෙය්‍යාසි”ති. සො ච අකතකුසලත්තා අජ්ජලාභො අහොසි. අථ නං සත්ථා අනුග්ගණ්හන්තො භික්ඛූනං පරිභොගත්ථාය පානීයසංඛාතං පරිපූරණෙ නියොජෙසි. තං දිස්වා උපාසකා තස්ස බහුති නිච්චන්තානි පට්ඨපෙසුං.

සො අපරෙත සමයෙන ලද්ධුපසම්පදො අරහත්තං පත්වා ථෙරො හුත්වා ද්වාදසහි භික්ඛූහි සද්ධිං සාණපබ්බතෙ වසී. තස්ස පන ඤාතකා පඤ්චසතමත්තා අනුපච්ඡකුසලකම්මා උපචිතමච්ඡෙරාදිපාපධම්මා කාලං කත්වා පෙනෙසු නිබ්බත්තිංසු. තස්ස පන මාතාපිතරො “එස අම්හෙහි පුබ්බෙ ගෙහතො නික්කඩ්ඪිතො”ති සාරජ්ජමානා තං අනුපසඩ්ධම්මත්වා තස්මිං බද්ධසිනෙහං භාතිකං පෙසෙසුං. සො ථෙරස්ස ගාමං පිණ්ඩාය පට්ඨස්මයෙ දක්ඛිණජාණුමණ්ඩලං පට්ඨියං පතිට්ඨාපෙත්වා කතඤ්ජලී අත්තානං දස්සෙත්වා “මාතා පිතා ච තෙ, හන්තෙ”ති ආදිගාථා අවොච. කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරොතිආදයො පන ආදිතො පඤ්ච ගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං ධම්මසඩ්ධිගාහකෙහි යපිතා.

408.

“කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරො, සාණවාසිනිවාසිකො;
පොට්ඨපාදොති නාමෙන, සමණො භාවිතින්ද්‍රියො.

409.

“තස්ස මාතා පිතා භාතා, දුග්ගතා යමලොකිකා;

පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

410.

“නෙ දුග්ගතා සුවිකට්ඨා, කිලන්තා නග්ගිනො කිසා;
උත්තසන්තා මහත්තාසා, න දස්සෙන්නි කරුරිනො.

411.

“තස්ස භාතා විතරිත්වා, නග්ගො එකපටෙකකො;
චතුකුණ්ඩිකො භවිත්වාන, ථෙරස්ස දස්සයිතුමං.

412.

“ථෙරො වාමනසිකත්වා, තුණ්හිභුතො අතික්කමි;
සො ච විඤ්ඤාපයි ථෙරං, ‘භාතා පෙතගතො අහං’.

413.

“මාතා පිතා ච නෙ හන්තෙ, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

414.

“නෙන දුග්ගතා සුවිකට්ඨා, කිලන්තා නග්ගිනො කිසා;
උත්තසන්තා මහත්තාසා, න දස්සෙන්නි කරුරිනො.

415.

“අනුකම්පස්සු කාරුණිකො, දත්වා අන්වාදිසාහි නො;
තච දින්නෙන දානෙන, යාපෙස්සන්ති කරුරිනො” ති.

408-9. තත්ථ කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරොති එවංනාමකෙ නගරෙ

ජාතසංවඩ්ඨත්ථෙරො, “කුණ්ඩිකනගරො ථෙරො” තිපි පායො, සො එවත්ථො.
සාණවාසිනිවාසිකොති සාණපබ්බතවාසී. පොට්ඨපාදොති නාමෙනාති නාමෙන
පොට්ඨපාදො නාම. සමණොති සමිතපාපො. භාවිතින්ද්‍රියොති අරියමග්ගභාවනාය
භාවිතසද්ධාදිඉන්ද්‍රියො, අරහාති අත්ථො. තස්සාති තස්ස සාණවාසිත්ථෙරස්ස.
දුග්ගතාති දුග්ගතිගතා.

410. සුවිකට්ඨාති පුත්තිනා ලුබ්ගත්තා අට්ටකා, සුවිකාති ලද්ධනාමාය බුජ්ජිපාසාය
අට්ඨා පිළිතා. “සුවිකණ්ඨා” ති කෙච් පඨන්ති, සුවිජ්ද්දසදිසමුඛද්වාරාති අත්ථො.
කිලන්තාති කිලන්තකායචිත්තා. නග්ගිනොති නග්ගරූපා නිව්චොළා. කිසාති
අට්ඨිත්තවමත්තසරිරතාය කිසදෙහා. උත්තසන්තාති “අයං සමණො අම්භාකං
පුත්තො” ති ඔත්තජ්ජෙන උත්‍රාසං ආපජ්ජන්තා. මහත්තාසාති අත්තනා පුබ්බෙ
කතකම්මං පටිච්ච සඤ්ජාතමභාහයා. න දස්සෙන්නීති අත්තනං න දස්සෙන්නි,
සමමුඛිභාවං න ගච්ඡන්ති. කරුරිනොති දාරුණකම්මන්තා.

411. තස්ස භාතාති සාණවාසිත්ථෙරස්ස භාතා. විතරිත්වාති විතිණ්ණො භුත්වා,
ඔත්තප්පසන්තාසහයාති අත්ථො. විතුරිත්වාති වා පායො, තුරිතො භුත්වා,
තරමානරූපො භුත්වාති චුත්තං හොති. එකපථෙති එකපදිකමග්ගෙ. එකකොති
එකිකො අද්දුතියො. චතුකුණ්ඩිකො භවිත්වානාති චතුහි අභිගෙහි කුණ්ඩෙති
අත්තභාවං පවත්තෙතීති චතුකුණ්ඩිකො, ද්විහි ජාණ්හි ද්විහි භත්ථෙහි ගච්ඡන්තො
තිට්ඨන්තො ව, එවංභූතො භුත්වාති අත්ථො. සො හි එවං පුරතො
කොපිනපට්ඨිජාදනා හොතීති තථා අකාසි. ථෙරස්ස දස්සයිතුමන්ති ථෙරස්ස
අත්තානං උද්දිසයි දස්සෙයි.

412. අමනසිකත්වාති “අයං නාම එසො”ති එවං මනසි අකරිත්වා
අනාවජ්ජෙත්වා. සො වාති සො පෙතො. භාතා පෙතගතො අහන්ති “අහං
අතීතත්තභාවෙ භාතා, ඉදානි පෙතභූතො ඉධාගතො”ති වත්වා විඤ්ඤාපයි ථෙරන්ති
යොජනා.

413-5. යථා පන විඤ්ඤාපයි, තං දස්සෙතුං “මාතා පිතා වා”තිආදිනා තිස්සො
ගාථා චුත්තා. තත්ථ මාතා පිතා ව තෙති තව මාතා ව පිතා ව. අනුකම්පස්සුති
අනුග්ගණ්හ අනුදයං කරොහි. අන්වාදිසාහීති ආදිස. නොති අම්භාකං. තව
දිත්තෙනාති තයා දිත්තෙන.

තං සුත්වා ථෙරො යථා පටිපජ්ජී, තං දස්සෙතුං —

416.

“ථෙරො වරිත්වා පිණ්ඩාය, හික්ඛු අඤ්ඤෙ ව ද්වාදස;
එකජ්ඣං සන්තිපතිංසු, භත්තවිස්සග්ගකාරණා.

417.

“ථෙරො සබ්බෙව තෙ ආහ, යථාලද්ධං දදාථ මෙ;
සඬ්ඝහත්තං කරිස්සාමි, අනුකම්පාය ඤාතිනං.

418.

“නිය්‍යාදයිංසු ථෙරස්ස, ථෙරො සඬ්ඝං නිමන්තයි;
දත්වා අන්වාදිසි ථෙරො, මාතු පිතු ව භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතිනං භොතු, සුඛිතා භොන්තු ඤාතයො’.

419.

“සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, භොජනං උදපජ්ජථ;
සුචිං පණ්ණිකං සම්පන්නං, අනෙකරසබ්බාඤ්ජනං.

420.

“තතො උද්දස්සයි භාතා, වණ්ණවා බලවා සුඛි;
පහුතං භොජනං භන්තෙ, පස්ස නග්ගාමිහසෙ මයං;

තථා හන්තෙ පරක්කම, යථා චත්ථං ලභාමසෙ.

421.

“ථෙරො සඬ්ඛාරකුට්ඨිහා, උච්චිතිත්ථාන නන්තකෙ;
පිලොතිකං පටං කත්ථා, සඬ්ඛෙ වාතුද්දිසෙ අදා.

422.

“දත්ථා අත්ථාදිසි ථෙරො, මාතු පිතු ව භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං භොතු, සුඛිතා භොන්තු ඤාතයො’.

423.

“සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, චත්ථානි උදපජ්ජිසුං;
තතො සුවත්ථවසනො, ථෙරස්ස දස්සයිතුමං.

424.

“යාවතා නන්දරාජස්ස, විජිතස්මිං පටිච්ඡදා;
තතො බහුතරා හන්තෙ, චත්ථානච්ඡාදනානි නො.

425.

“කොසෙයාකම්බලියානි, බොමකජ්ජාසිකානි ව;
විපුලා ව මහග්ගා ව, තෙපාකාසෙවලම්බරෙ.

426.

“තෙ මයං පරිදහාම, යං යඤ්චි මනසො පියං;
තථා හන්තෙ පරක්කම, යථා ගෙහං ලභාමසෙ.

427.

“ථෙරො පණ්ණකුට්ටිං කත්ථා, සඬ්ඛෙ වාතුද්දිසෙ අදා;
දත්ථා ව අත්ථාදිසි ථෙරො, මාතු පිතු ව භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං භොතු, සුඛිතා භොන්තු ඤාතයො’.

428.

“සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, සරානි උදපජ්ජිසුං;
කුට්ඨාරනිවෙසනා, විහත්තා භාගසො මිතා.

429.

“න මනුස්සෙසු ඊදිසා, යාදිසා නො සරා ඉධ;
අපි දිබ්බෙසු යාදිසා, තාදිසා නො සරා ඉධ.

430.

“දද්දල්ලමානා ආභෙන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා;

තථා හන්තෙ පරක්කම, යථා පාතීයං ලභාමසෙ.

431.

“ථෙරො කරණං පුරෙත්වා, සඬ්ඝෙ වාතුද්දිසෙ අදා;
දත්වා අන්වාදිසි ථෙරො, මාතු පිතු ව භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං භොතු, සුඛිතා භොන්තු ඤාතයො’.

432.

“සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, පාතීයං උදපජ්ජථ;
ගම්භීරා චතුරස්සා ව, පොක්ඛරඤ්ඤො සුනිම්මිතා.

433.

“සිතොදිකා සුජපතිත්ථා, සීතා අජපටිගන්ධියා;
පදුමුජපලසඤ්ජන්තා, වාරිකිඤ්ජක්ඛපුරිතා.

434.

“තත්ථ න්හත්වා පිචිත්වා ව, ථෙරස්ස පට්ඨස්සයුං;
පහුතං පාතීයං හන්තෙ, පාදා දුක්ඛා ඵලන්ති නො.

435.

“ආභිණ්ඩමානා ඛඤ්ජාම, සක්ඛරෙ කුසකණ්ටකෙ;
තථා හන්තෙ පරක්කම, යථා යානං ලභාමසෙ.

436.

“ථෙරො සිපාටිකං ලද්ධා, සඬ්ඝෙ වාතුද්දිසෙ අදා;
දත්වා අන්වාදිසි ථෙරො, මාතු පිතු ව භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං භොතු, සුඛිතා භොන්තු ඤාතයො’.

437.

“සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, පෙතා රථෙන මාගමුං;
අනුකම්පිතම්භ හදන්තෙ, හත්තෙනච්ඡාදනෙන ව.

438.

“සරෙන පාතීයදානෙන, යානදානෙන වුහයං;
මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ, හන්තෙ වන්දිතුමාගතා” ති. – ගාථායො ආභංසු;

416-7. තත්ථ ථෙරො වරිත්වා පිණ්ඩායාති ථෙරො පිණ්ඩාපාතවාරිකාය
වරිත්වා. භික්ඛු අඤ්ඤෙ ව ද්වාදසාති ථෙරෙන සහ වසන්තා අඤ්ඤෙ ව ද්වාදස
භික්ඛු එකජ්ඣං එකතො සන්තිපතිංසු. කස්මාති වෙ? හත්තච්ඡිසග්ගකාරණාති
හත්තකිච්චකාරණා භුඤ්ජනනිමිත්තං. තෙති තෙ භික්ඛු. යථාලද්ධන්ති යං යං ලද්ධං.
දදාථාති දෙථ.

418. නියාදයිංසුති අදංසු. සඛිසං නිමන්තයිති තෙ එව ද්වාදස භික්ඛු සඛිසුද්දෙසවසෙන තං භත්තං දාතුං නිමන්තෙසි. අන්වාදිසීති ආදිසි. තත්ථ යෙසං අන්වාදිසි, තෙ දස්සෙතුං “මාතු පිතු ව භාතුනො, ඉදං මෙ ඤාතීනං භොතු, සුඛිතා භොන්තු ඤාතයො”ති වුත්තං.

419. සමනත්තරානුද්දිට්ඨෙති උද්දිට්ඨසමනත්තරමෙව. භොජනං උදපජ්ජාති තෙසං පෙතානං භොජනං උජ්ජජි. කිදිසන්ති ආහ “සුච්චි”න්තිආදි. තත්ථ අනෙකරසඛ්‍යඤ්ජනන්ති නානාරසෙහි ඛ්‍යඤ්ජනෙහි යුත්තං, අථ වා අනෙකරසං අනෙකඛ්‍යඤ්ජනඤ්ච. තතොති භොජනලාභතො පච්ඡා.

420. උද්දස්සයි භාතාති භාතිකභූතො පෙතො ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙසි. වණ්ණවා බලවා සුඛිති තෙන භොජනලාභෙන තාවදෙව රූපසම්පන්නො බලසම්පන්නො සුඛිතොව හුත්වා. පහුතං භොජනං, භන්තෙති, භන්තෙ, තව දානානුභාවෙන පහුතං අනජ්ජකං භොජනං අම්භෙහි ලද්ධං. පස්ස නග්ගාම්භසෙති ඔලොකෙහි, නග්ගිකා පන අම්භ, තස්මා තථා, භන්තෙ, පරක්කම පයොගං කරොහි. යථා වත්ථං ලභාමසෙති යෙන පකාරෙන යාදිසෙන පයොගෙන සබ්බෙව මයං වත්ථාති ලභෙය්‍යාම, තථා වායමථාති අත්ථො.

421. සඛිකාරකුට්ඨිහාති තත්ථ තත්ථ සඛිකාරට්ඨානතො. උච්චිතිත්වානාති ගවෙසනවසෙන ගහෙත්වා. නන්තකෙති ඡින්නපරියන්තෙ ඡඩ්ඪිතදුස්සබණ්ඩෙ. තෙ පන යස්මා බණ්ඩභූතා පිලොතිකා නාම භොන්ති, තාහි ව ථෙරො චිවරං කත්වා සඛිසස්ස අදාසි, තස්මා ආහ “පිලොතිකං පටං කත්වා, සඛිසෙ වාතුද්දිසෙ අදා”ති. තත්ථ සඛිසෙ වාතුද්දිසෙ අදාති චතුහිපි දිසාහි ආගතහික්ඛුසඛිසස්ස අදාසි. සම්පදානත්ථෙ හි ඉදං භූමිමවචනං.

423-4. සුවත්ථවසනොති සුන්දරවත්ථවසනො. ථෙරස්ස දස්සයිතුමන්ති ථෙරස්ස අත්තානං දස්සයි දස්සෙසි, පාකටො අභොසි. පට්ච්ඡාදයති එත්ථාති පට්ච්ජදා.

428-9. කුටාගාරනිවෙසනාති කුටාගාරභූතා තදඤ්ඤනිවෙසනසඛිබාතා ව සරා. ලිඬගවිපල්ලාසවසෙන හෙතං වුත්තං. විහත්තාති සමචතුරස්සආයතවට්ඨසණ්ඨානාදිවසෙන විහත්තා. භාගසො මිතාති භාගෙන පට්චිජින්නා. නොති අම්භාකං. ඉධාති ඉමස්මිං පෙතලොකෙ. අපි දිබ්බෙසුති අපිති නිපාතමත්තං, දෙවලොකෙසුති අත්ථො.

431. කරණන්ති ධමකරණං. පුරෙත්වාති උදකස්ස පුරෙත්වා. වාරිකිඤ්ජක්ඛපුරිතාති තත්ථ තත්ථ වාරිමත්ථකෙ පදුමුජ්ජලාදීනං කෙසරභාරෙහි සඤ්ජාදිතවසෙන පුරිතා. එලන්තීති පුජ්ජන්ති, පණ්හිකපරියන්තාදීසු විදාලෙන්තීති අත්ථො.

435-6. ආභිෂේඛමානාති විවරමානා. බඤ්ජාමාති බඤ්ජනවසෙන ගච්ජාම. සක්බරෙ කුසකණ්ටකෙති සක්බරවති කුසකණ්ටකවති ච භූමිභාගෙ, සක්බරෙ කුසකණ්ටකෙ ච අක්කමන්තාති අත්ථො. යානන්ති රථවය්භාදිකං යංකිඤ්චි යානං. සිපාටිකන්ති එකපටලපාහනං.

437-8. රථෙන මාගමුන්ති මකාරො පදසන්ධිකරො, රථෙන ආගමංසු. උභයන්ති උභයෙන දානෙන, යානදානෙන චෙව භත්තාදිවතුපච්චයදානෙන ච. පානීයදානෙන හෙත්ථ හෙසජ්ජදානමිපි සඬිගහිතං. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානමෙවාති.

ථෙරො තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා “යථා ඉමෙ එතරහි, එවං ත්වමිපි ඉතො අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ පෙනො හුත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවී” ති වත්වා ථෙරෙන යාවිතො සුත්තපෙතවත්ථුං කථෙත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාපතො සඤ්ජාතසංවෙගො දානසීලාදිපුඤ්ඤකම්මනිරතො අභොසිති.

සාණවාසිත්ථෙරපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. රථකාරපෙතිවත්ථුචණ්ණනා

වෙළුරියට්ඨිතං රුචිරං පහස්සරන්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙනිං ආරබ්භ චුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි සීලාචාරසම්පන්නා කල්‍යාණමිත්තසන්තිස්සයෙන සාසනෙ අභිජ්ජසන්නා සුචිහත්තවිචිත්‍රහිත්තිට්ඨිතසොපානභූමිතලං අතිවිය දස්සනීයං එකං ආවාසං කත්වා තත්ථ භික්ඛු නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන ආභාරෙන පරිවිසිත්වා භික්ඛුසඬිසස්ස නියායාදෙසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා අඤ්ඤස්ස පාපකම්මස්ස වසෙන හිමවති පබ්බතරාජෙ රථකාරදහං නිස්සාය විමානපෙති හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා සඬිසස්ස ආවාසදානපුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බරතනමයං උළාරං අතිවිය සමන්තතො පාසාදිකං මනොහරං රමණීයං පොක්ඛරණීයං නන්දනවනසදිසං උපයොගිතං විමානං නිබ්බත්ති, සයඤ්ච සුචණ්ණචණ්ණා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා අභොසි.

සා තත්ථ පුරිසෙහි විනාව දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්ති විහරති. තස්සා තත්ථ දීඝරත්තං නිජ්ජුරිසාය වසන්තියා අනභිරති උප්පන්නා. සා උක්කණ්ඨිතා හුත්වා “අත්ථෙට්ඨො උපායො” ති වින්තෙත්වා දිබ්බාති අම්බපක්කාති නදියං පක්ඛිපති. සබ්බං කණ්ණමුණ්ඩපෙතිවත්ථුස්මිං ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පත බාරාණසිවාසී එකො මාණුවො ගඬිගාය තෙසු එකං අම්බඵලං දිස්වා තස්ස පහවං ගවෙසන්තො අනුක්කමෙන තං යානං ගන්ත්වා නදිං දිස්වා තදනුසාරෙන තස්සා වසනට්ඨානං ගතො. සා තං දිස්වා අත්තතො වසනට්ඨානං නෙත්වා පටිසන්ථාරං කරොන්ති නිසීදි. සො තස්සා වසනට්ඨානසම්පත්තිං දිස්වා පුච්ඡන්තො —

439.

“වෙළුරියඵමිහං රුචිරං පහස්සරං, විමානමාරුය්හ අනෙකච්ඡත්තං;
තත්ඵච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ, පථද්ධනි පන්නරසෙව චන්දො.

440.

“වණ්ණො ව තෙ කනකස්ස සන්නිහො, උත්තත්තරූපො භුස
දස්සනෙය්‍යා;
පල්ලඬකසෙට්ඨෙ අතුලෙ නිසින්නා, එකා තුවං නත්ථි ව තුය්හ සාමිකො.

441.

“ඉමා ව තෙ පොක්ඛරණි සමන්නා, පහුතමලා බහුපුණ්ඩරිකා;
සුවණ්ණචුණ්ණෙහි සමන්නමොත්ථනා, න තත්ඵ පඬකො පණකො ව
විජ්ජති.

442.

“භංසා විමෙ දස්සනීයා මනොරමා, උදකස්මිමනුපරියන්ති සබ්බදා;
සමයා වග්ගුපනදන්ති සබ්බෙ, බින්නස්සරා දුන්නිනංව සොසො.

443.

“දද්දල්ලමානා යසසා යසස්සිනී, නාවාය ව ත්වං අවලම්බ තිට්ඨසි;
ආලාරපමිහෙ හසිතෙ පියංවදෙ, සබ්බඬගකලාණි භුසං විරොචසි.

444.

“ඉදං විමානං විරජං සමෙ යීතං, උය්‍යානවන්නං රතිනන්දිවඬ්ඡනං;
ඉච්ඡාමහං නාරි අනොමදස්සනෙ, තයා සහ නන්දනෙ ඉධ මොදිතු” ත්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

439. තත්ඵ තත්ථාති තස්මිං විමානෙ. අච්ඡසිති ඉච්ඡිතිච්ඡිතකාලෙ නිසිදසි.
දෙව්ති තං ආලපති. මහානුභාවෙති මහතා දිබ්බානුභාවෙන සමන්නාගතෙ.
පථද්ධනීති අත්තනො පථභූතෙ අද්ධනි, ගගනතලමග්ගෙති අත්ථො. පන්නරසෙව
චන්දොති පුණ්ණමාසියං පරිපුණ්ණමණ්ඩලො චන්දො විය විජ්ජොතමානාති
අත්ථො.

440. වණ්ණො ව තෙ කනකස්ස සන්නිහොති තව වණ්ණො ව
උත්තත්තසිඬ්ඨිසුවණ්ණෙන සදිසො අතිවිය මනොහරො. තෙනාහ
“උත්තත්තරූපො භුස දස්සනෙය්‍යා”ති. අතුලෙති මහාරහෙ. අතුලෙති වා
දෙවතාය ආලපනං, අසදිසරූපෙති අත්ථො. නත්ථි ව තුය්හ සාමිකොති තුය්හං
සාමිකො ව නත්ථි.

441. පහුතමලයාති කමලකුචලයාදිබහුවිධකුසුමවතියො. සුවණ්ණවුණ්ණෙනීති සුවණ්ණවාලුකාහි. සමන්තමොත්ථතාති සමන්තතො ඔකිණ්ණා. තත්ථාති තාසු පොක්ඛරණිසු. පඨකො පණකො වාති කද්දමො වා උදකපිච්ඡල්ලො වා න විජ්ජති.

442. භංසා විමෙ දස්සනියා මනොරමාති ඉමෙ භංසා ච දස්සනසුඛා මනොරමා ච. අනුපරියන්තීති අනුවචරන්ති. සබ්බදාති සබ්බෙසු උතුසු. සමයාති සඬගම්ම. වග්ගුති මධුරං. උපතදන්තීති විකුජන්ති. බිත්ඳුස්සරාති අවිසටස්සරා සම්පිණ්ඩිතස්සරා. දුන්දුහීනංව සොසොති වග්ගුබිත්ඳුස්සරභාවෙන දුන්දුහීනං විය තච පොක්ඛරණියං භංසානං සොසොති අත්ථො.

443. දද්දල්ලමානාති අතිවිය අභිජලන්ති. යසසාති දෙවිද්ධියා. නාචායාති දොණියං. පොක්ඛරණියඤ්ඤි පදුමිනියං සුවණ්ණනාචාය මහාරහෙ පල්ලඬකෙ නිසිදිත්වා උදකකීලං කීලන්තිං පෙනිං දිස්වා ඵවමාහ. අවලම්බාති අවලම්බිත්වා අපස්සෙනං අපස්සාය. තිට්ඨසීති ඉදං යානසද්දස්ස ගතිනිවත්ති අත්ථත්තා ගතියා පටික්ඛෙපවචනං. “නිසජ්ජසී”ති වා පාඨො, නිසිදසිච්චෙවස්ස අත්ථො දට්ඨබ්බො. ආළාරපම්භෙති වෙල්ලිතදීඝනීලපබ්බමෙ. හසිතෙති හසිතමහාහසිතමුඛෙ. පියංවදෙති පියභාණිනී. සබ්බඬගකලයාණීති සබ්බෙහි අඬගෙහි සුන්දරෙ, සොහනසබ්බඬගපච්චඩ්ඨිති අත්ථො. විරොචසීති විරාජෙසී.

444. විරජන්ති විගතරජං නිද්දොසං. සමෙ යීතන්ති සමෙ භූමිභාගෙ යීතං, චතුරස්සසොහිතතාය වා සමභාගෙ යීතං, සමන්තභද්දකන්ති අත්ථො. උය්‍යානවන්තන්ති නන්දනවනසහිතං. රතිනන්දිවඩ්ඪනන්ති රතිඤ්ච නන්දිඤ්ච වඩ්ඪෙතීති රතිනන්දිවඩ්ඪනං, සුඛස්ස ච පීතියා ච සංවඩ්ඪනන්ති අත්ථො. නාරීති තස්සා ආලපනං. අනොමදස්සනෙති පරිපුණ්ණඅඬගපච්චඩ්ඨගතාය අනින්දිතදස්සනෙ. නන්දනෙති නන්දනකරෙ. ඉධාති නන්දනවනෙ, විමානෙ වා. මොදිතුන්ති අභිරමිතුං ඉච්ඡාමීති යොජනා.

ඵචං තෙන මාණුවෙන චුත්තෙ සා විමානපෙතිදෙවතා තස්ස පටිච්චනං දෙන්තී –

445.

“කරොහි කම්මං ඉධ වෙදනීයං, චිත්තඤ්ච තෙ ඉධ නිහිතං භවතු;
කත්ථාන කම්මං ඉධ වෙදනීයං, ඵචං මමං ලච්ඡසී කාමකාමිනී”න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ කරොහි කම්මං ඉධ වෙදනීයන්ති ඉධ ඉමස්මිං දිබ්බට්ඨානෙ විපච්චනකං විපාකදායකං කුසලකම්මං කරොහි පසචෙය්‍යාසී. ඉධ නිහිතන්ති ඉධූපතීතං, “ඉධ නින්ත”න්ති වා පාඨො, ඉමස්මිං යානෙ නින්තං පොණං පබ්භාරං තච චිත්තං භවතු භොතු. මමන්ති මං. ලච්ඡසීති ලච්ඡස්සසී.

සො මාණුවො තස්සා විමානපෙතියා චචනං සුත්ථා තතො මනුස්සපථං ගතො තත්ථ චිත්තං පණ්ඩාය තජ්ජං පුඤ්ඤකම්මං කත්ථා නවිරස්සෙව කාලං කත්ථා තත්ථ නිබ්බත්ති තස්සා පෙතියා සභබ්‍යතං. තමත්ථං පකාසෙන්තා සඬගීතිකාරා –

446.

“සාධුති සො තස්සා පටිස්සුණිත්වා,
අකාසි කම්මං තහිං වෙදනීයං;
කත්වාන කම්මං තහිං වෙදනීයං,
උපපජ්ජී සො මාණවො තස්සා සහබ්බන්ත”න්ති. —

ඔසානගාථමාහංසු. තත්ථ සාධුති සම්පට්ච්ඡන්තො නිපාතො. තස්සාති තස්සා විමානපෙතියා. පටිස්සුණිත්වාති තස්සා වචනං සම්පට්ච්ඡිත්වා. තහිං වෙදනීයන්ති තස්මිං විමානෙ තාය සද්ධිං වෙදිතබ්බසුඛවිපාකං කුසලකම්මං. සහබ්බන්ති සහභාවං. සො මාණවො තස්සා සහබ්බන්තං උපපජ්ජීති යොජනා. සෙසං උත්තානමෙව.

එවං තෙසු තත්ථ චිරකාලං දිබ්බසම්පන්නිං අනුභවන්තෙසු පුරිසො කම්මස්ස පරික්ඛයෙන කාලමකාසි, ඉත්ථී පන අත්තනො පුඤ්ඤකම්මස්ස ඛේත්තභිගතභාවෙන එකං බුද්ධන්තරං තත්ථ පරිපුණ්ණං කත්වා වසී. අථ අම්භාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කෙ අනුක්කමෙන ඡේතවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එකදිවසං පබ්බතචාරිකං වරමානො තං විමානඤ්ච විමානපෙතිඤ්ච දිස්වා “වෙළුරියථම්භං රුචිරං පහස්සර”න්තිආදිකාහි ගාථාහි පුච්ඡී. සා වස්ස ආදිතො පටියාය සබ්බං අත්තනො පවත්තිං ආරොවෙසී. තං සුත්වා ථෙරො සාවත්ථී ආගන්ත්වා භගවතො ආරොවෙසී. භගවා තමත්ථං අට්ඨප්පන්නිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසී. තං සුත්වා මහාජනො දානාදිපුඤ්ඤධම්මනිරතො අහොසීති.

රථකාරපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. භුසපෙනවත්ථුවණ්ණනා

භුසානි එකො සාලිං පුනාපරොති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථීයං විහරන්තෙ චත්තාරො පෙනෙ ආරබ්භ චුත්තං. සාවත්ථීයා කිර අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ එකො කුට්වාණිජො කුට්මානාදිහි ජීවිකං කප්පෙසී. සො සාලිපලාපෙ ගහෙත්වා තම්බමත්තිකාය පරිභාවෙත්වා ගරුතරෙ කත්වා රත්තසාලිහි සද්ධිං මිස්සෙත්වා වික්කිණි. තස්ස පුත්තො “සරං ආගතානං මම මිත්තසුභජ්ජානං සම්මානං න කරොති”ති කුපිතො යුගවම්මං ගහෙත්වා මාතුසීසෙ පහාරමදාසී. තස්ස සුණිසා සබ්බෙසං අත්ථාය ධ්වනිමංසං වොරිකාය බාදිත්වා පුන තෙහි අනුයුඤ්ජීයමානා “සවෙ මයා තං මංසං බාදිතං, භවෙ භවෙ අත්තනො පිට්ඨිමංසං කත්තිත්වා බාදෙය්”න්ති සපථමකාසී. හරියා පනස්ස කිඤ්චිදෙව උපකරණං යාවත්තානං “නත්ථී”ති වත්වා තෙහි නිජ්ජිළියමානා “සවෙ සන්තං නත්ථීති වදාමි, ජාතජාතට්ඨානෙ ගුථභක්ඛා භවෙය්”න්ති මුසාවාදෙන සපථමකාසී.

තෙ චත්තාරොපි ජනා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා විඤ්ඤාට්ඨියං පෙනා හුත්වා නිබ්බන්තිංසු. තත්ථ කුට්වාණිජො කම්මඵලෙන පජ්ජලන්තං භුසං උභොහි

හත්ථෙහි ගහෙත්වා අත්තනො මත්ථකෙ ආකිරිත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවති, තස්ස පුත්තො අයොමයෙහි මුග්ගරෙහි සයමෙව අත්තනො සීසං හින්දිත්වා අනප්පකං දුක්ඛං පච්චනුහොති. තස්ස සුණ්ඨිසා කම්මඵලෙන සුනිසිතෙහි අතිවිය විපුලායතෙහි නබෙහි අත්තනො පිට්ඨිමංසානි කන්තිත්වා බාදන්ති අපරිමිතං දුක්ඛං අනුභවති, තස්ස හරියාය සුගන්ධං සුවිසුද්ධං අපගතකාලකං සාලිහත්තං උපනිතමත්තමෙව නානාවිධකිම්බුලාකුලං පරමදුග්ගන්ධජෙගුවිෂං ගූථං සම්පජ්ජති, තං සා උහොති හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජන්ති මහාදුක්ඛං පටිසංවෙදෙති.

එවං තෙසු චතුසු ජනෙසු පෙනෙසු නිබ්බත්තිත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තෙසු ආයස්මා මහාමොග්ගලානො පබ්බතචාරිකං චරන්තො එකදිවසං තං යානං ගතො. තෙ පෙනෙ දිස්වා –

447.

“භුසානි එකො සාලිං පුනාපරො, අයඤ්ච නාරී සකමංසලොහිතං;
තුවඤ්ච ගූථං අසුචිං අකන්තං, පරිභුඤ්ජසි කිස්ස අයං විපාකො” ති. –

ඉමාය ගාථාය තෙහි කතකම්මං පුච්ඡි. තත්ථ භුසානීති පලාපානි. එකොති එකකො. සාලින්ති සාලිනො. සාමිඅත්ථෙ හෙතං උපයොගවචනං, සාලිනො පලාපානි පජ්ජලන්තානි අත්තනො සීසෙ අවකිරිති අධිප්පායො. පුනාපරොති පුන අපරො. යො හි සො මාතුසීසං පහරි, සො අයොමුග්ගරෙහි අත්තනො සීසං පහරිත්වා සීසහෙදං පාපුණාති, තං සන්ධාය වදති. සකමංසලොහිතන්ති අත්තනො පිට්ඨිමංසං ලොහිතඤ්ච පරිභුඤ්ජති යොජනා. අකන්තන්ති අමනාපං ජෙගුවිෂං. කිස්ස අයං විපාකොති කතමස්ස පාපකම්මස්ස ඉදං ඵලං, යං ඉදානි තුම්හෙහි පච්චනුහවියතිති අත්ථො.

එවං ථෙරෙන තෙහි කතකම්මෙ පුච්ඡිතෙ කූටවාණිජස්ස හරියා සබ්බෙහි තෙහි කතකම්මං ආචික්ඛන්ති –

448.

“අයං පුරෙ මාතරං හිංසති, අයං පන කූටවාණිජො;
අයං මංසානි බාදිත්වා, මුසාවාදෙන වඤ්චෙති.

449.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, අගාරිනී සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා;
සන්තෙසු පරිගුහාමි, මා ව කිඤ්චි ඉතො අදං.

450.

“මුසාවාදෙන ඡාදෙමි, නත්ථි එතං මම ගෙහෙ;
සවෙ සන්තං නිගුහාමි, ගූථො මෙ හොතු හොජනං.

451.

“තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, මුසාවාදස්ස වුහයං;
සුගන්ධං සාලිනො හත්තං, ගුලං මෙ පරිවත්තති.

452.

“අවඤ්ඤානි ච කම්මානි, න හි කම්මං විනස්සති;
දුග්ගන්ධං කම්මිනං මිළ්භං, භුඤ්ජාමි ච පිවාමි චා”ති. — ගාථා අභාසි;

448. තත්ථ අයන්ති පුත්තං දස්සෙන්ති වදති. භිංසනීති ථාමෙන පරිබාධෙති,
මුග්ගරෙන පහරනීති අත්ථො. කුටවාණිජොති බලවාණිජො, වඤ්චනාය
වණිජ්ජකාරකොති අත්ථො. මංසානි බාදිත්වාති පරෙහි සාධාරණමංසං බාදිත්වා “න
බාදාමි”ති මුසාවාදෙන තෙ වඤ්චෙති.

449-50. අභාරිනීති ගෙහසාමිනී. සත්තෙසුති විජ්ජමානෙස්වෙව පරෙහි
යාචිතඋපකරණෙසු. පරිගුහාමිති පටිච්ඡාදෙසිං. කාලවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. මා
ච කිඤ්චි ඉතො අදන්ති ඉතො මම සත්තකතො කිඤ්චිමත්තම්පි අත්ථිකස්ස පරස්ස
න අදාසිං. ඡාදෙමිති “නත්ථි එතං මම ගෙහෙ”ති මුසාවාදෙන ඡාදෙසිං.

451-2. ගුලං මෙ පරිවත්තනීති සුගන්ධං සාලිහත්තං මය්හං කම්මවසෙන
ගුලංභාවෙන පරිවත්තනී පරිණමති. අවඤ්ඤානීති අමොසානි අනිජ්ඵලානි. න හි
කම්මං විනස්සනීති යටුපචිතං කම්මං ඵලං අදත්වා න හි විනස්සති. කම්මිනන්ති
කම්මිවත්තං සඤ්ජාතකම්මිකුලං. මිළ්භන්ති ගුලං. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා
උත්තානමෙව.

එවං ථෙරො තස්සා පෙනියා වචනං සුත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි.
භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා
මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසිති.

භුසපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කුමාරපෙනවත්ථුචණ්ණනා

අවිජෙරරූපං සුගතස්ස ඤාණන්ති ඉදං කුමාරපෙනවත්ථු. තස්ස කා උජ්ජන්ති?
සාවත්ථියං කිර බහු උපාසකා ධම්මගණා හුත්වා නගරෙ මහත්තං මණ්ඩපං
කාරෙත්වා තං නානාවණ්ණෙහි වත්ථෙහි අලඬිකරිත්වා කාලස්සෙව සත්ථාරං
භික්ඛුසඬ්ඨස්සද්ව නිමන්තෙත්වා මහාරහවරපච්චත්ථරණත්ථතෙසු ආසනෙසු
බුද්ධජ්ජමුඛං භික්ඛුසඬ්ඨං නිසිදාපෙත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පුජෙත්වා මහාදානං
පවත්තෙන්ති. තං දිස්වා අඤ්ඤතරො මච්ජෙරමලපරිශුද්ධිතචිත්තො පුරිසො තං
සක්කාරං අසහමානො එවමාහ — “වරමෙතං සබ්බං සඬ්ඨකාරකුටෙ ඡඩ්ඨිතං, න
ත්වෙව ඉමෙසං මුණ්ඩකානං දින්ත”න්ති. තං සුත්වා උපාසකා සංවිග්ගමානසා
“භාරියං වත ඉමිනා පුරිසෙන පාපං පසුතං, යෙන එවං බුද්ධජ්ජමුඛෙ භික්ඛුසඬ්ඨෙ
අපරද්ධ”න්ති තමත්ථං තස්ස මාතුයා ආරොචෙත්වා “ගච්ඡ, ත්වං සසාවකසඬ්ඨං

හගවන්තං බමාපෙහි”ති ආභංසු. සා “සාධු”ති පටිස්සුඤ්ඤානං පුත්තං සන්තප්පෙත්ති සඤ්ඤාපෙත්වා හගවන්තං භික්ඛුසඤ්ඤානං උපසඤ්ඤානං පුත්තෙන කතථව්වයං දෙසෙත්ති බමාපෙත්වා හගවතො භික්ඛුසඤ්ඤානං ව සත්තාහං යාගුදානෙන පුජං අකාසි. තස්සා පුත්තො නවිරස්සෙව කාලං කත්වා කිලිට්ඨකම්මපජ්චිනියා ගණකාය කුච්ඡයං නිබ්බත්ති. සා ව නං ජාතමත්තංයෙව “දාරකො”ති ඤත්වා සුසානෙ ඡඩ්ඛාපෙසි. සො තත්ථ අත්තනො පුඤ්ඤබලෙනෙව ගහිතාරක්ඛො කෙනචි අනුපද්දනො මාතු-අභිකෙ විය සුඛං සුපි. දෙවතා තස්ස ආරක්ඛං ගණිංසුති ව වදන්ති.

අථ හගවා පච්චුසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිනො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙත්තො තං දාරකං සිව්ථිකාය ඡඩ්ඛිතං දිස්වා සුරියුග්ගමනවෙලාය සිව්ථිකං අගමාසි. “සත්ථා ඉධාගතො, කාරණෙනෙත්ථ හවිතබ්බ”න්ති මහාජනො සන්තිපති. හගවා සන්තිපතිතපරිසාය “නායං දාරකො ඔඤ්ඤාතබ්බො, යදිපි ඉදානි සුසානෙ ඡඩ්ඛිතො අනාටො ධීතො, ආයතිං පන දිට්ඨෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ඤානං උපාරසම්පත්තිං පටිලභිස්සති”ති වත්වා තෙහි මනුස්සෙහි “කිං නු ඛො, හන්තෙ, ඉමිනා පුරිමජාතියං කතං කම්ම”න්ති පුට්ඨො –

“බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤානං, පුජං අකාසි ජනතා උපාරං;
තනුස්ස චිත්තස්සහු අඤ්ඤාත්තං, වාවං අභාසි ඵරුසං අසබ්බ”න්ති. –

ආදිනා නයෙන දාරකෙන කතකම්මං ආයතිං පත්තබ්බං සම්පත්තිඤ්ඤානං පකාසෙත්වා සන්තිපතිතාය පරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං කට්ඨෙත්වා උපරි සාමුක්ඛංසිකං ධම්මදෙසනං අකාසි. සච්චපරියොසානෙ වතුරාසිනියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි, තඤ්ඤානං දාරකං අසිතිකොට්ඨිතවො එකො කුටුම්භිකො හගවතො සම්මුඛාව “මය්හං පුත්තො”ති අග්ගහෙසි. හගවා “එත්තකෙන අයං දාරකො රක්ඛිතො, මහාජනස්ස ව අනුග්ගහො කතො”ති විහාරං අගමාසි.

සො අපරෙන සමයෙන තස්මිං කුටුම්භිකෙ කාලකතෙ තෙන නියායාදිතං ධනං පටිපජ්ජිත්වා කුටුම්භං සණ්ඨාපෙත්තො තස්මිං නගරෙයෙව මහාවිහවො ගහපති හුත්වා දානාදිනිරතො අහොසි. අට්ඨකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “අහො නුත සත්ථා සත්තෙසු අනුකම්පකො, සොපි නාම දාරකො තදා අනාටො ධීතො එතරහි මහතිං සම්පත්තිං පච්චනුභවති, උපාරානි ව පුඤ්ඤානි කරොති”ති. තං සුත්වා සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, තස්ස එත්තකාව සම්පත්ති, අථ ඛො ආයුපරියොසානෙ තාවතිංසභවතෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තිස්සති, මහතිං දිබ්බසම්පත්තිඤ්ඤානං පටිලභිස්සති”ති බ්‍යාකාසි. තං සුත්වා භික්ඛු ව මහාජනො ව “ඉදං කිර කාරණං දිස්වා දීඤ්ඤාසි හගවා ජාතමත්තස්සෙවස්ස ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඛිතස්ස තත්ථ ගන්ත්වා සභිගහං අකාසි”ති සත්ථු ඤාණවිසෙසං ටොමෙත්වා තස්මිං අත්තභාවෙ තස්ස පවත්තිං කට්ඨෙසුං. තමත්ථං දීපෙත්තා සඤ්ඤානිකාරා –

“අවිඡෙරරූපං සුගතස්ස ඤාණං, සත්ථා යථා පුග්ගලං බ්‍යාකාසී;
උස්සන්තපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ, පරිත්තපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ.

454.

“අයං කුමාරො සීවථිකාය ඡඩ්ඨිතො, අභිගුට්ඨස්නෙහෙන යාපෙති රත්තිං;
න යක්ඛභූතා න සරීසපා වා, විහෙය්‍යෙය්‍යාං කතපුඤ්ඤං කුමාරං.

455.

“සුනඛාපිමස්ස පලිහිංසු පාදෙ, ධඩ්ඛා සිඬිගාලා පරිවත්තයන්ති;
ගබ්භාසයං පක්ඛිගණා හරන්ති, කාකා පන අක්ඛිමලං හරන්ති.

456.

“නයිමස්ස රක්ඛං විදහිංසු කෙව්, න ඔසධං සාසපඬුපනං වා;
නක්ඛත්තයොගමිපි න අග්ගහෙසුං, න සබ්බධඤ්ඤානිපි ආකිරිංසු.

457.

“එතාදිසං උත්තමකිච්ඡපත්තං, රත්තාහතං සීවථිකාය ඡඩ්ඨිතං;
නොනීතපිණ්ඩංව පවෙධමානං, සසංසයං ජීවිතසාවසෙසං.

458.

“තමද්දසා දෙවමනුස්සපුජිතො, දිස්වා ව තං බ්‍යාකරි භූරිපඤ්ඤො;
‘අයං කුමාරො නගරස්සිමස්ස, අග්ගකුලිකො භවිස්සති හොගතො ව’.

459.

“කිස්ස වතං කිං පන බ්‍රහ්මවරියං, කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
එතාදිසං බ්‍යසනං පාපුණිත්වා, තං තාදිසං පච්චන්‍යහොස්සතිද්ධි’න්ති. —

ඡ ගාථා අවොචුං.

453. තත්ථ අවිඡෙරරූපන්ති අවිඡරියසභාවං. සුගතස්ස ඤාණන්ති අඤ්ඤෙහි
අසාධාරණං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඤාණං,
ආසයානුසයඤාණාදිසබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණමෙව සන්ධාය වුත්තං. තයිදං අඤ්ඤෙසං
අවිසයභූතං කථං ඤාණන්ති ආහ “සත්ථා යථා පුග්ගලං බ්‍යාකාසී”ති. තෙන සත්ථු
දෙසනාය එව ඤාණස්ස අවිඡරියභාවො විඤ්ඤායතීති දස්සෙති.

ඉදානි බ්‍යාකරණං දස්සෙන්නො “උස්සන්තපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ,
පරිත්තපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ”ති ආහ. තස්සත්ථො — උස්සන්තකුසලධම්මාපි
ඉධෙකච්චෙ පුග්ගලා ලද්ධපච්චයස්ස අපුඤ්ඤස්ස වසෙන ජාතිආදිනා නිහීනා
භවන්ති, පරිත්තපුඤ්ඤාපි අප්පතරපුඤ්ඤධම්මාපි එකෙ සත්තා
බ්‍රහ්මසම්පත්තිආදිනා තස්ස පුඤ්ඤස්ස මහාජුතිකතාය උළාරා භවන්තීති.

454. සිව්ඵලායාති සුසානෙ. අභිගුට්ඨස්සනෙහෙනාති අභිගුට්ඨතො පචත්තස්සනෙහෙන, දෙවතාය අභිගුට්ඨතො පග්ගරිතබ්බරෙනාති අත්ථො. න යක්ඛභූතා න සරීසපා වාති පිසාවභූතා වා යක්ඛභූතා වා සරීසපා වා යෙ කෙච්ඡරත්තා ගච්ඡත්තා වා න විහෙය්‍යෙය්‍යං න බාධෙය්‍යං.

455. පලිහිංසු පාදෙති අත්තනො ජීවිහාය පාදෙ ලිහිසුං. ධම්මාති කාකා. පරිවත්තයන්තීති “මා නං කුමාරං කෙච්ඡි විහෙය්‍යෙය්‍යං”න්ති රක්ඛන්තා නිරොගභාවජානනත්ථං අපරාපරං පරිවත්තන්ති. ගබ්භාසයන්ති ගබ්භමලං. පක්ඛිගණාති ගිජ්ඣකුලලාදයො සකුණගණා. හරන්තීති අපනෙන්නී. අක්ඛිමලන්ති අක්ඛිගුලං.

456. කෙච්ඡි කෙච්ඡි මනුස්සා, අමනුස්සා පන රක්ඛං සංවිදහිංසු. ඔසධන්ති තදා ආයතිඤ්ච ආරොග්‍යාවහං අගදං. සාසපඬුපනං වාති යං ජාතස්ස දාරකස්ස රක්ඛණත්ථං සාසපෙන ඬුපනං කරොන්ති, තම්පි තස්ස කරොන්තා නාහෙසුන්ති දීපෙන්ති. නක්ඛත්තයොගම්පි න අග්ගහෙසුන්ති නක්ඛත්තයුත්තම්පි න ගණ්හිංසු. “අසුකම්භි නක්ඛත්තෙ තිට්ඨති මුහුත්තෙ අයං ජාතො”ති එවං ජාතකම්මම්පිස්ස න කෙච්ඡි අකංසුති අත්ථො. න සබ්බධඤ්ඤානිපි ආකිරිංසුති මඬිගලං කරොන්තා අගදවසෙන යං සාසපතෙලම්පිස්සිතං සාලිආදිධඤ්ඤං ආකිරන්ති, තම්පිස්ස නාකංසුති අත්ථො.

457. එතාදිසන්ති එවරුපං. උත්තමකිව්ඡපත්තන්ති පරමකිව්ඡං ආපන්නං අතිවිය දුක්ඛජ්ජත්තං. රත්තාහතන්ති රත්තියං ආහතං. නොනීතපිණ්ඩං වියාති නවනීතපිණ්ඩසදිසං, මංසපෙසිමත්තතා එවං චුත්තං. පච්චෙදමානන්ති දුබ්බලභාවෙන පකම්පමානං. සසංසයන්ති “ජීවති නු ඛො න නු ඛො ජීවති”ති සංසයිතතාය සංසයවත්තං. ජීවිතසාවසෙසන්ති ජීවිතට්ඨිතියා හෙතුභූතානං සාධනානං අභාවෙන කෙවලං ජීවිතමත්තාවසෙසකං.

458. අග්ගකුලිකො හවිස්සති භොගතො වාති භොගනිමිත්තං භොගස්ස වසෙන අග්ගකුලිකො සෙට්ඨකුලිකො හවිස්සතීති අත්ථො.

459. “කිස්ස වත”න්ති අයං ගාථා සත්ථු සන්තිකෙ යිතෙහි උපාසකෙහි තෙන කතකම්මස්ස පුච්ඡාවසෙන චුත්තා. සා ව ඛො සිව්ඵලාය සන්තිපතිතෙහීති චෙදිතබ්බා. තත්ථ කිස්සාති කිං අස්ස. වතන්ති වතසමාදානං. පුත කිස්සාති කිදිසස්ස සුචිණ්ණස්ස වතස්ස බ්‍රහ්මවරියස්ස වාති විහන්තිං විපරිණාමෙත්වා යොජනා. එතාදිසන්ති ගණිකාය කුච්ඡියා නිබ්බත්තනං, සුසානෙ ඡඩ්ඛනන්ති එවරුපං. බ්‍යසනන්ති අනත්ථං. තාදිසන්ති තථාරුපං, “අභිගුට්ඨස්සනෙහෙන යාපෙති රත්ති”න්තිආදිනා, “අයං කුමාරො නගරස්සිමස්ස අග්ගකුලිකො හවිස්සති”තිආදිනා ච චුත්තජ්ජකාරන්ති අත්ථො. ඉද්ධිත්ති දෙවිද්ධිං, දිබ්බසම්පත්තින්ති චුත්තං භොති.

ඉදානි තෙහි උපාසකෙහි පුටියො භගවා යථා තදා බ්‍යාකාසි, තං දස්සෙන්තා සංඛිතීතිකාරා -

460.

“බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසංඝස්ස, පූජං අකාසි ජනතා උලාරං;
තත්‍රස්ස චිත්තස්සහු අඤ්ඤාථත්තං, වාවං අභාසි ඵරුසං අසබ්භං.

461.

“සො තං චිතක්කං පටිනොදයිත්වා, පීතිං පසාදං පටිලද්ධා පච්ඡා;
තථාගතං ඡෙතවතෙ වසන්තං, යාගුයා උපට්ඨාසි සත්තරත්තං.

462.

“තස්ස වතං තං පන බ්‍රහ්මවරියං, තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
ඵතාදිසං බ්‍යසනං පාපුණ්ණිත්වා, තං තාදිසං පච්චන්‍යුභොස්සතිද්ධිං.

463.

“යත්වාන සො වස්සසනං ඉධෙව, සබ්බෙහි කාමෙහි සමඛිගිභූතො;
කායස්ස හෙදා අභිසම්පරායං, සහබ්‍යතං ගච්ඡති වාසවස්සා”ති. -

චතස්සො ගාථා අවොචුං.

460. තත්ථ ජනතාති ජනසමුහො, උපාසකගණොති අධිප්පායො. තත්‍රාති තස්සං පූජායං. අස්සාති තස්ස දාරකස්ස. චිත්තස්සහු අඤ්ඤාථත්තන්ති පුරිමභවස්මි. චිත්තස්ස අඤ්ඤාථාභාවො අනාදරො අගාරවො අපච්චයො අභොසි. අසබ්භන්ති සාධුසභාය සාවෙනුං අයුත්තං ඵරුසං වාවං අභාසි.

461. සොති සො අයං. තං චිතක්කන්ති තං පාපකං චිතක්කං. පටිනොදයිත්වාති මාතරා කතාය සඤ්ඤත්තියා වූපසමෙත්වා. පීතිං පසාදං පටිලද්ධාති පීතිං පසාදඤ්ච පටිලභිත්වා උප්පාදෙත්වා. යාගුයා උපට්ඨාසිති යාගුදානෙන උපට්ඨති. සත්තරත්තන්ති සත්තදිවසං.

462. තස්ස වතං තං පන බ්‍රහ්මවරියන්ති තං මයා හෙට්ඨා චුත්තප්පකාරං අත්තනො චිත්තස්ස පසාදනං දානඤ්ච ඉමස්ස පුග්ගලස්ස වතං තං බ්‍රහ්මවරියඤ්ච, අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථීති අත්ථො.

463. යත්වානාති යාව ආයුපරියොසානා ඉධෙව මනුස්සලොකෙ යත්වා. අභිසම්පරායන්ති පුනබ්භවෙ. සහබ්‍යතං ගච්ඡති වාසවස්සාති සක්කස්ස දෙවනම්න්දස්ස පුත්තභාවෙන සහභාවං ගමිස්සති. අනාගතත්ථෙ හි ඉදං පච්චුප්පන්නකාලවචනං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

කුමාරපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සෙරිඤ්ඤාපෙතිවත්ථුච්ඡේදනා

නග්ගා දුබ්බඤ්ඤාරූපාසීති ඉදං සත්ථරි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ සෙරිඤ්ඤාපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. කුරුරට්ඨෙයෙ කිර හත්ථිනිපුරෙ සෙරිඤ්ඤා නාම එකා රූපුපජ්චිති අහොසි. තත්ථ ව උපොසඨකරණත්ථාය තතො තතො භික්ඛු සන්තිපතිංසු. පුන මහාභික්ඛුසන්තිපාතො අහොසි. තං දිස්වා මනුස්සා තිලතණ්ඩුලාදිං සජ්ජිනවතීතමධුආදිඤ්ඤව බහුං දානුපකරණං සජ්ජෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසුං. තෙන ව සමයෙන සා ගණිකා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තා තෙහි මනුස්සෙහි “එහි තාව ඉදං දානං අනුමොදාහී”ති උස්සාහිතාපි “කිං තෙන මුණ්ඩකානං සමණානං දින්නෙනා”ති අප්පසාදමෙව නෙසං සම්පවෙදෙසි, කුතො අප්පමත්තකස්ස පරිච්චාගො.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා අඤ්ඤතරස්ස පච්චන්තනගරස්ස පරිබාපිට්ඨෙයෙ පෙති හුත්වා නිබ්බත්ති. අථ හත්ථිනිපුරවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො වණ්ඡජාය තං නගරං ගන්ත්වා රත්තියා පච්චුසසමයෙ පරිබාපිට්ඨං ගතො තාදිසෙන පයොජනෙන. සා තත්ථ තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා නග්ගා අට්ඨිත්තවමත්තාවසෙසසරීරා අතිවිය බිභවිෂ්ඨස්සනා අවිදුරෙ යත්වා අත්තානං දස්සෙසි. සො තං දිස්වා –

464.

“නග්ගා දුබ්බඤ්ඤාරූපාසී, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උජ්ඣාසුලිකෙ කිසිකෙ, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී”ති. –

ගාථාය පුච්ඡි. සාපිස්ස –

465.

“අහං හදන්තෙ පෙතීම්හි, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. –

ගාථාය අත්තානං පකාසෙසි. පුන තෙන –

466.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. –

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡිතා –

467.

“අනාවටෙසු තිත්ථෙසු, විචිනිං අඬ්ඬමාසකං;
සන්තෙසු දෙයාධම්මෙසු, දීපං නාකාසිමත්තනො.

468.

“නදිං උපෙම් තසිතා, රිත්තකා පරිවත්තති;
ඡායං උපෙම් උණ්හෙසු, ආතපො පරිවත්තති.

469.

“අග්ගිවණ්ණො ව මෙ වාතො, ඩහන්තො උපවායති;
එතඤ්ච හන්තෙ අරහාමි, අඤ්ඤඤච පාපකං තතො.

470.

“ගන්ත්වාන හත්ථිනිං පුරං, වජ්ජෙසි මය්හ මාතරං;
‘ධීතා ව තෙ මයා දිට්ඨා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’.

471.

“අත්ථි මෙ එත්ථ නික්ඛිත්තං, අනක්ඛාතඤ්ච තං මයා;
චත්තාරි සතසහස්සානි, පල්ලඬිකස්ස ව හෙට්ඨතො.

472.

“තතො මෙ දානං දදතු, තස්සා ව භොතු ජීවිකා;
දානං දත්වා ව මෙ මාතා, දක්ඛිණං අනුදිච්ඡතු;
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසම්ඳ්ධිනි” ති. —

ඉමාහි ඡහි ගාථාහි අත්තනා කතකම්මඤ්චෙව පුන තෙන අත්තනො කාතබ්බං
අත්ථඤ්ච ආචික්ඛි.

467. තත්ථ අනාවචෙසු තිත්ථෙසුති කෙනචි අනිචාරිතෙසු නදීතළාකාදීනං
තිත්ථපදෙසෙසු, යත්ථ මනුස්සා න්භායන්ති, උදකකිච්චං කරොන්ති, තාදිසෙසු
යානෙසු. විචිනිං අඬ්ඨමාසකන්ති “මනුස්සෙහි යපෙත්වා විස්සරිතං අපිනාමෙත්ථ
කිඤ්චි ලභෙය්” න්ති ලොභාහිභූතා අඬ්ඨමාසකමත්තම්පි විචිනිං ගචෙසිං. අථ වා
අනාවචෙසු තිත්ථෙසුති උපසඬකමනෙන කෙනචි අනිචාරිතෙසු සත්තානං
පයොගාසයසුද්ධියා කාරණභාවෙන තිත්ථභූතෙසු සමණබ්‍රාහ්මණෙසු විජ්ජමානෙසු.
විචිනිං අඬ්ඨමාසකන්ති මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතවිත්තා කස්සචි කිඤ්චි අදෙනති
අඬ්ඨමාසකම්පි විසෙසෙන විනිං, න සඤ්චිනිං පුඤ්ඤං. තෙනාහ “සන්තෙසු
දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකාසිමත්තනො” ති.

468. තසිතාති පිපාසිතා. රිත්තකාති කාකපෙය්‍යා සන්දමානාපි නදී මම
පාපකම්මෙන උදකෙන රිත්තා තුව්ඡා වාලිකමත්තා හුත්වා පරිවත්තති. උණ්හෙසුති
උණ්හසමයෙසු. ආතපො පරිවත්තතිති ඡායාට්ඨානං මගි උපගතාය ආතපො
සම්පජ්ජති.

469-70. අග්ගිවණ්ණොති සම්ඵස්සෙන අග්ගිසදිසො. තෙන චුත්තං “ඛහන්තො උපවායති”ති. එතඤ්ච, හන්තෙ, අරහාමීති, හන්තෙති තං උපාසකං ගරුකාරෙන වදති. හන්තෙ, එතඤ්ච යථාචුත්තං පිපාසාදිදුක්ඛං, අඤ්ඤඤ්ච තතො පාපකං දාරුණං දුක්ඛං අනුභවිතුං අරහාමී තප්පස්ස පාපස්ස කතත්තාති අධිප්පායො. වජ්ජෙසීති වදෙය්‍යාසි.

471-72. එත්ථ නික්ඛිත්තං, අනක්ඛාතන්ති “එත්තකං එත්ථ නික්ඛිත්ත”න්ති අනාවික්ඛිතං. ඉදානි තස්ස පරිමාණං යපිතට්ඨානඤ්ච දස්සෙන්නී “චත්තාරි සතසහස්සානි, පල්ලඬකස්ස ව හෙට්ඨතො”ති ආහ. තත්ථ පල්ලඬකස්සානි පුබ්බෙ අත්තතො සයනපල්ලඬකස්ස. තතොති නිහිතධනතො එකදෙසං ගහෙත්වා මම උද්දිස්ස දානං දෙනු. තස්සාති මය්හං මාතුයා.

එවං තාය පෙනියා චුත්තෙ සො උපාසකො තස්සා වචනං සම්පට්චින්න්වා තත්ථ අත්තතො කරුණියං තීරෙත්වා හත්ථිනිපුරං ගන්ත්වා තස්සා මාතුයා තමත්ථං ආරොවෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං —

473.

සාධුති සො පටිස්සුත්වා, ගන්ත්වාන හත්ථිනිං පුරං;
අවොච තස්සා මාතරං —

“ධිතා ව තෙ මයා දිට්ඨා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

474.

“සා මං තත්ථ සමාදපෙසි, වජ්ජෙසී මය්හං මාතරං;
‘ධිතා ව තෙ මයා දිට්ඨා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

475.

“අත්ථි ව මෙ එත්ථ නික්ඛිත්තං, අනක්ඛාතඤ්ච තං මයා;
චත්තාරි සතසහස්සානි, පල්ලඬකස්ස ව හෙට්ඨතො.

476.

“තතො මෙ දානං දෙනු, තස්සා ව හොතු ජීවිකා;
දානං දත්වා ව මෙ මාතා, දක්ඛිණං අනුදිව්ජතු;
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසම්ඳ්ධිනී’.

477.

“තතො හි සා දානමදා, තස්සා දක්ඛිණමාදිසි;
පෙනී ව සුඛිතා ආසි, තස්සා වාසි සුච්චිකා”ති. —

සඬිගිතිකාරා ආහංසු. තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යාව.

තං සුත්වා තස්සා මාතා භික්ඛුසඬ්ඝස්ස දානං දත්වා තස්සා ආදිසි. තෙන සා පටිලද්ධුපකරණසම්පත්තියං ධීතා මාතු අත්තානං දස්සෙත්වා තං කාරණං ආචික්ඛි, මාතා භික්ඛුනං ආරොවෙසි, භික්ඛු තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

සෙරිණිපෙනිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මිගලද්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නරනාරිපුරක්ඛතො යුවාති ඉදං භගවති වෙළචනෙ විහරන්තෙ මිගලද්දකපෙනං ආරඬ්භ චුත්තං. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො ලුද්දකො රත්තින්දිවං මිගෙ වධිත්වා ජීවිකං කප්පෙසි. තස්සෙකො උපාසකො මිත්තො අහොසි, සො තං සබ්බකාලං පාපතො නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තො “එහි, සම්ම, රත්තියං පාණාතිපාතා විරමාහී”ති රත්තියං පුඤ්ඤෙ සමාදපෙසි. සො රත්තියං විරමිත්වා දිවා එව පාණාතිපාතං කරොති.

සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා රාජගහසමීපෙ වෙමානිකපෙනො හුත්වා නිබ්බත්තො, දිවසභාගං මහාදුක්ඛං අනුභවිත්වා රත්තියං පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතා සමඬිගිහුතො පරිවාරෙසි. තං දිස්වා ආයස්මා නාරදො –

478.

“නරනාරිපුරක්ඛතො යුවා, රජනීයෙහි කාමගුණෙහි සොහසි;
දිවසං අනුහොසි කාරණං, කිමකාසි පුරිමාය ජාතියා”ති. –

ඉමාය ගාථාය පටිපුච්ඡි. තත්ථ නරනාරිපුරක්ඛතොති පරිවාරකභූතෙහි දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි ව පුරක්ඛතො පයිරුපාසිතො. යුවාති තරුණො. රජනීයෙහිති කමනීයෙහි රාගුප්පත්තිහෙතුභූතෙහි. කාමගුණෙහිති කාමකොට්ඨාසෙහි. සොහසිති සමඬිගිභාවෙන විරොවසි රත්තියන්ති අධිප්පායො. තෙනාහ “දිවසං අනුහොසි කාරණං”ත්ති, දිවසභාගෙ පන නානප්පකාරං කාරණං සාතනං පච්චිනුභවසි. රජනීති වා රත්තීසු. යෙහිති නිපාතමත්තං. කිමකාසි පුරිමාය ජාතියාති එවං සුබ්බදුක්ඛසංවත්තනියං කිං නාම කම්මං ඉතො පුරිමාය ජාතියා ත්වං අකත්ථ, තං කට්ඨෙහිති අත්ථො.

තං සුත්වා පෙනො ථෙරස්ස අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛන්තො –

479.

“අහං රාජගහෙ රම්මෙ, රමණීයෙ ගිරිබ්බපෙ;
මිගලද්දො පුරෙ ආසිං, ලොහිතපාණි දාරුණො.

480.

“අවිරොධකරෙසු පාණිසු, පුටුසත්තෙසු පදුට්ඨමානසො;
විවරිං අතිදාරුණො සදා, පරහිංසාය රතො අසඤ්ඤතො.

481.

“තස්ස මෙ සභායො සුභදයො, සද්ධො ආසි උපාසකො;
සොපි මං අනුකම්පන්තො, නිවාරෙසි පුනථපුනං.

482.

“මාකාසි පාපකං කම්මං, මා තාත දුග්ගතිං අගා;
සචෙ ඉච්ඡසි පෙච්ච සුඛං, විරම පාණවධා අසංයමා.

483.

“තස්සාහං චචනං සුත්වා, සුඛකාමස්ස භිතානුකම්පිනො;
නාකාසිං සකලානුසාසනිං, විරපාපාහිරතො අබුද්ධිමා.

484.

“සො මං පුන භූරිසුමෙධසො, අනුකම්පාය සංයමෙ නිවෙසයි;
සචෙ දිවා හනසි පාණිනො, අථ තෙ රත්තිං භවතු සංයමො.

485.

“ස්වාහං දිවා හනිත්වා පාණිනො, විරතො රත්තිමහොසි සඤ්ඤතො;
රත්තාහං පරිවාරෙමි, දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතො.

486.

“තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, අනුභොමි රත්තිං අමානුසිං;
දිවා පටිහතාව කුක්කුරා, උපධාවන්ති සමන්තා ඛදිතුං.

487.

“යෙ ච තෙ සත්තානුයොගිනො, ධූවං පයුත්තා සුගතස්ස සාසනෙ;
මඤ්ඤාමි තෙ අමතමෙව කෙවලං, අධිගච්ඡන්ති පදං අසඬ්ඛන්’න්ති. —

ඉමා ගාථා අභාසි.

479-80. තත්ථ ලුද්දොති දාරුණො. ලොභිතපාණිති අභිණ්භං පාණසාතෙන
ලොභිතමක්ඛිතපාණි. දාරුණොති ඛරො, සත්තානං හිංසනකොති අත්ථො.
අවිරොධකරෙසුති කෙනචි විරොධං අකරොන්තෙසු මිගසකුණාදීසු.

482-83. අසංයමාති අසංචරා දුස්සිලා. සකලානුසාසනින්ති සබ්බං අනුසාසනිං,
සබ්බකාලං පාණාතිපාතතො පටිවිරතින්ති අත්ථො. විරපාපාහිරතොති විරකාලං
පාපෙ අහිරතො.

484. සංයමෙති සුවරිතෙ. නිවෙසයිති නිවෙසෙසි. සවෙ දිවා හනසි පාණිනො,
අථ තෙ රත්තිං භවතු සංයමොති නිවෙසිතාකාරදස්සනං. සො කිර
සල්ලපාසසප්පනාදිනා රත්තියම්පි පාණවධං අනුයුත්තො අහොසි.

485. දිවා බප්පාමි දුග්ගතොති ඉදානි දුග්ගතිං ගතො මහාදුක්ඛප්පත්තො
දිවසභාගෙ බාදියාමි. තස්ස කිර දිවා සුනබ්බෙති මිගානං බාදාපිතත්තා කම්මසරික්ඛකං
ඵලං හොති, දිවසභාගෙ මහත්තා සුනබ්බා උපධාවිත්වා අට්ඨිසඬ්ඝාතමත්තාවසෙසං
සරීරං කරොන්ති. රත්තියා පන උපගතාය තං පාකතිකමෙව හොති, දිබ්බසම්පත්තිං
අනුභවති. තෙන වුත්තං –

486.

“තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, අනුභොමි රත්තිං අමානුසිං;
දිවා පටිහතාව කුක්කුරා, උපධාවන්ති සමන්තා බාදිතු”න්ති.

තත්ථ පටිහතාති පටිහතවිත්තා බද්ධාසාතා විය හුත්වා. සමන්තා බාදිතුන්ති මම
සරීරං සමන්තතො බාදිතුං උපධාවන්ති. ඉදංඤ්ච නෙසං අතිවිය අත්තතො භයාවහං
උපගමනකාලං ගහෙත්වා වුත්තං. තෙ පන උපධාවිත්වා අට්ඨිමත්තාවසෙසං සරීරං
කත්වා ගච්ඡන්ති.

487. යෙ ව තෙ සත්තානුයොගිනොති ඔසානගාථාය අයං සඬ්ඛෙපත්ථො –
අහම්පි නාම රත්තියං පාණවධමත්තතො විරතො ඵ්වරූපං සම්පත්තිං අනුභවාමි. යෙ
පන තෙ පුරිසා සුගතස්ස බුද්ධස්ස භගවතො සාසනෙ අධිසිලාදිකෙ ධූවං පයුත්තා
දළ්භං පයුත්තා සත්තං සබ්බකාලං අනුයොගවන්තා, තෙ පුඤ්ඤවන්තො කෙවලං
ලොකියසුබ්බෙත අසම්මිස්සං “අසඬ්ඛතං පද”න්ති ලද්ධනාමං අමතමෙව
අධිගච්ඡන්ති මඤ්ඤ, නත්ථි තෙසං තදධිගමෙ කොචි විබන්ධොති.

ඵචං තෙන පෙනෙන වුත්තෙ ථෙරො තං පවත්තිං සත්ථු ආරොවෙසි. සත්ථා
තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සබ්බම්පි
වුත්තනයමෙව.

මිගලුද්දකපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුතියමිගලුද්දකපෙතවත්ථුචණ්ණනා

කුටාගාරෙ ව පාසාදෙති ඉදං භගවති වෙඵ්වනෙ විහරන්තෙ අපරං
මිගලුද්දකපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො මාගවිකො මාණවො
විභවසම්පත්තොපි සමානො භොගසුඛං පභාය රත්තින්දිවං මිගෙ හනන්තො විවරති.
තස්ස සභායභූතො ඵකො උපාසකො අනුද්දයං පටිච්ච – “සාධු, සම්ම,
පාණාතිපාතතො විරමාහි, මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා”ති ඔවාදං
අදාසි. සො තං අනාදියි. අථ සො උපාසකො අඤ්ඤතරං අත්තතො මනොභාවනීයං

බිණාසවත්ථෙරං යාචි – “සාධු, භන්තෙ, අසුකපුරිසස්ස තථා ධම්මං දෙසෙථ, යථා සො පාණාතිපාතතො විරමෙය්‍යා” ති.

අථෙකදිවසං සො ථෙරො රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරන්තො තස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා සො මාගවිකො සඤ්ජාතබ්බමානො පච්චුග්ගන්ත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි ථෙරො පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ, සොපි ථෙරං උපසඬ්ඛිකමිත්වා නිසීදි. තස්ස ථෙරො පාණාතිපාතෙ ආදීනවං, තතො විරතියා ආනිසංසඤ්ච පකාසෙසි. සො තං සුත්වාපි තතො විරමිතුං න ඉච්ඡි. අථ තං ථෙරො ආහ – “සවෙ, ත්වං ආවුසො, සබ්බෙන සබ්බං විරමිතුං න සක්කොසි, රත්තිමිපි තාව විරමස්සු” ති, සො “සාධු, භන්තෙ, විරමාමි රත්ති” ත්ති තතො විරමි. සෙසං අනන්තරවත්ථුසදිසං. ගාථාසු පන –

488.

“කුටාගාරෙ ව පාසාදෙ, පල්ලඬ්ඛකෙ ගොනකත්ථනෙ;
පඤ්චඩ්ගිකෙන තුරියෙන, රමසි සුප්පවාදිතෙ.

489.

“තතො රත්තා විවසානෙ, සුරියුග්ගමනං පති;
අපච්ඡේදො සුසානස්මිං, බහුදුක්ඛං නිගච්ඡසි.

490.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්ඛං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසි” ති. –

කීභි ගාථාහි නාරදත්ථෙරො නං පටිපුච්ඡි. අථස්ස පෙනො –

491.

“අහං රාජගහෙ රම්මෙ, රමණීයෙ ගිරිබ්බපේ;
මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, ලුද්දො වාසිමසඤ්ඤතො.

492.

“තස්ස මෙ සභායො සුභදයො, සද්ධො ආසි උපාසකො;
තස්ස කුලුපකො හික්ඛු, ආසි ගොතමසාවකො;
සොපි මං අනුකම්පන්තො, නිවාරෙසි පුනස්පුනං.

493.

““මාකාසි පාපකං කම්මං, මා තාත දුග්ගතිං අගා;
සවෙ ඉච්ඡසි පෙච්ච සුඛං, විරම පාණවධා අසංයමා’.

494.

“තස්සාහං වචනං සුත්වා, සුඛකාමස්ස හිතානුකම්පිතො;

නාකාසිං සකලානුසාසනිං, විරපාපාහිරතො අබුද්ධිමා.

495.

“සො මං පුන භූරිසුමෙධසො, අනුකම්පාය සංයමෙ නිවෙසයි;
‘සවෙ දිවා හනසි පාණිනො, අථ තෙ රත්තිං හවතු සංයමො’.

496.

“ස්වාහං දිවා හනිත්වා පාණිනො, විරතො රත්තිමහොසි සඤ්ඤතො;
රත්තාහං පරිවාරෙමි, දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතො.

497.

“තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, අනුහොමි රත්තිං අමානුසිං;
දිවා පටිහතාව කුක්කුරා, උපධාවන්ති සමන්තා බාදිතුං.

498.

“යෙ ව තෙ සත්තානුයොගිනො, ධූවං පයුත්තා සුගතස්ස සාසනෙ;
මඤ්ඤාමි තෙ අමතමෙව කෙවලං, අධිගච්ඡන්ති පදං අසඬ්ඛන”න්ති. —

තමත්ථං ආචික්ඛි. තාසං අත්ථො හෙට්ඨා චුත්තනායොව.

දුතියමිගලුද්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කුට්ඨිනිච්ඡයිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

මාලි කිරිටි කායූරිති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ කුට්ඨිනිච්ඡයිකපෙනං ආරබ්භ චුත්තං. තදා ඛිම්බිසාරො රාජා මාසස්ස ඡසු දිවසෙසු උපොසථං උපවසති, තං අනුවත්තන්තා බහු මනුස්සා උපොසථං උපවසන්ති. රාජා අත්තනො සන්තිකං ආගතාගතෙ මනුස්සෙ පුච්ඡති — “කිං තුම්හෙහි උපොසථො උපවුත්ථො, උදාහු න උපවුත්ථො”ති? තත්තෙකො අධිකරණෙ නියුත්තකපුරිසො පිසුණුවාලො නෙකතිකො ලඤ්ජගාහකො “න උපවුත්ථොමිහි”ති වත්තුං අසහන්තො “උපවුත්ථොමිහි, දෙවා”ති ආහ. අථ නං රාජසම්පතො නික්ඛන්තං සභායො ආහ — “කිං, සම්ම, අජ්ජ තයා උපවුත්ථො”ති? “භයෙනාහං, සම්ම, රඤ්ඤො සම්මුඛා එවං අවොචං, නාහං උපොසථිකො”ති.

අථ නං සභායො ආහ — “යදි එවං උපඬ්ඪුපොසථොපි තාව තෙ අජ්ජ හොතු, උපොසථංඬිගානි සමාදියාහි”ති. සො තස්ස වචනං “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා අභුත්වා ව මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය රත්තියං වාසුපගතො රිත්තාසයසම්භූතෙන බලවතාතහෙතුකෙන සුලෙන උපවිජින්නායුසඬ්ඛාරො චුතිඅනන්තරං පබ්බතකුච්ඡියං වෙමානිකපෙතො හුත්වා නිබ්බන්ති. සො හි එකරත්තිං උපොසථරක්ඛණමත්තෙන විමානං පටිලහි දසකඤ්ඤාසහස්සපරිවාරං මහතිඤ්ච දිබ්බසම්පත්තිං. කුට්ඨිනිච්ඡයිකතාය පන පෙසුණිකතාය ව අත්තනො

පිට්ඨිමංසානි සයමෙව ඔක්කන්තිත්වා බාදති. තං ආයස්මා නාරදො ගිජ්ජකුටතො
ඔතරන්තො දිස්වා –

499.

“මාලී කිරිටි කායුරි, ගත්තා තෙ වන්දනුස්සදා;
පසන්තමුඛවණ්ණොසි, සුරියවණ්ණොව සොහසි.

500.

“අමානුසා පාරිසජ්ජා, යෙ තෙමෙ පරිවාරකා;
දස කඤ්ඤාසහස්සානි, යා තෙමා පරිවාරිකා;
තා කම්බුකායුරධරා, කඤ්චනාවෙළභුසිතා.

501.

“මහානුභාවොසි තුවං, ලොමහංසනරූපවා;
පිට්ඨිමංසානි අත්තනො, සාමං උක්කච්ච බාදසි.

502.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පිට්ඨිමංසානි අත්තනො;
සාමං උක්කච්ච බාදසිති.

503.

“අත්තනොහං අනත්ථාය, ජීවලොකෙ අචාරිසං;
පෙසුඤ්ඤමුසාවාදෙන, නිකතිවඤ්චනාය ව.

504.

“තත්ථාහං පරිසං ගන්ත්වා, සච්චකාලෙ උපට්ඨිතෙ;
අත්ථං ධම්මං නිරාකත්වා, අධම්මමනුවත්තිසං.

505.

“ඵචං සො බාදතත්තානං, යො හොති පිට්ඨිමංසිකො;
යථාහං අජ්ජ බාදාමි, පිට්ඨිමංසානි අත්තනො.

506.

“තයිදං තයා නාරද සාමං දිට්ඨං, අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යුං;
මා පෙසුණං මා ව මුසා අභාණි, මා බොසි පිට්ඨිමංසිකො තුව”න්ති. –

ථෙරො චතුහි ගාථාහි පුච්ඡි, සොපි තස්ස චතුහි ගාථාහි එතමත්ථං විස්සජ්ජෙසි.

499. තත්ථ මාලීති මාලධාරී, දිබ්බපුජ්ජෙහි පටිමණ්ඩිතොති අධිජ්ජායො. කිරිටිති
වෙදිතසිසො. කායුරිති කෙයුරවා, බාහාලඤ්ඤාකාරපටිමණ්ඩිතොති අත්ථො. ගත්තාති

සර්වාවයවා. වන්දනුස්සදානි වන්දනසාරානුලිත්තා. සුරියවණ්ණොව සොහසිති බාලසුරියසදිසවණ්ණො එව හුත්වා විරොවසි. “අරණවණ්ණි පහාසසි” තිපි පාළි, අරණන්ති අරණියෙහි දෙවෙහි සදිසවණ්ණො අරියාවකාසොති අත්ථො.

500. පාරිසජ්ජානි පරිසපරියාපන්නා, උපට්ඨාකානි අත්ථො. තුවන්ති ත්වං. ලොමහංසනරූපවානි පස්සන්තානං ලොමහංසජනනරූපයුත්තො. මහානුභාවතාසමඬ්ඨිගිතාය හෙතං චුත්තං. උක්කච්චානි උක්කන්තිත්වා, ඡින්දිත්වානි අත්ථො.

503. අචාරිසන්ති අචරිං පටිපජ්ජිං. පෙසුඤ්ඤමුසාවාදෙනානි පෙසුඤ්ඤන වෙව මුසාවාදෙන ව. නිකතිවඤ්ඤනාය වානි නිකතියා වඤ්ඤනාය ව පතිරූපදස්සනෙන පරෙසං විකාරෙන වඤ්ඤනාය ව.

504. සච්චකාලෙති සච්චං වත්තුං යුත්තකාලෙ. අත්ථන්ති දිට්ඨධම්මිකාදිභෙදං හිතං. ධම්මන්ති කාරණං ඤායං. නිරාකත්වානි ඡඩ්ඨෙත්වා පහාය. සොති යො පෙසුඤ්ඤාදිං ආචරති, සො සත්තො. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

කුට්ඨිනිච්ඡයිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ධාතුච්චණ්ණපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අන්තලික්ඛස්මිං තිට්ඨන්තොති ඉදං ධාතුච්චණ්ණපෙතවත්ථු. භගවති කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ යමකසාලානමත්තරෙ පරිනිබ්බුතෙ ධාතුච්චාගෙ ව කතෙ රාජා අජාතසත්තු අත්තනා ලද්ධධාතුභාගං ගහෙත්වා සත්ත වස්සානි සත්ත ව මාසෙ සත්ත ව දිවසෙ බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තො උළාරපූජං පවත්තෙසි. තත්ථ අසඬ්ඨෙය්‍යා අප්පමෙය්‍යා මනුස්සා චිත්තානි පසාදෙන්වා සග්ගුපගා අහෙසුං, ඡළාසිතිමත්තානි පන සුරිසසහස්සානි චිරකාලභාවිතෙන අස්සද්ධියෙන මිච්ඡාදස්සනෙන ව විපල්ලත්ථචිත්තා පසාදනීයෙපි යානෙ අත්තනො චිත්තානි පදොසෙත්වා පෙනෙසු උප්පජ්ජිංසු. තස්මිංයෙව රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස විභවසම්පන්නස්ස කුටුම්භිකස්ස හරියා ධිතා සුණ්ඨා ව පසන්නචිත්තා “ධාතුපූජං කරස්සාමා” ති ගන්ධපුප්ඵාදීනි ගහෙත්වා ධාතුට්ඨානං ගන්තුං ආරද්ධා. සො කුටුම්භිකො “කිං අට්ඨිකානං පූජනෙතා” ති තා පරිභාසෙත්වා ධාතුපූජං විවණ්ණෙසි. තාපි තස්ස වචනං අනාදිසිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ධාතුපූජං කත්වා ගෙහං ආගතා තාදිසෙන රොගෙන අභිභූතා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. සො පන කොධෙන අභිභූතො නචිරස්සෙව කාලං කත්වා තෙන පාපකම්මෙන පෙනෙසු නිබ්බත්ති.

අට්ඨකදිවසං ආයස්මා මහාකස්සපො සත්තෙසු අනුකම්පාය තථාරූපං ඉද්ධාහිසඬ්ඨාරං අභිසඬ්ඨාසි, යථා මනුස්සා තෙ පෙනෙ තා ව දෙවතායො පස්සන්ති. තථා පන කත්වා චෙතියඬ්ඨගණෙ ධිතො තං ධාතුච්චණ්ණකං පෙනං තීහි ගාථාහි පුච්ඡි. තස්ස සො පෙනො බ්‍යාකාසි –

507.

“අන්තලික්ඛස්මිං තිට්ඨන්තො, දුග්ගන්ධො පුති වායසි;
මුඛඤ්ච තෙ කිමයො පුතිගන්ධං, බාදන්ති කිං කම්මමකාසි පුබ්බෙ.

508.

“තතො සත්ථං ගහෙත්වාන, ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනං;
බාරෙන පරිඡ්චොසිත්වා, ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනං.

509.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසි”ති.

510.

“අභං රාජගහෙ රම්මෙ, රමණීයෙ ගිරිබ්බපෙ;
ඉස්සරො ධනධඤ්ඤස්ස, සුපභුතස්ස මාරිස.

511.

“තස්සායං මෙ හරියා ව, ධිතා ව සුණිසා ව මෙ;
තා මාලං උප්පලඤ්චාපි, පච්චග්ග්ඤ්ච විලෙපනං;
ථූපං හරන්තියො වාරෙසිං, තං පාපං පකතං මයා.

512.

“ඡළාසිතිසහස්සානි, මයං පච්චත්තවෙදනා;
ථූපපුෂං විචණ්ණෙත්වා, පච්චාම නිරයෙ භුසං.

513.

“යෙ ව බො ථූපපුෂාය, චත්තන්තෙ අරහතො මහෙ;
ආදීනවං පකාසෙන්ති, විවෙචයෙථ තෙ තතො.

514.

“ඉමා ව පස්ස අයන්තියො, මාලධාරී අලඬකතා;
මාලාවිපාකංනුභොන්තියො, සමිද්ධා ව තා යසස්සිනියො.

515.

“තඤ්ච දිස්වාන අච්ඡෙරං, අබ්භුතං ලොමහංසනං;
තමො කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, චන්දන්ති තං මහාමුනිං.

516.

“සොභං නුන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
ථූපපුෂං කරිස්සාමි, අප්පමත්තො පුනප්පුන”න්ති.

507-8. තත්ථ දුග්ගන්ධොති අනිට්ඨගන්ධො, කුණපගන්ධගන්ධිති අත්ථො.
තෙනාහ “පුති වායසී”ති. තතොති දුග්ගන්ධවායනතො කිමිති බාගිතබ්බතො ව
උපරි. සත්තං ගහෙත්වාන, ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනන්ති කම්මසඤ්චොදිතා සත්තා
නිසිතධාරං සත්ථං ගහෙත්වා පුනප්පුනං තං වණුමිබං අවකන්තන්ති. බාරොන
පරිජ්ඣොසිත්වා, ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනන්ති අවකන්තිතට්ඨානෙ බාරොදකෙන
ආසිඤ්චිත්වා පුනප්පුනම්පි අවකන්තන්ති.

510. ඉස්සරො ධනධඤ්ඤස්ස, සුපහුතස්සාති අතිවිය පහුතස්ස ධනස්ස
ධඤ්ඤස්ස ව ඉස්සරො සාමී, අඛිංසො මහද්ධනොති අත්ථො.

511. තස්සායං මෙ හරියා ව, ධිතා ව සුණ්ඨා වාති තස්ස මය්හං අයං
පුරිමත්තභාවෙ හරියා, අයං ධිතා, අයං සුණ්ඨා. තා දෙවභූතා ආකාසෙ ධිතාති
දස්සෙන්නො වදති. පච්චග්ගන්ති අභිනවං. ථූපං හරන්ති යො වාරෙසින්ති ථූපං
සුජෙතුං උපනෙන්නියො ධාතුං විවණ්ණෙන්නො පටික්ඛිපිං. තං පාපං පකතං මයාති
තං ධාතුච්චණ්ණපාපං කතං සමාවරිතං මයාති විජ්ජපිසාරජ්ජන්තො වදති.

512. ජලාසිතිසහස්සානීති ජසහස්සාධිකා අසිතිසහස්සමත්තා. මයන්ති තෙ
පෙනෙ අත්තනා සද්ධිං සඬිගහෙත්වා වදති. පච්චත්තවෙදනාති විසුං විසුං
අනුභූයාමානදුක්ඛවෙදනා. නිරයෙති බලදුක්ඛතාය පෙත්තිවිසයං නිරයසද්ධිං කත්වා
ආහ.

513. යෙ ව බො ථූපපුජාය, චත්තන්තෙ අරහතො මහෙති අරහතො
සම්මාසම්බුද්ධස්ස ථූපං උද්දිස්ස පුජාමහෙ පචත්තමානෙ අහං විය යෙ ථූපපුජාය
ආදීනවං දොසං පකාසෙන්නි. තෙ පුග්ගලෙ තතො පුඤ්ඤතො විවෙචයෙථ
විවෙචාපයෙථ, පරිබාහිරෙ ජනයෙථාති අඤ්ඤාපදෙසෙන අත්තනො මහාජානියතං
විභාවෙති.

514. ආයන්තියොති ආකාසෙන ආගච්ඡන්තියො. මාලාවිපාකන්ති ථූපෙ
කතමාලාපුජාය විපාකං ඵලං. සමිද්ධාති දිබ්බසම්පත්තියා සමිද්ධා. තා
යසස්සිතියොති තා පරිවාරවන්තියො.

515. තඤ්ච දිස්වානාති තස්ස අතිපරිත්තස්ස පුජාපුඤ්ඤස්ස අච්ඡරියං අබ්භූතං
ලොමහංසනං අතිඋළාරං විපාකවිසෙසං දිස්වා. නමො කරොන්ති සජ්ජඤ්ඤා,
චන්දන්ති තං මහාමුනින්ති, හන්තෙ කස්සප, ඉමා ඉත්ථියො තං
උත්තමපුඤ්ඤක්ඛෙත්තභූතං චන්දන්ති අභිවාදෙන්ති, නමො කරොන්ති
නමක්කාරඤ්ච කරොන්තිති අත්ථො.

516. අථ සො පෙනො සංවිග්ගමානසො සංවෙගානුරූපං ආයතිං අත්තනා
කාතබ්බං දස්සෙන්නො “සොහං නුතා”ති ගාථමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

එවං පෙනෙන වුත්තො මහාකස්සපො තං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය
ධම්මං දෙසෙසි.

ධාතුච්චණ්ණපෙනවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති බුද්දක-අට්ඨකථාය පෙනවත්ථුස්මිං.

දසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

තතියස්ස වුළුවග්ගස්ස අත්ථසංචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. මහාවග්ගො

1. අම්බසක්කරපෙනවත්ථුචණ්ණනා

වෙසාලි නාම නගරත්ථි වජ්ජිනන්ති ඉදං අම්බසක්කරපෙනවත්ථු. තස්ස කා
උප්පත්ති? හගවති ජෙනවනෙ විහරන්තෙ අම්බසක්කරො නාම ලිච්ඡවිරාජා
මිච්ඡාදිට්ඨිකො නත්ථිකවාදො වෙසාලියං රජ්ජං කාරෙසි. තෙන ච සමයෙන
වෙසාලිනගරෙ අඤ්ඤතරස්ස වාණිජස්ස ආපණසමීපෙ වික්ඛල්ලං හොති, තත්ථ බහු
ජනා උප්පතිත්වා අතික්කමන්තා කිලමන්ති, කෙචි කද්දමෙන ලිම්පන්ති. තං දිස්වා
සො වාණිජො “මා ඉමෙ මනුස්සා කලලං අක්කමිංසු”ති අපගතදුග්ගන්ධං
සඬ්ඛවණ්ණපටිභාගං ගොසිසට්ඨිං ආහරාපෙත්වා නික්ඛිපාපෙසි. පකතියා ච සීලවා
අහොසි අක්කොධනො සණ්භවාටො, පරෙසඤ්ච යථාභූතං ගුණං කිත්තෙති.

සො එකස්මිං දිවසෙ අත්තනො සභායස්ස න්භායන්තස්ස පමාදෙන
අනොලොකෙන්තස්ස නිවාසනවත්ථං කීළාධිප්පායෙන අපනිධාය තං දුක්ඛාපෙත්වා
අදාසි. භාගිනෙය්‍යො පනස්ස චොරිකාය පරගෙහනො හණ්ඩං ආහරිත්වා තස්සෙව
ආපණෙ නික්ඛිපි. හණ්ඩසාමිකා වීමංසන්තා හණ්ඩෙන සද්ධිං තස්ස භාගිනෙය්‍යං
තඤ්ච රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා “ඉමස්ස සීසං ඡින්දථ, භාගිනෙය්‍යං පනස්ස සුලෙ
ආරොපෙථා”ති ආණාපෙසි. රාජපුරිසා තථා අකංසු. සො කාලං කත්වා භූමිමදෙවෙසු
උප්පජ්ජි. සො ගොසිසෙන සෙතූනො කතත්තා සෙතවණ්ණං දිබ්බං මනොජවං
අස්සාජානීයං පටිලභි, ගුණවන්තානං චණ්ණකථනෙන තස්ස ගත්තනො
දිබ්බගන්ධො වායති, සාටකස්ස පන අපනිහිතත්තා නග්ගො අහොසි. සො අත්තනා
පුබ්බෙ කතකම්මං ඔලොකෙන්තො තදනුසාරෙන අත්තනො භාගිනෙය්‍යං සුලෙ
ආරොපිතං දිස්වා කරුණාය චොදියමානො මනොජවං අස්සං අභිරුහිත්වා
අඬ්ඬරත්තිසමයෙ තස්ස සුලා රොපිතට්ඨානං ගන්ත්වා අවිදුරෙ යිතො “ජීව, හො,
ජීවිතමෙව සෙය්‍යො”ති දිවසෙ දිවසෙ වදති.

තෙන ච සමයෙන අම්බසක්කරො රාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං
පදක්ඛිණං කරොන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ වාතපානං විවරිත්වා රාජවිභූතිං
පස්සන්ති. එකං ඉත්ථිං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා පච්ඡාසනෙ නිසින්තස්ස

පුරිසස්ස “ඉමං සරං ඉමඤ්ච ඉත්ථිං උපධාරෙහි” ති සඤ්ඤං දත්වා අනුක්කමෙන අත්තනො රාජගෙහං පට්ටියො තං පුරිසං පෙසෙසි – “ගච්ඡ, භණෙ, තස්සා ඉත්ථියා සසාමිකභාවං වා අසාමිකභාවං වා ජානාහි” ති. සො ගන්ත්වා තස්සා සසාමිකභාවං ඤාත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා තස්සා ඉත්ථියා පරිග්ගහණ්ණපායං වින්තෙන්තො තස්සා සාමිකං පක්කොසාපෙන්වා “එහි, භණෙ, මං උපට්ඨාහි” ති ආහ. සො අනිච්ඡන්තොපි “රාජා අත්තනො වචනං අකරොන්තෙ මයි රාජදණ්ඩං කරෙය්‍යා” ති භයෙන රාජ්‍යපට්ඨානං සම්පට්ඨිත්වා දිවසෙ දිවසෙ රාජ්‍යපට්ඨානං ගච්ඡති. රාජාපි තස්ස භත්තවෙනනං දාපෙන්වා කතිපයදිවසාතික්කමෙන පාතොව උපට්ඨානං ආගතං එවමාහ – “ගච්ඡ, භණෙ, අමුමිහි යානෙ එකා පොක්ඛරණී අත්ථි, තතො අරුණවණ්ණමත්තිකං රත්තුප්පලානි ව ආනෙහි, සවෙ අජ්ජෙව නාගච්ඡෙය්‍යාසි, ජීවිතං තෙ නත්ථි” ති. තස්මිඤ්ච ගතෙ ද්වාරපාලං ආහ – “අජ්ජ අනත්ථඬගතෙ එව සුරියෙ සබ්බද්වාරානි ථකෙතබ්බානි” ති.

සා ව පොක්ඛරණී වෙසාලියා තියොජනමත්ථකෙ හොති, තථාපි සො පුරිසො මරණභයතජ්ජිතො වාතවෙගෙන පුබ්බණ්භෙයෙව තං පොක්ඛරණීං සම්පාපුණි. “සා ව පොක්ඛරණී අමනුස්සපරිග්ගහිතා” ති පගෙව සුතත්තා භයෙන සො “අත්ථි නු ඛො එත්ථ කොචි පරිස්සයො” ති සමන්තනො අනුපරියායති. තං දිස්වා පොක්ඛරණීපාලකො අමනුස්සො කරුණායමානරූපො මනුස්සරූපෙන උපසඬකම්ත්වා “කිමත්ථං, හො පුරිස, ඉධාගතොසි” ති ආහ. සො තස්ස තං පවත්ති. කටෙසි. සො “යදි එවං යාවදත්ථං ගණ්භාහි” ති අත්තනො දිබ්බරූපං දස්සෙන්වා අත්තරධාසි.

සො තත්ථ අරුණවණ්ණමත්තිකං රත්තුප්පලානි ව ගහෙන්වා අනත්ථඬගතෙයෙව සුරියෙ නගරද්වාරං සම්පාපුණි. තං දිස්වා ද්වාරපාලො තස්ස විරචන්තස්සෙව ද්වාරං ථකෙසි. සො ථකිතෙ ද්වාරෙ පවෙසනං අලහන්තො ද්වාරසමීපෙ සුලෙ ආරොපිතං පුරිසං දිස්වා “එතෙ මයි අනත්ථඬගතෙ එව සුරියෙ ආගතෙ විරචන්තෙ එවං ද්වාරං ථකෙසුං. ‘අහං කාලෙයෙව ආගතො, මම දාසො නත්ථි’ ති තයාපි ඤාතං හොතු” ති සක්ඛිමකාසි. තං සුත්වා සො ආහ “අහං සුලෙ ආවුතො වජ්ඣො මරණාහිමුඛො, කථං තව සක්ඛි හොමි. එකො පනෙත්ථ පෙනො මහිද්ධිකො මම සමීපං ආගමිස්සති, තං සක්ඛිං කරොහි” ති. “කථං පන සො මයා දට්ඨබ්බො” ති? ඉධෙව ත්වං තිට්ඨ, “සයමෙව දක්ඛිස්සසි” ති. සො තත්ථ ධීතො මජ්ඣිමයාමෙ තං පෙනං ආගතං දිස්වා සක්ඛිං අකාසි. විභාතාය ව රත්තියා රඤ්ඤො “මම ආණා තයා අතික්කන්තා, තස්මා රාජදණ්ඩං තෙ කරිස්සාමි” ති වුත්තෙ, දෙව, මයා තව ආණා නාතික්කන්තා, අනත්ථඬගතෙ එව සුරියෙ අහං ඉධාගතොති. තත්ථ කො තෙ සක්ඛිති? සො තස්ස සුලාවුතස්ස පුරිසස්ස සන්තිකෙ ආගච්ඡන්තං නග්ගපෙනං “සක්ඛි” ති නිද්දිසිත්වා “කථමෙනං අම්හෙහි සද්ධාතබ්බං” න්ති රඤ්ඤො වුත්තෙ “අජ්ජ රත්තියං තුම්හෙහි සද්ධාතබ්බං පුරිසං මයා සද්ධිං පෙසෙථා” ති ආහ. තං සුත්වා රාජා සයමෙව තෙන සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා ධීතො පෙනෙන ව තත්ථාගන්ත්වා “ජීව, හො, ජීවිතමෙව සෙය්‍යා” ති වුත්තෙ තං “සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථි” ති ආදිනා පඤ්චහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි. ඉදානි ආදිතො පන “වෙසාලි

නාම නගරත්ථි වජ්ජීන”න්ති ගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං සඬ්භිතිකාරෙහි
යජිතා –

517.

“වෙසාලී නාම නගරත්ථි වජ්ජීනං, තත්ථ අභු ලිච්ඡවි අම්බසක්කරො;
දිස්වාන පෙතං නගරස්ස බාහිරං, තත්ථෙව පුච්ඡිත්ථ තං කාරණත්ථිකො.

518.

“සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථි, අභික්කමො නත්ථි පටික්කමො ව;
අසිතපිතබායිතවත්ථහොගා, පරිවාරණා සාපි ඉමස්ස නත්ථි.

519.

“යෙ ඤාතකා දිට්ඨසුතා සුභජ්ජා, අනුකම්පකා යස්ස අහෙසුං පුබ්බෙ;
දට්ඨුම්පි තෙ දානි න තං ලහන්ති, විරාජිතතො හි ජනෙන තෙන.

520.

“න ඔග්ගතත්තස්ස භවන්ති මිත්තා, ජහන්ති මිත්තා විකලං විදිත්වා;
අත්ථඤ්ච දිස්වා පරිවාරයන්ති, බහු මිත්තා උග්ගතත්තස්ස භොන්ති.

521.

“නිහීනත්තො සබ්බහොගෙහි කිච්ඡො, සම්මක්ඛිතො
සම්පරිහින්තගත්තො;
උස්සාවබ්න්දුව පලිම්පමානා, අජ්ජ සුචෙ ජීවිතස්සුපරොධො.

522.

“ඵතාදිසං උත්තමකිච්ඡජ්ජත්තං,
උත්තාසිතං පුච්ඡන්දස්ස සුලෙ;
අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන වදෙසි යක්ඛ,
‘ජීව හො ජීවිතමෙව සෙය්‍යො’”ති.

517. තත්ථ තත්ථාති තස්සං වෙසාලියං. නගරස්ස බාහිරන්ති නගරස්ස බහි භවං,
වෙසාලිනගරස්ස බහි ඵව ජාතං පවත්තං සම්බන්ධං. තත්ථෙවාති යත්ථ තං පස්සි,
තත්ථෙව යානෙ. තන්ති තං පෙතං. කාරණත්ථිකොති “ජීව, හො, ජීවිතමෙව
සෙය්‍යො”ති චුත්තඅත්ථස්ස කාරණෙන අත්ථිකො හුත්වා.

518. සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථිති පිට්ඨිපසාරණලක්ඛණා සෙය්‍යා,
පල්ලඬකාභුජනලක්ඛණා නිසජ්ජා ව ඉමස්ස සුලෙ ආරොපිතපුග්ගලස්ස නත්ථි.
අභික්කමො නත්ථි පටික්කමො වාති අභික්කමාදිලක්ඛණං අජ්ජමත්තකම්පි ගමනං
ඉමස්ස නත්ථි. පරිවාරිකා සාපිති යා අසිතපිතබායිතවත්ථපරිහොගාදිලක්ඛණා
ඉන්ද්‍රියානං පරිවාරණා, සාපි ඉමස්ස නත්ථි. “පරිහරණා සාපි”ති වා පාඨො,

අසිතාදිපරිභොගවසෙන ඉන්ද්‍රියානං පරිහරණා, සාපි ඉමස්ස නත්ථි විගතජීවිතත්තාති
අත්ථො. “පරිවාරණා සාපි”ති කෙච්චි පඨන්ති.

519. දිට්ඨසුතා සුභජ්ජා, අනුකම්පකා යස්ස අහෙසුං පුබ්බෙති සන්දිට්ඨසභායා
වෙච අදිට්ඨසභායා ච යස්ස මිත්තා අනුද්දයාවන්තො යෙ අස්ස ඉමස්ස පුබ්බෙ
අහෙසුං. දට්ඨුමිති පස්සිතුමිති න ලභන්ති, කුතො සහ වසිතුන්ති අත්ථො.
විරාජිතත්තොති පරිච්චත්තසභාවො. ජනෙන තෙනාති තෙන ඤාතිආදිජනෙන.

520. න ඔග්ගතත්තස්ස භවන්ති මිත්තාති අපගතවිඤ්ඤාණස්ස මතස්ස මිත්තා
නාම න භොන්ති තස්ස මිත්තෙහි කාතබ්බකිච්චස්ස අතික්කන්තත්තා. ජහන්ති
මිත්තා විකලං විදිත්වාති මතො තාව තිට්ඨතු, ජීවන්තමිති භොගවිකලං පුරිසං විදිත්වා
“න ඉතො කිඤ්චි ගස්භුපග”න්ති මිත්තා පජහන්ති. අත්ථඤ්ච දිස්වා පරිවාරයන්තිති
තස්ස පන සන්තකං අත්ථං ධනං දිස්වා පියවාදිතො මුබුල්ලොකිකා හුත්වා තං
පරිවාරෙත්ති. බහු මිත්තා උග්ගතත්තස්ස භොන්තිති විභවසම්පත්තියා
උග්ගතසභාවස්ස සම්ද්ධස්ස බහු අනෙකා මිත්තා භොන්ති, අයං ලොකියසභාවොති
අත්ථො.

521. නිහිනත්තො සබ්බභොගෙහිති සබ්බෙහි උපභොගපරිභොගවත්ථුහි
පරිහිනත්තො. කිච්ඡොති දුක්ඛිතො. සම්මික්ඛිතොති රුහිරෙහි සම්මික්ඛිතසරිරො.
සම්පරිහින්නගත්තොති සුලලන අබ්භන්තරෙ විදාලිතගත්තො. උස්සාවබ්න්දුව
පලිම්පමානොති තිණග්ගෙ ලිම්පමානඋස්සාවබ්න්දුසදිසො. අජ්ජ සුවෙති අජ්ජ වා
සුවෙ වා ඉමස්ස නාම පුරිසස්ස ජීවිතස්ස උපරොධො නිරොධො, තතො උද්ධං
නජ්ජවත්තතිති අත්ථො.

522. උත්තාසිතන්ති ආවුතං ආරොපිතං. පුච්ඡන්දස්ස සුලලති නිම්බරුක්ඛස්ස
දණ්ඨෙත කතසුලලෙ. කෙන වණ්ණෙනාති කෙන කාරණෙන. ජීව, භො, ජීවිතමෙව
සෙය්‍යොති, භො පුරිස, ජීව. කස්මා? සුලං ආරොපිතස්සාපි හි තෙ ඉධ ජීවිතමෙව
ඉතො වුතස්ස ජීවිතතො සතභාගෙන සහස්සභාගෙන සෙය්‍යො සුන්දරතරොති.

එවං තෙන රඤ්ඤා පුච්ඡිතො සො පෙනො අත්තනො අධිජ්ජායං පකාසෙත්තො

—

523.

“සාලොහිතො එස අහොසි මය්හං, අහං සරාමි පුරිමාය ජාතියා;
දිස්වා ච මෙ කාරුඤ්ඤමහොසි රාජ, මා පාපධම්මො නිරයං පතායං.

524.

“ඉතො වුතො ලිච්ඡවි එස පොසො, සත්ථුස්සදං නිරයං ඝොරරූපං;
උපපජ්ජති දුක්කට්ඨකම්මකාරී, මහාහිතාපං කටුකං භයානකං.

525.

“අනෙකභාගෙන ගුණෙන සෙයොයා, අයමෙව සුලො නිරයෙන තෙන;
එකන්තදුක්ඛං කටුකං භයානකං, එකන්තතිබ්බං නිරයං පතායං.

526.

“ඉදඤ්ච සුත්වා වචනං මමෙසො, දුක්ඛුපතීතො විජ්ඣෙයා පාණං;
තස්මා අහං සන්තිකෙ න භණාමි, මා මෙකතො ජීවිතස්සුපරොධො” ති. —

වතස්සො ගාථා අභාසි.

523. තත්ථ සාලොභීතො සමානලොභීතො යොනිසම්බන්ධෙන සම්බන්ධො,
ඤාතකොති අත්ථො. පුරිමාය ජාතියාති පුරිමත්තභාවෙ. මා පාපධම්මො නිරයං
පතායන්ති අයං පාපධම්මො පුරිසො නිරයං මා පති, මා නිරයං උපපජ්ජීති ඉමං දිස්වා
මෙ කාරුඤ්ඤං අභොසීති යොජනා.

524. සත්තුස්සදන්ති පාපකාරීහි සත්තෙහි උස්සන්තං, අථ වා
පඤ්චවිධබන්ධනං, මුඛෙ තත්තලොභසෙවනං, අභිගාරපබ්බතාරොපනං,
ලොභකුම්භිපක්ඛෙපනං, අසිපත්තවනජ්ජවෙසනං, වේත්තරණියං සමොතරණං,
මහානිරයෙ පක්ඛෙපොති. ඉමෙහි සත්තහි පඤ්චවිධබන්ධනාදීහි දාරුණකාරණෙහි
උස්සන්තං, උපරුපරි නිවිතන්ති අත්ථො. මහාභිතාපන්ති මහාදුක්ඛං,
මහාඅග්ගිසන්තාපං වා. කටුකන්ති අනිට්ඨං. භයානකන්ති භයජනකං.

525. අනෙකභාගෙන ගුණෙනාති අනෙකකොට්ඨාසෙන ආනිසංසෙන. අයමෙව
සුලො නිරයෙන තෙනාති තතො ඉමස්ස උජ්ජත්තිට්ඨානභූතතො නිරයතො අයමෙව
සුලො සෙයොයාති. නිස්සක්කෙ හි ඉදං කරණවචනං. එකන්ත තිබ්බන්ති
එකන්තෙනෙව තිබ්බදුක්ඛං, නියතමහාදුක්ඛන්ති අත්ථො.

526. ඉදඤ්ච සුත්වා වචනං මමෙසොති “ඉතො වුතො” තිආදිනා වුත්තං මම
වචනං සුත්වා එසො පුරිසො දුක්ඛුපතීතො මම වචනෙන නිරයදුක්ඛං උපතීතො විය
භුත්වා. විජ්ඣෙයා පාණන්ති අත්තතො ජීවිතං පරිච්චජෙයා. තස්මාති තෙන
කාරණෙන. මා මෙකතොති “මයා එකතො ඉමස්ස පුරිසස්ස ජීවිතස්ස උපරොධො
මා භොතු” ති ඉමස්ස සන්තිකෙ ඉදං වචනං අහං න භණාමි, අථ ඛො “ජීව, භො,
ජීවිතමෙව සෙයොයා” ති ඉදමෙව භණාමිති අධිජ්ජායො.

එවං පෙනෙන අත්තතො අධිජ්ජායෙ පකාසිතෙ පුන රාජා පෙනස්ස පවත්ති.
පුච්ඡිතුං ඔකාසං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ —

527.

“අඤ්ඤාතො එසො පුරිසස්ස අත්ථො, අඤ්ඤම්පි ඉච්ඡාමසෙ පුච්ඡිතුං තුවං;
ඔකාසකම්මං සවෙ නො කරොසි, පුච්ඡාම තං නො න ව
කුජ්ඣිතබ්බං” ති.

528.

“අද්ධා පට්ඨකං මෙ තදා අහු, නාවික්ඛණා අප්පසන්නස්ස හොති;
අකාමා සද්ධෙය්‍යවචොති කත්වා, පුච්ඡස්සු මං කාමං යථා විසය්හ” න්ති. —

ඉමා රඤ්ඤා පෙතස්ස ච චචනපට්චනගාථා.

527. තත්ථ අඤ්ඤාතොති අවගතො. ඉච්ඡාමසෙති ඉච්ඡාම. නොති අම්භාකං. න
ච කුප්ඤ්ඤාතිති “ඉමෙ මනුස්සා යංකිඤ්චි පුච්ඡන්ති” ති කොධො න කාතබ්බො.

528. අද්ධාති එකංසෙන. පට්ඨකං මෙති ඤාණවසෙන මය්හං “පුච්ඡස්සු” ති
පට්ඨකං, ඔකාසදානන්ති අත්ථො. තදා අහුති තස්මිං කාලෙ පට්ඨකස්සෙන අහොසි.
නාවික්ඛණා අප්පසන්නස්ස හොතිති අකථනා අප්පසන්නස්ස හොති. පසන්නො එව
හි පසන්නස්ස කිඤ්චි කථෙති. ත්වං පන තදා මයි අප්පසන්නො, අහඤ්ච තයි, තෙන
පට්ඨානිත්වා කථෙතුකාමො නාහොසි. ඉදානි පනාහං තුය්හං අකාමා සද්ධෙය්‍යවචො
අකාමො එව සද්ධාතබ්බවචනො ඉති කත්වා ඉමිනා කාරණෙන. පුච්ඡස්සු මං කාමං
යථා විසය්හන්ති ත්වං යථා ඉච්ඡසි, තමත්ථං මං පුච්ඡස්සු. අහං පන යථා විසය්හං
යථා මය්හං සහිතුං සක්කා, තථා අත්තනො ඤාණබලානුරූපං කථෙස්සාමිති
අධිප්පායො.

එවං පෙනෙන පුච්ඡනාය ඔකාසෙ කතෙ රාජා —

529.

“යං කිඤ්චහං චක්ඛුනා පස්සිසාමි,
සබ්බම්පි තාහං අභිසද්දහෙය්‍යං;
දිස්වාච තං නොපි චෙ සද්දහෙය්‍යං,
කරෙය්‍යාසි මෙ යක්ඛ නියස්සකම්ම” න්ති. —

ගාථමාහ. තස්සත්ථො — අහං යං කිඤ්චිදෙව චක්ඛුනා පස්සිසාමි, තං සබ්බම්පි
තථෙව අහං අභිසද්දහෙය්‍යං, තං පන දිස්වාච තං චචනං නොපි චෙ සද්දහෙය්‍යං.
යක්ඛ, මය්හං නියස්සකම්මං නිග්ගහකම්මං කරෙය්‍යාසිති. අථ වා යං කිඤ්චහං
චක්ඛුනා පස්සිසාමිති අහං යං කිඤ්චිදෙව චක්ඛුනා පස්සිසාමි අචක්ඛුගොචරස්ස
අදස්සනතො. සබ්බම්පි තාහං අභිසද්දහෙය්‍යන්ති සබ්බම්පි තෙ අහං දිට්ඨං සුතං
අඤ්ඤං වා අභිසද්දහෙය්‍යං. තාදිසො හි මය්හං තයි අභිප්පසාදොති අධිප්පායො.
පච්ඡිමපදස්ස පන යථාචුත්තොව අත්ථො.

තං සුත්වා පෙනො —

530.

“සච්චප්පට්ඨකං තච මෙසා හොතු, සුත්වාන ධම්මං ලභ සුප්පසාදං;
අඤ්ඤත්ථිකො නො ච පද්ධට්ඨත්තො, යං තෙ සුතං අසුතඤ්චාපි ධම්මං;
සබ්බම්පි අක්ඛිස්සං යථා පජාන” න්ති. — ගාථමාහ; ඉතො පරං —

531.

“සෙනෙන අස්සෙන අලඬකනෙන, උපයාසි සුලාවුතකස්ස සන්තිකෙ;
යානං ඉදං අබ්භුතං දස්සනෙය්‍යං, කම්මස්ස අයං විපාකොති.

532.

“වෙසාලියා නගරස්ස මජ්ඣෙ, වික්ඛල්ලමග්ගෙ නරකං අහොසි;
ගොසිසමෙකාහං පසන්නචිත්තො, සෙනං ගහෙත්වා නරකස්මිං නික්ඛිපිං.

533.

“එතස්මිං පාදානි පතිට්ඨපෙත්වා, මයඤ්ච අඤ්ඤෙ ච අතික්කම්මිහා;
යානං ඉදං අබ්භුතං දස්සනෙය්‍යං, තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකොති.

534.

“චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති, ගන්ධො ච තෙ සබ්බදිසා පවායති;
යක්ඛිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, නග්ගො වාසි කිස්ස අයං විපාකොති.

535.

“අක්කොධනො නිච්චපසන්නචිත්තො, සණ්භාහි වාචාහි ජනං උපෙමි;
තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකො, දිබ්බො මෙ චණ්ණො සතතං පභාසති.

536.

“යසඤ්ච කිත්තිඤ්ච ධම්මෙ ධිතානං, දිස්වාන මන්නෙමි පසන්නචිත්තො;
තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකො, දිබ්බො මෙ ගන්ධො සතතං පවායති.

537.

“සභායානං තිත්ථස්මිං න්භායන්තානං, ථලෙ ගහෙත්වා නිදහිස්ස දුස්සං;
බ්බිඛත්ථිකො නො ච පදුට්ඨචිත්තො, තෙනමහි නග්ගො කසිරා ච වුත්තිති.

538.

“යො කීළමානො පකරොති පාපං, තස්සෙදිසං කම්මවිපාකමාහු;
අකීළමානො පන යො කරොති, කිං තස්ස කම්මස්ස විපාකමාහුති.

539.

“යෙ දුට්ඨසඬ්ඨකප්පමනා මනුස්සා, කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨා;
කායස්ස හෙදා අභිසම්පරායං, අසංසයං තෙ නිරයං උපෙන්නි.

540.

“අපරෙ පන සුගතිමාසමානා, දානෙ රතා සඬ්ඨගහිතත්තභාවා;
කායස්ස හෙදා අභිසම්පරායං, අසංසයං තෙ සුගතිං උපෙන්නි” ති. —

තෙසං උභින්නං චචනපට්ඨචනගාථා භොන්ති.

530. තත්ථ සච්චජ්ජපටිඤ්ඤා තච මෙසා භොතුති “සබ්බම්පි තාභං අභිසද්දභෙය්‍ය”න්ති තච එසා පටිඤ්ඤා මය්භං සච්චං භොතු. සුත්ථාන ධම්මං ලභ සුප්පසාදන්ති මයා චූච්චමානං ධම්මං සුත්ථා සුන්දරං පසාදං ලභස්සු. අඤ්ඤත්ථිකොති ආජානනත්ථිකො. යථා පජානන්ති යථා අඤ්ඤොපි පජානන්තො, “යථාපි ඤාත”න්ති වා මයා යථා ඤාතන්ති අත්ථො.

531. කිස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකොති කිස්සෙතං කිස්ස නාම එතං, කිස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො. එතන්ති වා නිපාතමත්තං, කිස්ස කම්මස්සාති යොජනා. “කිස්ස තෙ”ති ච කෙචි පටන්ති.

532-33. වික්ඛල්ලමග්ගෙති වික්ඛල්ලවති පටම්භි. නරකන්ති ආවාටං. එකාහන්ති එකං අභං. නරකස්මිං නික්ඛිපිත්ති යථා කද්දමො න අක්කමීයති, එවං තස්මිං වික්ඛල්ලාවාටෙ යිපෙසිං. තස්සාති තස්ස ගොසිසෙන සෙතුකරණස්ස.

536-7. ධම්මෙ ඨිතානන්ති ධම්මචාරීනං සමචාරීනං. මන්තෙමිති කථෙමි කිත්තයාමි. ඛිඩ්ඛත්ථිකොති හසාධිජ්ජායො. නො ච පදුට්ඨවිත්තොති දුස්සසාමිකෙ න දුස්සිතවිත්තො, න අවහරණාධිජ්ජායො නාපි විනාසාධිජ්ජායොති අත්ථො.

538. අකිළමානොති අඛිඩ්ඛාධිජ්ජායො, ලොභාදිභි දුස්සිතවිත්තො. කිං තස්ස කම්මස්ස විපාකමාහුති තස්ස තථා කතස්ස පාපකම්මස්ස කීච කටුකං දුක්ඛවිපාකං පණ්ඩිතා ආහු.

539-40. දුට්ඨසඬකජ්ජමනාති කාමසඬකජ්ජපාදිවසෙන දුස්සිතමනොවිතක්කා, එතෙන මනොදුච්චරිතමාහ. කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨාති පාණාතිපාතාදිවසෙන කායවාචාහි මලිනා. ආසමානාති ආසිසමානා පත්ථයමානා.

එවං පෙනෙන සඬබ්බෙපෙනෙව කම්මඵලෙසු විහජිත්වා දස්සිතෙසු තං අසද්දහන්තො රාජා –

541.

“තං කිත්ති ජානෙය්‍යමහං අවෙච්ච, කල්‍යාණපාපස්ස අයං විපාකො; කිං වාහං දිස්වා අභිසද්දභෙය්‍යං, කො වාපි මං සද්දහාපෙය්‍ය එත”න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ තං කිත්ති ජානෙය්‍යමහං අවෙච්චාති යොයං තයා “යෙ දුට්ඨසඬකජ්ජමනා මනුස්සා, කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨා”තිආදිනා. “අපරෙ පන සුගතිමාසමානා”තිආදිනා ච කල්‍යාණස්ස පාපස්ස ච කම්මස්ස විපාකො විහජිත්වා චුත්තො, තං කිත්ති කෙන කාරණෙන අහං අවෙච්ච අපරපච්චයභාවෙන සද්දභෙය්‍යං. කිං වාහං දිස්වා අභිසද්දභෙය්‍යන්ති කිදිසං වා පනාහං පච්චක්ඛතුතං නිදස්සනං දිස්වා පටිසද්දභෙය්‍යං. කො වාපි මං සද්දහාපෙය්‍ය එතන්ති කො වා විඤ්ඤ පුරිසො පණ්ඩිතො එතමත්ථං මං සද්දහාපෙය්‍ය, තං කථෙහිති අත්ථො.

තං සුත්වා පෙනො කාරණෙන තමත්ථං තස්ස පකාසෙන්තො —

542.

“දිස්වා ච සුත්වා අභිසද්දහස්සු, කල්‍යාණපාපස්ස අයං විපාකො;
කල්‍යාණපාපෙ උභයෙ අසන්නෙ, සියා නු සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා.

543.

“නො චෙත්ථ කම්මානි කරෙය්‍යං මච්චා, කල්‍යාණපාපානි මනුස්සලොකෙ;
නාහෙසුං සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා, භීනා පඤ්ඤා ච මනුස්සලොකෙ.

544.

“යස්මා ච කම්මානි කරොන්ති මච්චා, කල්‍යාණපාපානි මනුස්සලොකෙ;
තස්මා භි සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා, භීනා පඤ්ඤා ච මනුස්සලොකෙ.

545.

“ද්වයජ්ජ කම්මානං විපාකමාහු, සුඛස්ස දුක්ඛස්ස ච වෙදනීයං;
තා දෙවතායො පරිවාරයන්ති, පච්චෙන්ති බාලා ද්වයනං අපස්සිනො” ති. —

ගාථා අභාසි.

542. තත්ථ දිස්වා වානි පච්චක්ඛන්තො දිස්වාපි. සුත්වානි ධම්මං සුත්වා
තදනුසාරෙන නයං නෙන්නො අනුමිනන්තො. කල්‍යාණපාපස්සානි කුසලස්ස
අකුසලස්ස ච කම්මස්ස අයං සුඛො අයං දුක්ඛො ච විපාකොති අභිසද්දහස්සු. උභයෙ
අසන්නෙති කල්‍යාණෙ පාපෙ වානි දුට්ඨෙ කම්මෙ අවිජ්ජමානෙ. සියා නු සත්තා
සුගතා දුග්ගතා වානි “ඉමෙ සත්තා සුගතිං ගතා දුග්ගතිං ගතා වා, සුගතීයං වා අඛිඨා
දුග්ගතීයං දලිද්දා වා” ති අයමත්ථො කිං නු සියා කථං සම්භවෙය්‍යානි අත්ථො.

543-4. ඉදානි යථාචුත්තමත්ථං “නො චෙත්ථ කම්මානී” ති ච “යස්මා ච
කම්මානී” ති ච ගාථාද්වයෙන ඛ්‍යතිරෙකතො අන්වයතො ච විභාවෙති. තත්ථ භීනා
පඤ්ඤාති කුලරූපාරොග්‍යපරිවාරාදීහි භීනා උළාරා ව.

545. ද්වයජ්ජ කම්මානං විපාකමාහුති ද්වයං දුට්ඨං අජ්ජ ඉදානි කම්මානං
සුවරිතදුච්චරිතානං විපාකං වදන්ති කථෙන්නි. කිං තන්ති ආහ “සුඛස්ස දුක්ඛස්ස ච
වෙදනීය” ති, ඉට්ඨස්ස ච අනිට්ඨස්ස ච අනුභවනයොග්ගං. තා දෙවතායො
පරිවාරයන්ති යෙ උක්කංසවසෙන සුඛවෙදනීයං විපාකං පටිලභන්ති, තෙ
දෙවලොකෙ තා දෙවතා හුත්වා දිබ්බසුඛසමප්පිනා ඉන්ද්‍රියානි පරිවාරෙන්නි.
පච්චෙන්ති බාලා ද්වයනං අපස්සිනොති යෙ බාලා කම්මඤ්ච කම්මඵලඤ්චානි ද්වයං
අපස්සන්තා අසද්දහන්තා, තෙ පාපජ්ජසුතා දුක්ඛවෙදනීයං විපාකං අනුභවන්තා
නිරයාදිසු කම්මුතා පච්චෙන්ති දුක්ඛං පාපුණන්ති.

එවං කම්මඵලං සද්දහන්තො පන ත්වං කස්මා එවරූපං දුක්ඛං පච්චන්භවසීති
අනුයොගං සන්ධාය –

546.

“න මත්ථි කම්මානි සයංකතානි, දත්වාපි මෙ නත්ථි යො ආදිසෙය්‍යා;
අච්ඡාදනං සයනමථන්තපානං, තෙනමිහි නග්ගො කසිරා ව චුත්ති” ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ න මත්ථි කම්මානි සයංකතානීති යස්මා සයං අත්තනා පුබ්බෙ
කතානි පුඤ්ඤකම්මානි මම නත්ථි න විජ්ජන්ති, යෙහි ඉදානි අච්ඡාදනාදීනි
ලභෙය්‍යාං. දත්වාපි මෙ නත්ථි යො ආදිසෙය්‍යානි යො සමණුක්ඛාභිමණානං දානං
දත්වා “අසුකස්ස පෙතස්ස හොතු” ති මෙ ආදිසෙය්‍යා උද්දිසෙය්‍යා, යො නත්ථි.
තෙනමිහි නග්ගො කසිරා ව චුත්තිති තෙන දුට්ඨොනාපි කාරණෙන ඉදානි නග්ගො
නිච්චොලො අමිහි, කසිරා දුක්ඛා ව චුත්ති ජීවිකා හොතිති.

තං සුත්වා රාජා තස්ස අච්ඡාදනාදිලාභං ආකඨ්ඛන්තො –

547.

“සියා නු බො කාරණං කිඤ්චි යක්ඛ, අච්ඡාදනං යෙන තුවං ලභෙථ;
ආචික්ඛ මෙ ත්වං යදත්ථි හෙතු, සද්ධායිකං හෙතුවො සුඤ්ඤාමා” ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ යෙනානි යෙන කාරණෙන ත්වං අච්ඡාදනං ලභෙථ ලභෙය්‍යාසි,
කිඤ්චි තං කාරණං සියා නු බො භවෙය්‍යා නු බොති අත්ථො. යදත්ථිති යදි අත්ථි.

අථස්ස පෙනො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො –

548.

“කප්පිතකො නාම ඉධත්ථි භික්ඛු, කුමාසි සුසිලො අරහා විමුත්තො;
ගුත්තින්ද්‍රියො සංචුතපාතිමොක්ඛො, සීතිභූතො උත්තමදිට්ඨිපත්තො.

549.

“සබ්බො වදඤ්ඤා සුවො සුමුඛො, ස්වාගමො සුජපට්ඨත්තකො ව;
පුඤ්ඤස්ස ඛෙත්තං අරණවිහාරී, දෙවමනුස්සානඤ්ච දක්ඛිණෙය්‍යො.

550.

“සන්තො විධුමො අනිසො නිරාසො, මුත්තො විසල්ලො අමමො
අවඬිකො;
නිරූපධි සබ්බපපඤ්චබ්බිණො, තිස්සො විජ්ජා අනුජපත්තො ජුතිමා.

551.

“අජපඤ්ඤාතො දිස්වාපි න ව සුජානො, මුතීති නං වජ්ජිසු වොහරන්ති;
ජානන්ති තං යක්ඛභූතා අනෙජං, කල්‍යාණධම්මං විවරන්තං ලොකෙ.

552.

“තස්ස තුවං එකයුගං දූවෙ වා, මමුද්දිසිත්වාන සවෙ දදෙථ;
පටිග්ගහිතානි ච තානි අස්සු, මමඤ්ච පස්සෙථ සන්තද්ධදුස්ස” න්ති. —

ගාථා අභාසි.

548. තත්ථ කප්පිතතො නාමානි ජට්ඨසහස්සස්ස අබ්භන්තරෙ ආයස්මතො
උපාලිත්ථෙරස්ස උපජ්ඣායං සන්ධාය වදති. ඉධානි ඉමිස්සා වෙසාලියා සමීපෙ.
ඤ්ඤානි අග්ගඵලඤ්ඤානෙත ඤ්ඤාසී. සිතිභූතානි සබ්බකිලෙසදරථපරිලාභවූපසමෙන
සිතිභාවජ්ජත්තො. උත්තමදිට්ඨිපත්තොති උත්තමං අග්ගඵලං සම්මාදිට්ඨිං පත්තො.

549. සබ්බලොති මුදු. සුවචොති සුබ්බචො. ස්වාගමොති සුට්ඨ ආගතාගමො.
සුප්පටිමුත්තකොති සුට්ඨ පටිමුත්තකවාචො, මුත්තභාණීති අත්ථො. අරණවිහාරීති
මෙත්තාවිහාරී.

550. සත්තොති උපසන්තකිලෙසො. විදුමොති විගතමිච්ඡාවිතක්කදුමො.
අනීසොති නිද්දුක්ඛො. නිරාසොති නිත්තණ්හො. මුත්තොති සබ්බභවෙහි විමුත්තො.
විසල්ලොති විතරාගාදිසල්ලො. අමමොති මමංකාරවිරහිතො. අවච්ඡකොති
කායවච්ඡාදිවච්ඡාවිරහිතො. නිරුපධිති කිලෙසාහිසඬ්ඛාරාදිඋපධිජ්ජහාසී.
සබ්බපසඤ්චර්ණිණොති පරික්ඛණ්ණතණ්හාදිපසඤ්චො. ජුතිමාති අනුත්තරාය
ඤාණජුතියා ජුතිමා. අප්පඤ්ඤාතොති පරමජ්ජිච්ඡතාය පටිච්ඡන්තගුණතාය ච න
පාකථො.

551. දිස්වාපි න ච සුඡානොති ගම්භීරභාවෙන දිස්වාපි “එවංසීලො, එවංධම්මො,
එවංපඤ්ඤො” ති න සුච්ඤ්ඤෙය්‍යො. ඡානන්ති තං යක්ඛභූතා අනෙජන්ති
යක්ඛභූතා ච අනෙජං නිත්තණ්හං “අරහා” ති තං ඡානන්ති. කල්‍යාණධම්මන්ති
සුන්දරසීලාදිගුණං.

552. තස්සානි තස්ස කප්පිතකමභාටෙරස්ස. එකයුගන්ති එකං වත්ථයුගං. දූවෙ
වානි ද්වෙ වා වත්ථයුගානි. මමුද්දිසිත්වානානි මමං උද්දිසිත්වා. පටිග්ගහිතානි ච
තානි අස්සුති තානි වත්ථයුගානි තෙන පටිග්ගහිතානි ච අස්සු භවෙය්‍යං.
සන්තද්ධදුස්සන්ති දුස්සෙන කතසන්තාහං, ලද්ධවත්ථං නිවත්ථපාරුතදුස්සන්ති
අත්ථො.

තතො රාජා —

553.

“කස්මිං පදෙසෙ සමණං වසන්තං, ගන්ත්වාන පස්සෙමු මයං ඉදානි;
යො මජ්ජ කඬ්ඛං විචිකිච්ඡිතඤ්ච, දිට්ඨිවිසුකානි විනොදෙය්‍යො” ති. —

ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පුච්ඡී. තත්ථ කස්මීං පදෙසෙති කතරස්මීං පදෙසෙ. යො මජ්ජානි යො අජ්ජ, ම-කාරො පදසන්ධිකරො.

තතො පෙනො —

554.

“එසො නිසින්තො කපිනච්චනායං, පරිවාරිතො දෙවතාහි බහුහි;
ධම්මිං කථං භාසති සච්චනාමො, සකස්මිමාවෙරකෙ අජ්ජමත්තො”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ කපිනච්චනායන්ති කපිනං වානරානං නච්චනෙන “කපිනච්චනා”ති
ලද්ධවොහාරෙ පදෙසෙ. සච්චනාමොති ක්කායි සුසිලො අරහා විමුත්තොතිආදීහි
ගුණනාමෙහි යාථාචනාමො අවිපරිත්තනාමො.

එවං පෙනෙන චුත්තෙ රාජා තාවදෙව ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො —

555.

“තථාහං කස්සාමි ගන්ත්වා ඉදානි, අච්ඡාදයිස්සං සමණං යුගෙන;
පටිග්ගහීතානි ච තානි අස්සු, තුවඤ්ච පස්සෙමු සන්තද්ධදුස්ස”න්ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ කස්සාමිති කරිස්සාමි.

අථ පෙනො “දෙවතානං ථෙරො ධම්මං දෙසෙති, තස්මා නායං
උපසඬ්ඤාමනකාලො”ති දස්සෙන්නො —

556.

“මා අක්ඛණෙ පබ්බජිතං උපාගමි, සාධු වො ලිච්ඡවි නෙස ධම්මො;
තතො ච කාලෙ උපසඬ්ඤාමිත්වා, තත්ථෙව පස්සාහි රහො නිසින්ත”න්ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ සාධුති ආයාචනෙ නිපාතො. වො ලිච්ඡවි නෙස ධම්මොති,
ලිච්ඡවිරාජ, තුම්භාකං රාජුනං එස ධම්මො න භොති, යං අකාලෙ උපසඬ්ඤාමනං.
තත්ථෙවාති තස්මිංයෙව යානෙ.

එවං පෙනෙන චුත්තෙ රාජා “සාධු”ති සම්පට්චිජ්ත්වා අත්තනො නිවෙසනමෙව
ගන්ත්වා පුන යුත්තපත්තකාලෙ අට්ඨ වත්ථුයුගානි ගාභාපෙත්වා ථෙරං
උපසඬ්ඤාමිත්වා එකමන්තං නිසින්තො පටිසන්ථාරං කත්වා “ඉමානි, හන්තෙ, අට්ඨ
වත්ථුයුගානි පටිග්ගණ්හා”ති ආහ. තං සුත්වා ථෙරො කථාසමුට්ඨාපනත්ථං
“මහාරාජ, පුබ්බෙ ත්වං අදානසීලො සමණබ්‍රාහ්මණානං විහෙයනජාතිකොච කථං
පණීතානි වත්ථානි දාතුකාමො ජාතො”ති ආහ. තං සුත්වා රාජා තස්ස කාරණං
ආවික්ඛන්තො පෙනෙන සමාගමං, තෙන ච අත්තනා ච කථිතං සබ්බං ථෙරස්ස
ආරොචෙත්වා වත්ථානි දත්වා පෙතස්ස උද්දිසි. තෙන පෙනො දිබ්බවත්ථධරො
අලඬ්ඤාපටියන්තො අස්සාරුල්ලො ථෙරස්ස ච රඤ්ඤො ච පුරතො පාතුහවි. තං

දිස්වා රාජා අත්තමනො පමුදිනො පිතිසොමනස්සජානො “පච්චක්ඛනො චත මයා කම්මඵලං දිට්ඨං, න දානාහං පාපං කරිස්සාමි, පුඤ්ඤමෙව කරිස්සාමි”ති වත්වා තෙන පෙනෙන සක්ඛිං අකාසි. සො ච පෙනො “සචෙ, ත්වං ලිච්ඡවිරාජ, ඉතො පට්ඨාය අධම්මං පභාය ධම්මං චරසි, ඵලාහං තච සක්ඛිං කරිස්සාමි, සන්තිකඤ්ච තෙ ආගම්ස්සාමි, සුලාවුතඤ්ච පුරිසං සීසං සුලතො මොචෙහි, ඵලං සො ජීවිතං ලභිත්වා ධම්මං චරන්තො දුක්ඛතො මුච්චිස්සති, ථෙරඤ්ච කාලෙන කාලං උපසඬකම්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤානො පුඤ්ඤානි කරොහි”ති වත්වා ගතො.

අථ රාජා ථෙරං චන්දිත්වා නගරං පවිසිත්වා සීසං සීසං ලිච්ඡවිපරිසං සන්තිපාතෙත්වා තෙ අනුජානාපෙත්වා තං පුරිසං සුලතො මොචෙත්වා “ඉමං අරොගං කරොථා”ති තිකිච්ඡකෙ ආණාපෙසි. ථෙරඤ්ච උපසඬකම්ත්වා පුච්ඡි – “සීයා නු ඛො, හන්තෙ, නිරයගාමිකම්මං කත්වා ඨිතස්ස නිරයතො මුත්ති”ති. සීයා, මහාරාජ, සචෙ උළාරං පුඤ්ඤං කරොති, මුච්චතීති වත්වා ථෙරො රාජානං සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. සො තත්ථ පතිට්ඨිතො ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සොතාපන්තො අහොසි, සුලාවුතො පන පුරිසො අරොගො හුත්වා සංචෙගජානො හික්ඛුසු පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙච අරහත්තං පාපුණි. තමත්ථං දස්සෙන්තා සඬගීතිකාරා –

557.

“තථාති වත්වා අගමාසි තත්ථ, පරිවාරිතො දාසගණෙන ලිච්ඡවි;
සො තං නගරං උපසඬකම්ත්වා, වාසුපගච්ඡිත්ථ සකෙ නිචෙසනෙ.

558.

“තතො ච කාලෙ ගිහිකිච්චානි කත්වා,
න්හත්වා පිටිත්වා ච ඛණං ලභිත්වා;
විචෙය්‍ය පෙළාතො ච යුගානි අට්ඨ,
ගාභාපයී දාසගණෙන ලිච්ඡවි.

559.

“සො තං පදෙසං උපසඬකම්ත්වා, තං අද්දස සමණං සන්තචිත්තං;
පටික්කන්තං ගොචරතො නිචත්තං, සීතිභූතං රුක්ඛමුලෙ නිසින්නං.

560.

“තමෙනමචොච උපසඬකම්ත්වා, අප්පාබාධං ඵාසුච්චාරඤ්ච පුච්ඡි;
චෙසාලියං ලිච්ඡවිහං හදන්තෙ, ජානන්ති මං ලිච්ඡවි අම්බසක්කරො.

561.

“ඉමානි මෙ අට්ඨ යුගා සුභානි, පටිග්ගණ්ඨ හන්තෙ පදදාමි තුය්හං;
තෙනෙච අත්ථෙත ඉධාගතොස්මි, යථා අහං අත්තමනො හචෙය්‍යන්ති.

562.

“දුරතොව සමණා බ්‍රාහ්මණා ච, නිවෙසනං තෙ පරිවජ්ජයන්ති;
පත්තානි හිජ්ජන්ති ච තෙ නිවෙසනෙ, සඬ්ඝාටියො වාපි විදාලයන්ති.

563.

“අථාපරෙ පාදකුඨාරිකාහි, අවංසිරා සමණා පාතයන්ති;
එතාදිසං පබ්බජිතා විහෙසං, තයා කතං සමණා පාපුණන්ති.

564.

“තිණෙන තෙලම්පි න ත්වං අදාසි, මුල්භස්ස මග්ගම්පි න පාවදාසි;
අන්ධස්ස දණ්ඩං සයමාදියාසි, එතාදියො කදරියො අසංවුතො තුවං;
අථ ත්වං කෙන චණ්ණෙන කිමෙව දිස්වා, අම්හෙහි සහ සංවිහාගං
කරොසිති.

565.

“පච්චෙම් හන්තෙ යං ත්වං චදෙසි, විහෙසයිං සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ ච;
බ්බිඬත්ථිකො නො ච පදුට්ඨවිත්තො, එතම්පි මෙ දුක්කට්මෙව හන්තෙ.

566.

බ්බිඬාය යක්ඛො පසවිත්වා පාපං, වෙදෙති දුක්ඛං අසමත්තභොගී;
දහරො යුවා නග්ගනියස්ස භාගී, කිං සු තතො දුක්ඛතරස්ස භොගී.

567.

“තං දිස්වා සංවෙගමලත්ථං හන්තෙ, තප්පච්චයා වාපි දදාමි දානං;
පටිගණ්භා හන්තෙ චත්ථයුගානි අට්ඨ, යක්ඛස්සිමා ගච්ඡන්තු
දක්ඛිණායොති.

568.

“අද්ධා හි දානං බහුධා පසත්ථං, දදතො ච තෙ අක්ඛයධම්මමත්ථු;
පටිගණ්භාමි තෙ චත්ථයුගානි අට්ඨ, යක්ඛස්සිමා ගච්ඡන්තු දක්ඛිණායොති.

569.

“තතො හි සො ආවමයිත්වා ලිච්ඡවි, ථෙරස්ස දත්වාන යුගානි අට්ඨ;
පටිගණිතානි ච තානි අස්සු, යක්ඛඤ්ච පස්සෙථ සන්තද්ධදුස්සං.

570.

“තමද්දසා චන්දනසාරලිත්තං, ආපඤ්ඤමාරුල්භමුළාරචණ්ණං;
අලඬිකතං සාධුනිචත්ථදුස්සං, පරිවාරිතං යක්ඛමහිද්ධිපත්තං.

571.

“සො තං දිස්වා අත්තමනො උදග්ගො, පහට්ඨවිත්තො ච සුභග්ගරූපො;
කම්මඤ්ච දිස්වාන මහාවිපාකං, සන්දිට්ඨිකං චක්ඛුනා සච්ඡිකත්වා.

572.

“තමෙනමවොව උපසඬකම්ත්වා, දස්සාමි දානං සමණබ්බාහ්මණානං;
න වාපි මෙ කිඤ්චි අදෙය්‍යමත්ථී, තුවඤ්ච මෙ යක්ඛ බහුපකාරොති.

573.

“තුවඤ්ච මෙ ලිච්ඡවි එකදෙසං, අදාසි දානානි අමොසමෙතං;
ස්වාහං කරස්සාමි තයාව සක්ඛිං, අමානුසො මානුසකෙන සද්ධිත්ති.

574.

“ගතී ව බන්ධු ව පරායණඤ්ච, මිත්තො මමාසි අථ දෙවතා මෙ;
යාවාමි තං පඤ්ඡලිකො භවිත්වා, ඉච්ඡාමි තං යක්ඛ පුනපි දට්ඨන්ති.

575.

“සචෙ තුවං අස්සද්ධො භවිස්සසි, කදරියරූපො විජ්ජපිපන්නවිත්තො;
ත්ථං නෙව මං ලච්ඡසි දස්සනාය, දිස්වා ව තං නොපි ව ආලපිස්සං.

576.

“සචෙ පන ත්ථං භවිස්සසි ධම්මගාරවො, දානෙ රතො සඬගහිතත්තභාවො;
ඔපානභූතො සමණබ්බාහ්මණානං, එවං මමං ලච්ඡසි දස්සනාය.

577.

“දිස්වා ව තං ආලපිස්සං භදන්තෙ, ඉමඤ්ච සුලතො ලහුං පමුඤ්ච;
යතොනිදානං අකරිමිහ සක්ඛිං, මඤ්ඤාමි සුලාචුතකස්ස කාරණා.

578.

“නෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අකරිමිහ සක්ඛිං, අයඤ්ච සුලතො ලහුං පමුත්තො;
සක්කච්ච ධම්මානි සමාවරන්තො, මුච්චෙය්‍ය සො නිරයා ව තම්හා;
කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර චෙදනීයං.

579.

“කජ්ජිතකඤ්ච උපසඬකම්ත්වා, තෙනෙව සහ සංවිහජිත්වා කාලෙ;
සයං මුඛෙනුපනිසජ්ජ පුච්ඡ, සො තෙ අක්ඛිස්සති එතමත්ථං.

580.

“තමෙව හික්ඛුං උපසඬකම්ත්වා, පුච්ඡස්සු අඤ්ඤත්ථීකො නො ව
පද්ධට්ඨවිත්තො;
සො තෙ සුතං අසුතඤ්ඤවාපි ධම්මං, සබ්බමපි අක්ඛිස්සති යථා පජානන්ති.

581.

“සො තත්ථ රහස්සං සමුල්ලපිත්වා, සක්ඛිං කරිත්වාන අමානුසෙන;
පක්කාමි සො ලිච්ඡවිනං සකාසං, අථ බ්‍රවි පරිසං සන්නිසින්නං.

582.

“සුභන්තු භොන්තො මම එකවාක්‍යං, වරං වරිස්සං ලභිස්සාමි අත්ථං;
සුලාවුතො පුරිසො ලුද්දකම්මො, පණ්ණිනදණ්ඩො අනුසත්තරුපො.

583.

“එත්තාවතා වීසතිරත්තිමත්තා, යතො ආවුතො නෙව ජීවති න මතො;
තාහං මොවයිස්සාමි දානි, යථාමතිං අනුජානාතු සඬිසො’ති.

584.

“එතඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච ලහුං පමුඤ්ච, කො තං වදෙථ තථා කරොන්තං;
යථා පජානාසි තථා කරොහි, යථාමතිං අනුජානාති සඬිසො’ති.

585.

“සො තං පදෙසං උපසඬකම්මත්වා, සුලාවුතං මොවයි බ්ඡපමෙව;
මා භායි සම්මාති ච තං අවොච, තිකිච්ඡකානඤ්ච උපට්ඨපෙසි.

586.

“කප්පිතකඤ්ච උපසඬකම්මත්වා, තෙනෙව සහ සංවිහජිත්වා කාලෙ;
සයං මුඛෙනුපනිසජ්ජ ලිච්ඡවි, තථෙව පුච්ඡිත්ථ නං කාරණත්ථිකො.

587.

“සුලාවුතො පුරිසො ලුද්දකම්මො, පණ්ණිනදණ්ඩො අනුසත්තරුපො;
එත්තාවතා වීසතිරත්තිමත්තා, යතො ආවුතො නෙව ජීවති න මතො.

588.

“සො මොචිතො ගන්ත්වා මයා ඉදානි, එතස්ස යක්ඛස්ස වචො හි භන්තෙ;
සියා නු ඛො කාරණං කිඤ්චිදෙව, යෙන සො නිරයං නො වජෙය්‍ය.

589.

“ආචික්ඛ භන්තෙ යදි අත්ථි හෙතු, සද්ධායිකං හෙතුවචො සුඤ්ඤාම;
න තෙසං කම්මානං විනාසමත්ථි, අවෙදයිත්වා ඉධ ඛ්‍යත්තිභාවොති.

590.

“සවෙ ස ධම්මානි සමාවරෙය්‍ය, සක්කච්ච රත්තින්දිවමජ්ජමත්තො;
මුච්චෙය්‍ය සො නිරයා ච තම්හා, කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීයන්ති.

591.

“අඤ්ඤාතො එසො පුරිසස්ස අත්ථො, මමම්පි දානි අනුකම්ප භන්තෙ;
අනුසාස මං ඔවද භූරිපඤ්ඤ, යථා අහං නො නිරයං වජෙය්‍යන්ති.

592.

“අප්පෙව බුද්ධං සරණං උපෙහි, ධම්මඤ්ච සඤ්ඤාං පසන්නචිත්තො;
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච, අඛණ්ඩච්ඡුල්ලානි සමාදියස්සු.

593.

“පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛේපං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු;
අමජ්ජපො මා ච මුසා අභාණී, සකෙන දාරෙන ච භොති තුට්ඨො;
ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඨිගවරෙනුපෙතං, සමාදියාහි කුසලං සුබුද්ධයං.

594.

“විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අන්නං පාතං බාදනීයං, චත්ථසෙනාසනානි ච;
දදාහි උජ්ඣුතෙසු, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

595.

“හික්ඛුපි සීලසම්පන්නෙ, චිත්තරාගෙ බහුස්සුතෙ;
තප්පෙහි අන්නපාතෙන, සදා පුඤ්ඤං පවධිසිති.

596.

“ඵවඤ්ච ධම්මානි සමාවරන්නො, සක්කච්ච රත්තින්ද්‍රිවමජ්ජමත්තො;
මුඤ්ච තුවං නිරයා ච තම්භා, කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර චෙදනීයන්ති.

597.

“අප්පෙව බුද්ධං සරණං උපෙමි, ධම්මඤ්ච සඤ්ඤාං පසන්නචිත්තො;
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච, අඛණ්ඩච්ඡුල්ලානි සමාදියාමි.

598.

“පාණාතිපාතා විරමාමි ඛේපං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි;
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි, සකෙන දාරෙන ච භොමි තුට්ඨො;
ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඨිගවරෙනුපෙතං, සමාදියාමි කුසලං සුබුද්ධයං.

599.

“විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අන්නං පාතං බාදනීයං, චත්ථසෙනාසනානි ච.

600.

“හික්ඛු ච සීලසම්පන්නෙ, චිත්තරාගෙ බහුස්සුතෙ;
දදාමි න විකම්පාමි, බුද්ධානං සාසනෙ රතොති.

601.

“ඵතාදිසො ලිච්ඡවි අම්බසක්කරො, චෙසාලියං අඤ්ඤතරො උපාසකො;
සද්ධො මුදු කාරකරො ච හික්ඛු, සඤ්ඤාං සක්කච්ච තදා උපට්ඨහි.

602.

“සුලාවුතො ච අරොගො හුත්වා, සෙරී සුඛි පබ්බජ්ජං උපාගමි;
භික්ඛුඤ්ච ආගම්ම කප්පිතකුත්තමං, උභොපි සාමඤ්ඤඵලානි අප්ඤ්ඤං.

603.

“එතාදිසා සප්පුරිසාන සෙවනා, මහජ්ඵලා භොති සතං විජානතං;
සුලාවුතො අග්ගඵලං අඵස්සයි, ඵලං කනිට්ඨං පන අමිබසක්කරො” ති. —

ගාථායො අවොචුං.

557-560. තත්ථ වාසුපගච්ඡත්ථානි වාසං උපගච්ඡි. ගිහිකිව්වානීති ගෙහං
ආවසන්තෙන කාතබ්බකුටුම්භකිව්වානි. විවෙය්‍යාති සුන්දරවත්ථගහණත්ථං
විචිනිත්වා. පටික්කන්තන්ති පිණ්ඩපාතතො පටික්කන්තං. තෙනාහ “ගොවරතො
නිවත්ත”න්ති. අවොවාති “වෙසාලියං ලිච්ඡවිහං, හදන්තෙ” තිආදිකං අවොච.

562-3. විදාලයන්තීති විඵාලයන්ති. පාදකුයාරිකාහීති පාදසඬ්ඛාතාහි කුයාරිහි.
පාතයන්තීති පරිපාතයන්ති.

564. තිණෙනාති තිණග්ගෙනාපි. මුල්ලස්ස මග්ගමිපි න පාවදාසීති
මග්ගමුල්ලස්ස මග්ගමිපි ත්වං න කථයසි “එවායං පුරිසා ඉතො විතො ච
පරිබ්භමතු” ති. කෙළිසිලො හි අයං රාජා. සයමාදියාසීති අන්ධස්ස හත්ථතො යට්ඨිං
සයමෙව අච්ඡින්නදිත්වා ගණ්හසි. සංවිහාගං කරොසීති අත්තනා
පරිභුඤ්ජිතබ්බවත්ථුතො එකච්චානි දත්වා සංවිහජසි.

565. පච්චෙමි, හන්තෙ, යං ත්වං වදෙසීති “හන්තෙ, ත්වං පත්තානි
හිජ්ජන්ති” තිආදිනා යං වදෙසි, තං පටිජානාමි, සබ්බමෙවෙනං මයා කතං
කාරාපිතඤ්චානි දස්සෙති. එතමිපිති එතං බිඬ්ඛාධිජ්ජායෙන කතමිපි.

566-7. බිඬ්ඛාති බිඬ්ඛාය. පසවිත්ථානි උපවිනිත්වා. වෙදෙතීති අනුභවති.
අසමත්තභොගීති අපරිපුණ්ණභොගො. තමෙව අපරිපුණ්ණභොගතං දස්සෙතුං
“දහරො යුවා” තිආදි චුත්තං. නග්ගනියස්සාති නග්ගභාවස්ස. කිං සු තතො
දුක්ඛතරස්ස භොතීති කිං සු නාම තතො නග්ගභාවතො දුක්ඛතරං අස්ස පෙතස්ස
භොති. යක්ඛස්සිමා ගච්ඡන්තු දක්ඛිණායොති ඉමා මයා දිය්‍යමානවත්ථදක්ඛිණායො
පෙතස්ස උපකප්පන්තු.

568-72. බහුධා පසත්ථන්ති බහුහි පකාරෙහි බුද්ධාදීහි වණ්ණිකං.
අක්ඛයධම්මමත්ථුති අපරික්ඛයධම්මං භොතු. ආවමයිත්ථානි
හත්ථපාදධොවනපුබ්බකං මුඛං වික්ඛාලෙන්වා. වන්දනසාරලිත්තන්ති
සාරභූතවන්දනලිත්තං. උළාරවණ්ණන්ති සෙට්ඨරූපං. පරිවාරිතන්ති
අනුකුලචුත්තිනා පරිජනෙන පරිවාරිතං. යක්ඛමනිද්ධිපත්තන්ති මහතිං යක්ඛිද්ධිං,
දෙවිද්ධිං පත්වා යීතං. තමෙනමවොවානි තමෙනං අවොච.

573. එකදෙසට අදාසිති වතුසු පව්වයෙසු එකදෙසහුනට වත්ථදානට සන්ධාය වදනි. සක්ඛිත්ති සක්ඛිභාවට.

574. මමාසිති මෙ ආසි. දෙවතා මෙති මය්හං දෙවතා ආසිති යොජනා.

575-7. විජ්ජපට්ඨපත්තචිත්තොති මිච්ඡාදිට්ඨිං පට්ඨපත්තමානසො, ධම්මියං පට්ඨපදං පභාය අධම්මියං පට්ඨපදං පට්ඨපත්තොති අත්ථො. යතොතිදානන්ති යන්තිමිත්තං යස්ස සන්තිකං ආගමනහෙනු.

579. සංවිහජිත්වාති දානසංවිභාගං කත්වා. සයං මුඛෙනුපතිසජ්ජ පුච්ඡාති අඤ්ඤා පුරිසෙ අපෙසෙත්වා උපිතිසිදිත්වා සම්මුඛෙනෙව පුච්ඡ.

581-3. සන්තිසිත්තන්ති සන්තිපතිතවසෙන නිසිත්තං. ලභිස්සාමි අත්ථන්ති මයා ඉච්ඡිතමපි අත්ථං ලභිස්සාමි. පණ්ණිතදණ්ඩොති යපිතසරිරදණ්ඩො. අනුසත්තරුපොති රාජිති අනුසත්තසභාවො. විසතිරත්තිමත්තාති විසතිමත්තා රත්තියො අතිවත්තාති අත්ථො. තාහන්ති තං අහං. යථාමතින්ති මය්හං යථාරුචි.

584. එතඤ්ච අඤ්ඤාඤ්චාති එතං සුලල ආවුතං පුරිසං අඤ්ඤාඤ්ච යස්ස රාජාණා පණ්ණිතා, තඤ්ච. ලහුං පමුඤ්චාති සිසං මොවෙහි. කො තං වදෙථ තථා කරොත්තන්ති තථා ධම්මියකම්මං කරොත්තං තං ඉමස්මිං වජ්ජීරට්ඨෙයෙ කො නාම “න පමොවෙහි” ති වදෙය්‍ය, එවං වත්තුං කොචපි න ලහතීති අත්ථො.

585. තිකිච්ඡකානඤ්චාති තිකිච්ඡකෙ ව.

588. යක්ඛස්ස වචොති පෙතස්ස වචනං, තස්ස, හන්තෙ, පෙතස්ස වචනෙන එවමකාසිත්ති දස්සෙති.

590. ධම්මානීති පුබ්බෙ කතං පාපකම්මං අභිභවිතුං සමත්ථෙ පුඤ්ඤධම්මෙ. කම්මං සියා අඤ්ඤානු වෙදනීයන්ති යං තස්මිං පාපකම්මෙ උපපජ්ජවෙදනීයං, තං අහොසිකම්මං නාම හොති. යං පන අපරපරියායවෙදනීයං, තං අඤ්ඤානු අපරපරියායෙ වෙදයිතබ්බඵලං හොති සති සංසාරජ්ජවත්තියන්ති අත්ථො.

593. ඉමඤ්චාති අත්තනා වුච්චමානං තාය ආසන්නං පච්චක්ඛං වාති කත්වා වුත්තං. අරියං අට්ඨකභවරෙණුපෙතන්ති පරිසුද්ධට්ඨෙයන අරියං, පාණාතිපාතාවෙරමණිආදීහි අට්ඨහි අභිගෙහි උපෙතං යුත්තං උත්තමං උපොසඨසිලං. කුසලන්ති අනවජ්ජං. සුබුද්ධන්ති සුබ්බිපාකං.

595. සදා පුඤ්ඤං පවඨස්සිති සකිදෙව පුඤ්ඤං කත්වා “අලමෙත්තාවතා” ති අපරිතුට්ඨො හුත්වා අපරාපරං සුවරිතං පුරෙත්තස්ස සබ්බකාලං පුඤ්ඤං අභිවඨස්සිති, අපරාපරං වා සුවරිතං පුරෙත්තස්ස පුඤ්ඤසඨකානං පුඤ්ඤඵලං උපරුපරි වඨස්සිති පරිපුරෙතිති අත්ථො.

597. එවං ටෙරෙන වුත්තෙ රාජා අපායදුක්ඛතො උත්තස්තවිත්තො රතනත්තයෙ පුඤ්ඤධම්මෙ ව අභිවඤ්චානපසාදො තතො පට්ඨාය සරණානි සීලානි ව සමාදියන්තො “අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං උපෙමී”ති ආදිමාහ.

601. තත්ථ එතාදිසොති එදිසො යථාචුත්තරුපො. වෙසාලියං අඤ්ඤතරො උපාසකොති වෙසාලියං අනෙකසහස්සෙසු උපාසකෙසු අඤ්ඤතරො උපාසකො හුත්වා. සද්ධොති ආදි කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන තස්ස පුරිමභාවතො අඤ්ඤාදිසතං දස්සෙතුං වුත්තං. පුබ්බෙ හි සො අස්සද්ධො කක්ඛලො හික්ඛුනං අක්කොසකාරකො සඨසස්ස ව අනුපට්ඨාකො අහොසි. ඉදානි පන සද්ධො මුදුකො හුත්වා හික්ඛුසඨසඤ්ච සක්කච්චං තදා උපට්ඨහීති. තත්ත කාරකරොති උපකාරකාරී.

602. උභොපිති ද්වෙපි සුලාවුතො රාජා ව. සාමඤ්ඤඵලානි අජ්ඣගුන්ති යථාරහං සාමඤ්ඤඵලානි අධිගච්ඡිංසු. තයිදං යථාරහං දස්සෙතුං “සුලාවුතො අග්ගඵලං අඵස්සයි, ඵලං කනිට්ඨං පන අම්බසක්කරො”ති වුත්තං. තත්ථ ඵලං කනිට්ඨන්ති සොනාපත්තිඵලං සන්ධායාහ. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිහත්තං, තං සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

එවං රඤ්ඤා පෙනෙන අත්තනා ව වුත්තමත්ථං ආයස්මා කප්පිතකො සත්ථාරං වන්දිතුං සාවත්ථීං ගතො හගවතො ආරොවෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

අම්බසක්කරපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සෙරීසකපෙතවත්ථුචණ්ණනා

604-57. සුඤ්ඤාපට්ඨානං යක්ඛස්ස වාණිජානඤ්චාති ඉදං සෙරීසකපෙතවත්ථු. තං යස්මා සෙරීසකවිමානවත්ථුනා නිබ්බිසෙසං, තස්මා තත්ථ අට්ඨුප්පත්තියං ගාථාසු ව යං වත්තබ්බං, තං පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුචණ්ණනායං (වි. ව. අට්ඨ. 1227 සෙරීසකවිමානවණ්ණනා) වුත්තමෙව, තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බන්ති.

සෙරීසකපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නන්දකපෙතවත්ථුචණ්ණනා

රාජා පිඨගලකො නාමාති ඉදං නන්දකපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? සත්ථු පරිනිබ්බානතො වස්සසතද්වයස්ස අවිචයෙන සුරට්ඨවිසයෙ පිඨගලො නාම රාජා අහොසි. තස්ස සෙනාපති නන්දකො නාම මිච්ඡාදිට්ඨි විපරිතදස්සනො “නත්ථි දින්න”න්ති ආදිනා මිච්ඡාගාහං පග්ගස්ස විවරි. තස්ස ධිතා උත්තරා නාම උපාසිකා පතිරුපෙ කුලෙ දින්නා අහොසි. නන්දකො පන කාලං කත්වා විඤ්ඤාට්ඨියං මහති නිග්‍රොධරුක්ඛෙ වෙමානිකපෙනො හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්මිං කාලකතෙ උත්තරා

සුවිසිතලගන්ධොදකපූර්ණං පාතියසංඝං කුම්මාසාහිසඛිබ්බෙනහි
 වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නෙනහි පුට්ඨෙහි පරිපුණ්ණසරාවකඤ්ච අඤ්ඤතරස්ස
 බිණ්ණාසවත්ථෙරස්ස දත්වා “අයං දක්ඛිණා මය්හං පිතු උපකප්පතු”ති උද්දිසි, තස්ස
 තෙන දානෙන දිබ්බපාතියං අපරිමිතා ව පුට්ඨා පාතුහවිංසු. තං දිස්වා සො එවං
 වින්තෙසි – “පාපකං වත මයා කතං, යං මහාජනො ‘නත්ථි දින්න’න්තිආදිනා
 මිච්ඡාගාහං ගාහිතො. ඉදානි පන පිඬගලො රාජා ධම්මාසොකස්ස රඤ්ඤො ඔවාදං
 දාතුං ගතො, සො තං තස්ස දත්වා ආගමිස්සති, හන්දාහං නත්ථිකදිට්ඨිං
 විනොදෙස්සාමි”ති. න විරෙතෙව ව පිඬගලො රාජා ධම්මාසොකස්ස රඤ්ඤො
 ඔවාදං දත්වා පටිනිවත්තන්තො මග්ගං පටිපජ්ජී.

අථ සො පෙනො අත්තනො වසන්ට්ඨානාහිමුඛං තං මග්ගං නිමිතී. රාජා
 ධීතමජ්ඣන්තිකෙ සමයෙ තෙන මග්ගෙන ගච්ඡති. තස්ස ගජන්තස්ස පුරතො
 මග්ගො දිස්සති, පිට්ඨිතො පනස්ස අන්තරධායති. සබ්බපච්ඡතො ගච්ඡන්තො
 පුරිසො මග්ගං අන්තරහිතං දිස්වා හිතො විස්සරං විරවන්තො ධාවන්වා රඤ්ඤො
 ආරොවෙසි, තං සුත්වා රාජා හිතො සංවිග්ගමානසො හත්ථික්ඛන්ධෙ යන්වා
 වතස්සො දිසා ඔලොකෙන්තො පෙනස්ස වසන්තිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා තදහිමුඛො
 අගමාසි සද්ධිං චතුරඬ්භිනියා සෙනාය. අථානුක්කමෙන රඤ්ඤෙ තං යානං පත්තෙ
 පෙනො සබ්බාහරණවිභූසිතො රාජානං උපසඬකමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා පුට්ඨෙ ව
 පාතියඤ්ච දාපෙසි. රාජා සපරිජනො න්හන්වා පුට්ඨෙ බාදිත්වා පාතියං පිටිත්වා
 පටිපජ්ජස්සද්ධිමග්ගකිලමථො “දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො”තිආදිනා පෙනං පුච්ඡී.
 පෙනො ආදිතො පට්ඨාය අත්තනො පවත්ති. ආචික්ඛිත්වා රාජානං මිච්ඡාදස්සනතො
 විමොචෙත්වා සරණෙසු සීලෙසු ව පතිට්ඨාපෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං සඬ්භිතිකාරා –

658.

“රාජා පිඬගලකො නාම, සුරට්ඨානං අධිපති අහු;
 මොරියානං උපට්ඨානං ගන්ත්වා, සුරට්ඨං පුනරාගමා.

659.

“උණ්භෙ මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ, රාජා පඬකං උපාගමී;
 අද්දස මග්ගං රමණීයං, පෙනානං තං වණ්ණපථං.

660. සාරථී ආමන්තසී රාජා –

“අයං මග්ගො රමණීයො, බෙමො සොවත්ථිකො සිවො;
 ඉමිනා සාරථී යාම, සුරට්ඨානං සන්තිකෙ ඉතො’.

661.

“තෙන පායාසි සොරට්ඨො, සෙනාය චතුරඬ්භිනියා;
 උබ්බිග්ගරූපො පුරිසො, සොරට්ඨං එතදබ්බි.

662.

“කුම්මග්ගං පටිපන්නම්භා, හිංසනං ලොමහංසනං;
පුරතො දිස්සති මග්ගො, පච්ඡතො ච න දිස්සති.

663.

“කුම්මග්ගං පටිපන්නම්භා, යමපුරිසාන සන්නිකෙ;
අමානුසො වායති ගන්ධො, සොසො සුයාති දාරුණො’.

664.

“සංවිග්ගො රාජා සොරට්ඨො, සාරථිං එතදබ්බි;
කුම්මග්ගං පටිපන්නම්භා, හිංසනං ලොමහංසනං;
පුරතො දිස්සති මග්ගො, පච්ඡතො ච න දිස්සති.

665.

“කුම්මග්ගං පටිපන්නම්භා, යමපුරිසාන සන්නිකෙ;
අමානුසො වායති ගන්ධො, සොසො සුයාති දාරුණො’.

666.

“හත්ථික්ඛන්ධං සමාරුශ්භ, ඔලොකෙන්තො චතුද්දිසා;
අද්දස නිග්‍රොධං රමණීයං, පාදපං ඡායාසම්පන්නං;
නිලබ්භවණ්ණසදිසො, මෙසවණ්ණසිරිනිහො.

667.

“සාරථිං ආමන්තයි රාජා, ‘කිං එසො දිස්සති බ්‍රහා;
නිලබ්භවණ්ණසදිසො, මෙසවණ්ණසිරිනිහො’.

668.

“නිග්‍රොධො සො මහාරාජ, පාදපො ඡායාසම්පන්නො;
නිලබ්භවණ්ණසදිසො, මෙසවණ්ණසිරිනිහො.

669.

“තෙන පායාසි සොරට්ඨො, යෙන සො දිස්සතෙ බ්‍රහා;
නිලබ්භවණ්ණසදිසො, මෙසවණ්ණසිරිනිහො.

670.

“හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුශ්භ, රාජා රුක්ඛං උපාගමි;
නිසිදි රුක්ඛමූලස්මිං, සාමච්චො සපරිජ්ජතො;
පුරං පානියසරකං, පුට්ඨෙ විත්තෙ ච අද්දස.

671.

“පුරිසො ච දෙවවණ්ණි, සබ්බාහරණභූසිතො;
උපසඬ්ඛමිත්වා රාජානං, සොරට්ඨං එතදබ්බි.

672.

“ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අපො තෙ අදුරාගතං;
පිචතු දෙවො පාතීයං, සුචෙ බාද අරින්දම’.

673.

“පිචිත්වා රාජා පාතීයං, සාමච්චො සපරිජ්ජනො;
සුචෙ බාදිත්වා පිත්වා ච, සොරට්ඨො එතදබ්බි.

674.

“දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරින්දදො;
අජානන්තා තං පුච්ඡාම, කථං ඡානෙමු තං මයන්ති.

675.

“නාමිහි දෙවො න ගන්ධබ්බො, නාපි සක්කො පුරින්දදො;
පෙනො අහං මහාරාජ, සුරට්ඨො ඉධ මාගතොති.

676.

“කිංසිලො කිංසමාවාරො, සුරට්ඨස්මිං පුරෙ තුවං;
කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, ආනුභාවො අයං තවාති.

677.

“තං සුඤ්ඤාහි මහාරාජ, අරින්දම රට්ඨවඬ්ඨන;
අමච්චා පාරිසජ්ජා ච, බ්‍රාහ්මඤ්ඤා ච පුරොහිතො.

678.

“සුරට්ඨස්මිං අහං දෙව, පුරිසො පාපචෙතසො;
මිච්ඡාදිට්ඨි ච දුස්සිලො, කදරියො පරිභාසකො.

679.

“දදන්තානං කරොන්තානං, වාරයිස්සං බහුජ්ජනං;
අඤ්ඤෙසං දදමානානං, අන්තරායකරො අහං.

680.

“විපාකො නත්ථි දානස්ස, සංයමස්ස කුතො ඵලං;
නත්ථි ආචරියො නාම, අදන්තං කො දමෙස්සති.

681.

“සමතුල්ලානි භූතානි, කුතො ජෙට්ඨාපවායිකො;
නත්ථි බලං වීරියං වා, කුතො උට්ඨානපොරිසං.

682.

“නත්ථි දානඵලං නාම, න විසොධෙති වෙරිනං;
ලද්ධෙය්‍යං ලභතෙ මච්චො, නියතිපරිණාමජං.

683.

“නත්ථි මාතා පිතා භාතා, ලොකො නත්ථි ඉතො පරං;
නත්ථි දිත්තං නත්ථි භුතං, සුනිහිතං න විජ්ජති.

684.

“යොපි භනෙය්‍ය පුරිසං, පරස්ස ඡිත්තදතෙ සිරං;
න කොචි කඤ්චි භනති, සත්තන්තං විවරමන්තරෙ.

685.

“අච්ඡෙජ්ජාහෙජ්ජො හි ජීවො, අට්ඨංසො ගුළපරිමණ්ඩලො;
යොජනානං සතං පඤ්ච, කො ජීවං ඡෙත්තුමරහති.

686.

“යථා සුත්තගුලෙ ඛිත්තෙ, නිබ්බෙදෙන්නං පලායති;
ඵවමෙව ච සො ජීවො, නිබ්බෙදෙන්නො පලායති.

687.

“යථා ගාමතො නික්ඛම්ම, අඤ්ඤං ගාමං පවිසති;
ඵවමෙව ච සො ජීවො, අඤ්ඤං බොන්දිං පවිසති.

688.

“යථා ගෙහතො නික්ඛම්ම, අඤ්ඤං ගෙහං පවිසති;
ඵවමෙව ච සො ජීවො, අඤ්ඤං බොන්දිං පවිසති.

689.

“චුල්ලාසිති මහාකප්පිනො, සතසහස්සානි හි;
යෙ බාලා යෙ ච පණ්ඩිතා, සංසාරං බෙපයිත්වානා;
දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සරෙ.

690.

“මිතානි සුඛදුක්ඛානි, දොණෙහි පිටකෙහි ව;
ජිනො සබ්බං පජානාති, සම්මුල්ලො ඉතරා පජා.

691.

“ඵවංදිට්ඨි පුරෙ ආසිං, සම්මුල්ලො මොහපාරුතො;
මිච්ඡාදිට්ඨි ච දුස්සිලො, කදරියො පරිභාසකො.

692.

“ඔරං මෙ ඡහි මාසෙහි, කාලකිරියා භවිස්සති;
එකන්තකටුකං සොරං, නිරයං පපතිස්සහං.

693.

“චතුක්කණ්ණං චතුද්වාරං, විහත්තං භාගසො මිතං;
අයොපාකාරපරියන්තං, අයසා පටිකුජ්ජිතං.

694.

“තස්ස අයොමයා භූමි, ජලිතා තෙජසා යුතා;
සමන්තා යොජනසතං, එරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

695.

“වස්සානි සතසහස්සානි, සොසො සුයාති තාවදෙ;
ලක්ඛො එසො මහාරාජ, සතභාගවස්සකොට්ඨො.

696.

“කොට්ඨසතසහස්සානි, නිරයෙ පච්චරෙ ජනා;
මිච්ඡාදිට්ඨි ච දුස්සීලා, යෙ ච අරියුපවාදිනො.

697.

“තත්ථාහං දීසමද්ධානං, දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං;
එලං පාපස්ස කම්මස්ස, තස්මා සොවාමහං භුසං.

698.

“තං සුඤ්ඤාහි මහාරාජ, අරින්දම රට්ඨවඩ්ඨනා;
ධිතා මය්හං මහාරාජ, උත්තරා හද්දමත්ථු තෙ.

699.

“කරොති හද්දකං කම්මං, සීලෙසුපොසපෙ රතා;
සඤ්ඤතා සංවිහාගී ච, වදඤ්ඤා විතමච්ඡරා.

700.

“අඛණ්ඩකාරී සික්ඛාය, සුඤ්ඤා පරකුලෙසු ච;
උපාසිකා සකාමුනිනො, සම්බුද්ධස්ස සිරිමනො.

701.

“භික්ඛු ච සීලසම්පන්නො, ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසී;
ඔක්ඛිත්තවක්ඛු සතිමා, ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො.

702.

“සපදානං වරමානො, අගමා තං නිවෙසනං;

තමදේස මහාරාජ, උත්තරා හද්දමත්ථු තෙ.

703.

“පුරං පානියසරකං, පුවෙ විත්තෙ ව සා අදා;
පිතා මෙ කාලකතො හත්තෙ, තස්සෙතං උපකප්පතු.

704.

“සමනත්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භුඤ්ජාමි කාමකාමීහං, රාජා වෙස්සවණො යථා.

705.

“තං සුණොහි මහාරාජ, අරින්දම රට්ඨවඩ්ඨන;
සදෙවකස්ස ලොකස්ස, බුද්ධො අග්ගො පවුච්චති;
තං බුද්ධං සරණං ගච්ඡ, සපුත්තදාරො අරින්දම.

706.

“අට්ඨඨගිකෙන මග්ගෙන, චුසන්ති අමතං පදං;
තං ධම්මං සරණං ගච්ඡ, සපුත්තදාරො අරින්දම.

707.

“චත්තාරො ව පටිපන්නා, චත්තාරො ව එලෙ ධීතා;
එස සඬ්ඝො උජ්ඣතො, පඤ්ඤාසීලසමාහිතො;
තං සඬ්ඝං සරණං ගච්ඡ, සපුත්තදාරො අරින්දම.

708.

“පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛිජ්ජං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු;
අමජ්ජපො මා ව මුසා අභාණි, සකෙන දාරෙන ව හොහි තුට්ඨොති.

709.

“අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ, හිතකාමොසි දෙවතෙ;
කරොමි තුය්හං වචනං, ත්වංසි ආවරියො මම.

710.

“උපෙමි සරණං බුද්ධං, ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං;
සඬ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස, ගච්ජාමි සරණං අහං.

711.

“පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිජ්ජං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි;
අමජ්ජපො නො ව මුසා භණාමි, සකෙන දාරෙන ව හොමි තුට්ඨො.

712.

“ඔපුණාමි මහාවාතෙ, නදියා සීසගාමියා;
වමාමි පාපිකං දිට්ඨිං, බුද්ධානං සාසනෙ රතො.

713.

“ඉදං චත්ථාන සොරට්ඨො, විරමිත්ථා පාපදස්සනා;
නමො භගවතො කත්ථා, පාමොක්ඛො රථමාරුභී” ති. — ගාථායො අවොචුං;

658-9. තත්ථ රාජා පිඨගලකො නාම, සුරට්ඨානං අධිපති අහුති

පිඨගලචක්ඛුතාය “පිඨගලො” ති පාකටනාමො සුරට්ඨදෙසස්ස ඉස්සරො රාජා
අහොසි. මොරියානන්ති මොරියරාජුනං, ධම්මාසොකං සන්ධාය වදති. සුරට්ඨං
පුනරාගමාති සුරට්ඨස්ස විසයං උද්දිස්ස සුරට්ඨගාමිමග්ගං පච්චාගඤ්ඡි. පඨකන්ති
මුදුභුමිං. වණ්ණුපටන්ති පෙනෙන නිම්මිතං මරුභුමිමග්ගං.

660. ඛෙමොති නිබ්භයො. සොවත්ථිකොති සොත්ථිභාවාවහො. සිවොති
අනුපද්දවො. සුරට්ඨානං සන්තිකෙ ඉතොති ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡන්තා මයං
සුරට්ඨවිසයස්ස සම්පෙයෙව.

661-2. සොරට්ඨොති සුරට්ඨාධිපති. උබ්බිග්ගරුපොති උත්තස්තසභාවො.
භිංසනන්ති භයජනනං. ලොමභංසනන්ති භිංසනකභාවෙන ලොමානං භංසාපනං.

663. යමපුරිසාන සන්තිකෙති පෙතානං සම්පෙ චත්තාම. අමානුසො වායති
ගන්ධොති පෙතානං සරිරගන්ධො වායති. ඝොසො සුයාති දාරුණොති
පච්චෙකතිරයෙසු කාරණං කාරියමානානං සත්තානං ඝොරතරො සද්දො සුයාති.

666. පාදපන්ති පාදසදිසෙහි මූලාවයවෙහි උදකස්ස පිවනතො “පාදපො” ති
ලද්ධනාමං තරුං. ඡායාසම්පන්නන්ති සම්පන්නච්ඡායං. නීලබ්භවණ්ණසදිසන්ති
වණ්ණෙන නීලමෙසසදිසං. මෙසවණ්ණසිරිතිහන්ති මෙසවණ්ණසණ්ඨානං හුත්ථා
බායමානං.

670. පුරං පානීයසරකන්ති පානීයෙන පුණ්ණං පානීයභාජනං. පුචෙති ඛජ්ජකෙ.
විත්තෙති විත්තිජනනෙ මධුරෙ මනුඤ්ඤෙ තභිං තභිං සරාවෙ පුරෙත්ථා යපිතපුචෙ
අද්දස.

672. අථො තෙ අදුරාගතන්ති එත්ථ අථොති නිපාතමත්තං, අවධාරණත්ථෙ වා,
මහාරාජ, තෙ ආගතං දුරාගතං න භොති, අථ ඛො ස්වාගතමෙවාති මයං
සම්පට්ඨිජාමාති අත්ථො. අරින්දමාති අරිතං දමනසීල.

677. අමච්චා පාරිසජ්ජාති අමච්චා පාරිසජ්ජා ව වචනං සුණන්තු, බ්‍රාහ්මණො ව
තුය්හං පුරොභිතො තං සුණාතුති යොජනා.

678. සුරටියස්මිං අහන්ති සුරටියදෙසෙ අහං. දෙව්නි රාජානං ආලපති.
මිච්ඡාදිට්ඨිති නත්ථිකදිට්ඨියා විපරිතදස්සනො. දුස්සිලොති නිස්සිලො. කදරියොති
ඵද්ධමච්ඡරී. පරිභාසකොති සමණබ්බාහ්මණානං අක්කොසකො.

679. වාරයිස්සන්ති වාරෙසිං. අන්තරායකරො අහන්ති දානං දදන්තානං
උපකාරං කරොන්තානං අන්තරායකරො හුත්වා අඤ්ඤෙසඤ්ච පරෙසං දානං
දදමානානං දානමයපුඤ්ඤතො අහං බහුජනං වාරයිස්සං වාරෙසින්ති යොජනා.

680. විපාකො නත්ථි දානස්සාතිආදි වාරිතාකාරදස්සනං. තත්ථ විපාකො නත්ථි
දානස්සාති දානං දදතො තස්ස විපාකො ආයතිං පත්තබ්බඵලං නත්ථිති විපාකං
පටිබාහති. සංයමස්ස කුතො ඵලන්ති සීලස්ස පන කුතො නාම ඵලං, සබ්බෙන
සබ්බං තං නත්ථිති අධිජ්ජායො. නත්ථි ආවරියො නාමාති
ආචාරසමාවාරයික්ඛාපකො ආවරියො නාම කොචි නත්ථි. සභාවතො ඵච හි සත්තා
දන්තා වා අදන්තා වා භොන්තිති අධිජ්ජායො. තෙනාහ “අදන්තං කො
දමෙස්සති”ති.

681. සමතුල්ලානි භුතානීති ඉමෙ සත්තා සබ්බෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං සමසමා,
තස්මා ඡෙට්ඨො ඵච නත්ථි, කුතො ඡෙට්ඨාපවායිකො, ඡෙට්ඨාපවායනපුඤ්ඤං නාම
නත්ථිති අත්ථො. නත්ථි බලන්ති යම්හි අත්තතො බලෙ පතිට්ඨිතා සත්තා වීරියං
කත්වා මනුස්සසොහග්ගනං ආදිං කත්වා යාවඅරහත්තං සම්පත්තියො පාපුණන්ති,
තං වීරියබලං පටික්ඛිපති. වීරියං වා නත්ථි කුතො උට්ඨානපොර්සන්ති ඉදං තො
පුරිසවීරියෙන පුරිසකාරෙන පවත්තන්ති ඵචං පවත්තවාදපටික්ඛෙපවසෙන වුත්තං.

682. නත්ථි දානඵලං නාමාති දානස්ස ඵලං නාම කිඤ්චි නත්ථි,
දෙය්‍යධම්මපරිව්වාගො භස්මනිහිතං විය නිජ්ඵලො ඵවාති අත්ථො. න විසොධෙති
වෙරිනන්ති ඵත්ථ වෙරිනන්ති වෙරවත්තං වෙරානං වසෙන පාණාතිපාතාදීනං
වසෙන ව කතපාපං පුග්ගලං දානසීලාදිවතතො න විසොධෙති, කදාවිපි සුද්ධං න
කරොති. පුබ්බෙ “විපාකො නත්ථි දානස්සා”තිආදි දානාදිතො අත්තතො පරෙසං
නිවාරිතාකාරදස්සනං, “නත්ථි දානඵලං නාමා”තිආදි පන අත්ථතො
මිච්ඡාහිනිවෙසදස්සනන්ති දට්ඨබ්බං. ලද්ධෙය්‍යන්ති ලද්ධබ්බං. කථං පන
ලද්ධබ්බන්ති ආහ “නියතිපරිණාමජ”න්ති. අයං සත්තො සුඛං වා දුක්ඛං වා
ලහන්තො නියතිවිපරිණාමවසෙනෙව ලහති, න කම්මස්ස කතත්තා, න ඉස්සරාදීනා
වාති අධිජ්ජායො.

683. නත්ථි මාතා පිතා භාතාති මාතාදිසු සම්මාපටිපත්තිමිච්ඡාපටිපත්තිනං
ඵලාභාවං සන්ධාය වදති. ලොකො නත්ථි ඉතො පරන්ති ඉතො ඉධලොකතො
පරලොකො නාම කොචි නත්ථි, තත්ථ තත්ථෙව සත්තා උච්ඡිජ්ජන්තිති අධිජ්ජායො.
දිත්තන්ති මහාදානං. හුතන්ති පහෙනකසක්කාරො, තදුභයම්පි ඵලාභාවං සන්ධාය
“නත්ථි”ති පටික්ඛිපති. සුනිහිතන්ති සුට්ඨු නිහිතං. න විජ්ජතිති යං

සමනලාභමණානං දානං නාම “අනුගාමිකනිධි” නි වදන්ති, තං න විජ්ජති. තෙසං තං වාචාවත්ථුමත්තමෙවාති අධිජ්ජායො.

684. න කොචි කඤ්චි භනතිති යො පුරිසො පරං පුරිසං භනෙය්‍ය, පරස්ස පුරිසස්ස සීසං ඡිත්ඳෙය්‍ය, තත්ථ පරමත්ථතො න කොචි කඤ්චි භනති, සත්තන්තං කායානං ඡිද්දභාවතො භනන්තො විය භොති. කථං සත්ථපභාරොති ආහ “සත්තන්තං විවරමන්තරෙ”ති. පථවිආදීනං සත්තන්තං කායානං විවරභූතෙ අන්තරෙ ඡිද්දෙ සත්ථං පවිසති, තෙන සත්තා අසිආදීහි පහතා විය භොන්ති, ජීවො විය පන සෙසකායාපි නිව්චසභාවත්තා න ඡිජ්ජන්තිති අධිජ්ජායො.

685. අවිජෙජ්ජාභෙජ්ජො හි ජීවොති අයං සත්තානං ජීවො සත්ථාදීහි න ඡිත්ඳිතබ්බො න හිත්ඳිතබ්බො නිව්චසභාවත්තා. අට්ඨංසො ගුළපරිමණ්ඩලොති සො පන ජීවො කදාචි අට්ඨංසො භොති කදාචි ගුළපරිමණ්ඩලො. යොජනානං සතං පඤ්චාති කෙවලීභාවං පත්තො පඤ්චයොජනසතුබ්බෙධො භොති. කො ජීවං ඡෙත්තුමරහතීති නිව්චං නිබ්බිකාරං ජීවං කො නාම සත්ථාදීහි ඡිත්ඳිතුං අරහති, න සො කෙනචි විකොපනෙය්‍යාති වදති.

686. සුත්තගුලෙති වෙයෙත්වා කතසුත්තගුලෙ. බිත්තෙති නිබ්බෙය්‍යනවසෙන බිත්තෙ. නිබ්බෙය්‍යන්තං පලායතීති පබ්බතෙ වා රුක්ඛග්ගෙ වා යත්වා නිබ්බෙය්‍යමානං බිත්තං සුත්තගුලං නිබ්බෙය්‍යන්තමෙව ගච්ඡති, සුත්තෙ බිණ්ණෙ න ගච්ඡති. එවමෙවන්ති යථා තං සුත්තගුලං නිබ්බෙය්‍යමානං ගච්ඡති, සුත්තෙ බිණ්ණෙ න ගච්ඡති, එවමෙව සො ජීවො “චුල්ලාසීති මහාකප්පිනො සතසහස්සානි”ති චුත්තකාලමෙව අත්තභාවගුලං නිබ්බෙය්‍යන්තො පලායති පවත්තති, තතො උද්ධං න පවත්තති.

687. එවමෙව ව සො ජීවොති යථා කොචි පුරිසො අත්තනො නිවාසගාමනො නික්ඛමීත්වා තතො අඤ්ඤං ගාමං පවිසති කෙනචිදෙව කරණීයෙන, එවමෙව සො ජීවො ඉතො සරීරතො නික්ඛමීත්වා අඤ්ඤං අපරං සරීරං නියතවසෙන පවිසතීති අධිජ්ජායො. බොන්දින්නි කායං.

689. චුල්ලාසීතීති චතුරාසීති. මහාකප්පිනොති මහාකප්පානං. තත්ථ “එකමිහා මහාසරා අනොතත්තාදිතො වස්සසතෙ වස්සසතෙ කුසග්ගෙන එකෙකං උදකබ්බන්දුං නිහරන්තෙ ඉමිනා උපක්කමෙන සත්තක්ඛත්තුං තමිහි සරෙ නිරුද්ධකෙ ජාතෙ එකො මහාකප්පො නාම භොතී”ති වත්වා “එවරුපානං මහාකප්පානං චතුරාසීතිසතසහස්සානි සංසාරස්ස පරිමාණං”න්ති වදන්ති. යෙ බාලා යෙ ව පණ්ඩිතාති යෙ අන්ධබාලා, යෙ ව සජ්ජඤ්ඤා, සබ්බෙපි තෙ. සංසාරං බෙපයිත්වානාති යථාචුත්තකාලපරිච්ඡේදං සංසාරං අපරාපරුජ්ජන්තිවසෙන බෙපෙත්වා. දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සරෙති වට්ඨදුක්ඛස්ස පරියන්තං පරියොසානං කරිස්සන්ති. පණ්ඩිතාපි අන්තරා සුජ්ඣිතුං න සක්කොන්ති, බාලාපි තතො උද්ධං නජ්ජවත්තන්තිති තස්ස ලද්ධි.

690. මිතානි සුබදුක්ඛානි, දොණෙහි පිටකෙහි වානි සත්තානං සුබදුක්ඛානි නාම දොණෙහි පිටකෙහි මානභාජනෙහි මිතානි විය යථාච්ඡත්තකාලපරිච්ඡේදෙනෙව පරිමිතත්තා පච්චේකඤ්ච තෙසං තෙසං සත්තානං තානි නියතිපරිණාමජානි පරිමිතානි. තයිදං ජිනො සබ්බං පජානාති ජිනභූමියං ධීනො කෙවලං පජානාති සංසාරස්ස සමතික්කන්තත්තා. සංසාරෙ පන පරිබ්භමති සම්මුල්භායං ඉතරා පජා.

691. එවංදිට්ඨි පුරෙ ආසින්නි යථාච්ඡත්තන්තීකදිට්ඨිකො පුබ්බෙව අභං අහොසිං. සම්මුල්භො මොහපාරුතොති යථාච්ඡත්තාය දිට්ඨියා හෙතුභූතෙන සම්මොහෙන සම්මුල්භො, තංසහජාතෙන පන මොහෙන පාරුතො, පටිච්ඡාදිතකුසලඛිජොති අධිප්පායො.

692. එවං පුබ්බෙ යා අත්තනො උප්පන්නා පාපදිට්ඨි, තස්සා වසෙන කතං පාපකම්මං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනා ආයතිං අනුභවිතබ්බං තස්ස ඵලං දස්සෙත්තො “ඔරං මෙ ජහි මාසෙහි”ති ආදිමාහ.

695-7. තත්ථ වස්සානි සතසහස්සානීති වස්සානං සතසහස්සානි, අතික්කම්මිත්වානි වචනසෙසො. භූමිමත්ථෙ වා එතං පච්චන්තවචනං, වස්සෙසු සතසහස්සෙසු චිතිවත්තෙසුති අත්ථො. සොසො සුයාති තාවදෙනි යදා එත්තකො කාලො අතික්කන්තො හොති, තාවදෙව තස්මිං කාලෙ “ඉධ පච්චන්තානං වො මාරිසා වස්සසතසහස්සපරිමාණො කාලො අතීතො”ති එවං තස්මිං නිරයෙ සද්දො සුයාති. ලක්ඛො එසො, මහාරාජ, සතභාගවස්සකොට්ඨොති සතභාගා සතකොට්ඨාසා වස්සකොට්ඨො, මහාරාජ, නිරයෙ පච්චන්තානං සත්තානං ආයුතො එසො ලක්ඛො එසො පරිච්ඡේදොති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – දසදසකං සතං නාම, දස සතානි සහස්සං නාම, දසදසසහස්සානි සතසහස්සං නාම, සතසතසහස්සානි කොටි නාම, තාසං කොට්ඨං වසෙන සතසහස්සවස්සකොට්ඨො සතභාගා වස්සකොට්ඨො. සා ව ඛො තෙරයිකානංයෙව වස්සගණනාවසෙන වෙදිතබ්බා, න මනුස්සානං, දෙවානං වා. ඊදිසානි අනෙකානි වස්සකොට්ඨසතසහස්සානි තෙරයිකානං ආයු. තෙනාහ “කොට්ඨසතසහස්සානි, නිරයෙ පච්චරෙ ජනා”ති. යාදිසෙන පන පාපෙන සත්තා එවං නිරයෙසු පච්චන්ති, තං නිගමනවසෙන දස්සෙතුං “මිච්ඡාදිට්ඨි ව දුස්සීලා, යෙ ව අරියුපවාදිතො”ති චුත්තං. වෙදිස්සන්ති අනුභවිස්සං.

698-706. එවං ආයතිං අත්තනා අනුභවිතබ්බං පාපඵලං දස්සෙත්වා ඉදානි “කෙන තෙ බ්‍රහ්මවරියෙන, ආනුභාවො අයං තවා”ති රඤ්ඤා පුච්ඡිතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා තං සරණෙසු වෙච සීලෙසු ව පතිට්ඨාපෙතුකාමො “තං සුණොහි මහාරාජා”ති ආදිමාහ. තත්ථ සීලෙසුපොසථෙ රතාති නිච්චසීලෙසු ව උපොසථසීලෙසු ව අභිරතා. අදාති අදාසි. තං ධම්මන්ති තං අට්ඨංගිකං මග්ගං අමතපදඤ්ච.

709-12. එවං පෙනෙන සරණෙසු සීලෙසු ව සමාදරිතො රාජා පසන්තමානසො තෙන අත්තනො කතං උපකාරං තාව කිත්තෙන්වා සරණාදීසු පතිට්ඨහන්තො “අත්ථකාමො”තිආදිකා තිස්සො ගාථා වත්වා පුබ්බෙ අත්තනා ගහිතාය පාපිකාය දිට්ඨියා පටිනිස්සට්ඨභාවං පකාසෙන්තො “ඔචුණාමි”ති ගාථමාහ.

තත්ථ ඔචුණාමි මහාවාතෙති මහන්තෙ වාතෙ වායන්තෙ භුසං විය තං පාපකං දිට්ඨිං, යක්ඛ, තව ධම්මදෙසනාවාතෙ ඔචුණාමි නිද්ධුනාමි. නදියා වා සීඝගාමියාති සීඝසොතාය මහානදියා වා තිණකට්ඨපණ්ණකසට්ඨං විය පාපිකං දිට්ඨිං පවාහෙමිති අධිජපායො. වමාමි පාපිකං දිට්ඨිත්ති මම මනොමුඛගතං පාපිකං දිට්ඨිං උච්ඡඩ්ඛියාමි. තත්ථ කාරණමාහ “බුද්ධානං සාසනෙ රතො”ති. යස්මා එකංසෙන අමතාවහෙ බුද්ධානං භගවන්තානං සාසනෙ රතො අභිරතො, තස්මා තං දිට්ඨිසඬ්ඛාතං වීසං වමාමිති යොජනා.

713. ති ඔසානගාථා සඬ්ඛිතිකාරෙහි යපිතා. තත්ථ පාමොක්ඛොතිපාචිනදිසාහිමුඛො හුත්වා. රථමාරුභීති රාජා ගමනසජ්ජං අත්තනො රාජරථං අභිරුහි, ආරුය්හ යක්ඛානුභාවෙන තං දිවසමෙව අත්තනො නගරං පත්වා රාජභවනං පාවිසි. සො අපරෙන සමයෙන ඉමං පවත්ති. හික්ඛුනං ආරොවෙසි, හික්ඛු තං ථෙරානං ආරොවෙසුං, ථෙරා තතියසඬ්ඛිතියං සඬ්ගහං ආරොපෙසුං.

නන්දකපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. රෙවතීපෙතවත්ථුචණ්ණනා

714-36. උට්ඨෙහි, රෙවතෙ, සුපාපධම්මෙති ඉදං රෙවතීපෙතවත්ථු. තං යස්මා රෙවතීවිමානවත්ථුනා නිබ්බිසෙසං, තස්මා යදෙත්ථ අට්ඨුජ්ජත්තියං ගාථාසු ව වත්තබ්බං, තං පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුචණ්ණනායං (වි. ව. අට්ඨ. 860 රෙවතීවිමානවණ්ණනා) චුත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉදඤ්චි නන්දියස්ස දෙවපුත්තස්ස වසෙන විමානවත්ථුපාළියං සඬ්ගහං ආරොපිතම්පි රෙවතීපට්ඨිද්ධාය ගාථාය වසෙන “රෙවතීපෙතවත්ථු”න්ති පෙතවත්ථුපාළියම්පි සඬ්ගහං ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

රෙවතීපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. උච්ඡුපෙතවත්ථුචණ්ණනා

ඉදං මම උච්ඡුවනං මහත්තන්ති ඉදං උච්ඡුපෙතවත්ථු. තස්ස කා උජ්ජත්ති? භගවති වෙළවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො උච්ඡුකලාපං බන්ධෙ කත්වා එකං උච්ඡුං බාදන්තො ගච්ඡති. අථ අඤ්ඤතරො උපාසකො සීලවා කල්‍යාණධම්මො බාලදාරකෙන සද්ධිං තස්ස පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගච්ඡති. දාරකො උච්ඡුං පස්සිත්වා “දෙහි”ති පරොදති. උපාසකො දාරකං පරොදන්තං දිස්වා තං පුරිසං සඬ්ගණ්හන්තො තෙන සද්ධිං සල්ලාපමකාසි. සො පන පුරිසො තෙන සද්ධිං න

කිඤ්චි ආලපි, දාරකස්ස උච්ඡුඛණ්ඩම්පි නාදාසි. උපාසකො තං දාරකං දස්සෙත්වා
 “අයං දාරකො අතිවිය රොදති, ඉමස්ස එකං උච්ඡුඛණ්ඩං දෙහී”ති ආහ. තං සුත්වා
 සො පුරිසො අසහන්තො පටිහතචිත්තං උපට්ඨපෙත්වා අනාදරවසෙන එකං
 උච්ඡුලට්ඨං පිට්ඨිතො බිපි.

සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා විරං පරිභාවිතස්ස ලොහස්ස වසෙන
 පෙනෙසු නිබ්බත්ති, තස්ස ඵලං නාම සකකම්මසරික්ඛකං හොතීති අට්ඨකරීසමත්තං
 යානං අවන්ථරන්තං අඤ්ජනවණ්ණං මුසලදණ්ඩපරිමාණෙනි උච්ඡුහි
 සනසඤ්ජන්තං මහන්තං උච්ඡුවනං නිබ්බත්ති. තස්මිං බාදිතුකාමතාය “උච්ඡුං
 ගහෙස්සාමි”ති උපගතමත්තෙ තං උච්ඡු අභිහනන්ති, සො තෙන පුච්ඡිතො පතති.

අටෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො
 අන්තරාමග්ගෙ තං පෙනං අද්දස. සො ථෙරං දිස්වා අත්තනා කතකම්මං පුච්ඡි –

737.

“ඉදං මම උච්ඡුවනං මහන්තං, නිබ්බත්තති පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං;
 තං දානි මෙ න පරිභොගමෙති, ආචික්ඛ හන්තෙ කිස්ස අයං විපාකො.

738.

“හඤ්ඤාමි ඛජ්ජාමි ව වායමාමි, පරිසක්කාමි පරිභුඤ්ජිතුං කිඤ්චි;
 ස්වාහං ඡින්තාමාමො කපණො ලාලපාමි, කිස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො.

739.

“විසාතො වාහං පරිපතාමි ඡමායං,
 පරිවත්තාමි වාරිවරොව සම්මෙ;
 රුදතො ව මෙ අස්සුකා නිග්ගලන්ති,
 ආචික්ඛ හන්තෙ කිස්ස අයං විපාකො.

740.

“ඡාතො කිලන්තො ව පිපාසිතො ව, සන්තස්සිතො සාතසුඛං න වින්දෙ;
 පුච්ඡාමි තං එතමත්ථං හදන්තෙ, කථං නු උච්ඡුපරිභොගං ලභෙය්‍ය”න්ති.

741.

“පුරෙ තුවං කම්මමකාසි අත්තනා, මනුස්සභූතො පුරිමාය ජාතියා;
 අහඤ්ච තං එතමත්ථං වදාමි, සුත්වාන ත්වං එතමත්ථං විජාන.

742.

“උච්ඡුං තුවං බාදමානො පයානො, පුරිසො ව තෙ පිට්ඨිතො අන්වගච්ඡි;
 සො ව තං පච්චාසන්තො කටෙසි, තස්ස තුවං න කිඤ්චි ආලපිත්ථං.

743.

“සො ව තං අභණන්තං අයාවි, දෙහයා උච්ඡන්ති ව තං අවොච;
තස්ස තුවං පිට්ඨිතො උච්ඡං අදාසි, තස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකො.

744.

“ඉඬ්ඝ ත්වං ගන්ත්වාන පිට්ඨිතො ගණ්භෙය්‍යාසි, ගහෙත්වාන තං බාදස්සු
යාවදන්ථං;
තෙනෙව ත්වං අත්තමනො භවිස්සසි, භට්ඨො චුදග්ගො ව පමොදිතො වාති.

745.

“ගන්ත්වාන සො පිට්ඨිතො අග්ගහෙසි, ගහෙත්වාන තං බාදි යාවදන්ථං;
තෙනෙව සො අත්තමනො අහොසි, භට්ඨො චුදග්ගො ව පමොදිතො
වා”ති. —

වචනපටිච්චනගාථා පෙනෙන ථෙරෙන ව චුත්තා.

737-8. තත්ථ කිස්සාති කිදිසස්ස, කම්මස්සාති අධිප්පායො. හඤ්ඤාමිති
විහඤ්ඤාමි විසාතං ආපජ්ජාමි. විහඤ්ඤාමිති වා විබාධියාමි, විසෙසතො පිළියාමිති
අත්ථො. ඛජ්ජාමිති බාදියාමි, අසිපත්තසදිසෙහි නිසිතෙහි බාදන්තෙහි විය
උච්ඡපත්තෙහි කන්තියාමිති අත්ථො. වායමාමිති උච්ඡං බාදිතං වායාමං කරොමි.
පරිසක්කාමිති පයොගං කරොමි. පරිභුඤ්ජිතුන්ති උච්ඡරසං පරිභුඤ්ජිතුං, උච්ඡං
බාදිතුන්ති අත්ථො. ඡින්නථාමොති ඡින්නසහො උපවිජින්නථාමො,
පරික්ඛිණ්ණලොති අත්ථො. කපණොති දිනො. ලාලපාමිති දුක්ඛෙන අට්ටිතො
අතිවිය විලපාමි.

739. විසාතොති විසාතවා, විහතඛලො වා. පරිපතාමි ඡමායන්ති යාතුං
අසක්කොන්තො භූමියං පපතාමි. පරිවත්තාමිති පරිබ්භමාමි. වාරිවරොවාති මච්ඡො
විය. සම්මෙති සම්මසන්තත්තෙ ථලෙ.

740-4. සත්තස්සිතොති ඔට්ඨකණ්ඨතාලූතං සොසප්පත්තියා සුට්ඨු තසිතො.
සාතසුඛන්ති සාතභූතං සුඛං. න චින්දෙති න ලභාමි. තන්ති තුවං. විජානාති විජානාහි.
පයාතොති ගන්තුං ආරද්ධො. අත්තගච්ඡිති අනුබන්ධි. පච්චාසන්තොති
පච්චාසිසමානො. තස්සෙතං කම්මස්සාති එත්ථ එතන්ති නිපාතමත්තං, තස්ස
කම්මස්සාති අත්ථො. පිට්ඨිතො ගණ්භෙය්‍යාසිති අත්තනො පිට්ඨිපස්සෙනෙව උච්ඡං
ගණ්භෙය්‍යාසි. පමොදිතොති පමුදිතො.

745. ගහෙත්වාන තං බාදි යාවදන්ථන්ති ථෙරෙන ආණන්තිනියාමෙන උච්ඡං
ගහෙත්වා යථාරුචි බාදිත්වා මහන්තං උච්ඡකලාපං ගහෙත්වා ථෙරස්ස උපනෙසි,
ථෙරො තං අනුග්ගණ්හන්තො තෙනෙව තං උච්ඡකලාපං ගාභාපෙත්වා වෙච්චනං
ගන්ත්වා භගවතො අදාසි, භගවා භික්ඛුසඬ්ඨසෙන සද්ධිං තං පරිභුඤ්ජිත්වා
අනුමොදනං අකාසි, පෙනො පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා ගතො, තතො පට්ඨාය
යථාසුඛං උච්ඡං පරිභුඤ්ජි.

සො අපරෙත සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජී. සා පනෙසා පෙනස්ස පවත්ති මනුස්සලොකෙ පාකටා අහොසි. අථ මනුස්සා සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා තං පවත්තිං පුච්ඡිංසු. සත්ථා තෙසං තමත්ථං චිත්ථාරතො කථෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි, තං සුත්වා මනුස්සා මච්ඡෙරමලතො පටිවිරතා අහෙසුන්ති.

උච්ඡුපෙනවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුමාරපෙනවත්ථුවණ්ණනා

සාවත්ථී නාම නගරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ද්වෙ පෙනෙ ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථීයං කිර කොසලරඤ්ඤො ද්වෙ පුත්තා පාසාදිකා පඨමවයෙ ඨිතා යොබ්බතමදමත්තා පරදාරකම්මං කත්වා කාලං කත්වා පරිබාපිට්ඨෙ පෙනා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තෙ රත්තියං හෙරවෙන සද්දෙන පරිදෙවිංසු. මනුස්සා තං සුත්වා භීතතසිතා “එවං කතෙ ඉදං අවමඬිගලං වූපසම්මතී” ති බුද්ධස්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසුං. භගවා “උපාසකා තස්ස සද්දස්ස සවනෙන තුම්භාකං න කොචි අන්තරායො” ති වත්වා තස්ස කාරණං ආචික්ඛිත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙතුං -

746.

“සාවත්ථී නාම නගරං, භිමවන්තස්ස පස්සතො;
තත්ථ ආසුං ද්වෙ කුමාරා, රාජපුත්තාති මෙ සුතං.

747.

“සම්මත්තා රජනීයෙසු, කාමස්සාදාහිනන්දිනො;
පච්චුප්පන්තසුඛෙ ගිද්ධා, න තෙ පස්සිංසුනාගතං.

748.

“තෙ වුතා ව මනුස්සත්තා, පරලොකං ඉතො ගතා;
තෙධ සොසෙන්නාදිස්සන්තා, පුබ්බෙ දුක්කටමත්තනො.

749.

“බහුසු වත සන්තෙසු, දෙයාධම්මෙ උපට්ඨිතෙ;
නාසක්ඛිම්භා ව අත්තානං, පරිත්තං කාතුං සුඛාවහං.

750.

“කිං තතො පාපකං අස්ස, යං නො රාජකුලා වුතා;
උපපන්නා පෙත්තිවිසයං, බුජ්ජිපාසසමජ්ජිතා.

751.

“සාමිනො ඉධ හුත්වාන, භොන්ති අසාමිනො තභිං;
භමන්ති බුජ්ජිපාසාය, මනුස්සා උන්නතොනතා.

752.

“එතමාදීනවං ඤාත්වා, ඉස්සරමදසම්භවං;
පභාය ඉස්සරමදං, භවෙ සග්ගගතො නරො;
කායස්ස හෙදා සප්පඤ්ඤා, සග්ගං සො උපපජ්ජති” ති – ගාථා අභාසි;

746. තත්ථ ඉති මෙ සුතන්ති න කෙවලං අත්තනො ඤාණෙන දිට්ඨමෙව, අථ ඛො ලොකෙ පාකට්ඨාවෙන එවං මයා සුතන්ති අත්ථො.

747. කාමස්සාදාහිනන්දිනොති කාමගුණෙසු අස්සාදවසෙන අභිනන්දනසීලා. පච්චුප්පන්තසුඛෙ ගිද්ධාති වත්තමානසුඛමත්තෙ ගිද්ධා ගථිතා හුත්වා. න තෙ පස්සිංසුනාගතන්ති දුච්චරිතං පභාය සුචරිතං චරිත්වා අනාගතං ආයතිං දෙවමනුස්සෙසු ලද්ධබ්බං සුඛං තෙ න වින්තෙසුං.

748. තෙධ සොසෙන්තාදිස්සන්තාති තෙ පුබ්බෙ රාජපුත්තභූතා පෙනා ඉධ සාවත්ථියා සමීපෙ අදිස්සමානරූපා සොසෙන්ති කන්දන්ති. කිං කන්දන්තිති ආහ “පුබ්බෙ දුක්කට්ඨන්තනො” ති.

749. ඉදානි තෙසං කන්දනස්ස කාරණං හෙතුතො ච ඵලතො ච විභජිත්වා දස්සෙතුං “බහුසු වත සන්තෙසු” තිආදි වුත්තං.

තත්ථ බහුසු වත සන්තෙසුති අනෙකෙසු දක්ඛිණෙයොසු විජ්ජමානෙසු. දෙයාධම්මෙ උපට්ඨිතෙති අත්තනො සන්තකෙ දාතබ්බදෙයාධම්මෙපි සමීපෙ ධීතෙ, ලබ්භමානෙති අත්ථො. පරිත්තං සුඛාවහන්ති අප්පමත්තකම්පි ආයතිං සුඛාවහං පුඤ්ඤං කත්වා අත්තානං සොත්ථිං නිරුපද්දවං කාතුං නාසක්ඛිම්භා වතාති යොජනා.

750. කිං තතො පාපකං අස්සාති තතො පාපකං ලාමකං නාම කිං අඤ්ඤං අස්ස සියා. යං නො රාජකුලා චුතාති යෙන පාපකම්මෙන මයං රාජකුලතො චුතා ඉධ පෙත්තිවිසයං උපපන්නා පෙනෙසු නිබ්බත්තා බුජ්ජිපාසසමජ්ජිතා විචරාමාති අත්ථො.

751. සාමිනො ඉධ හුත්වානාති ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ යස්මිංයෙව යානෙ පුබ්බෙ සාමිනො හුත්වා විචරන්ති, තහිං තස්මිංයෙව යානෙ භොන්ති අස්සාමිනො. මනුස්සා උන්නතොනතාති මනුස්සකාලෙ සාමිනො හුත්වා කාලකතා කම්මවසෙන ඔනතා භමන්ති බුජ්ජිපාසාය, පස්ස සංසාරපකතින්ති දස්සෙති.

752. එතමාදීනවං ඤාත්වා, ඉස්සරමදසම්භවන්ති එතං ඉස්සරියමදවසෙන සම්භූතං අපායුපපත්තිසඬ්ඛාතං ආදීනවං දොසං ඤාත්වා පභාය ඉස්සරියමදං පුඤ්ඤප්පසුතො හුත්වා. භවෙ සග්ගගතො නරොති සග්ගං දෙවලොකං ගතොයෙව භවෙයා.

ඉති සත්ථා තෙසං පෙතානං පචත්තිං කථෙත්වා තෙහි මනුස්සෙහි කතං දානං
තෙසං පෙතානං උද්දිසාපෙත්වා සම්පත්තපරිසාය අප්ඤ්ඤාසාදානුරූපං ධම්මං
දෙසෙයි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

කුමාරපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. රාජපුත්තපෙතවත්ථුචණ්ණනා

පුබ්බෙ කතානං කම්මානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
රාජපුත්තපෙතං ආරබ්භ කථෙසි. තත්ථ යො සො අතීතෙ කිතවස්ස නාම රඤ්ඤො
පුත්තො අතීතෙ පච්චෙකඛුද්ධෙ අපරජ්ඣිත්වා බහුනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ
පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන පෙනෙසු උප්පන්නො. සො ඉධ
“රාජපුත්තපෙතො”ති අධිජ්ජෙතො. තස්ස වත්ථු හෙට්ඨා සාණවාසිපෙතවත්ථුම්හි
විත්ථාරතො ආගතමෙව, තස්මා තත්ථ චුත්තනයෙනෙව ගහෙනබ්බං. සත්ථා හි තදා
ථෙරෙන අත්තනො ඤාතිපෙතානං පචත්තියා කථිතාය “න කෙවලං තව
ඤාතකායෙව, අථ ඛො ත්වම්පි ඉතො අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ පෙතො හුත්වා
මහාදුක්ඛං අනුභවී”ති වත්ථා තෙන යාවිතො –

753.

“පුබ්බෙ කතානං කම්මානං, විපාකො මථයෙ මනං;
රූපෙ සද්දෙ රසෙ ගන්ධෙ, ඵොට්ඨබ්බෙ ව මනොරමෙ.

754.

“ඉච්චං ගීතං රතීං බිඬ්ඛං, අනුභුත්වා අනප්පකං;
උය්‍යානෙ පරිවරිත්වා, පවිසන්තො ගිරිබ්බජං.

755.

“ඉසිං සුනෙත්තමද්දක්ඛි, අත්තදන්තං සමාහිතං;
අප්පිච්ඡං හිරිසම්පන්නං, උඤ්ජෙ පත්තගතෙ රතං.

756.

“හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්භ, ලද්ධා හන්තෙති වාබ්චි;
තස්ස පත්තං ගහෙත්වාන, උච්චං පග්ගය්භ ඛත්තියො.

757.

“ථණ්ඩිලෙ පත්තං හින්දිත්වා, හසමානො අපක්කමි;
රඤ්ඤො කිතවස්සාහං පුත්තො, කිං මං හික්ඛු කර්ස්සසි.

758.

“තස්ස කම්මස්ස ඵරුසස්ස, විපාකො කට්ඨකො අහු;
යං රාජපුත්තො වෙදෙසි, නිරයම්හි සමජ්ජිතො.

759.

“ඡලෙව චතුරාසිති, වස්සානි නහුතානි ව;
භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථො, නිරයෙ කතකිබ්බිසො.

760.

“උත්තානොපි ව පච්චිත්ථ, නිකුජ්ජො වාමදක්ඛිණො;
උද්ධංපාදො යීතො චෙව, චිරං බාලො අපච්චථ.

761.

“බහුනි වස්සසහස්සානි, පුගානි නහුතානි ව;
භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථො, නිරයෙ කතකිබ්බිසො.

762.

“එතාදිසං බො කටුකං, අප්පදුට්ඨප්පදොසිනං;
පච්චන්ති පාපකම්මන්තා, ඉසිමාසජ්ජ සුබ්බතං.

763.

“සො තත්ථ බහුවස්සානි, වෙදයිත්වා බහුං දුබං;
බුජ්ජිපාසහතො නාම, පෙනො ආසි තතො වුතො.

764.

“එතමාදීනවං ඤාත්වා, ඉස්සරමදසම්භවං;
පහාය ඉස්සරමදං, නිවාතමනුවත්තයෙ.

765.

“දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසො, යො බුද්ධෙසු සගාරවො;
කායස්ස හෙදා සප්පඤ්ඤො, සග්ගං සො උපපජ්ජති” ති. —

ඉදං පෙනවත්ථුං කපෙසි.

753. තත්ථ පුබ්බෙ කතානං කම්මානං, විපාකො මථයෙ මනන්ති පුරිමාසු ජාතිසු
කතානං අකුසලකම්මානං එලං උළාරං හුත්වා උප්පජ්ජමානං අන්ධබාලානං චිත්තං
මථයෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය, පරෙසං අනත්ථකරණමුබ්බෙන අත්තතො අත්ථං
උප්පාදෙය්‍යාති අධිප්පායො.

ඉදානි තං චිත්තමථනං විසයෙන සද්ධිං දස්සෙතුං “රූපෙ සද්දෙ”තිආදි වුත්තං.
තත්ථ රූපෙති රූපහෙතු, යථිච්ඡිතස්ස මනාපියස්ස රූපාරම්මණස්ස
පටිලාභනිමිත්තන්ති අත්ථො. සද්දෙනිආදීසුපි එසෙව නයො.

754. එවං සාධාරණතො චුත්තමත්ථං අසාධාරණතො නියමෙත්වා දස්සෙත්තො “නච්චං භික්ඛ”න්තිආදිමාහ. තත්ථ රතීන්ති කාමරතීං. බිඩ්ඛන්ති සභායකාදීහි කෙළිං. ගිරිබ්බජන්ති රාජගහං.

755. ඉසින්ති අසෙක්ඛානං සිලක්ඛන්ධාදීනං එසනට්ඨෙයන ඉසිං. සුනෙත්තන්ති එවංනාමකං පච්චෙකඛුද්ධං. අත්තදන්තන්ති උත්තමෙන දමට්ඨෙන දමිතචිත්තං. සමාහිතන්ති අරහත්තඵලසමාධිනා සමාහිතං. උඤ්ජෙ පත්තගතෙ රතන්ති උඤ්ජෙන හික්ඛාවාරෙන ලද්ධෙ පත්තගතෙ පත්තපරියාපන්තෙ ආභාරෙ රතං සන්තුට්ඨං.

756. ලද්ධා, හන්තෙති වාඛුචීති “අපි, හන්තෙ, හික්ඛා ලද්ධා”ති විස්සාසජනනත්ථං කට්ඨෙසි. උච්චං පග්ගස්භාති උච්චතරං කත්වා පත්තං උක්ඛිපිත්වා.

757. ථණ්ඩිලෙ පත්තං හින්දිත්වාති බරකඨිනෙ භූමිප්පදෙසෙ බිපන්තො පත්තං හින්දිත්වා. අපක්කමීති ටොකං අපසක්කි. අපසක්කන්තො ච “අකාරණෙනෙව අන්ධබාලො මහන්තං අනත්ථං අත්තනො අකාසි”ති කරුණායනවසෙන ඔලොකෙත්තං පච්චෙකඛුද්ධං රාජපුත්තො ආහ “රඤ්ඤො කිතවස්සාහං පුත්තො, කිං මං හික්ඛු කර්ස්සසි”ති.

758. ඵරුසස්සාති දාරුණස්ස. කටුකොති අනිට්ඨො. යන්ති යං විපාකං. සමප්පිතොති අල්ලිතො.

759. ජලෙව චතුරාසීති, වස්සාති නහුතාති වාති උත්තානො නිපන්තො චතුරාසීතිවස්සසහස්සාති, නිකුජ්ජො, වාමපස්සෙන, දක්ඛිණපස්සෙන, උද්ධංපාදො, ඔලම්බිකො, යථාධීතො වාති එවං ජ චතුරාසීතිසහස්සාති වස්සාති භොන්ති. තෙනාහ

—

760.

“උත්තානොපි ච පච්චිත්ථ, නිකුජ්ජො වාමදක්ඛිණො;
උද්ධංපාදො ඨිතො වෙව, චිරං බාලො අපච්චථා”ති.

තාති පන වස්සාති යස්මා අනෙකාති නහුතාති භොන්ති, තස්මා චුත්තං “නහුතාති”ති. භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථොති අතිවිය දුක්ඛං පාපුණි.

761. පුගානීති වස්සසමුහෙ, ඉධ පුරිමගාථාය ච අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං.

762. එතාදිසන්ති එවරුපං. කටුකන්ති අතිදුක්ඛං, භාවනපංසකනිද්දෙසොයං “එකමන්තං නිසීදී”තිආදීසු විය. අප්පදුට්ඨප්පදොසිතං ඉසිං සුබ්බතං ආසජ්ජ ආසාදෙත්වා පාපකම්මන්තා පුග්ගලා එවරුපං කටුකං අතිවිය දුක්ඛං පච්චන්තීති යොජනා.

763. සොති සො රාජපුත්තපෙතො. තත්ථාති නිරයෙ. වෙදයිත්වාති අනුභවිත්වා.
නාමාති ඛ්‍යත්තපාකටභාවෙන. තතො වුතොති නිරයතො වුතො. සෙසං
වුත්තනයමෙව.

එවං භගවා රාජපුත්තපෙතකථාය තත්ථ සන්තිපතිතං මහාජනං සංවෙෂෙත්වා
උපරි සච්චාති පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ ඛහු සොතාපත්තිඵලාදීනි
සම්පාපුණිංසුති.

රාජපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ගුට්ඨාදකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

ගුට්ඨකූපතො උග්ගන්ත්වාති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ එකං
ගුට්ඨාදකපෙතං ආරම්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ
එකො කුටුම්භිකො අත්තනො කුලුපකං භික්ඛුං උද්දිස්ස විහාරං කාරෙසි. තත්ථ
නානාජනපදතො භික්ඛු ආගන්ත්වා පටිවසිංසු. තෙ දිස්වා මනුස්සා පසන්නචිත්තා
පණීතෙන පච්චයෙන උපට්ඨහිංසු. කුලුපකො භික්ඛු තං අසහමානො ඉස්සාපකතො
හුත්වා තෙසං භික්ඛුනං දොසං වදන්තො කුටුම්භිකං උජ්ඣාපෙසි. කුටුම්භිකො තෙ
භික්ඛු කුලුපකඤ්ච පරිභවන්තො පරිභාසි. අථ කුලුපකො කාලං කත්වා තස්මිංයෙව
විහාරෙ වච්චකුටියං පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති, කුටුම්භිකො පන කාලං කත්වා
තස්සෙව උපරි පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං දිස්වා
පුච්ඡන්තො –

766.

“ගුට්ඨකූපතො උග්ගන්ත්වා, කො න දීතො පතිට්ඨසි;
නිස්සංසයං පාපකම්මන්තො, කිං නු සද්දහසෙ තුව” ති. –

ගාථමාහ. තං සුත්වා පෙතො –

767.

“අහං භදන්තෙ පෙතොම්හි, දුග්ගතො යමලොකිකො;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතො” ති. –

ගාථාය අත්තානං ආචික්ඛි. අථ නං ථෙරො –

768.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසි” ති. –

ගාථාය තෙන කතකම්මං පුච්ඡි. සො පෙතො –

769.

“අහු ආවාසිකො මය්හං, ඉස්සුකී කුලමච්ඡරී;
අප්ප්ඤ්ඤාසිකො මය්හං සරෙ, කදරියො පරිභාසකො.

770.

“තස්සාහං චචනං සුත්ථා, භික්ඛවො පරිභාසිසං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, පෙනලොකං ඉතො ගතො” ති. —

ද්විති ගාථාහි අත්තනා කතකම්මං කථෙසි.

769. තත්ථ අහු ආවාසිකො මය්හන්ති මය්හං ආවාසෙ මයා කතවිහාරෙ එකො
භික්ඛු ආවාසිකො නිබද්ධවසනකො අහොසි. අප්ප්ඤ්ඤාසිකො මය්හං සරෙති
කුලපකභාවෙන මම ගෙහෙ තණ්හාහිනිවෙසවසෙන අහිනිවිට්ඨො.

770. තස්සාහි තස්ස කුලපකභික්ඛුස්ස. භික්ඛවොති භික්ඛු. පරිභාසිසන්ති
අක්කොසිං. පෙනලොකං ඉතො ගතොති ඉමිනා ආකාරෙන පෙනයොනිං උපගතො
පෙනභුතො.

තං සුත්ථා ථෙරො ඉතරස්ස ගතිං පුච්ඡන්තො —

771.

“අමිත්තො මිත්තවණ්ණෙන, යො තෙ ආසි කුලපකො;
කායස්ස හෙදා දුප්පඤ්ඤො, කිං නු පෙච්ච ගතිං ගතො” ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ මිත්තවණ්ණෙනාති මිත්තපට්ඨරූපෙන මිත්තපට්ඨරූපනාය.

පුන පෙනො ථෙරස්ස තමත්ථං ආචික්ඛන්තො —

772.

“තස්සෙවාහං පාපකම්මස්ස, සීසෙ තිට්ඨාමි මත්ථකෙ;
සො ච පරවිසයං පත්තො, මමෙව පරිවාරකො.

773.

“යං හදන්තෙ හදන්තඤ්ඤෙ, එතං මෙ හොති හොජනං;
අහඤ්ච ඛො යං හදාමි, එතං සො උපජීවති” ති. — ගාථාද්වයමාහ;

772. තත්ථ තස්සෙවාහි තස්සෙව මය්හං පුබ්බෙ කුලපකභික්ඛුතස්ස පෙනස්ස.
පාපකම්මස්සාහි පාපසමාවාරස්ස. සීසෙ තිට්ඨාමි මත්ථකෙති සීසෙ තිට්ඨාමි,
තිට්ඨන්තො ච මත්ථකෙ එව තිට්ඨාමි, න සීසජ්ජමාණෙ ආකාසෙති අත්ථො.
පරවිසයං පත්තොති මනුස්සලොකං උපාදාය පරවිසයභූතං පෙත්තිවිසයං පත්තො.
මමෙවාහි මය්හං එව පරිවාරකො අහොසිති චචනසෙසො.

773. යං හදන්තෙ හදන්තඤ්ඤති හදන්තෙ, අය්‍ය මහාමොග්ගලාන, තස්සං වච්චකුටියං යං අඤ්ඤෙ උහදන්ති වච්චං ඔස්සජන්ති. එතං මෙ භොති භොජනන්ති එතං වච්චං මය්හං දිවසෙ දිවසෙ භොජනං භොති. යං හදාමීති තං පන වච්චං බාදිත්වා යම්පහං වච්චං කරොමි. එතං සො උපජීවතීති එතං මම වච්චං සො කුලූපකපෙතො දිවසෙ දිවසෙ බාදනවසෙන උපජීවති, අත්තභාවං යාපෙතීති අත්ථො.

තෙසු කුටුම්භිකො පෙසලෙ භික්ඛු “එවං ආහාරපරිභොගතො වරං තුම්භාකං ගුඨබාදන”න්ති අක්කොසි. කුලූපකො පන කුටුම්භිකමිපි තථාවචනෙ සමාදායෙත්වා සයං තථා අක්කොසි, තෙනස්ස තතොපි පටිකුට්ඨතරා ජීවිකා අභොසි. ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා උපවාදෙ ආදිනවං දස්සෙත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසිති.

ගුඨබාදකපෙනවත්ථුචණ්ණානා නිට්ඨිතා.

9. ගුඨබාදකපෙනවත්ථුචණ්ණානා

774-81. ගුඨකුපතො උග්ගන්ත්වාති ඉදං සත්ථරි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං ගුඨබාදකපෙනිං ආරබ්භ චුත්තං. තස්සා වත්ථු අනන්තරවත්ථුසදිසං. තත්ථ උපාසකෙන විහාරො කාරිතොති උපාසකස්ස වසෙන ආගතං, ඉධ පන උපාසිකායාති අයමෙව විසෙසො. සෙසං වත්ථුස්මිං ගාථාසු ව අපුබ්බං නත්ථි.

ගුඨබාදකපෙනවත්ථුචණ්ණානා නිට්ඨිතා.

10. ගණපෙනවත්ථුචණ්ණානා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාත්ථාති ඉදං සත්ථරි ජෙනවනෙ විහරන්තෙ සම්බහුලෙ පෙනෙ ආරබ්භ චුත්තං. සාවත්ථියං කිර සම්බහුලා මනුස්සා ගණභූතා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මච්ඡෙරමලපරිශුච්ඡිතචිත්තා දානාදිසුවරිතවිමුඛා හුත්වා චිරං ජීවිත්වා කායස්ස හෙදා නගරස්ස සමීපෙ පෙනයොනියං නිබ්බන්තිංසු. අටෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ පෙනෙ දිස්වා –

782.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාත්ථං, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උප්ථාසුලිකා කිසිකා, කෙ නු තුම්භෙත්ථ මාරිසා”ති. –

ගාථාය පුච්ඡි. තත්ථ දුබ්බණ්ණරූපාත්ථාති දුබ්බණ්ණසරීරා භොථ. කෙ නු තුම්භෙත්ථාති තුම්භෙ කෙ නු නාම භවථ. මාරිසාති තෙ අත්තතො සාරුප්පවසෙන ආලපති.

තං සුත්වා පෙනා —

783.

“මයං භදන්තෙ පෙනමිහා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. —

ගාථාය අත්තනො පෙනභාවං පකාසෙත්වා පුන ථෙරෙන —

784.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙනලොකං ඉතො ගතා”ති. —

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡිතා —

785.

“අනාවටෙසු තිත්ථෙසු, විචිනිමිහද්ධමාසකං;
සන්තෙසු දෙයාධම්මෙසු, දීපං නාකම්භ අත්තනො.

786.

“නදිං උපෙම තසිතා, රිත්තකා පරිචත්තති;
ජායං උපෙම උණ්භෙසු, ආතපො පරිචත්තති.

787.

“අග්ගිවණ්ණො ච නො වානො, ධහන්තො උපවායති;
එතඤ්ච භන්තෙ අරහම, අඤ්ඤඤච පාපකං තතො.

788.

“අපි යොජනානි ගච්ඡාම, ඡාතා ආහාරගෙධිනො;
අලද්ධාච නිචත්තාම, අහො නො අප්පපුඤ්ඤතා.

789.

“ඡාතා පමුච්ඡිතා භන්තා, භූමියං පටිසුම්භිතා;
උත්තානා පටිකිරාම, අවකුජ්ජා පතාමසෙ.

790.

“තෙ ච තත්ථෙච පතිතා, භූමියං පටිසුම්භිතා;
උරං සීසඤ්ච සට්ඨෙම, අහො නො අප්පපුඤ්ඤතා.

791.

“එතඤ්ච භන්තෙ අරහම, අඤ්ඤඤච පාපකං තතො;
සන්තෙසු දෙයාධම්මෙසු, දීපං නාකම්භ අත්තනො.

792.

“තෙ හි නුන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
වදඤ්ඤා සීලසම්පන්නා, කාහාම කුසලං බහු”න්ති. —

අත්තනා කතකම්මං කට්ඨෙසු.

788. තත්ථ අපි යොජනානි ගච්ඡාමාති අනෙකානිපි යොජනානි ගච්ඡාම. කථං?
ජාතා ආහාරගෙධිනොති, විරකාලං ජිසව්ජාය ජිසව්ජිතා ආහාරෙ ගිද්ධා
අභිගිජ්ඣන්තා හුත්වා, එවං ගන්ත්වාපි කිඤ්චි ආහාරං අලද්ධායෙව නිවත්තාම.
අප්පපුඤ්ඤාති අපුඤ්ඤාතා අකතකල්යාණතා.

789. උත්තානා පටිකිරාමාති කදාචි උත්තානා හුත්වා විකිරියමානභිගපච්චභිගා
විය වත්තාම. අවකුජ්ජා පතාමසෙති කදාචි අවකුජ්ජා හුත්වා පතාම.

790. තෙ වාති තෙ මයං. උරං සීසඤ්ච සට්ඨෙමාති අවකුජ්ජා හුත්වා පතිතා
උට්ඨාතුං අසක්කොන්තා වෙධන්තා වෙදනාප්පත්තා අත්තනො අත්තනො උරං
සීසඤ්ච පටිසංසාම. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

ථෙරො තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසී. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා
සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසී. තං සුත්වා මහාජනො මච්ඡෙරමලං පහාය
දානාදිසුවරිතනිරතො අහොසීති.

ගණපෙනවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. පාටලිපුත්තපෙනවත්ථුවණ්ණනා

දිට්ඨා තයා නිරයා තිරච්ඡානයොනීති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ
අඤ්ඤතරං විමානපෙනං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථිවාසිනො කිර පාටලිපුත්තවාසිනො
ව බහු වාණිජා නාවාය සුවණ්ණභූමීං අගමීංසු. තත්ථෙට්ඨො උපාසකො ආබාධිකො
මාතුගාමෙ පටිබද්ධවිත්තො කාලමකාසී. සො කතකුසලොපි දෙවලොකං
අනුපපජ්ජිත්වා ඉත්ථියා පටිබද්ධවිත්තතාය සමුද්දමජ්ඣෙ විමානපෙනො හුත්වා
නිබ්බන්ති. යස්සං පන සො පටිබද්ධවිත්තො, සා ඉත්ථි සුවණ්ණභූමිගාමිනිං නාවං
අභිරුය්භ ගච්ඡති. අථ ඛො සො පෙනො තං ඉත්ථිං ගහෙතුකාමො නාවාය ගමනං
උපරුන්ධි. අථ වාණිජා “කෙන නු ඛො කාරණෙන අයං නාවා න ගච්ඡති”ති
විමංසන්තා කාලකණ්ණිසලාකං විචාරෙසුං. අමනුස්සිද්ධියා යාවතතියං තස්සා එව
ඉත්ථියා පාපුණි, යස්සං සො පටිබද්ධවිත්තො. තං දිස්වා වාණිජා වෙච්ඡකල්පං
සමුද්දෙ ඔතාරෙත්වා තස්ස උපරි තං ඉත්ථිං ඔතාරෙසුං. ඉත්ථියා ඔතාරිතමත්තාය
නාවා වෙගෙන සුවණ්ණභූමීං අභිමුඛා පායාසී. අමනුස්සො තං ඉත්ථිං අත්තනො
විමානං ආරොපෙත්වා තාය සද්ධිං අභිරමි.

සා එකං සංවච්ඡරං අතික්කම්භිත්වා නිබ්බින්නරූපා තං පෙනං යාවන්ති ආහ –
“අහං ඉධ වසන්ති මය්හං සම්පරායිකං අත්ථං කාතුං න ලභාමි, සාධු, මාරිස, මං
පාටලිපුත්තමෙව නෙහි” ති. සො තාය යාවිතො –

793.

“දිට්ඨා තයා නිරයා තිරච්ඡානයොනි, පෙනා අසුරා අථවාපි මානුසා දෙවා;
සයමද්දස කම්මවිපාකමත්තනො, නෙස්සාමි තං පාටලිපුත්තමක්ඛනං;
තත්ථ ගන්ත්වා කුසලං කරොහි කම්ම” ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ දිට්ඨා තයා නිරයාති එකච්චෙ පච්චෙකනිරයාපි තයා දිට්ඨා.
තිරච්ඡානයොනීති මහානුභාවා නාගසුපණ්ණාදිතිරච්ඡානාපි දිට්ඨා තයාති යොජනා.
පෙනාති බුජ්ජිපාසාදිහෙදා පෙනා. අසුරාති කාලකඤ්චිකාදිහෙදා අසුරා. දෙවාති
එකච්චෙ වාතුමහාරාජිකා දෙවා. සො කිර අත්තනො ආනුභාවෙන අන්තරන්තරා තං
ගහෙත්වා පච්චෙකනිරයාදිකෙ දස්සෙන්නො විවරති, තෙන ඵලමාහ. සයමද්දස
කම්මවිපාකමත්තනොති නිරයාදිකෙ විසෙසනො ගන්ත්වා පස්සන්ති සයමෙව
අත්තනා කතකම්මානං විපාකං පච්චක්ඛතො අද්දස අදක්ඛි. නෙස්සාමි තං
පාටලිපුත්තමක්ඛනන්ති ඉදානාහං තං අක්ඛනං කෙනචි අපරික්ඛනං
මනුස්සරූපෙනෙව පාටලිපුත්තං නයිස්සාමි. ත්වං පන තත්ථ ගන්ත්වා කුසලං
කරොහි කම්මං, කම්මවිපාකස්ස පච්චක්ඛතො දිට්ඨන්තා යුත්තපයුත්තා
පුඤ්ඤනිරතා භොහිති අත්ථො.

අථ සා ඉත්ථී තස්ස වචනං සුත්වා අත්තමනා –

794.

“අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ, හිතකාමොසි දෙවතෙ;
කරොමි තුය්හං වචනං, ත්වංසි ආවරියො මම.

795.

“දිට්ඨා මයා නිරයා තිරච්ඡානයොනි, පෙනා අසුරා අථවාපි මානුසා දෙවා;
සයමද්දසං කම්මවිපාකමත්තනො, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානි” ති. –

ගාථමාහ.

අථ සො පෙනො තං ඉත්ථීං ගහෙත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා
පාටලිපුත්තනගරස්ස මජ්ඣෙකෙ යපෙත්වා පක්කාමි. අථස්සා ඤාතිමිත්තාදයො තං
දිස්වා “මයං පුබ්බෙ සමුද්දෙ පක්ඛිත්තා මතාති අස්සුම්හ. සා අයං දිට්ඨා වත, භො,
සොත්ථිනා ආගතා” ති අහිනන්දමානා සමාගන්ත්වා තස්සා පවත්ති. පුච්ඡිංසු. සා
තෙසං ආදිතො පට්ඨාය අත්තනා දිට්ඨං අනුභූතඤ්ච සබ්බං කපෙසි.
සාවත්ථිවාසිතොපි ඛො තෙ වාණිජා අනුක්කමෙන සාවත්ථී උපගතකාලෙ සත්ථු
සන්තිකං උපසඬකම්භිත්වා වන්දිත්වා එකමත්තං නිසින්තා තං පවත්ති. හගවතො

ආරොවෙසුං. හගවා තමන්ට අට්ඨප්පත්තිං කත්වා චතුත්තං පරිසානං ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො සංවෙගජාතො දානාදිකුසලධම්මනිරතො අහොසිති.

පාටලිපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. අම්බවනපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අයඤ්ච තෙ පොක්ඛරණී සුරම්මාති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අම්බපෙතං ආරබ්භ චුත්තං. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරො ගහපති පරික්ඛිණ්ණොගො අහොසි. තස්ස හරියා කාලමකාසි, එකා ධිතායෙව හොති. සො තං අත්තනො මිත්තස්ස ගෙහෙ යපෙත්වා ඉණ්වසෙන ගහිතෙන කභාපණ්ණසතෙන හණ්ඩං ගහෙත්වා සත්ථෙව සද්ධිං වණිජ්ජාය ගතො, න විරෙතෙව මූලෙන සහ උදයභූතානි පඤ්ච කභාපණ්ණසතානි ලභිත්වා සත්ථෙව සහ පටිනිවත්ති. අත්තරාමග්ගෙ වොරා පරිවුට්ඨාය සත්ථං පාපුණ්ණි, සත්ථිකා ඉතො චිතො ව පලායිංසු. සො පන ගහපති අඤ්ඤතරස්මිං ගවිජෙ කභාපණ්ණ නික්ඛිපිත්වා අවිදුරෙ නිලීයි. වොරා තං ගහෙත්වා ජීවිතා වොරොපෙසුං. සො ධනලොභෙන තත්ථෙව පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති.

වාණිජා සාවත්ථියං ගන්ත්වා තස්ස ධිතුයා තං පවත්ති. ආරොවෙසුං. සා පිතු මරණෙන ආජීවිකාහයෙන ව අතිවිය සඤ්ජාතදොමනස්සා බාල්භං පරිදෙවි. අථ නං සො පිතු සභායො කුටුම්භිකො “යථා නාම කුලාලභාජනං සබ්බං හෙදනපරියන්තං, එවමෙව සත්තානං ජීවිතං හෙදනපරියන්තං. මරණං නාම සබ්බසාධාරණං අප්පටිකාරඤ්ච, තස්මා මා ත්වං පිතරි අතිබාල්භං සොචි, මා පරිදෙවි, අහං තෙ පිතා, ත්වං මය්හං ධිතා, අහං තව පිතු කිච්චං කරොමි, ත්වං පිතූනො ගෙහෙ විය ඉමස්මිං ගෙහෙ අවිමනා අභිරමස්සු”ති වත්වා සමස්සාසෙසි. සා තස්ස වචනෙන පටිප්පස්සද්ධසොකා පිතරි විය තස්මිං සඤ්ජාතගාරවබ්භූමානා අත්තනො කපණ්ණාවෙන තස්ස වෙය්‍යාවච්චකාරිනී හුත්වා වත්තමානා පිතරං උද්දිස්ස මතකිච්චං කාතුකාමා යාගුං පවිත්වා මනොසිලාවණ්ණානි සුපරිපක්කානි මධුරානි අම්බඵලානි කංසපානියං යපෙත්වා යාගුං අම්බඵලානි ව දාසියා ගාභාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එවමාහ – “හගවා මය්හං දක්ඛිණාය පටිග්ගහණෙන අනුග්ගහං කරොථා”ති. සත්ථා මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො තස්සා මනොරථං පූරෙන්නො නිසජ්ජාකාරං දස්සෙසි. සා හට්ඨතුට්ඨා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ අත්තනා උපනීතං සුවිසුද්ධවත්ථං අත්ථරිත්වා අදාසි, නිසීදි හගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ.

අථ සා හගවතො යාගුං උපනාමෙසි, පටිග්ගහෙසි හගවා යාගුං. අථ සඬ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛූනම්පි යාගුං දත්වා පුන ධොතහත්ථා අම්බඵලානි හගවතො උපනාමෙසි, හගවා තානි පරිභුඤ්ජි. සා හගවත්තං වන්දිත්වා එවමාහ – “යා මෙ, හත්තෙ, පච්චත්ථරණයාගුඅම්බඵලදානවසෙන පවත්තා දක්ඛිණා, සා මෙ පිතරං පාපුණාතු”ති. හගවා “එවං හොතු”ති වත්වා අනුමොදනං අකාසි. සා හගවත්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. තාය දක්ඛිණාය සමුද්දිට්ඨමත්තාය සො

පෙනො අම්බවන උයාන විමාන කප්පරුක්ඛ පොක්ඛ රණියො මහතිඤ්ච
දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභි.

අථ තෙ වාණිජා අපරෙන සමයෙන වණිජ්ජාය ගච්ඡන්තා තමෙව මග්ගං
පටිපන්නා පුබ්බෙ වසිතට්ඨානෙ එකරත්තිං වාසං කප්පෙසුං. තෙ දිස්වා සො
විමානපෙනො උයානවිමානාදිහි සද්ධිං තෙසං අත්තානං දස්සෙසි. තෙ වාණිජා තං
දිස්වා තෙන ලද්ධසම්පත්තිං පුච්ඡන්තා —

796.

“අයඤ්ච තෙ පොක්ඛ රණී සුරම්මා, සමා සුතිත්ථා ව මහොදකා ව;
සුපුප්ඵිතා භමරගණානුකිණ්ණා, කථං තයා ලද්ධා අයං මනුඤ්ඤා.

797.

“ඉදඤ්ච තෙ අම්බවනං සුරම්මං, සබ්බොතුකං ධාරයතෙ එලානි;
සුපුප්ඵිතං භමරගණානුකිණ්ණං, කථං තයා ලද්ධමිදං විමාන” ති. —

ඉමා ද්වෙ ගාථා අවොචුං.

796. තත්ථ සුරම්මානි සුට්ඨු රමණියා. සමානි සමතලා. සුතිත්ථානි
රතනමයසොපානතාය සුන්දරතිත්ථා. මහොදකානි බහුජලා.

797. සබ්බොතුකන්ති පුප්ඵ්වගඵලපගරුක්ඛාදිහි සබ්බෙසු උතුසු සුඛාවහං.
තෙනාහ “ධාරයතෙ එලානි” ති. සුපුප්ඵිතන්ති නිව්චං සුපුප්ඵිතං.

තං සුත්වා පෙනො පොක්ඛ රණී ආදීනං පටිලාභකාරණං ආචික්ඛන්තො —

798.

“අම්බපක්කං දකං යාගු, සීතවිජායා මනොරමා;
ධීතාය දින්තදානෙන, තෙන මෙ ඉධ ලබ්භතී” ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ තෙන මෙ ඉධ ලබ්භතීති යං තං භගවතො භික්ඛූනඤ්ච අම්බපක්කං
උදකං යාගුඤ්ච මමං උද්දිස්ස දෙන්ති යා මය්හං ධීතාය දින්තං දානං, තෙන මෙ
ධීතාය දින්තදානෙන ඉධ ඉමස්මිං දිබ්බෙ අම්බවනෙ සබ්බොතුකං අම්බපක්කං,
ඉමිස්සා දිබ්බාය මනුඤ්ඤාය පොක්ඛ රණියා දිබ්බං උදකං, යාගුයා අත්ථරණස්ස ව
දානෙන උයානවිමානකප්පරුක්ඛාදීසු සීතවිජායා මනොරමා ඉධ ලබ්භති,
සම්ප්ඤ්ඤාති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා සො පෙනො තෙ වාණිජෙ නෙත්වා තානි පඤ්ච
කභාපණසතානි දස්සෙත්වා “ඉතො උපධිඨං තුම්හෙ ගණ්හථ, උපධිඨං මයා ගහිතං
ඉණං සොධෙත්වා සුබ්බෙන ජීවතුති මය්හං ධීතාය දෙථා” ති ආහ. වාණිජා
අනුක්කමෙන සාවත්ථීං පත්වා තස්ස ධීතාය කථෙත්වා තෙන අත්තතො

දින්නහාගම්පි තස්සා එව අදංසු. සා කහාපණසතං ධනිකානං දත්වා ඉතරං අත්තනො පිතු සහායස්ස තස්ස කුටුම්භිකස්ස දත්වා සයං වෙය්‍යාවච්චං කරොන්ති නිවසති. සො “ඉදං සබ්බං තුය්‍යංයෙව හොතු” ති තස්සායෙව පටිදත්වා තං අත්තනො ජෙට්ඨපුත්තස්ස සරසාමිතිං අකාසි.

සා ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකං පුත්තං ලභිත්වා තං උපලාලෙන්ති –

799.

“සන්දිට්ඨිකං කම්මං එවං පස්සථ, දානස්ස දම්ස්ස සංයමස්ස විපාකං; දාසී අහං අය්‍යකුලෙසු හුත්වා, සුණිසා හොමි අගාරස්ස ඉස්සරා” ති. –

ඉමං ගාථං වදති.

අටෙකදිවසං සත්ථා තස්සා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙන්වා ඔහාසං එරිත්වා සම්මුඛෙ යිතො විය අත්තානං දස්සෙන්වා –

“අසාතං සාතරූපෙන, පියරූපෙන අප්පියං; දුක්ඛං සුඛස්ස රූපෙන, පමත්තං අතිවත්තති” ති. (උදා. 18; ඡා. 1.1.100) –

ඉමං ගාථමාහ. සා ගාථාපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. සා දුතියදිවසෙ බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස දානං දත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

අම්බවනපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. අක්ඛරුක්ඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා

යං දදාති න තං හොතිති ඉදං අක්ඛදායකපෙතවත්ථුව. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො සාවත්ථිවාසී උපාසකො සකටෙහි හණ්ඩස්ස පුරෙත්වා වණ්ඨජාය විදෙසං ගන්ත්වා තත්ථ අත්තනො හණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිහණ්ඩං සකටෙසු ආරොපෙන්වා සාවත්ථිං උද්දිස්ස මග්ගං පටිපජ්ජි. තස්ස මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස අට්ඨියං එකස්ස සකටස්ස අක්ඛො භිජ්ජි. අථ අඤ්ඤතරො පුරිසො රුක්ඛගහණත්ථං කුඨාරිඵරසුං ගාහාපෙන්වා අත්තනො ගාමතො නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤෙ විවරන්තො තං යානං පත්වා තං උපාසකං අක්ඛහඤ්ජනෙන දොමනස්සජ්ජන්තං දිස්වා “අයං වාණිජො අක්ඛහඤ්ජනෙන අට්ඨියං කිලමති” ති අනුකම්පං උපාදාය රුක්ඛදණ්ඩං ඡින්දිත්වා දළ්භං අක්ඛං කත්වා සකටෙ යොජෙත්වා අදාසි.

සො අපරෙත සමයෙන කාලං කත්වා තස්මිංයෙව අට්ඨිපදෙසෙ භූමිමදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්තො. අත්තනො කම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා රත්තියං තස්ස උපාසකස්ස ගෙහං ගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ යත්වා –

800.

“යං දදාති න තං භොති, දෙටෙව දානං දත්වා උභයං තරති;
උභයං තෙන දානෙන ගච්ඡති, ජාගරට් මා පමජ්ජමා”ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ යං දදාති න තං භොතිති යං දෙය්‍යධම්මං දායකො දෙනි, න තදෙව පරලොකෙ තස්ස දානස්ස ඵලභාවෙන භොති, අථ ඛො අඤ්ඤං බහුං ඉට්ඨං කන්තං ඵලං භොතියෙව. තස්මා දෙටෙව දානන්ති යථා තථා දානං දෙට්ඨව. තත්ථ කාරණමාහ “දත්වා උභයං තරති”ති, දානං දත්වා දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි දුක්ඛං අනත්ථඤ්ච අතික්කමති. උභයං තෙන දානෙන ගච්ඡතීති දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්චාති උභයම්පි සුඛං තෙන දානෙන උපගච්ඡති පාපුණාති, අත්තනො පරෙසඤ්ච භික්ෂුඛවසෙනාපි අයමත්ථො යොජෙතබ්බො. ජාගරට් මා පමජ්ජමාති ඵවං උභයානත්ථනිවාරණං උභයභික්ෂාධනං දානං සම්පාදෙතුං ජාගරට්, දානුපකරණාති සජ්ජෙත්වා තත්ථ ව අප්පමත්තා භොමාති අත්ථො. ආදරුස්සනත්ථං චෙත්ථ ආමෙඨිතවසෙන චුත්තං.

වාණිජො අත්තනො කිච්චං තීරෙත්වා පටිනිවත්තිත්වා අනුක්කමෙන සාවත්ථී. පත්වා දුතියදිවසෙ සත්ථාරං උපසංඝමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසිති.

අක්ඛරුක්ඛපෙතවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. භොගසංහරණපෙතිවත්ථුචණ්ණනා

මයං භොගෙ සංහරිමිහාති ඉදං භොගසංහරණපෙතිවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති වෙළවනෙ විහරන්තෙ රාජගහෙ කිර වතස්සො ඉත්ථීයො මානකුටාදිවසෙන සජ්ජිමධුතෙලධඤ්ඤාදීහි වොහාරං කත්වා අයොනියො භොගෙ සංහරිත්වා ජීවන්ති. තා කායස්ස හෙදා පරං මරණා බහිනගරෙ පරිබාපිට්ඨෙ පෙතියො හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තා රත්තියං දුක්ඛාභිභූතා —

801.

“මයං භොගෙ සංහරිමිහා, සමෙන විසමෙන ව;
තෙ අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති, මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී”ති. —

විජ්ජලපත්තියො හෙරවෙන මහාසද්දෙන විරවිංසු. මනුස්සා තං සුත්වා භික්ෂාසිකා විහාරාය රත්තියා බුද්ධජ්ජවුඛස්ස භික්ෂුසංඝස්ස මහාදානං සජ්ජෙත්වා සත්ථාරං භික්ෂුසංඝඤ්ච නිමන්තෙත්වා පණිතෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං උපනිසිදිත්වා තං පවත්තිං නිවෙදෙසුං. භගවා “උපාසකා තෙන වො සද්දෙන කොචි අත්තරායො නත්ථී, වතස්සො පන පෙතියො දුක්ඛාභිභූතා අත්තනා දුක්කටං කම්මං කටෙත්වා පරිදෙවනවසෙන විස්සරෙන විරවන්තියො —

“මයං භොගෙ සංහරිමිහා, සමෙන විසමෙන ව;
තෙ අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති, මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී” ති. —

ඉමං ගාථමාහංසුති අවොච.

තත්ථ භොගෙති පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨයෙන “භොගා” ති ලද්ධනාමෙ
වත්ථාහරණාදිකෙ චිත්තුපකරණවිසෙසෙ. සංහරිමිහාති මච්ඡෙරමලෙන
පරියාදින්නචිත්තා කස්සචි කිඤ්චි අදත්වා සඤ්චිතිමහ. සමෙන විසමෙන වාති
ඤායෙන ව අඤ්ඤායෙන ව, ඤායපතිරූපකෙන වා අඤ්ඤායෙන තෙ භොගෙ
අම්භෙහි සංහරිතෙ ඉදානි අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති. මයං දුක්ඛස්ස භාගිනීති මයං පන
කස්සචිපි සුවරිතස්ස අකතත්තා දුච්චරිතස්ස ව කතත්තා එතරහි
පෙතයොනිපරියාපන්නස්ස මහතො දුක්ඛස්ස භාගිනියො භවාම, මහාදුක්ඛං
අනුභවාමාති අත්ථො.

එවං භගවා තාහි පෙනිහි චුත්තං ගාථං වත්වා තාසං පවත්තිං කථෙත්වා තං
අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙත්වා උපරි සච්චානි පකාසෙසි,
සච්චපරියොසානෙ බහු සොනාපත්තිඵලාදීනි පාපුණ්සුති.

භොගසංහරණපෙනිවත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. සෙට්ඨිපුත්තපෙනවත්ථුචණ්ණනා

සෙට්ඨිවස්සසහස්සානීති ඉදං සෙට්ඨිපුත්තපෙනවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා
සාවත්ථියං විහරති ජෙනවතෙ. තෙන බො පන සමයෙන රාජා පසෙනදි කොසලො
අලඬිකතප්පටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො මහතියා රාජ්ඨියා මහන්තෙන
රාජානුභාවෙන නගරං අනුසඤ්චරන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ උපරිපාසාදෙ
වාතපානං විචරිත්වා තං රාජවිභූතිං ඔලොකෙන්ති. රූපසම්පත්තියා
දෙවච්ඡරාපටිභාගං එකං ඉත්ථිං දිස්වා අදිට්ඨපුබ්බෙ ආරම්මණෙ සහසා
සමුප්පන්නෙන කිලෙසසමුදාවාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො සතිපි
කුලරූපාවාරාදිගුණවිසෙසසම්පන්නෙ අන්තෙපුරුෂෙන සභාවලහුකස්ස පන
දුද්දමස්ස චිත්තස්ස වසෙන තස්සං ඉත්ථියං පටිබද්ධමානසො හුත්වා පච්ඡාසනෙ
නිසින්නස්ස පුරිසස්ස “ඉමං පාසාදං ඉමඤ්ච ඉත්ථිං උපධාරෙහි” ති සඤ්ඤං දත්වා
රාජගෙහං පටිට්ඨො. අඤ්ඤං සබ්බං අම්බසක්කරපෙනවත්ථුමිහි ආගතනයෙනෙව
වෙදිතබ්බං.

අයං පන විසෙසො — ඉධ පුරිසො සුරියෙ අනත්ථඬිගතෙයෙව ආගන්ත්වා
නගරද්වාරෙ ථකිතෙ අත්තනා ආනීතං අරුණවණ්ණමත්තිකං උප්පලානි ව
නගරද්වාරකවාටෙ ලග්ගෙන්වා නිපජ්ජිතුං ජෙනවතං අගමාසි. රාජා පන සිරිසයනෙ
වාසුපගතො මජ්ඣිමයාමෙ ස-ඉති න-ඉති දු-ඉති සො-ඉති ව ඉමානි වත්තාරි
අක්ඛරානි මහතා කණ්ඨෙයන උච්චාරිතානි විය විස්සරවසෙන අස්සොසි. තානි කිර
අතීතෙ කාලෙ සාවත්ථිවාසිහි වතුහි සෙට්ඨිපුත්තෙහි භොගමදමත්තෙහි

යොබ්බනකාලෙ පාරදාරිකකම්මවසෙන බහුං අපුඤ්ඤං පසවෙත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තස්සෙව නගරස්ස සමීපෙ ලොහකුම්භියං නිබ්බත්තිත්වා පච්චමානෙහි ලොහකුම්භියා මුඛවට්ටිං පත්වා එකෙකං ගාථං වත්ථුකාමෙහි උච්චාරිතානං තාසං ගාථානං ආදිඅක්ඛරානි, තෙ පයමක්ඛරමෙව වත්වා වෙදනාප්පත්තා හුත්වා ලොහකුම්භිං ඔතරිංසු.

රාජා පන තං සද්දං සුත්වා භීතතසිතො සංවිග්ගො ලොමහට්ඨජාතො තං රත්තාවසෙසං දුක්ඛෙන චිතිනාමෙත්වා විභාතාය රත්තියා පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා තං පවත්තිං කථෙසි. පුරොහිතො රාජානං භීතතසිතං ඤත්වා ලාභගිද්ධො “උප්පන්නො ඛො අයං මය්හං බ්‍රාහ්මණානඤ්ච ලාභුප්පාදනුපායො” ති වින්තෙත්වා “මහාරාජ, මහා වතායං උපද්දෙවා උප්පන්නො, සබ්බවතුක්කං යඤ්ඤං යජාහී” ති ආහ. රාජා තස්ස වචනං සුත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි “සබ්බවතුක්කයඤ්ඤස්ස උපකරණානි සජ්ජෙථා” ති. තං සුත්වා මල්ලිකා දෙවී රාජානං එවමාහ – “කස්මා, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණස්ස වචනං සුත්වා අනෙකපාණවධනිංසනකකිච්චං කාතුකාමොසි, නනු සබ්බත්ථ අප්පට්ඨනඤ්ඤාණවාරො භගවා පුච්ඡිතබ්බො? යථා ව තෙ භගවා ඛ්‍යාකරිස්සති, තථා පටිපජ්ජිතබ්බ” ති. රාජා තස්සා වචනං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසි. භගවා “න, මහාරාජ, තතොනිදානං තුය්හං කොචි අන්තරායො” ති වත්වා ආදිතො පට්ඨාය තෙසං ලොහකුම්භිනිරයෙ නිබ්බත්තසත්තානං පවත්තිං කථෙත්වා තෙහි පච්චෙකං උච්චාරෙතුං ආරද්ධගාථායො –

802.

“සට්ඨිවස්සසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
නිරයෙ පච්චමානානං, කදා අත්තො භවිස්සති.

803.

“නත්ථි අත්තො කුතො අත්තො, න අත්තො පටිදිස්සති;
තථා හි පකතං පාපං, තුය්හං මය්හඤ්ච මාරිසා.

804.

“දුප්ප්චිතමජ්චිම්භ, යෙ සන්තෙ න දදම්භසෙ;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකම්භ අත්තතො.

805.

“සොහං නුන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
වදඤ්ඤු සීලසම්පන්නො, කාහාමි කුසලං බහු” ති. –

පරිපුණ්ණං කත්වා කථෙසි.

802. තත්ථ සට්ඨිවස්සසහස්සානීති වස්සානං සට්ඨිසහස්සානි. තස්මිං කිර ලොහකුම්භිනිරයෙ නිබ්බත්තසත්තො අධො ඔගච්ඡන්තො තිංසාය වස්සසහස්සෙහි හෙට්ඨිමතලං පාපුණාති, තතො උද්ධං උග්ගච්ඡන්තොපි තිංසාය එව වස්සසහස්සෙහි මුඛවට්ටිපදෙසං පාපුණාති, තාය සඤ්ඤාය සො ‘‘සට්ඨිවස්සසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො’’ති ගාථං වත්තුකාමො ස-ඉති වත්වා අධිමත්තවෙදනාප්පත්තො හුත්වා අධොමුඛො පති. භගවා පන තං රඤ්ඤො පරිපුණ්ණං කත්වා කට්ඨෙසි. එස නයො සෙසගාථාසුපි. තත්ථ කදා අත්තො භවිස්සතීති ලොහකුම්භිනිරයෙ පච්චමානානං අම්භාකං කදා නු ඛො ඉමස්ස දුක්ඛස්ස අත්තො පරියොසානං භවිස්සති.

803. තථා භීති යථා තුය්හං මය්හඤ්ච ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නත්ථි අත්තො, න අත්තො පට්ඨිස්සති, තථා තෙන පකාරෙන පාපකං කම්මං පකතං තයා මයා වාති විහත්තිං විපරිණාමෙත්වා වත්තබ්බං.

804. දුප්ථිවිතන්ති විඤ්ඤුහි ගරහිතබ්බං ජීවිතං. යෙ සන්තෙති යෙ මයං සන්තෙ විජ්ජමානෙ දෙය්‍යධම්මෙ. න දදම්භසෙති න අදම්භ. වුත්තමෙවත්ථං පාකට්තරං කාතුං ‘‘සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකම්භ අත්තතො’’ති වුත්තං.

805. සොහන්ති සො අහං. නුනාති පරිචිතක්කෙ නිපාතො. ඉතොති ඉමස්මා ලොහකුම්භිනිරයා. ගන්ත්වාති අපගන්ත්වා. යොනිං ලද්ධාන මානුසින්ති මනුස්සයොනිං මනුස්සත්තභාවං ලභිත්වා. වදඤ්ඤුහි පරිච්චාගසිලො, යාවකානං වා වචනඤ්ඤු. සීලසම්පන්නොති සීලාචාරසම්පන්නො. කාහාමි කුසලං ඛහුන්ති පුබ්බෙ විය පමාදං අනාපජ්ජිත්වා ඛහුං පහුතං කුසලං පුඤ්ඤකම්මං කරිස්සාමි, උපචිතිස්සාමිති අත්ථො.

සත්ථා ඉමා ගාථායො වත්වා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ මත්තිකාරත්තුප්පලහාරකො පුරිසො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. රාජා සඤ්ජාතසංවෙගො පරපරිග්ගහෙ අභිජ්ඣං පහාය සදාරසන්තුට්ඨො අහොසිති.

සෙට්ඨිපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. සට්ඨිකූටපෙතවත්ථුවණ්ණනා

කිං නු උම්මත්තරූපොවාති ඉදං සත්ථරි වෙළචනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර බාරාණසිනගරෙ අඤ්ඤතරො පීඨසප්පි සාලිත්තකපයොගෙ කුසලො, තභිං සක්ඛරබ්පනසිප්පෙ නිජ්ඵත්තිං ගතො නගරද්වාරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමුලෙ නිසීදිත්වා සක්ඛරපහාරෙහි හත්ථිඅස්සමනුස්සරථකූටාගාරධජපුණ්ණසට්ඨරූපානි නිග්‍රොධපත්තෙසු දස්සෙති. නගරදාරකා අත්තතො කීළනත්ථාය මායකඨ්ඨමාසකාදීනි දත්වා යථාරූචි තානි සිප්පානි කාරාපෙත්ති.

අපේකදිවසං බාරාණසිරාජා නගරතො නික්බමිත්වා තං නිග්‍රොධමූලං උපගතො නිග්‍රොධපත්තෙසු හත්ථිරූපාදිවසෙන නානාවිධරූපවිහත්තියො අප්පිකා දිස්වා මනුස්සෙ පුච්ඡි – “කෙන නු බො ඉමෙසු නිග්‍රොධපත්තෙසු එවං නානාවිධරූපවිහත්තියො කතා”ති? මනුස්සා තං පීඨසප්පිං දස්සෙසුං “දෙව, ඉමිනා කතා”ති. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා එවමාහ – “සක්කා නු බො, භණ්ණෙ, මයා දස්සිතස්ස එකස්ස පුරිසස්ස කපේත්තස්ස අජානන්තස්සෙව කුච්ඡියං අප්පලණ්ඩිකාහි පුරෙතු”න්ති? “සක්කා, දෙවා”ති. රාජා තං අත්තනො රාජභවනං නෙත්වා බහුභාණිකෙ පුරොහිතෙ නිබ්බන්තරූපො පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා තෙන සභ විචිත්තෙ ඔකාසෙ සාණිපාකාරපරික්ඛිත්තෙ නිසීදිත්වා මන්තයමානො පීඨසප්පිං පක්කොසාපෙසි. පීඨසප්පි නාළිමත්තා අප්පලණ්ඩිකා ආදායාගන්ත්වා රඤ්ඤො ආකාරං ඤාත්වා පුරොහිතාහිමුබො නිසින්නො තෙන මුබෙ විවටෙ සාණිපාකාරවිවරෙන එකෙකං අප්පලණ්ඩිකං තස්ස ගලමූලෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො ලජ්ජාය උග්ගිලිතුං අසක්කොත්තො සබ්බා අප්පකොභරි. අථ නං රාජා අප්පලණ්ඩිකාහි පුරිතොදරං විස්සප්පි – “ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, ලද්ධං තයා බහුභාණිතාය එලං, මද්දනඵලපියඬිගුතවාදීහි අභිසඬ්ඛනං පානකං පිචිත්වා උච්ඡඩ්ඬෙහි, එවං තෙ සොත්ථි භවිස්සති”ති. තස්ස ච පීඨසප්පිස්ස තෙන කම්මෙන අත්තමනො හුත්වා චුද්දස ගාමෙ අදාසි. සො ගාමෙ ලභිත්වා අත්තානං සුබෙන්තො පීණෙන්තො පරිජනම්පි සුබෙන්තො පීණෙන්තො සමණබ්‍රාහ්මණාදීනං යථාරහං කිඤ්චි දෙන්තො දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච අත්ථං අභාපෙන්තො සුබෙනෙව ජීවති, අත්තනො සන්තිකං උපගතානං සිප්පං සික්ඛන්තානං භත්තවෙනනං දෙති.

අපේකො පුරිසො තස්ස සන්තිකං උපගන්ත්වා එවමාහ – “සාධු, ආචරිය, මම්පි එතං සිප්පං සික්ඛාපෙහි, මය්හං පන අලං භත්තවෙනනො”ති. සො තං පුරිසං තං සිප්පං සික්ඛාපෙසි. සො සික්ඛිතසිප්පො සිප්පං විමංසිතුකාමො ගන්ත්වා ගඬිගාතීරෙ නිසින්නස්ස සුනෙන්තස්ස නාම පච්චෙකබුද්ධස්ස සක්ඛරාහිසාතෙන සීසං හින්දි. පච්චෙකබුද්ධො තත්ථෙව ගඬිගාතීරෙ පරිනිබ්බාසි. මනුස්සා තං පචත්තිං සුත්වා තං පුරිසං තත්ථෙව ලෙඩ්චුද්දණ්ඩාදීහි පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසුං. සො කාලකතො අවිචිමහානිරයෙ නිබ්බන්තිත්වා බහුනි වස්සසභස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහනගරස්ස අවිදුරෙ පෙනො හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්ස කම්මස්ස සරික්ඛකෙන විපාකෙන භවිතබ්බන්ති කම්මවෙගුක්ඛිත්තානි පුබ්බණ්හසමයං මජ්ඣන්තිකසමයං සායන්හසමයඤ්ච සට්ඨි අයොකුට්ඨසභස්සානි මත්ථකෙ නිපතන්ති. සො ඡින්නහින්තසීසො අධිමත්තවෙදනාප්පත්තො භූමියං නිපතති, අයොකුට්ඨෙසු පන අපගතමත්තෙසු පටිපාකතිකසිරො තිට්ඨති.

අපේකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ගිජ්ඣකුට්ඨපබ්බතා ඔතරන්තො තං දිස්වා –

806.

“කිං නු උම්මත්තරූපොව, මිගො භත්තොව ධාවසි;

නිස්සංසයං පාපකම්මන්තො, කිං නු සද්දායසෙ තුව්’න්ති. –

ඉමාය ගාථාය පටිපුච්ඡි. තත්ථ උම්මත්තරුපොචාති උම්මත්තකසභාවො විය උම්මාදප්පත්තො විය. මිගො භන්තොව ධාවසීති භන්තමිගො විය ඉතො විතො ව ධාවසී. සො හි තෙසු අයොකුටෙසු නිපතන්තෙසු පරිත්තාණං අපස්සන්තො “න සියා නු ඛො එවං පභාරො”ති ඉතොපි එත්තොපි පලායති. තෙ පන කම්මවෙගුක්ඛිත්තා යත්ථ කත්ථවි යීතස්ස මත්ථකෙයෙව නිපතන්ති. කිං නු සද්දායසෙ තුවන්ති කිං නු ඛො තුවං සද්දං කරොසි, අතිවිය විස්සරං කරොන්තො විවරසි.

තං සුත්වා පෙනො –

807.

“අහං භදන්තෙ පෙනොමිහි, දුග්ගතො යමලොකිකො;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙනලොකං ඉතො ගතො.

808.

“සට්ඨි කුටසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
සීසෙ මය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක’න්ති. –

ද්විති ගාථාහි පටිවචනං අදාසි. තත්ථ සට්ඨි කුටසහස්සානීති සට්ඨිමත්තානි අයොකුටසහස්සානි. පරිපුණ්ණානීති අනුනානි. සබ්බසොති සබ්බභාගතො. තස්ස කිර සට්ඨියා අයොකුටසහස්සානං පතනප්පහොනකං මහන්තං පබ්බතකුට්ඨපමාණං සීසං නිබ්බන්ති. තං තස්ස වාලග්ගකොට්ඨිතුදනමත්තමපි යානං අසෙසෙත්වා තානි කුටානි පතන්තානි මත්ථකං භින්දන්ති, තෙන සො අට්ඨස්සරං කරොති. තෙන චුත්තං “සබ්බසො සීසෙ මය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක’න්ති.

අථ නං ථෙරො කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

809.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්ස කම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසි.

810.

“සට්ඨි කුටසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
සීසෙ තුය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක’න්ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තස්ස පෙනො අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛන්තො –

811.

“අථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, සුනෙත්තං භාවිතින්ද්‍රියං;
නිසින්නං රුක්ඛමූලස්මිං, ඤායන්තං අකුතොභයං.

812.

“සාලිත්තකප්පභාරොන, භින්දිස්සං තස්ස මත්ථකං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡිසං.

813.

“සට්ඨි කුටසභස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
සීසෙ මය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක”න්ති. —

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

811. තත්ථ සම්බුද්ධන්ති පච්චෙකසම්බුද්ධං. සුනෙත්තන්ති එවංනාමකං.
භාවිතින්ද්‍රියන්ති අරියමග්ගභාවනාය භාවිතසද්ධාදිඉන්ද්‍රියං.

812-13. සාලිත්තකප්පභාරොනානි සාලිත්තකං වුව්වති ධනුකෙන, අඩ්ඟුලීහි එව
වා සක්ඛරබ්භනපයොගො. තථා හි සක්ඛරාය පභාරොනානි වා පායො. භින්දිස්සන්ති
හින්දිං.

තං සුත්වා ථෙරො “අත්තනො කතකම්මානුරූපමෙව ඉදානි පුරාණකම්මස්ස
ඉදං ඵලං පටිලහති”ති දස්සෙන්නො —

814.

“ධම්මෙන තෙ කාපුරිස;
සට්ඨි කුටසභස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
සීසෙ තුය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක”න්ති. —

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ ධම්මෙනානි අනුරූපකාරණෙන. තෙති තච, තස්මිං
පච්චෙකබුද්ධො අපරජ්ඣන්තෙන තයා කතස්ස පාපකම්මස්ස අනුච්ඡිකමෙවෙනං
ඵලං තුය්හං උපනීතං. තස්මා කෙනචි දෙවෙන වා මාරොන වා බ්‍රහ්මුනා වා අපි
සම්මාසම්බුද්ධෙනපි අප්පට්ඨාහනීයමෙතන්ති දස්සෙති.

එවඤ්ච පන චත්වා තතො නගරෙ පිණ්ඩාය වරින්වා කතහත්තකිච්චො
සායන්හසමයෙ සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසි. භගවා
තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්නො
පච්චෙකබුද්ධානං ගුණානුභාවං කම්මානඤ්ච අවඤ්ඤානං පකාසෙසි, මහාජනො
සංවෙගජාතො හුත්වා පාපං පහාය දානාදිපුඤ්ඤතිරතො අභොසිති.

සට්ඨිකුටපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති බුද්දක-අට්ඨකථාය පෙතවත්ථුවස්මි.

සොළසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

චතුත්ථස්ස මහාවග්ගස්ස අත්ථසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ව –

යෙ තෙ පෙනෙසු නිබ්බත්තා, සත්තා දුක්කට්ඨකාරිනො;
යෙහි කම්මෙහි තෙසං තං, පාපකං කට්ඨකප්ඵලං.

පච්චක්ඛතො විභාවෙන්තී, පුච්ඡාච්ඡස්සජ්ජනෙහි ව;
යා දෙසනානියාමෙන, සතං සංවෙගවඩ්ඪිතී.

යං කථාවත්ථුකුසලා, සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා;
පෙනවත්ථුති නාමෙන, සඬිගායිංසු මහෙසයො.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං, පොරාණට්ඨකථානායං;
නිස්සාය යා සමාරද්ධා, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

යා තත්ථ පරමත්ථානං, තත්ථ තත්ථ යථාරහං;
පකාසනා පරමත්ථ-දීපනී නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං, අනාකුලවිනිච්ඡයා;
සා පන්නරසමත්තාය, පාළියා භාණුවාරතො.

ඉති තං සඬ්ඛරොන්තෙන, යං තං අධිගතං මයා;
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන, ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔගාහෙත්වා විසුද්ධාය, සීලාදිපටිපත්තියා;
සබ්බෙපි දෙහිනො භොන්තු, විමුක්තිරසභාගිනො.

විරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනං;
තස්මිං සගාරවා නිච්චං, භොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන, දෙවොපි ජගතීපති;
සද්ධම්මනිරතො ලොකං, ධම්මෙනෙව පසාසතුති.

ඉති බදරතිත්ථවිහාරවාසිනා මුනිවරයතිනා

හදන්තෙන ආවරියධම්මපාලෙන කතා පෙනවත්ථුඅත්ථසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පෙතවත්පු-අට්ඨකථා සමන්තා.